

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nbn:1301:3332

9250

N. Radulescu-Niger

Viață de artistă

Editura „Cugetarea"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIAȚĂ DE ARTISTA

PARTEA I-a

I

De câteva luni țara toată era într'o emoțiune de nedescris: armata românească trecuse Dunărea; se jertfiseră multe vieți, se dăduse dovadă de vitejie și de disprețul morței, în spirit de disciplină vrednic de admirat.

Atacul dela Grivița era deja o pagină trăită din istoricul războiului și inspirà nemuritorului Alexandri plinele de însuflețire versuri ce aveau să alcătuiască volumul: «*Ostașii Românî*».

Se așteptă căderea Plevnei, a acelui cuib de viteji Turci, — căci vitejie era deoparte și de alta și Osman-Paşa își făurise un renume. Luarea acestui cuib vrăjmășesc cu multă pricepere de arit, aveà să însemne o culme a izbândei armatelor aliate, și războiul nu mai puteà să țină după aceasta.

Pretutindeni, în țară, era o hărnicie neasemănată, spre a se putea da răniților îngrijiri.

Dacă jertfa ostașilor români era la înălțimea dragostei lor de țară, la înălțimea dorului de-a o vedea, în cele de pe urmă, neatârnată, pe deplin stăpână pe soarta ei, — silința celor ce rămăseseră acasă era la înălțimea iubirii pentru falnicii luptători, spre a le alină suferințile trupești.

Prin felurite chipuri se adună obolul tuturor și aceasta nu însemnă că obolul era silit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acele felurite chipuri înfăţişau însă activitatea unora pornită dintr'un simţimânt şi pentru cei ce dădeau, un mijloc mai mult ca să poată dă mereu şi locul unde să poată dă.

Elevii liceului «Roşca Codreanu» din Bârlad, în cari domnia însufleţirea patriotică cea mai vie, pregătiră o reprezentaţiune teatrală cu piesa «Triumful lui Mihaiu Viteazul în Transilvania».

Publicul Bârlădean o aştepta cu nerăbdare şi sala Teatrului de-ar fi fost de zece ori mai mare, încă n'ar fi încăput pe toţi acei ce doriau să-şi dea obolul pentru «Crucea Roşie».

Şi câţi l-au dat fără să poată înăpea în Teatru!

Dar ce mulţumire era printre elevii din toate clasele că aveau putinţa de-a'şi arăta, şi ei, avântul sufletesc pentru ostaşii ţării!

In deosebi acei ce erau ursiţi să fie actorii erau în neastâmpăr mare şi repetau piesa cu nespusă dragoste şi cu mândrie.

Rolul Ancuţei se hotărâse să-l joace o domnişoară din o familie bună din societate.

De fel eră din Bucureşti, dar venise în Bârlad, de mică, întrucât tatăl ei, militar, îşi avea regimentul în acest oraş.

Maiorul Sătescu se luptă pe câmpiile Bulgariei; fiica lui găsia prilej să lupte, şi ea, cu munca, pentru un scop umanitar.

In pensionul în care îşi terminase învăţătura c'un an mai înnainte, jucase cu multă pricepere în reprezentaţiunile teatrale cu care Direcţiunea încheiă anii şcolari.

Se deosibise la ea mult temperament artistic şi gust aproape înnăscut pentru teatru. Poate că în gândurile sale tăinuite se născuse dorul de-a se închină carierei teatrale, însă şi-l păstra ferit, în suflet. Părinţii nu i-ar fi învoit o carieră socotită, în acel timp, ca nepotrivită pentru o fată de bun neam.

Să joace în piesa ce o dădeau elevii liceului, — să se arate pe o scenă publică, pentru întâia oară, — îi fu nespusă plăcere, la care se adăogă, negreşit, şi însufleţirea pentru scopul reprezentaţiunii.

In repetarea rolului, domnişoara Ametista Sătescu punea dar şi «focul sacru», tainica pornire a unui suflet precursit a se dărui Artei.

Ba încă, cu deosebit curaj sfătuia şi îndruma pe tinerii elevi, aşa că toţi aceştia primiau dela dânsa suflarea talentului şi deveniau «artişti».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu prilejul acesta, tânăra fată își lăsă deoparte sfiala pe care obișnuita educațiune a mediului o cere într'adins par'că unei domnișoare, fără să se depărteze însă dela modestie în ce privià conștiința de sine ca talent.

Doamnei Sătescu nu-i plăceà asemenea afirmare a unei individualități artistice, la fiica ei, dar o socotia lucru trecător în o ocaziune de care nu avusese cum să se feriască.

Urmărindu-i repetițiunile, nu se putea totuș opri dela un simțimânt de mândrie că fata întrupà bine persoana din piesă și că dirigia pe toți ceilalți.

Veni în cele de pe urmă seara reprezentațiunii.

Sala gemeà de lume: sala era luminată cum mai bine se putuse, așa după cum erà făcut vechiul teatru, și pe toate chipurile se vedea nerăbdarè...

Privirile se îndreptau spre cortina după care se auzia mișcare, și ochii ei, mai mult decât ai celorlalți, se îndreptau, vădind și o emoțiune ciudată: cum va eși Ametista, în fața unei asemenea săli plină, pe scena unui teatru?

Cortina se ridică...

Actul întâi fu un triumf, care merse crescând în celelalte acte.

Domnișoara Sătescu era adevărată artistă, purtând rolul prin toată gama emoțiunilor reale, cu mare putere de adevăr și de simțire.

Numele ei era, în într'acte, pe toate buzele și la auzul mamei ajungeau laudele ca o dezmierdare ce umple inima de mulțămire, ca un parfum care îmbată prin prea marea-i tărie.

Toți «artiștii», electrizați de jocul ei, făcură ca piesa să fie cu mult mai prețuită și entusiasmul să se deslănțuiască în aplauze furtunoase.

Tinerii elevi aproape se pierdeau în mijlocul acelei deslănțuiri: ea singură, deși emoționată, negreșit, rămânea stăpână pe sine și simția că acele aplauze le merità cu drept cuvânt: aveà deja presumpțiunea, poate defect, poate însușire, dar de nelipsit, întemeiată pe încredere, la orice artist.

Chemată și rechemată la finele fiecărui act, aproape aclamată ca artistă de viitor, Ametista se simți legată de-acum de scenă și de public, își dete seama de vocațiunea ei și întrevăzù viitorul.

In zilele următoare, vizitele ce le primi Doamna Sătescu, fură pentru Ametista un șir de satisfacțiuni nespuse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Laudele îi erau, negreşit, plăcute, dar gelozîile ce le simţiă pătrunzând în acele laude, îi erau cele mai plăcute, fiindcă nimeni nu poate fi gelos de ceva mediocru.

Odată ce se încredinţase că avea talentul, îi rămâneă grija de-a găsi mijlocul să îmbuneze pe mumă-sa care avea toată autoritatea în casă.

Îşi dădu seama însă că nu puteă face nici un pas până ce tată-său nu se va fi întors de la războiu, până ce liniştea şi mulţumirea nu se vor întoarce odată cu dânsul.

Ce mult îl doria şi câte lacrimi îi curseseră gândindu-se la el!

Ametista respectă pe mamă-sa, nu-i ieşia din voe, era oricând gata să-i preîntâmpine o dorinţă şi s'o scutiască de greutăţile casei.

Pe tată-său îl iubia însă, din tot sufletul. Ghicise, de pe când era copilă mică, oarecare suferinţă în inima lui şi fără să şi-o fi putut explica atunci, se alipise de el mai mult decât de mamă-sa. Mai târziu o înţelesese: el era o fire prea delicată, pe care cazarma nu i-o putuse înnăspri şi suferia din cauza caracterului prea autoritar al soţiei lui.

Iar nu cu mult timp înnainte de războiu surprinsese şi altă taină a căsniciei: mumă-sa, nu tocmai frumoasă, şi ne mai părând tot atât de tânără pe cât părea încă bărbatul ei, era cumplit de geloasă şi autoritarismul ei se făcuse şi mai certăreţ...

Cine ştie dacă această pornire de gelozie nu o avusese şi pe când era tânără!... Ba tocmai aceasta putea fi mai degrabă cauza tristeţii tatălui ei...

Şi, ce e drept, maiorul suferise mult, fără să se revolte, fără să se plângă: în afară de casă găsia la regiment ocupaţiuni cari'l făceau să uite, iar acasă, o dulce mângâiere în Ametista mai ales, căci cei doi băeţi, gâlcevitori şi neascultători, nu'l mulţămiau.

De-acolo, dintre greutăţile campaniei, unde erà numai ostaşul ager şi neobosit, unde se gândia numai cum să economisiască vieţi punându-şi-o pe-a lui în primejdie de toată clipa, viaţa lui de casă i se înfăţişă numai supt chipul bun şi inteligent al Ametistei, iar scrisorile ei ce-i veniau două, trei de-odată îi dădeau cele mai dulci emoţiuni.

De partea ei, când venià câte o scrisoare de pe câmpul de luptă Ametista era cea mai fericită; ea o citia şi o recitià, ea o păstra aproape de inimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna Sătescu era geloasă şi de iubirea aceasta a fiicii de tatăl ei, însă se putea stăpâni ca să nu impute copilei asemenea simţimânt firesc.

Mai în etate, în adevăr, decât soţul ei, nu se puteà zice că nu'l iubià, şi ea, la rându-i. Poate că'l iubia prea mult chiar. Dar, foarte egoistă din cauza neîndestulătoarei educaţiuni, puneà în gelozia ei dovada iubirii şi delicateţea bărbatului o socotià ca o blândeţă voită cu care'şi plătià vinovăţiile; ea nu puteà crede că foarte plăcutul ofiţer nu aveà cuceriri amoroase. Nu putuse surprinde nici o legătură, dar acest lucru îl puneà pe seama îndemânării lui.

De-aceea, cu cât înaintà în etate şi se vedea mai îmbătrânită decât el, firea ei se înăspria şi viaţa de casă se făcea mai grea şi pentru ea, şi pentru el.

Numai când izbucni războiul şi când regimentul plecă, doamna Sătescu îşi dădu bine seama cât loc ţinea în inima ei acest om bun şi îşi recunoscu nedreptele bănuieli.

Suferinţa ei nu mai era gelozia, ci dorul de el, grija neînchipuit de adâncă şi temerea răvăşitoare de-a nu'l pierde după cum destui ofiţeri viteji se pierduseră.

Asupra Ametistei, copila mult iubită de el, îşi îndreptà şi ea acum toată inima lipsită de gelozia neroadă de mai înainte.

De-aceea, cu prilejul reprezentaţiunii mândria de mamă îi fusese foarte măgulită; dar tot de aceea, luând seama plăcerii pentru teatru, a Ametistei, simţia tainică teamă ca nu cumva scena să 'i-o fure.

Ea căuta să pătrundă în gândurile fetei, însă Ametista ştiu să se feriască: nu erà încă timpul să se dea pe faţă şi să înceapă lupta cu mamă-sa...

Veni apoi vestea cea mult aşteptată, a căderii Plevnei şi bucuria generală pe care o împărtăşi şi familia Sătescu.

Se făcură iluminaţiuni în oraş; elevii liceului sărbătoriră isbânda prin ridicarea unui arc de triumf în faţa şcoalei şi ideia altei reprezentaţiuni teatrale încolţi în mintea lor.

Independenţa ţării era ca şi dobândită şi ei voiau să premeargă proclamării, în entusiasmul lor, prin piesa alegorică ce întocmise deja un coleg din clasa a VII.

O deputaţiune alcătuită din câţiva elevi se şi prezintă Doamnei Sătescu, aducând rolul pentru Ametista şi rugămintea de-a fi lăsată să joace.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna Sătescu însă le puse înainte svonul că soţul ei, înaintat locotenent-colonel pe câmpul de luptă, era rănit şi că, în grijile în cari se află, nu putea să le îndepliniască dorinţa.

In adevăr, oricât ar fi dorit şi Ametista să mai simtă emoţiunile scenei, gândul că tatăl ei era poate în primejdie cu viaţa, o făcu să nu ia în nume de rău refuzul mame-si.

De unde pornise svonul, nimeni nu ştia să spună; de el însă era plin tot oraşul...

Prefectul judeţului socotind că doamna Sătescu avusese ştiri sigure, se grăbi s'o viziteze...

Faţă cu convingerea că tot din svon şi doamna Sătescu ştia lucrul şi că aştepta cu nerăbdare şi cu grijă întărirea ştirii sau starea adevărată a soţului ei, Prefectul se oferi să se informeze în numele ei dela Ministerul de Războiu.

După două zile îi veni oficial răspunsul că, în adevăr, maiorul Sătescu se află grav rănit şi aşezat în spitalul dela Turnu-Măgurele şi că viteazul luptător îşi arătase dorinţa să vadă pe soţia sa şi pe copilă. Pe lângă adresă se aflau foi de drum şi o ordonanţă de plată de cinci sute de lei.

Prefectul se prezintă doamnei Sătescu şi cu destulă cruţare îi arătă starea maiorului...

— Trebue să mă duc să'l văd, exclamă ea...

— Este şi dorinţa lui, doamnă, în care scop Ministerul vă înlesneşte ducerea...

Când ea văzu foile de drum şi mandatul, izbucni în plâns: atunci înţelese că starea erà gravă şi că Prefectul voise s'o cruţe.

Ca prinsă de friguri, însoţită de Prefect, se duse de încasă suma şi apoi la telegraf de unde îşi vesti soţului sosirea şi telegrafiă şi doamnei Miricescu, mama ei, la Bucureşti, să fie la gară.

Până la ora plecării ea şi Ametista trecură cu greu timpul într'o dureroasă agitare, în vorbă de dânsul şi numai de dânsul, cu nespusă iubire, cu sfâşietoarea teamă de-a nu'l pierde, cu speranţa de-a şi-l vedeà însănătoşindu-se...

O! ce viaţă dulce îşi jură în gând doamna Sătescu să-i facă! Numai să i-l dăruiască Dumnezeu...

Ametista împărtăşià pe faţă speranţele mame-si, în timp ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un trist presimțimânt îi turbură sufletul și-i făcea răpuitoare iubirea de «tăticul» ei scump.

In fine plecară, petrecute de multe cunoștinți, cari ținuseră să le arate interes, să le încurajeze și să le ureze drum bun.

Doamna Miricescu, de bună înfățișare, în iarna vieții acum, pătimind de pe urma unui traiu prea muncit, avu tăria de-a primi pe fie-sa și pe nepoată, ca și cum nimic primejdios nu putea fi.

Le strânse la sân cu adâncă dragoste, în care eră și durereoasa conștiință mai de aproape a stării ginerelui său, pe care'l iubiă nespus de mult, și le încredință că dacă ar fi fost convinsă de vr'un pericol, le-ar fi însoțit, oricât eră de bolnavă.

Până să plece trenul, în adevăr că buna bătrână le mai dădu inimă și le porni mai numai cu singurul dor de-a ajunge și de-a'l revedea.

Se orânduiseră multe localuri publice și locuințî particulare ca spitaluri, în cari răniții se numărau cu sutele, și erau aceia numai ce putuseră fi aduși de peste Dunăre.

Medicii erau puțini, dar neobosiți în îndeplinirea datoriei față de viteji luptători.

Doamne din toate păturile sociale din țară se alipiseră «Crucii Roșii» și cu uitarea tuturor greutăților și a ostenelilor, dădeau dovadă îndusioșătoare de pricepere, de muncă, de abnegațiune. Erau cu adevărat surori ale suferinzilor, îmbărbătându-i cu zâmbete alinătoare, făcând să le sclipiască pe dinaintea ochilor speranța revederii căminului și bucuriile unei vieți de-asupra căreia plutiă lumina gloriei și dulcea amintire a datoriei către Patrie.

Zi și noapte erau mișcare, veghere și îngrijiri... iar în anume momente liniștea acestor spitaluri o străbăteau gemete înnăbușite sau câte un vaet de durere ce nu putea fi stăpânit...

Când treceà din viață câte unul din acești viteji, vecinii patului simțiau mișcarea ridicării aceluia ce le fusese tovarăș de suferință și închideau ochii plini de lacrimi, la ideea că, mâine poate, le venià și lor rândul...

Atunci lângă ei se ivià una din devotatele femei ce în ochii lor aveau înfățișare de îngeri, și cuvintele lor mângâetoare le adormiau teama, le aprindeau conștiința datoriei împlinite și iubirea de țară...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Suferiau mai puțin, iar simțimântele, redeșteptate, înrâuriau întrucâtva asupra rățului trupesc.

Privelișteа însă a capetelor, a fețelor lovite, a brațelor tăiate și «pansate», a chipurilor îngălbenite sau învinețite, erà fioroasă în mila ce insuflă.

Mari grozăvii poartă pe umeri războiul, și acestea, ca urme! Ce trebuie să fie în ceasurile de luptă, în frământările înnaintării la atac, când în fiecare glonț, când în fiecare obuz ce sboară și izbucnește în fărâme, e moartea sau schilodirea!

Ideia în numele căreia se pornește războiu, poate fi frumoasă, dar câte vieți se pierd, dar câte grozăvii se desfășoară și încremenesc mintea celui ce-ar puteà fi față!

Când oare civilizațiunea va puteà fi și umanitară, spre a găsi alte formule în lupta dintre neamuri și pentru ajungerea la buna înțelegere? Când?

Se dau fără vreme morții nenumărate brațe cari ar putea fi cu folos întrebuințate la munca pentru binele obștei, în timp ce se luptă pentru combaterea boalelor ce secerà îndestul de multe vieți: în câtă contrazicere cade logica acțiunilor omenești!

Și veacurile trec unele după altele iar din triste experiențe nu se trage folos real. Popoarele, supt cârmuirea unor ambițioși, se înnarmează mereu, în numele unei păci care miroase a praf de pușcă: perfecționează mijloacele de distrugere, creiază industria și comerțul morții, aplică minunatele porniri ale minților născocitoare la cât mai îngrozitoare pustiiri de forțe omenești.

Și se numește și aceasta progres!

E fatal oare ca omenirea să'și fie propriul cioclu?

Maiorul Sătescu căzuse în una din luptele care a hotărât luarea Plevnei.

Cu un șold sdrobit de-o sfărâmătură de obuz, cu un braț străpuns de gloanțe și cu capul în trei locuri rănit, răbdase cu voință de fier amputarea brațului și operațiunea șoldului.

Își simțiа însă puterile ducându-i-se și cu ele energia sufletească: nu mai puteà luptà cu sine. Încredințat că avea să închidă ochii în curând, își arătase dorința de-a'și vedeà soția și fata...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Primise telegrama prin care ele-i vestiau sosirea și i se făcuse liniște în suflet: cel puțin avea să le vadă...

Când își reveni din o sincopă, ele se aflau la căpătâiul său și'n zâmbetul lor printre lacrimi, întâmpină o caldă rază de soare ce nu ierà în natură.

Le întinse unicul braț, fără să'și fi putut mișca trupul țintuit de dureri, și zâmbi și el, — rază ce străbate prin negură.

Primi sărutarea lor înfocată; ascultă șoaptele lor de iubire și de încurajare, și nu plânse: erà cea de pe urmă silință a voinții...

Și mai ținù două zile și o noapte, voința aceasta, cu toate că mintea începeà să i se întunece și viața să se scurgă încet, încet, ca un izvor în vâna căruia apele îngheață...

O ultimă licărire a conștiinței de viață trecù în fine prin privirile lui, odată cu fatala tresărire a deslegării sufletului de trup, — și cu mâna-i unică, în mâinile ființelor iubite, închise ochii pentru totdeauna.

Viteazul locotenent-colonel Sătescu încetase de-a fi.

II

In mica locuință din strada Polonă, a doamnei Miricescu, trăiau de-un an de zile, la un loc, bătrâna, mai împovărată decât oricând de boală, văduva locotenentului colonel și fiica ei.

Pensia ce-i făcuse Statul erà îndestulătoare pentru un traiu modest și nu de acest fel de traiu se plângeà văduva.

Ea regretà amar pierderea soțului pe care'l iubià cu răvășitoarea durere de-a nu-l mai fi putut aveà; își regreta mai mult decât ori-când asprimile față cu el, simțià haosul pe care nimic din lume nu i-l puteà umple, — nici chiar iubirea și devotamentul Ametistei.

Văzând cu ochii lângezià, se uscà, pierià, iar suferințile mumei o lăsau aproape rece: în durerea ei poate prea egoistă, i se adânciau și i se tociau toate simțirile.

Intâlnià militari scăpați din războiu, teferi sau purtând urme destul de grele, — și par'că-i urà. Cum de scăpaseră atâția, — și numai al ei nu! De ce tocmai ea să fie lipsită de mângâierea de-a-i fi rămas și al ei!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Uită că multe alte soții avuseseră soarta la fel: în durerea ei plină de blesteme și de necaz, se vedeà numai pe dânsa, i se părea că numai dânsa fusese nedreptățită.

Fugeà apoi de toate cunoștințele...

Ce folos ar fi avut să mai stea în legătură cu ele? Mângâierea lor nu i-ar fi îmbunat inima; de vr'un ajutor din parte-le, nu aveà nevoe...

Nu se gândià la Ametista că aveà optsprezece ani; că, oricât de devotată familiei, pentru ea anume legături de prietesug erau o trebuință...

Intre ea, — prea adâncită în nenorocirea ce singură și-o făceà fără margini de grea, — și bătrâna bunică a căreea viață era mai mult agonie, Ametista, fără să murmure dar și fără să se socotiască nenorocită pentru totdeauna, duceà totuș traiu destul de trist și purta oarecare povară pe ființa ei în care își simțià puternic curentul vieții.

Negreșit că o durea lipsa tatălui; negreșit că se gândia la el și că pioasă-i era amintirea iubirii dintre el și ea: imaginea lui o aveà foarte adese ori înaintea ochilor, îi plăceà chiar să o cheme și zâmbind să se închipue vorbind cu ea, — însă nu se simția zdrobită în fața neputinții de-a'l mai vedeà trăind. Fusese militar; își făcuse datoria către țară și plătise cu viața îndeplinirea acestei datorii...

Mai curând sau mai târziu era ceva preursit să moară, după cum preursită este și viața pentru cel ce s'a născut.

Pentru el moartea era și o glorie.

Foarte simțitoare la dovezi de laudă și de admirațiune, citise cu mândrie laudele aduse memoriei tatălui ei și dacă asemenea recunoștință nu i'l făceà mai scump, îi insuflà respect mai adânc și-i înfrumusețа amintirea de el.

Ametista privia în față viitorul, visând și ea o glorie, mai personală poate, — pe care o punea însă supt scutul gloriei dispărutului.

Acest vis, nedespărțit de ființa ei, o făceà desigur să nu'și creadă viața prea nenorocită, nici trecerea zilelor între cele două bolnave, prea împovărătoare.

Așteptà numai prilej anume, dar acest prilej nu și'l putea închipui cum avea să se iviască.

Așteptând, citià cu nesațiu în ziare, tot ce privià teatrul; cărți cu studii critice literare, în limba franceză pe care o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoşteà şi o vorbià corect şi piese de teatru: ce puteà economisi din cheltuelile zilnice ale casei, dà pe fiecare zi pe cărţi.

Ieşià singură, de două ori pe săptămână, cu pas grăbit, neprivind în juru-i, nedându-şi seama că frumuseţea ei interesà şi că doliul ei înspira compătimire.

Incă nu i se deşteptase simţirea cochetăriei şi ideea de-a fi plăcută.

Fraţii ei erau, unul într'un institut, altul în şcoala militară... Îi văzuse în vacanţe, dar nici acum nu se putuse aşezà între ei şi ea simpatia care întăreşte simţimântul frăţesc.

Unul aveà să iasă peste un an oliţer; celalt avea să termine liceul.

I se considerau prea mult fraţi mai mari şi în ea vedeau prea mult tot pe copila căreia i se dă puţină atenţiune.

De altfel, de-o fire îndrăzneaţă, erau plini de valoarea lor personală, mândri şi foarte egoişti; deşi muncitori, nu erau simpatici.

Foarte nemulţumiţi că tatăl lor nu le lăsase avere, aveau gândul statornic de-a'şi creà poziţiuni cari să le deà mijloace de traiu şi onoruri.

Cu deosebire liceanul, care izbutise să domineze pe colegii lui de clasă şi să fie temut şi măgulit de ei, n'aveà frâu în desfăşurarea iluziilor în viitor.

Un singur bun aveau: respectul de mama lor. In faţa durerii ei rămâneau tăcuţi şi oarecum sfioşi, dacă nu puteau fi mângâietori.

Dar starea aceasta a mumei şi boala bătrânei bunice, dar interiorul lipsit de vre-o bucurie şi de cât de puţin bielşug, le făceau rău şi venirea acasă le era povară.

Să se despartă dar cât mai degrabă de-o locuinţă părintească prea rece şi aproape săracăcioasă, erà gând înfipt adânc în fiinţa lor.

Fiindcă nu puteau aveà bani de-acasă pentru plăcerile lor, amândoi se exercitaseră şi ajunseseră foarte îndemânateci la jocurile de biliard şi de cărţi. Pe cât se puteau învârti între colegii lor, făceau bunişoare afaceri şi nu se puteà zice că duceau prea mult dorul banilor.

Cu vr'o câteva zile înainte de Crăciun, bătrâna doamnă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Miricescu se săvârşi din viaţă: o găsiră moartă în mica ei odae plină de mirosul medicamentelor ce luă şi al unsorilor ce întrebuinţa necontenit.

Atunci doamna Sătescu se mai deşteptă din starea ei de amorţire sufletească şi simţi că pierdeă încă o inimă ce bătuse mult pentru dânsa.

De pe urma bătrânei, în afară de casă, rămânea vr'o treizeci de mii de lei în bonuri, — avere de care nu'şi dăduse încă seama şi de care bătrâna nu-i vorbise vreodată.

O văzuse, de când locuia cu dânsa, că scotea în fiecare lună suta de lei, pentru casă şi pentru medicamentele ei, dar cum şi de unde avea banii, nici ea n'o întrebase.

Bătrâna îşi făcea daraverile prin mijlocirea unei rude, un pensionar: acesta trecea prin casă ca o umbră, pentru ea şi fiică-sa. Doar cât le da bună-ziua şi tot timpul şi-l treceă lângă bolnavă.

La moartea ei, tot el veni şi se ocupă de înmormântare, atât numai că li se arătă afectuos şi, după înmormântare, duse pe doamna Sătescu în odaia dispărutei şi-i încredinţă cheia unui scrin unde erau bonurile.

— Când veţi avea nevoe de mine, nepoţică, îi zise cu blândeţă, nu uitaţi că sunt al dumneavoastră. Un sfat însă, dacă vrei să'l primeşti: nu spune copiilor că ai capitalul acesta...

Aeum, în sărbătorile Crăciunului, eată-i la un loc iarăş.

Cu tot doliul de curând, băeţii caută să facă a licări puţină veselie, din prea multa de care dispune organismul lor sănătos.

Au găsit casa mai curată, mai binişor par'că orânduită şi le este ceva mai la îndemână.

Dacă mama lor e tot ca mai inainte, află în sora lor o dispoziţiune mai de potriva lor şi cu mirare îşi dau seama că au cu cine vorbi şi glumi, când rămân ei câte-trei.

Astfel se hotărâse să facă «reveillon-ul» cu sora lor şi cu bătrânul pensionar, care a răspuns poftirii lor.

Le-ar fi prins mai bine, negreşit, să petreacă în altă parte, ca de obiceiu, dar li s'a făcut milă de Ametista, care le este la inimă acum: «drăguţă şi nu proastă»!

Cinară cu toţii în aceea seară, izbutiră să mai descreţiască fruntea mamei, dar n'o putură hotărâ şi la petrecere.

Rămaseră dar între ei patru, destul de timpuriu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrânul Ciugulea începù a le vorbi de bunica lor, de care în adevăr nepoţii ştiau prea puţin...

Pe vremea lui Vodă Ştirbei şi-a lui Bibescu, Miricescu făcuse parte din boerime: fusese ispravnic; ţinuse de casa Goleştilor, avusese avere. Miriceasca, din negustorimea fruntaşă, erà frumoasă şi deşteaptă, cinstită şi la locul ei, aşa că nu le iera ruşine boerilor cu dânsa.

Miricescu era cam fricos de fire, faţă cu mişcarea pentru libertate ce se începuse, dar Păuna lui avea suflet şi pentru el: ea pricepeà mai bine ce vreme purcedeà şi-l făcu şi pe dumnealui să se deà de partea Goleştilor şi cu fapta. Astfel, mai târziu, când se ajunse la ideea unirii ţărilor, Miricescu nu rămase între cei mai de la coadă şi puse şi bani la mijloc. Heliade-Rădulescu intrà cu plăcere în casa lor: îl încălzià vorba de inimă a Miricească.

— Pe vremea aceea, urmă bătrânul, eu eram tot slujbaş, cu obiceiurile timpului... Când pe la ţară, când în câte-un oraş, când în Capitală, supt Vodă-Cuza...

Şi, cu mult umor şi spirit de observaţiune, înşiră multele obiceiuri ale slujbaşilor şi puse în lumină câteva tipuri de cari băieţii făcură haz.

Trecând la analiza domniei lui Cuza, se aprinse bătrânul şi îşi acoperi anume apucături ce avusese şi el, ca slujbaş, cu însufleţirea pentru marele domn român şi pentru marile fapte săvârşite supt scurta-i cârmuire.

Faţă cu domnia nouă, deja cu mult mai lungă decât a lui Cuza, se arătă drept şi nepărtinitor.

Îşi arătă oarecari temeri, cu prevederea omului cu experienţă, dar încrezător în fruntaşii ce nu-i puteau lipsi ţării, în viitor, dà acestei domnii caracter şi îndrumare spre progres.

Tinerii ascultau cu luare aminte şi pentru întâia oară simţiră că mai există *ceva* în afară de ambiţiunile lor personale, iar acest ceva se chemà *datorie*...

Poate că mai târziu aveau să'şi amintiască de seara aceasta, de fiinţa vechiului slujbaş Ciugulea, de povestirea lui în care erau şi învăţăminte de ţinut în seamă.

In fine sună ora miezului nopţii...

Cum trecuseră de repede celelalte trei !...

Bătrânul adusese şampanie, ceeace făcuse mare plăcere băeţilor, cari nu se aşteptaseră la asemenea băutură subţire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista avea şi ea puţinele ei pregătiri, cari părură acum peste valoarea lor, — şi veselia începù...

Băeţii aveau destul capital de glume şi de anecdote din şcoală, — unele cam pipărate: Ametista nu făceà însă pe ruşinoasa... Atât numai că modera avântul prea către sgomot al fraţilor ei.

Din una în alta se ajunse, supt îmboldul băuturii care duceà la destăinuiri, să'şi spună fiecare la ce tinde în viitor.

— Haina ce port, arată că voiu fi militar, zise Mirea. Voiu fi însă dintre cei meritoşi, căci am ambiţiunea şi mă simt în putere de-a fi. Imi place cavaleria... Sunt sigur că mă voiu distinge şi văd de pe-acuma epoletul de general...

— Ce rău îmi pare că n'am să te văd general, rosti Ciugulea... Dar după chip şi după cât ştiu din şcoala ta, vei fi, nepoate, vei fi...

— Cum? te-ai interesat de mine, la şcoală, unchiule? întrebă băiatul, surprins.

— Negreşit, nepoate. Nu prea m'aţi văzut în drumul vostru, dar cu dragostea mea vă urmăriam.

Işi scărpină puţin nasul şi adaose, cătând în jos, pe ton de bunătate îngăduitoare:

— Numai, sunteţi cam ştrengari, iertе-mi Ametista vorba... E, negreşit, al tinereţii; dar, ştiţi, cu măsură şi cu băgare de seamă, să nu se facă obiceiu.

Băieţii râseră: nu se simţiră nici stânjeniţi nici ofensaţi.

— Ei, dar dumneata Şerbane, ce ai în gând să fii? întrebă bătrânul.

— Eu, nene Ciugulea, am în vedere avocatura, poate şi profesoratul. Ţinta mea e să fac politică şi avere, — nu'ţi ascund...

— Bun, bun... murmură bătrânul. Avocaţii joacă mare rol, ei fac de toate şi aspiră la tot. Mai ales în politică se vor înmulţi peste puţin timp ca şoarecii în pivniţa unui brânzar... Fii avocat, nepoate; fii...

— Iţi promit însă, unchiule, să fiu avocat cinstit.

— Am auzit că sunt, dar rari... Eu n'am văzut nici unul, desigur, unde n'am avut de împărţit ceva cu nimeni.

— Eşti cam răutăcios, unchiule, zise Mirea.

— Răutăcios, niciodată, bănuitor foarte adese ori, nepoate. Aşa suntem, noi, bătârnii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In tot acest timp Ametista îmbujorată, cu privirea sclipitoare, aşteptă cu nerăbdare să fie întrebată şi ea ce voeşte a fi, căci se hotărâse a'şi deschide inima faţă cu fraţii ei şi cu bătrânul ce-i arăta bună prietenie.

— Ei, dar Ametista, surioara noastră? zise deodată Şerban...

— A! pentru nepoţica aş avea eu un băiat foarte bun... zise bătrânul, cătând cu drag la ea.

Ea nu plecă ochii, nu se înroşi mai tare: atât însă că încetă a zâmbi şi se grăbi să răspundă:

— Deocamdată, unchiule, şi pentru mult timp încă, nu simt nici o înclinare spre măritiş...

— Aşa zic toate fetele, rosti Giugulea, clipind cu anume înţeles.

— Unchiule, pricep ce vrei să zici dumneata, dar nu fac pe ruşinoasa. Am înaintea ochilor mei o carieră şi voiu s'ajung ceva într'însa...

— Tu, o carieră, Ametisto? întrebă Mirea, surprins.

— Dece nu, Mireo? răspunse ea zâmbind. Voiu să muncesc, sunt ca şi voi ambiţioasă.

— Te atrage profesoratul? zise Şerban.

— E o carieră lipsită de emoţiuni, pentru profesoară. Lumea de copii cărora ea se adresează e lumea inteligenţii care abia începe a se deşteptă... Eu voesc să am înaintea mea o lume cu intelectualitatea formată, căreea să-i comunic emoţiunile pe cari mi le-ar da şi mie Arta... Voiu să trăesc din acele emoţiuni cari fac pe artistul, voiu să gust farmecul succeselor cari consacră pe artist; voiu să cunosc gloria, coroana pe care o dă entusiasmul mulţimii...

In glasul ei vibră dulce şi armonios dragostea de artă şi ambiţiunea, cari merg de mână; în înfăţişarea ei pătrunsă de taina vocaţiunii, eră demnitatea de om şi farmecul de femee; în privirile ei era convingere şi în vorbă căldura ei. Câte-trei o priviau din ce în ce mai miraţi, dar şi mai stăpâniţi de fluidul de energie ce pornia de la dânsa: aveau în faţă o figură nouă, o fiinţă necunoscută pe care n'o bănuiseră în preajma lor, care-i înrâuria şi aproape îi domină.

Ametista eră naltă, sveltă, cu forme delicate, — până mai eri copilă încă, — de frumuseţea unui briliant ascuns în umbră.

Acum, se arătă superbă la lumina focului sacru care îi da

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelei frumuseți de oacheșă, energia voinții, lăsându-i grațios numai conturul.

Când Ametista sfârși de vorbit, bărbații se priviră câteva momente în tăcere, în care timp ea căută să le pătrundă gândul. Simțiă că sunt impresionați dar și presimțiă urmările: spiritul de împotrivire plutiă în juru-le.

— Când s'a făcut să avem pentru întâia oară și noi teatru românesc, luă cuvânt bătrânul, fără s'o priviască, — femei din lumea bună au călcat pe scenă, poate fără talent, însă cu dragostea pentru scopul în care intră o vedere patriotică... Acuma teatrul, după multe încercări și dibuiri, după câteva impasuri prin care-a trecut, s'a înfiripat bine și am început să avem și artiști de vocațiune. Lucru ciudat însă, dragă nepoțică, acești chemați ai Artei nu se mai bucură înaintea publicului de considerațiune socială... Li se dă aplauze și reputațiune de scenă, dar aci se mărginește legătura dintre public și artiști. Care să fie cauza, — nu știu, — adaose el, după puțină codire, — constat numai faptul. In asemenea stare de lucruri, să intre în teatru, chiar cu titlul de vocațiune, o fată ca dumneata, al cărei părinte a fost locotenent-colonel, a cărei mamă este de familie boerească, nu cred să fie lucru potrivit... De-aceea, mai gândește-te, dragă nepoțică...

— Eu nu înțeleg, unchiule, care este motivul pe care se sprijină judecata societății, răspunse Ametista. Aș încetă oare de-a fi așa după cum m'a făcut creșterea de-acasă? Ce-ați vedeà rău la mine, voi, frații mei, dumneata unchiule, — și toată lumea cealaltă? Dacă este ceva ce nu cunosc, spuneți-mi adevărul și numai atunci aș puteà să mă rostesc și eu...

— Ametisto, nouă nu ne-ar conveni să fii artistă, — actriță — zise viitorul sublocotenent.

— Nici mama n'ar voi-o, zise Șerban...

— Că n'ați voi nici unul din familie, nu-i așa că nu mă luminează de fel? Eu cer explicațiuni, nu consimțământul, răspunse fata cu liniște, dar nu fără energie.

— Dragă nepoată, vieața din teatru e departe de-a fi vieața de familie. Mai întâi de toate prin faptul că dumneata, artist, — femee sau bărbat, — începi a întrupà feluriți oameni cu felurite firi, bune și rele, ajungi a'ți crea o a doua fire care'ți schimbă cu încetul pe-a dumitale proprie. Multele simțiri ce le înfățișezi nu se poate să nu'ți turbure felul de-a fi de-acasă; nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se poate să nu'ţi răpiască limpezimea cu care judecai pe oameni şi moravurile sociale: ideile asupra moralităţii, din toate punctele de vedere, se fac foarte elastice. Anume porniri şi fapte la cari te-ar îmbia acum, de pildă, cineva, — te-ar revolta şi ai cere ajutorul fraţilor în primul rând ca să pedepsiască pe acela ce ai socotí cu drept cuvânt că te-a insultat. Atunci nu te vei mai revoltă; le vei găsi firești, întrucât îţi vor apărea ca ale mediului... Dumneata vei urmări un scop bine hotărât de ambiţiune: gloria, după cum ai şi spus. Dar până la glorie se ajunge cu jertfe şi aceste jertfe nu'ţi vor fi cruţate: vor fi ale mediului. Iţi vei zice dar că, odată ce trebue s'ajungi, trebuie să birui rivalităţi din gelozie, trebue să satisfaci unele pretenţiuni, — şi vei trece peste multe consideraţiuni de demnitate personală... Nu vei mai fi dar aceea ce-ai fost şi înapoi nu te vei mai puteà întoarce: dragostea de biruinţă şi de glorie, în teatru, este otravă dulce dar care preface sufletul... şi tocmai mai târziu lasă amărăciunea regretelor. Mai gândeşte-te, nepoţică... mai gândeşte-te..."

In glasul bătrânului erà părere de rău şi melancolie în privirile lui.

Ametista plecă pentru câteva clipe capul: începuse a întrevedea ceva, din spusele bătrânului, însă ca prin ceaţă. Necunoscătoare de-ale lumii năzuinţi şi fapte, ce idee precisă putea să'şi facă?

Dar o arsese focul ambiţiunii, o cutremurase chemarea, şi i se părù că în faţa oricăror încercări din partea mediului, cu voinţa de care se simţià în stare, cu talentul de care erà convinsă, va putea să respingă răul şi să biruiască numai cu însuşirile ei bune.

— Unchiule, răspunse după o trecere de timp, în care cupele se mai umplurà, am luat hotărârea şi voiu împlini-o. Voiu da pilda voinţii şi a stăruinţii în bine; siguranţa de-a izbuti prin talent, o am...

— Bine, Ametisto, dar de unde credinţa că ai acest talent? o întrebă Mirea.

Ea zâmbi şi povesti cele ce se petrecuseră în Bârlad, cu prilejul adunării de bani pentru răniţi...

Băeţii şi uitaseră lucrul; de altfel nu-i dăduseră altă însemnătate decât a trebuinţii momentului, în care sora lor avusese o activitate trecătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De-atunci, va să zică, ți-a rămas în minte ideea? zise Șerban, zâmbind cu ironie...

— Știi una, Ametisto, ia recitează-ne ceva, ca să vedem și noi, ca să judecăm... zise Mirea.

— Cu plăcere... O! câte am citit și câte am memorat, anul acesta...

In adevăr, după puțină gândire, luă atitudinea ce și-o închipuiă potrivită, — prin o intuițiune înnăscută, — firii personagiilor din câteva piese clasice franceze, — și înaintea celor trei ascultători se desfășură nu declamațiunea unor versuri, ci stări sufletești reale, cu putere dramatică vrednică de ținut în seamă.

Eră în adevăr vocațiunea.

Câte trei, — oricât doi din ei erau de neexprimentați, oricât, la teatru, fuseseră dintre spectatorii ce vin să treacă o seară și nu pătrund arta, — rămaseră uimiți, apoi fermecați și descoperindu-și lor înșiși o nouă pricepere și emoțiuni ne mai simțite.

Când Ametista se opri și se așeză la locul ei, înfierbântată și adânc mișcată, ei aplaudară...

Bătrânul nu se putu opri să n'o sărute pe frunte, și această mărturisire tăcută o înviorâ mai mult decât orice vorbă de laudă...

In cele de pe urmă Ametista căută în privirile lor încuviințarea hotărârii ei.

După acele momente de farmec, veni repede însă judecata sau mai drept, prejudecata.

— Admirabil, — rosti Mirea, desmierdându-i o mână. Cariera, cu toate acestea, nu poate fi pentru tine, Ametisto.

— Aș înțelege să avem avere mare: primejdiile mediului s'ar plecă înaintea posibilității de independență și de înfruntare, zise Șerban.

Privirile Ametistei scânteiară și avù mândru zâmbet de dispreț:

— Primejdii... rosti ea... Ori încotro ne-am întoarce și ne-am mișca, poate fi vieață fără de primejdii? Tata a luptat pe câmpul de onoare, după cum i se zice războiului, fără să'l atingă vre-o slăbiciune omenească. Eu voiu luptă pe câmpul dezonoarei, după cum văd că'l socotiți teatrul, fără să mă atingă viițiile lui: v'o promit în chipul cel mai solemn, rostì ea cu adevărată înfățișare teatrală, căreea nu-i lipsia însă semnele convingerii și ale demnității.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dragă nepoţică, rosti bătrânul cu blândeţă şi cu bunătate, văd că ai aruncat zarul: deà Dumnezeu să iasă pentru tine numărul cel mare, izbânda, — căci adevărul e acesta: fiecăruia îi este scris ce trebuie să fie. Din dragostea pentru tine, noi nu'ţi putem încuviinţa hotărârea, însă nici nu putem opri pasul soartei...

— Cel puţin, unchiule, dumneata care ai experienţă şi cunoştinţi, zise fata cu ton rugător, îndrumează-mă cum să fac: am optsprezece ani; trebue să mă grăbesc...

— Să mă laşi mai întâi să vorbesc cu mama ta, răspunse bătrânul.

— Cu adevărat, de aci va trebui să încep...

— Cum, unchiule? îi dai sprijinul dumitale, cu toate că nu-i aprobi hotărârea? rosti Mirea.

— Băeţi, nu puneţi piedică unei porniri firești. Să nu încuviinţezi, e una; să laşi fără sprijin o tinereţe necunoscătoare, e alta: e ceva neomenos. Să-i protejăm întâii paşi; să-i netezim calea, e de datoria noastră; în sprijinul nostru va găsi Ametista puterea trebuincioasă de-a se împotrivi mediului, de-a nu se descurajà faţă cu anume desamăgiri.

— O! unchiule dragă, ce bun eşti! exclamă copila, înconjurându-i gâtul cu braţele.

El se desfăcù de-acea strânsoare...

— Nu sunt bun, copilă; sunt prevăzător... Nu te sprijin cu inima, dar cu judecata...

— Iţi mulţumesc, ori cum, şi'ţi rămân recunoscătoare...

Se făcuse ora trei de dimineaţă; bătrânul se ridică.

— Vă las, copii... N'am mai veghiat de foarte mulţi ani până la ceasul acesta... şi nu mai am puterea voastră... Anul nou cu sănătate şi cu bine...

Sărută pe Ametista şi apoi pe băeţi şi plecă, foarte trist însă. Pentru el Ametista intra în valvârtejul lumii, pe poarta care puteà duce la glorie, însă cu jertfe dureroase. Dar... se aruncase zarul...

Bătrânul lăsă să treacă vr'o trei patru zile, — prea mult timp după măsura nerăbdării Ametistei, şi se înfăţişă doamnei Sătescu.

Erà în ajunul Bobotezei, pe timp foarte geros, cu mari troeni de neauà pe cari gerul îi împietrise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe Podul Mogoşoaei se îndurase Primăria să mai uşureze sarcina umbletului pe jos, dar prin străzile mai depărtate de vâna aceasta, se umbla pe loc ridicat care întreceă înălţimea ferestrelor multor locuinţi nevoiaşe.

Căsuţa Doamnei Sătescu erà înconjurată de troeni până aproape de înălţimea acoperemântului, cu foarte îngust loc de trecere pe din trei părţi ale curţii.

Din stradă, ca să intri în curte, te coborai pe câteva trepte făcute în neauă cu lopata.

In odăi erà lumină aproape ca de amurg, acum, după mezul zilei, mai ales că şi cerul sta acoperit, iar negura o îngroşă fumul şi făcea aerul greu de respirat. Sâniile, spre bucuria birjarilor şi a cucoanelor, aluneca ca pe adevăratul lor drum...

De pe şalele cailor se resfirau aburi cari se şi prefăceau chiciură, înfiorindu-le părul.

Pe-aşa zi posomorâtă sunetul zurgalăilor erà singurul sgomot vesel şi râsul celor ce se plimbau, singurele raze de soare ce luminau numai chipurile îmbujorate de ger.

Fraţii Sătescu aveau ceva părăluţe şi făcuseră Ametistei bucuria unei plimbări cu sania.

Doamna Sătescu, într'un jilţ care ţinea minte de mult, pe când îmbrăcămintea îi fusese de adamască scumpă, — stà sgrebulită dinaintea sobei din odăiţa ei, c'un şal vechiu pe umeri. Cu toată căldura din lăuntru, ei îi părea că frigul de afară o ajunge, de pe supt uşă şi de pe la ferestrele acoperite cu brumă şi cu ghiaţă în părţile de sus.

Din când în când mai aţâţà focul care pâlpâia cu vioiciune atunci şi aşternea pe genuchii ei o văpae roşie...

Chipul ei era foarte îmbătrânit, ochii cu cearcăne vinete; părul, mai de tot albit, — tristă neauă a anilor, — se resfirà pe la tâmple, şi de pe după urechi i se împrăştiau pe obraji şi pe gât.

Nici o îngrijire de fiinţa ei. In întreaga-i înfăţişare erà uitarea de sine şi de lume.

Se gândià... La ce? Ar fi putut-o spune oare ea însăşi? Oftà adese ori; clătina din cap cu mâhnire, apoi rămâneà în neclintire, cu privirea ţintă la uscioara sobei sau în puncte nehotărâte de dinaintea ei.

Şi tăcerea aceea din întreaga casă şi din curte, turburată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de strigăte copilărești de prin veceini, de rara trecere a sănii-lor, o învăluia ca într'o taină de cimitir, supt seară.

Nu mai trăia prin voința ei, ci în mod animalic, prin instinct îndeplinind funcțiunile vieții.

La copiii ei chiar privia adese ori c'un fel de surprindere, ca dintr'o deșteptare din cine știe ce somn de peșteră.

Și trebuia stăruința din partea copiilor, ca s'o facă să steà de vorbă...

Și atunci însă, nici o căldură în glasul ei, nici un zâmbet pe buze, nici o expresiune de viață în priviri.

Obrajii, mâinile i se îngălbeniseră și i se uscaseră.

Îți făcea impresia că de-ai fi împuns-o, nu putea să curgă nici o picătură de sânge din corpul ei.

— De ce nu mă lăsați în pace, — zicea adese ori băeților, — căci ei se siliau s'o mai scoată din toropire.

Ametista atât doar cât îi purtă de grijă, fără ca ea să'și fi dat seama; încolo, o lăsă dureroasei ei inconștiențe.

Iar tristețea ei pentru asemenea stare a mume-si și-o risipià numai în citîtul și în preocuparea cu visele ei.

Când doamna Sătescu auzi bătăi în ușă, ridică cu greu capul, ascultă ca deșteptată din somn și abia îngână:

— Intră...

Blânda înfățișare a lui Ciugulea se ivi în privazul ușii...

— Bună ziua, Olimpio... O! ce ger!..

— Închide repede ușa... rosti ea, cu o suflare a altui glas.

Bătrânul îi sărută mâna, — sloiu de ghiață pe buzele lui destul de înghețate, — și trase un scaun lângă sobă în fața ei.

Ea se cuibări bine, supt șalul ei și în jilț, ca și cum cu intrarea lui musafirul adusese gerul de-afară, și stătù în așteptare...

— Singură, verișoară?

— S'au dus să se plimbe cu sania.

— Bravo băeților că o mai scot pe Ametista...

— Ei!.. Și mai ațâță focul.

Văpaia puse o pată mare pe peptul bătrânului.

— Suntem în Ianuarie, verișoară... E vremea să tăiem cupoanele... Cu atât mai bine că nu's băeții acasă...

Ea trase încet, încet de tot dela cingătoare un smoc de chei și i'l întinse...

Ciugulea se ridică, se duse la scrinul vechiu dar bine păstrat al răposatei, descuià sertarul dela mijloc și dintre rufărie scoase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un săculeț de lână împletită cu undreaua, iar din el trase bonurile.

Olimpia rămase în somnolența ei, în timp ce bătrânul tăia cupoanele, încet, cu băgare de seamă, tăcut, — gândindu-se la bătrâna pe lângă care avusese neuitate mulțumiri și bucurii. Rouă ușoară de lacrimi îi umezia ochii: aveà în mâini valori ce erau moaște par'că, — rămășiți aproape pioase din averea de odinioară a casei.

Bătrânul Miricescu cheltuise, fără să se uite, pentru scopul frumos al luptelor cari făcuseră România de azi, — iar când se gândi și la ai lui, avù numai părerea de rău că erà prea bătrân ca să mai facă avere.

Unica lui fiică găsise însă bărbat bun care o luase din dragoste, fără să ceară zestre: cât rămânea bătrânei lui tovarășe de viață, era să fie al lor...

Și tot mai putuse dà ici și colo, pe la nouăle instituțiuni în formațiune, cari aveau nevoe și de generozități, — înainte de-a închide ochii, mulțumit că făcuse tot ce-i stătuse în putință pentru țara lui.

La acestea se gândià cu pioșie Ciugulea, bătrânul care supraviețuià epocii lui, și care, în tăcere, din pensia și din puținul ce agonisise, ajută și el tineri la învățătură...

De mulți ani văduv, fără copii, avusese în bătrâna Miricească singurul suflet care'l înțelegeà și singura lui iubire de rudă și de binefăcătoare... — iar acum aveà doi, trei protejați ce-i datorau putința de-a învățà și ușurarea nevoilor vieții.

După ce puse la loc săculețul, închise sertarul, strecură cupoanele într'un portofel și veni de se așeză lângă Olimpia.

— S'a făcut, îi rosti și-i înmână cheile. După Sfântul Ioan îți voiu aduce șapte sute cincizeci de lei...

— Bine, Radule... Mulțumesc, șopti ea, și puse cheile la loc, apoi se cuibări iarăș.

— Vrei să stăm puțin de vorbă, verișoară?

Ea îl privi lânged, par'că ar fi zis: ce să vorbim?

— Eu îți înțeleg durerea, verișoară: e din marile dureri ce se curmă odată cu viața. Ai copii însă. De băeți, nu mă îngrijesc prea mult. Șerban, la vară, sfârșește liceul; Mirea iese sublocotenent. Viitorul Ametistei trebue să ne facă să cugetăm.

— A împlinit optsprezece ani... șopti ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Etate, la care fetele de obiceiu trec la casa lor...

— Ai pe cineva în vedere? întrebă Olimpia, mai desmorțindu-și gândirea.

— Pentru Ametista nu poate fi încă vorba de măritiș. Ea și-a ales o carieră și mi-a destăinuit hotărârea ei...

Ea făcu o mișcare spre a'și destinde corpul, se ridică mai dreaptă în jilț, și rosti mai cu revenire în sine...

— O carieră?

— Îi place teatrul și voește să îmbrățișeze cariera artistică a scenei.

Olimpia clipi din ochi și rămase pe gânduri: după atitudine caută par'că în trecut vr'o amintire... Din ceva destul de vag, ajunse să vadă o sală de teatru plină de lume și pe fiica ei pe scenă... Îi răsună la auz aplauze, apoi șoapte de admirațiune; văzu prietene în vizită care-i vorbiră de talentul fetei, — și în obraji i se întoarse puțină viață, în ochi licăriri ciudate începură a-i trece. Pe urmă un gând anume ce'l mai avusese, i se ivi în zarea minții, din ce în ce mai lămurit: da, se temuse ea, atunci, de gustul fetei pentru teatru...

Bătrânul urmăriă pe chipul ei acele arătări, pentru el însemnând începutul revoltei, al împotrivirii.

— Să se facă actriță! rosti ea cu destulă tărie, în aproape șoapta glasului ei slăbit.

— Verișoară, nici eu nu încuviințez și i-am spus-o, dar trebuie să ținem seamă de vocațiune și Ametista o are... La «reveillon» mi-a dat dovada. Să ne punem împotrivă, am face rău, căci avem în ea o voință și o energie ce însoțesc totdeauna o chemare... Copila s'ar socoti atât de nenorocită încât ar suferi foarte mult; pe de-oparte i s'ar înflăcără dorul după carieră, pe de altă parte, față cu împotrivirea, ar alergă la vr'o hotărâre disperată și anume: de-a lăsa casa părintească și atunci ar intră în carieră ca o părăsită de părinți și de rude, — ceeace ar fi un pericol. Ar intră în lupta vieții într-o câtva demoralizată, iar primejdiile vieții de scenă n'ar găsi în ea destulă putere de împotrivire. Pe când dacă ar avea sprijinul nostru, dacă înapoia ei ar vedeă pe cei ce vor înconjura-o, o familie ce nu i-a retras iubirea și îngrijirile, — va fi în stare să lupte cu izbândă, va avea timp și mijloace să se întărească și să cugete cu limpezime de minte și cu seriozitate la toate greutățile și la toate ispitele. Iată dece am deschis vorba de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista noastră şi dece te rog să primeşti de bună alegerea carierei şi să-i spui cuvântul dumitale părintesc de învoire, pe care'l aşteaptă cu emoţiunea nerăbdării şi a dorinţii de-a nu ieşi din respectul şi din iubirea ce are pentru dumneata ca mamă bună şi duioasă.

In tot timpul acestei vorbiri Olimpia nu dădu nici un semn de opunere sau de încuviinţare: păreà că nu ascultă; păreà dusă de-acî în alte zări cu întreaga-i fiinţă.

Când bătrânul tăcu, ea îşi destinse iarăş corpul, privi la el cu mai multă vioiciune şi răspunse, oftând.

— O! copiii! copiii!...

Iar după câteva clipe de gândire, adaose:

— Ce pot să fac, vere, slabă şi aproape dusă din lume? Cu sufletul n'o pot lăsà pentru cariera aceasta uricioasă, dar tot cu sufletul nici n'o pot lăsà să sufere. Oare n'am suferit şi nu sufer eu îndestul? Va avea, nu zic, şi ea, suferinţi multe — dar să nu porniască de la mine, — cea dintâi: şi apoi... presemne, ce e scris, în frunte-i pus...

După alte câteva clipe, ca sleită de puteri şi închizând ochii, zise:

— Facă-se voia lui Dumnezeu!

Iar lacrimi fierbinţi începură a-i curge din acei ochi în cari erà răceala vieţii secate de orice voinţă.

— Voiu veghià eu, verişoară, în jurul ei, cât timp voiu mai trăi... zise bătrânul, emoţionat.

Atunci sunet vioiu de zurgălăi se auzi, se apropià, se opri... odată cu oprirea unei sănii, în dreptul porţii, pe noianul ridicat al străzii.

— Se întorc, şopti Ciugulea.

Puţin... şi câte-trei copiii intrară, aducând frigul de pe corpurile lor, — ceea ce făcu pe Olimpia să se zgrebuliască în jilţul ei şi să se acopere mai bine cu şalul.

Erau câte-trei roşii la faţă, veseli, mulţumiţi.

Dintr'o privire, Ametista înţelese pe bătrân, — şi atunci se apropià de mumă-sa, îngenuchià şi-i luă o mână pe care o sărută îndelung.

— Mă ierţi, mamă, căci te va fi mâhnit hotărârea mea? îi zise cu duioşie.

Muma, cu o putere de dragoste ce n'o mai arătase de timp îndelungat, îi cuprinse capul în mâinile ei uscate şi o sărută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe obraji de câteva ori, în timp ce lacrimile îi brăzdau chipul.

— Așa ți-a fost scris, copilă... așa ți-a fost scris... șopti ea ca rupându-și cuvintele din regret adânc, dar și din sufletu-i de mamă iubitoare.

III

Intre societarii «societății dramatice» a Teatrului Național, abia de vr'un an alcătuită, se află marea artistă Eufrosina Popescu, care, supt numele de *Marcolini*, repurtase mari succese în străinătate, mai ales în Italia, ca «prima-donă». Eră de statură mijlocie, prea corpolentă, cu privire ageră, cu glas de un timbru sonor plăcut, cu urme încă vădite ale unei frumuseți de altă dată care făcuse mare impresiune. Suflet bun, prietenos; — amică a succeselor sincere, cu drag sfătuitoare începătorilor scenei, — aceasta eră femeea.

Genul său, ca artistă, eră «*muma nobilă*». In interpretarea rolurilor aduceă intru câtva expresiunea școalei italiene, — amintire din jocul său dramatic pe scenele Italiei. Față însă cu școala cam declamatoare a artiștilor de seamă de-atuncea, Popeasca aveă mijloace mult mai firești și își menținea reputațiunea de mare artistă.

Ea locuiă la hotelul Dacia, un apartament din trei camere, mobilate destul de bine și împodobite cu multe obiecte și feluríte amintiri dobândite în cariera ei îndelungată.

Radu Ciugulea o cunoscuse de la întoarcerea ei în țară, în casa artistului Demetriade.

Ghicindu-și deopotrivă bunătatea inimii, unul și altul glumeți și dând povestirii amintirilor lor deosebită vrajă, se făcuseră degrabă prieteni.

In serile când artista nu juca, aștepta cu plăcere pe *Ciugulică*, spre a-i «ciuguli» pișcoturile, la ceaiu. Jucau dominò ori câte-o partidă de concină cu tabinet și frunzăriau amintiri — până ce artistei i se făceà somn și atunci îi zicea «noapte-bună», fără iertăciune.

La Popeasca se gândi dar «Ciugulică», după ce se legă să-i fie Ametistei sprijin.

N'o văzuse din a treia seară de Crăciun, căci ea jucase mereu. Eră și timpul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După ce ieşi dela doamna Sătescu încet, încet, ajunse pe Podul Mogoşoaiei şi căută să vadă un afiş al Teatrului. Nu dădù peste nici unul, aşa că se coborî până în piaţa Teatrului.

Aci găsi afişe vestind reprezentaţiunile din ziua de Bobotează şi de a doua-zi.

Va să zică nu se juca în acea seară şi îşi aminti că erà ajunul Bobotezei.

— Bun. Sunt sigur că voiu găsi-o acasă, îşi zise Radu. Şi, cu mulţămire, apucă drumul acasă, în strada Sf. Constantin.

Aci bătrânul ocupà două odăi cu sală la mijloc şi cu bucătărie în dos, de mulţi ani, în o casă de înfăţişare modestă, — azi dărâmată şi înlocuită cu o clădire mare. Interiorul amintia vremi dispărute, prin mobilă, orânduire şi podoabe. Ciubuce, narghileà, nu lipsiau; acasă, cu tichiuţă de catifea pe creştet, îi plăcea vechiului slujbaş să aibă iluziunea unei boerii de care nu se bucurase. Gazda lui şi vecinii îl socotiau însă ca boer şi cu atâta se mulţumià.

Femeea din casă, care făceà de toate, iar cu vr'o douăzeci de ani în urmă, îi dădeà şi iluziunea dragostei, — îl întâmpina pururea cu «sărut mâna», — ceea ce'l mulţumia iarăş.

Işi aveà şi el, ca om, slăbiciunile; erau din acelea însă ce nu făceau cuiva rău.

Mai ales ţineà «boierul» la masă bună şi jupâneasa Păuna, după părerea lui, erà bucătăreasă fără pereche. Făceà minuni, cu te-miri-ce şi mai nimic, — lucru de seamă pentru om econom ca el.

— Ei, Păunico fată, ce mâncăm astă seară? o întrebă de cum se puse la îndemână, — adecă, într'un halat lung vătuit, în picioare cu pantofi de pâslă şi pe cap cu tichiuţă de catifea neagră.

— Apoi, sărut mâna, tot ce-am mâncat la prânz, că azi e doară zi de post...

— Adevărat, aşa e. Las' că e bine.

— Dar dacă vrei, boerule, ouşoare, ori vr'un puişor... repede puiu la regulă ochiuri şi fripturică.

— Nu, Păunico... Postul e post... Tu ştii obiceiurile mele... Ia dă-mi ciubucul cel mai lung...

Intins între perine pe divanul din odaia de musafiri, — cum îi zicea el, — cu ciubucul aprins, începù a se dà gândurilor şi altele nu puteau fi decât privitoare la Ametista.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bat-o norocul de fată, ce mult îi da de lucru!
Teatrul!... Cuibul hămesiților după dragoste!
O văzu pe frumoasa fată între atâția bărbați, dintre cari erau câțiva foarte tineri și frumuși, — și par'că-l mușcă de inimă ca un fel de gelozie, la gândul că Ametista avea să cadă în mreaja vreunuia, curând-curând...
Era de altmintrelea de neînlăturat păcatul.
Oftă și aținti ochii la gămălia ciubucului unde, supt o poighiță de scrum, licărià focul... pe când trăgea câte un fum.
— Ei! ce să-i faci! Femeea plătește cu ce are birul acesta, mai degrabă al altora decât al ei!... Până să iubiască, e iubită, e dorită mai mult. Biata Ametista... Ei, de!... Ce să-i faci...
— Boerule... uite răvaș pentru dumneata... auzi pe Păuna... și tresări de pe gânduri...
— Așa? dela cine, Păunico fată?
— Doar n'a fi de la Ileana Cosinzeana.
— Hai să-i zicem că-i de la Mama Pădurii, răspunse el, râzând dulce și cu bunătate.
Desfăcu plicul și citi:

«Bine Ciugulică, ce te-ai făcut? ori ești bolnav, Dumnezeu feriască? Am un ceaiu rusesc par'că-i poleit cu argint... Vii să-i gustăm aroma? Răspunde, te rog, pe aducătorul biletului. Amica dumitale, Eufrosina».

Repede-repede trecu la o mescioară de lemn de trandafir cu încrustări de sidef, și răspunse:

«Slavă domnului, sunt sănătos tun. Eram hotărât să viu; dar, poftit, voiu luă birjă. Trăiască ceaiul rusesc, dacă nu Rusia pravoslavnică! Supus cu tot respectul, — Ciugulică».

Inchise plicul și fluturându-l, zise Păunei:
— E tot dela o Cosânzeană...
— Mai știi păcatul?... Și Păunica luă răspunsul, râzând fără părere de rău... .
— Doamne, sfânt lucru e prietenia, murmură bătrânul.

In locuința artistei e cald, poate prea cald, e atmosferă parfumată, plină de liniște, într'o lumină potolită de frumoase obroceri de hârtie și de mătasă.
Artista, în fotoliul larg și molatec, cu rochia de casă destul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de bogată, care-i îmbrăcă bine corpul arătos, înfăţişează o fiinţă mulţămită de sine şi de viaţă, — într'un apus de soare ca de vară, care ţine timp mai îndelungat.

N'a agonisit avere, dar amintirile cele mai plăcute de glorie artistică, îi pot ţine locul averii, care, din experienţă, o ştie că nu totdeauna poate da deplina mulţumire.

E ca acel ce 'şi-a împlinit bine o datorie, o mai împlineşte încă, într'un mediu ce i-a fost viaţă şi aşteaptă cu sufletească pace încheerea capitolului din urmă.

In faţa ei stă Ciugulea, alt filosof care a aflat piatra filosofală a existenţii, — şi între amândoi, o masă rotundă acoperită cu o frumoasă acoperitoare de pluş ca vişina putredă, pe care serviciul de ceaiu, de argint, sclipeşte.

Un samovar mic de alamă pe o mescioară din preajmă, cântă romanţa liniştită a apei ce începe să fiarbă, supt flacăra albăstruie de desuptul lui.

— Şi zici, amice, că-i place teatrul?

Rămase o clipă cu privirea în trecut, desigur, în timp ce-i flutură pe buze un zâmbet greu de definit...

— E pasionată de teatru...

— Ce focar luminos e şi scena... Câţi fluturi şi-au ars aripile trecând prin flăcările ei!... Şi zici că are talent?

— Mult, doamnă Popescu, mult... La ea nu e închipuire, e convingere, e chemare...

— Dece nu mi-o aduci?

— Dacă 'mi promiţi sprijinul dumitale, negreşit că voiu aduce-o.

— Altfel nu? Egoistule... zici că e şi frumoasă?

— Aş vrea să fiu tânăr şi să nu-i fiu unchiu.

— Berbantule!...

— N'aş fi lăsat-o scenei: aş fi fost fericit să-mi fie nevastă.

Artista râse zgomotos.

— Se vede că n'a fost vr'un tânăr, şi care să nu-i fi fost unchiu, prin casa mame-si...

— In doliul pe care 'l poartă vară-mea, în singurătatea dureroasei sale vieţi, nu s'a putut ivi, la timp, tânărul care ar fi scăpat-o...

— Te îngrijeşte viaţa dintre culise? Ai dreptate, Ciugulică; ai dreptate. Dar e fatal să laşi ceva din fiinţa ta în focul care arde... E ca la războiu: pierzi un deget, un braţ şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

susceptibili afară din cale, — cum sunt actorii, — le era priceput sfătuitor și îndrumător, fără să [illegible] și pieri duială cuvenită [illegible] iarăș înainte...

— Nu ți-am spus și eu aproape acestea?

— In chipul cum a fost crescută nepoata dumitale, negreșit că n'a înțeles felul primejdiilor; dar și de le-ar înțelege pe numele lor, visul gloriei este prea frumos, iar chemarea care face și aleși, dă aripi visului și face pe om să treacă prin noroiul ce-l mânjește... E fatal... E fatal...

Și privirile iarăș i se pierdură pentru câteva clipe, în trecut.

Samovarul dând alarma cu clocotu-i sgomotos, artista se ridică și pregăti ceaiul.

— Cu toate acestea, amice, să nu crezi că și în viața de artist, nu poate fi cel puțin curățirea de noroiul mediului. Ai cedat unor necesități, pot zice aproape de neînlăturat; te poți împotrivi, mai departe, și să întemeezi viață de casă, de obiceiu, c'un artist, tovarăș de scenă. Dacă femeea vrea să aibă scrupulul moralității, și-l poate păstră...

Incercă ceaiul, i se păru «făcut», — și 'l turnă în paharele cu zarfuri de argint foarte artistic lucrate.

— Vorba e că sunt căderi de neînlăturat, și acestea mă turbură pentru Ametista...

Ceaiul împrăștiă aromă plăcută.

Ciugulea își turnă rom și apoi gustă cu nesațiu: după clipirea ochilor se vedea că-i place.

— Și frunzele cad... Aceasta nu înseamnă că nu dă altele... Și câte primăveri sunt într'o viață de om! zise artista, sorbind și ea cu poftă. Să nu te înspăimânți, bunule burghez, dacă'ți voiu afirma că unele căderi își au farmecul lor.

— Când nu sunt silite, — poate.

— Negreșit. Unele sunt frunze cari cad fiindcă le silește iarna ce vine; altele, sunt cele ce răsar în toată primăvara și pe care le desprinde câte-un vânt care nu-i tocmai displăcut.

Sorbiră câteva clipe, în tăcere.

— Să mi-o aduci pe domnișoara Ametista, și, după impresiuni...

Se făcu tăcere. Directorul ăștuia priviri, de-o clipă agere, de altă clipă galeșe la Ametista.

— Te-ai hotărât dar să intri în teatru, domnișoară?... Sprijinul Popească-i e pentru mine semn că ai talentul. Mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de bogată, care-i îmbrăcă bine corpul arătos, înfăţişează o [illegible] viaţă, — într'un apus de soare natăţiască, şi la noi, situaţiunea ei... după câteva clipe... Frumos nume de scenă!... Toate, după cum mi se face să văd, până şi numele, se potrivesc carierei care-o atrage...

— Să zicem, doamnă, înainte cu Dumnezeu...

— Care nu se amestecă de loc, la teatru, împlini artista, zâmbind... şi luând în mână o pereche de cărţi de joc.

— Ce zici, Ciugulică? o concină?

— Dreaptă?

— Dacă'ţi place mai mult?

— E mai puţin hoaţă decât cea cu tabinet...

— Cunoşti piesa lui Alexandri, «*o partidă de concină*»?

— Cum nu... Hei... de ce nu se face să pot aveà şi eu amintirile «doctorului Leonard!...» Fii cel puţin dumneata «principesa», privind în frumosul dumitale trecut.

Artista zâmbi dulce-melancolic şi prefăcu cărţile.

O figură de neuitat este a lui Ioan Ghica, «Beiul de Samos», nume cu care îi însoţiau caricatura ziarele umoristice.

De statură ceva mai jos decât mijlocie, purtând puţin între umeri capul, nu frumos dar împodobit cu păr mare undulat, aproape cărunt, cu semnele unei mari inteligenţe şi ale răsfrângerii unor alese însuşiri sufleteşti, — Ioan Ghica trecuse dela o rodnică activitate de cugetător şi de român patriot, la Direcţiunea unicului Teatru românesc, — un fel de retragere, — în care însă sufletul lui harnic venise să înceapă o nouă muncă plină de energie.

Până la el Teatrul fusese mai mult local de încercare.

Acum devenise o instituţiune de Stat, cu lege anume pentru ea şi pentru acei ce se devotau carierei; acum trebuia să fie şcoală de educaţiunea gustului artistic al publicului, pe care să'l pună în legătură cu creaţiunile artistice ale Apusului civilizat şi în cunoştinţa lucrărilor româneşti.

dureroasei sale vieţi, nu s'a putut ivi, la timp, tânărul care [illegible] în singurătăţi pe ar fi scăpat-o...

— Te îngrijeşte viaţa dintre culise? Ai dreptate, Ciugulică; ai dreptate. Dar e fatal să laşi ceva din fiinţa ta în focul care arde... E ca la războiu: pierzi un deget, un braţ şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

susceptibili afară din cale, — cum sunt actorii, — le era prieeput sfătuitor și îndrumător, fără să lase de-oparte buna rânduială cuvenită și energia. Știa numai cum să întrebuințeze asemenea măsuri, — arme ce fac revoltați în mâini conducătoare pripite și neîndemânatece.

Omul acesta cu atât de mari fapte la activul său, în cât greu i-ar fi venit cuiva să-l bănuiască de vr'o slăbiciune, — aveà totuși două: una, constatată: să i se zică «*măria-ta*», și alta cunoscută din șoapte: o prea duioasă admirațiune pentru «arta tânără», cu atât mai bine dacă erà și frumoasă.

«Beiul» erà dar în «cabinetul» său ocupat cu chestiuni de administrațiune când i se vesti că doamna Eufrosina Popescu dorià să-i vorbiască.

«Măria-sa» se ridică și singur se duse să deschidă ușa și să poftiască pe marea artistă.

— Mă ierți, Măria-ta, că te «deranjez», îi rosti artista cu glasul ei sonor în care se vădià tonul familiar, obișnuit cu directorul.

— Mă rog, Popeasco dragă, poftim...

Și aruncă o repede privire, însoțitoarei artistei, — tânără și foarte drăgălașă, îmbujorată și sfioasă.

Artista lăsă loc fetei să treacă și intră și ea.

— Măria-ta, domnișoara Ametista Sătescu, fiica locotenentului-colonel Sătescu...

Beiul îi întinse repede mâna și reținându-i-o în ale sale, zise:

— Fiica unui ostaș viteaz.., e cu atât mai bine-venită aci unde avem și noi câmp de bătălii și de glorie...

Le făcù pe amândouă să șadă, de-oparte și de alta a mesei de lucru, și arătă prin semne celor din juru-i că dorià să rămână cu vizitatoarele.

— Am primit biletul dumitale Popeasco, și, cum vezi, te așteptam.

— Cine nu cunoaște «gentileța» lui Ioan Ghica, răspunse artista.

Se făcu tăcere. Directorul aținti priviri, de-o clipă agere, de altă clipă galeșe la Ametista.

— Te-ai hotărât dar să intri în teatru, domnișoară?... Sprijinul Popească-i e pentru mine semn că ai talentul. Mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cred totuş dator să te previn că arta cere anume ştiinţă, anume pregătiri...

— Intru câtva, are pregătirea, Măria-ta; în ce priveşte ştiinţa, e perfect cunoscătoare a literaturii dramatice franceze.

— La etatea dumitale domnişoară?

— La vocaţiunea ce am, domnule director, rosti ea cu îndrăzneală.

De aci convorbirea urmă în limba franceză, şi Beiul, din ce în ce mai mirat şi mai mulţumit, constată că are înaintea ochilor o fată cultă, prea bine vorbind franceza, cu însemnate însuşiri firesti de dicţiune, de expresiune şi de nuanţare... Practica avea să-i dea repede siguranţa de sine.

— Domnişoară, îi zise cu vădită mulţumire, dumneata ne vei da puţin de lucru nouă iar noi îţi vom da mult de lucru dumitale. Ai fericit temperament de artistă. Şi fiindcă sunt omul de acţiune, să şi începem a lucră.

Apăsă degetul pe un buton iar după o clipă odăiaşul se înfăţişă.

— Roagă pe domnul Pascali să poftiască încoace.

— Ţi-am găsit dar, Măria-ta, o perlă... zise Popeasca, râzând râsu-i cam gros plin de bunătate.

— Vom «montă» perla aceasta aşa ca să-i dăm dreapta valoare... răspunse Beiul, curtenitor, privind la Ametista cu oarecare tainică învăpăiere.

Ea, ca pe ghimpi, în aşteptarea a ceva hotărâtor, întâlni acea privire şi se simţi stânjinită.

Nu'şi închipuia că deja începeà pentru dânsa «viaţa de teatru», că se află în atmosfera mediului... foarte «exigent».

Chipul romantic al lui Pascali se arătă în privazul uşii; figură mare plină de focul artei, cu păr mare pletos negru, dat pe spate, cu ochii plini de vioiciune, cu gura-i potrivită ale căreea buze erau puţin răsfrânte înlăuntru şi pe cari fluturà zâmbet ironic... prin care înfruntà par'că invidiile şi greutăţile vieţii de artist.

Salută pe Director, pe Popeasca şi aţinti priviri cercetătoare asupra fetei: înţelese de îndată că vedeà încă o «victimă» a «mirajului» Artei.

— Iubite Pascali, rosti Directorul, domnişoara Ametista Sătescu face deja parte din teatru...

Pascali i se închină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Se va pune în repetiție «Fata Aerului»... Te rog să i se trimită domnișoarei rolul Azurinei... care să-i fie «debut».

— Domnișoara cântă? întrebă Pascali.

— Să cânt? zise ea, înroșindu-se tare... In pension am cântat la piano și vocal; cred că am ureche muzicală... însă pentru teatru... știu eu?

— Se repetă în «foaier», domnișoară... Acolo e piano... Voiești să facem probă? întrebă artistul.

— Să mergem, interveni Popeasca.

— Așa, faceți proba și treceți apoi pe la mine... zise directorul...

Câte-trei ieșiră, în timp ce directorul urmăriă pe Ametista cu privire de încântat:

— Frumoasă fată!... De-i va fi și talentul cât și frumusețea.

Și avù un gest care-i împlini ideea.

Luă o foae de hârtie, în stânga, sus, cu rânduri de oficialitate, și scrise cu litere mari:

Domnișoara Ametista Sălescu
gagistă, cu 150 lei lunar.

(In privința cifrei se gândi puțin și apoi o scrise, după un gest ce însemnă generozitate).

gen: ingenuitate.

Și semnă foaia.

Rămase rezemat c'un braț pe masa de lucru, cu ochii pironiți par'că la foaia ce hotărà un destin. Pe buze-i treceau zâmbete cu înțeles tainic, pe chipu-i de bătrân inimos, ușoare văpăi...

I se vestirà vr'o doi-trei artiști; el le trimise rugătoare vorbă să poftiască mai târziu, — și se ridică par'că înfiorat de nerăbdare.

— De-ar avea și voce... murmurà... N'am alt rol la îndemână și voiu s'o văd mai degrabă... pe scenă... Frumoasă fată!...

In fine, după o așteptare ce i se părù destul de lungă, se ivirà cei trei...

— Domnule director, rosti Pascali cu mulțămire, domnișoara cântă foarte drăgălaș și just.

— A! făcù directorul cu satisfacție. Foarte bine... Dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişoară, vei studia rolul şi când se vor începe repetiţiunile piesei, vei fi înştiinţată. Eată foaia aceasta. Te rog, Popeasco, du-o pe domnişoara la secretariat. «Apropo» domnişoară, ai trebuinţă de bani?

— Nu, domnule director, răspunse ea, mirată de întrebare: pentru ea nu există încă partea băneasca...

— Ori cum, ori cum...

Şi directorul, adaose pe dosul foaiei: «se va libera leafa pe Ianuarie, socotindu-se luna întreagă». Iar ei îi zise: semnează şi dumneata, domnişoară: e foaia dumitale de «angajament...»

Ametista îşi scoase repede mănuşa şi semnă cu mâna tremurătoare.

— Aşa... Acum eşti a noastră... zise directorul şi-i strânse mâna cam tăricel...

— Draga mea, te felicit; ai făcut primul pas, îi zise Popeasca sărutând-o.

Pascali îi adresă şi el urări de izbândă şi rămase cu directorul.

— Aşa-i că-i «gentil» directorul nostru? îi zise artista, pe «culuar».

— E foarte bun, răspunse mişcată, fata.

Nu-i venia par'că să creadă: eră «angajată», începeà cariera!

La secretariat îşi complectă foaia cu adresa casei şi primi banii, cu stânjinire.

Artiştii ce se aflau în camera Secretariatului o priviau cu curiozitate şi cu mirare în privinţa banilor ce deja încasa.

Popeasca îi prezintă pe Petre Velescu, pe Iulian, pe Mateescu, pe Fraivald, pe Panu, pe Ana Dănescu şi pe Frosa Sarandi.

Vorbi cu parte din ei, de astă dată cu oarecare curaj şi-i încântă cu glasu-i dulce, cu învăpăierea ei pentru Artă.

După ce plecă, bărbaţii începură să facă glume deşănţate pe socoteala ei: mediul începea şi mai mult să-i arate ghiarele.

Nene Ciuguleo încoace, nene Ciuguleo încolo...

Bătrânul, însoţind la fiecare repetiţie pe Ametista, se făcuse repede amicul artiştilor, mai ales al celor tineri... Plăcea tuturor, cu umorul lui, cu neturburata seninătate, — dar plăcea mai mult ca unchiu al Ametistei, ca «*Cerber*» al frumoasei fete.

Repetiţiile înaintaseră; tânăra «debutantă» stăpână pe rol

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

şi pe muzică erà bine de tot, prietenoasă cu toţi fără gând ascuns; nu pricepeà invidiile ce deja se iscau în «surdină» în juru-i, nu da luare aminte curtenirilor destul de stăruitoare cărora era obiect, nici chiar directorialei bune-voinţi prea pe faţă manifestată.

Ciugulea aveà însă ochi şi urechi pentru toate şi ascundeà rău un zâmbet batjocoritor.

— Da, da... clevetiţi-o... Da, da... faceţi-i curte... şi mai ales tu, dulău bătrân... mormoià adese ori printre dinţi, nu fără puţină ură pe unii, nu fără puţină gelozie din cauza celorlalţi.

Veni în fine repetiţia generală, cu costume şi cu decoruri: aproape reprezentaţie.

Din voinţa directorului i se statornici nouăi gagiste cabină pentru ea singură...

Această «favoare» ascuţi limbile şi le făcu săbii: «erà *ceva* între director şi gagistă».

In cabina Ametistei erau unchiul şi Eufrosina Popescu.

Când fata se văzu cu rochia ca azurul, scurtă, şi cu «tricou», se înroşi mai tare decât fardul ce pusese pentru întâia oară.

Erà fermecătoare însă şi nu se putù opri să nu zâmbiască... de mulţămire...

Erà oare, în realitate, sau costumul, fardul o înfrumuseţau?

— Eşti cea mai frumoasă Azurină, îi zise Popeasca...

Bătrânul, de după paravanul unde stătuse până ce fata se îmbrăcase, întinse gâtul şi privi şi el: erà în adevăr încântătoare...

Se auzi clopoţelul...

— Haide, drăguţă, în scenă... De-acum eşti a rolului... Hai Ciugulică într'o lojă s'o admirăm.

Repetiţia o consacră *artistă*... în cugetul intim al artiştilor.

Cei câţiva gazetari se înflăcărară... Aveau pentru cine să deà drum condeiului.

Din loja lui, directorul o sorbia cu priviri de multe zicătoare; Ce Azurină! ce fată minunată!...

Când plecă acasă, cu Ciugulea, pe jos, ca să se mai desmeticiască, Ametista se simţi par'că întristată, neliniştită: aveà ceva pe suflet şi nu'şi puteà da seama ce avea.

Să fi fost presimţimântul multor necazuri, din care unele, dureroase, ce deja, fără să bănuiască, îi însemnau primii paşi?.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Când se svoni că «fata» locotenentului-colonel Sătescu a intrat în teatru, în familiile militarilor din București și din provincie atât cei cari cunoșteau numai, cât și cei cari fuseseră în legătură de prietenie cu Sătești, începură a vorbi ca de un fel de necinste ce lovià marea familie militărească.

Eată că Ametista apăru pe scenă în rolul Azurinei, fu neîntrecut de bine și cronicarii teatrali ai ziarelor o salutară cu cele mai aprinse laude aduse talentului ei ce vestia o fericită carieră artistică.

Ca o fată de militar să greșiască a intra în teatru și să se deosibiască prin o cădere care să o afunde și să ia și altora pofta de triumfuri actoricești, ar fi fost calea-valea pentru greșală și o răzbunare a moralității față cu căderea.

Dar ca o fată de militar să intre în teatru și să aibă îndrăzneala de-a dovedi mari însușiri artistice cari să-i atragă admirațiune și laude prea afară din cale chiar, dar ca să provoace seri întregi de-a rândul un adevărat «asalt» la casa teatrului, și săli arhi-pline, numai ca toți să vadă pe *Ametista*, — nume ce deja i se dă ca renume, — dar ca să... și multe și iar multe erau considerațiunile, — aceasta, vezi, erà de neînțeles, de ne mai auzit...

Și unde aveà să se ajungă cu rãul exemplu ce dădeà această fată de militar, de erou; și ce mai însemna morala, Doamne Dumnezeule, dacă se asalta publicul, în loc să fluere și să acopere cu disprețul său suveran pe aceea ce lăsase viața cinstită de familie pentru viața de desfrâu dela teatru!!!

Atât de grozavă ajunse revolta unora, că nu se sfiiră să scrie doamnei Sătescu și chiar să-i facă mustrări fiindcă nu avusese autoritatea trebuincioasă... Cum oare suferià dânsa să se terfelească renumele și memoria eroului Sătescu?

Doamna Sătescu plânse când citi asemenea nesăbuite solii ale răutății, ale fățarnicei creșteri, în care prostia sau invidia răbufniau...

Ametista, încă neîncercată în valurile vieții, se simți îndurerată la vederea lacrimilor mumei, deși ea nu-i imputà nimic; se simți apoi jignită în demnitatea sa și în cultul ce avea pentru memoria tatălui său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea să-i terfeliască tocmai memoria pentru ea scumpă? Ea, renumele lui de erou? Ce fel de oameni erau aceşti prieteni de altădată, de cari îşi amintia? Ce rău făcuse că voia să muncească, cinstit şi fără preget, în cariera la care o chemase un dar firesc?

Dar surprinsă cu totul avea în curând să fie.

Fraţii ei o aplaudaseră la întâia reprezentaţie şi după venire acasă o sărutaseră felicitând-o cu mare însufleţire.

Tot cu însufleţirea aceasta aduseseră a-doua-zi un zâmbet pe buzele, arse de suferinţi, ale mamei lor...

Ajunsese la a zecea reprezentaţiune, când prinse de veste unei răceli neaşteptate din partea lui Mirea faţă cu ea.

Nu se răbdă şi'l întrebă ce are? Îi greşise ea cu ceva?

— Ascultă, Ametisto, îi răspunse viitorul sublocotenent, ai făcut mare greşală şi faţă cu tine, dar şi faţă cu noi, că ai intrat în teatru.

— De ce? întrebă ea, mirată. Nu m'ai felicitat şi tu în seara primului meu succes?

— Da, răspunse el, încurcat, — însă... In sfârşit să lăsăm lucrul...

Părea hotărât să nu se lămurească; dar Ametista, deja supărată de scrisorile ce primise mumă-sa, voi să cunoască pricina atitudinei fratelui ei, voi să nu-i rămână ascunsă nici o apreciere cu privire la viaţa ei de teatru: asemenea lucru o mână la cunoştinţa de lume şi o formă pentru lupta ce trebuia să ducă.

Îi zise dar cu energie:

— Nu, Mireo; te rog să'mi spui, dece?

El se codi câteva clipe, ceea ce-i ataţă şi mai mult voinţa.

— Voiesc, Mireo, — mă înţelegi? adaose. Nu mai sunt fetiţa de ieri, de-alaltăieri...

— Tocmai aceasta regretăm şi noi, fraţii tăi, că nu mai eşti fetiţa aceasta... răspunse el, plecând ochii.

Ea se gândi la asemenea răspuns şi nu-i pătrunse înţelesul.

— Numai atât? rosti, făcându-l să i se uite în ochi. Spune tot, spune; o voiesc. Şi era autoritate în atitudinea ei.

— A început să se vorbiască de tine într'un fel care... care...

— Ori în ce fel se va fi vorbind, ci spune-l odată...

— De ce te-ai dus la banchetul care l-a dat directorul teatrului, după a treia reprezentaţie... pentru tine?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unchiul m'a sfătuit să nu refuz...

— Unchiul... A făcut o prostie.

— Şi banchetul nu l-a dat pentru mine... ci tuturor artiştilor cari au jucat în feerie.

— S'a acreditat opiniunea că pentru tine l-a dat... fiindcă... fiindcă...

Ametista se înroşi de-odată ca focul: înţelegea îngâmfarea fratelui ei... Înţelegea rostul «opiniunii acreditate». Ce nemernicie!

— Şi tu, frate-le meu, poţi crede în bârfirile nebunilor?

— Vezi că tu nu ştii ce mi-a spus colonelul nostru...

— Care colonel?

— Directorul şcoalei. M'a chemat deoparte şi mi-a dat a înţelege pe dedeparte negreşit, că viaţa ta de teatru, ca soră a mea, va influenţă în rău asupra carierei mele de militar...

Ametista privi la el încremenită: nu-i venia să creadă în asemenea gogomănie.

— Ţi-a spus-o el... întrebă cu dispreţ.

— Da... Afară de aceasta, unii din colegii mei mă iau în zeflemea iar alţii... cer să ţi-i prezint ţie... şi tonul lor m'a făcut să mă iau la ceartă cu ei... Înţelegi dece...

Ametista se simţi copleşită pentru câteva clipe supt greutatea destăinuirilor lui Mirea: eră dar considerată, — şi ce curând, — ca o fiinţă pentru care nu mai există respectul...

Da, da, acuma îşi dădeà seama de atitudinea colegilor din teatru, faţă cu ea; acuma i se descoperià înţelesul unor anume expresiuni şi priviri ale lor, — şi mai ales ale unuia, — «*primul amoreş*» al Teatrului.

Acum i se descoperià adevăratul rost al bunătăţii Directorului şi anume mângâieri supt înfăţişarea lui de părintească ocrotire..

Acuma pricepeà şoaptele a două colege cu cari juca în feerie, în privinţa acelui «*de feu*» ce-i dase Directorul, după a treia reprezentaţie, când se întâmplase şi banchetul...

Erà o intenţiune ascunsă, necinstitoare pentru ea, în acele manifestări ale bătrânului conducător al Teatrului?

Şi pe chipul ei se zugrăvì ceà mai dureroasă amărăciune...

Militarul o tălmăci în chip de vinovăţie şi, ca şi cum i-ar fi fost pe plac s'o răniască, să se răzbune, — îi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

— Vezi bine că ne va fi greu să te respectăm, ca soră a noastră...

Aceste cuvinte o biciuiră cu brutalitate. Se ridică, avù în ochi scânteeri de revoltă şi-i strigă:

— Nu vă datorez nimic. Lăsaţi-mă în pace!...

Şi ieşi... ca să se ducă să plângă în camera ei: erà botezul de lacrimi al carierei.

Lipsitul de judecată frate se întări în convingerea că sora lui erà de-acum *actriţă*... ca toate celelalte!..

Cei dela teatru întâlniră în zilele următoare altă Ametistă, de-o răceală de ghiaţă faţă cu bărbaţii, de-o politeţă măsurată faţă cu femeile tinere; respectuoasă fără familiaritate faţă cu cele în etate.

— A-ha... începură şoaptele: «marea artistă» a intrat pe calea mândriei!.. Se simte *tare*... prin protecţiune, de sus...

Dar supt înfăţişarea-i rece îi sângerà simţul demnităţii, iar adâncă tristeţe îi învăluià succesul care creşteà.

Deja i se destinà alt rol, de astădată dramatic, căci marele Pascali înţelegeà adevăratul temperament al artistei.

Şi aveà să se măsoare cu un talent deja reputat, al Aristiţei Romanescu...

Ciugulea, cititor în suflete, simţi tristeţea iubitei nepoţele, şi pândi prilejul să-i smulgă taina. A nu i se mărturisi lui, i se păreà lipsă de încredere în el şi prin nimic n'o meritase.

Pe la finele lui Făurar venià cu dânsa dela repetiţia nouăi piese, o melodramă, tradusă.

O văzù foarte iritată, însă stăpânindu-se.

— Tu ai o mâhnire, Ametisto.... îi şopti, apropiându-i-se de ureche.

Ea avù un sughiţ înnăbuşit ca de plâns gata să izbucniască; o privi, surprins: prin ochi îi treceà lacrimi ce se silià să le întoarcă la izvor.

— Ce ai, dragă Ametisto? Mă îngrijeşti... îi mai şopti..

— Nu acuma, nu acuma, silindu-se a'şi face glasul, sigur.

Până acasă umblară când alături, când el după dânsa, fără să mai rostiască vreun cuvânt.

Când să intre îi zise:

— Să trecem în odaea mea, — şi, pentru întâea oară nu dădù pe la mumă-sa, ca de obiceiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In camera ei, își scoase cu enervare pălăria, se desbrăcă de palton și se întoarse spre bătrân care aștepta, în picioare, observându-i mișcările.

— Înțelegi dumneata, unchiule, cât e de uricioasă lumea aceasta a actorilor! isbucni Ametista, în timp ce privirile îi scânteiau de revoltă... Înțelegi dumneata că eu nu mai sunt fată cinstită, numai fiindcă am intrat în teatru? Știi dumneata că frații mei nu'mi mai vorbesc, fiindcă și ei mă socotesc după credința în curs a societății românești? Da, mi-ai pus în mod vag înainte oarecari primejdii, însă nu mi-am putut închipui până unde pot ajunge ele și oamenii. Nici mai mult, nici mai puțin sunt o pradă la îndemâna oricui și nu mi se cruță nimic care să mă facă să înțeleg asemenea lucru rușinos... O! câte am învățat, așa de curând, că mi se pare că le-am știut instinctiv, de ani îndelungați!

Își trecu mâna pe ochi și apoi se lăsă ca zbrobită pe scaun.

— Dragă copilă, rosti emoționat adânc bătrânul, îți începi suișul spre răstignirea nevinovăției și a păcei sufletului. Acest lucru să nu te descurajeze. La urma urmei, ce'ți pasă de zilele lumei, dacă te știi curată și hotărâtă să înfrunți toate lătrăturile și toate ticăloșiile mediului?

Se făcu puțină tăcere: ea stătu pe gânduri adânci.

— Ametisto, îi șopti cu duioșie, îți dai seama de câte mărăcini veninoase sunt pe calea visului tău. Dece nu renunți la vis?

— Ce-ai zice de soldatul care ar renunță să se ducă la luptă, — îngână ea, în atitudinea ei de meditare, — fiindcă sunt gloanțe și obuze care l-ar pândi?

— E un fel de-a vorbi, dragă copilă. La soldat e deja datoria, de cum a început să poarte arma. La tine nu e încă datoria nici măcar către tine însăți. Datoria ta ar fi... familia...

— O! dar care-i moralitatea societății în care se alcătue familia? Care-i libertatea de care dispune individul, dacă i se arată numai lanțuri supt feluríte forme? Nu cumva trăim în o lume care și-a făcut din o grămadă de minciuni frumos fățuite, o vieață lipsită de sinceritatea sentimentelor și de prieceperea menirei omenești? Pentru întâea oară mă pot întrebă și nu știu cum să mă rostesc; mi-e teamă par'că să apăs acolo unde presimt că e rana alcătuirii noastre sociale.

Bătrânul o ascultă uimit: Ametista, copila de ieri, îi vorbiă astfel?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In atât de scurt timp se făcuse evoluțiunea, până aci, a acestui suflet?

Tina care se ridică s'o stropiască îi dă de pe acum maturitatea și în cea mai tristă forma: a îndoelii, a tăgăduirii binelui?

— Nu, unchiule, urmă ea după câteva clipe, cu energia întunecoasă a sufletului ce nu se descurajază. Nu voiu alcătui familie, cel puțin în clasa de oameni care arată că mă disprețuește ca actriță. Voiu face după sfatul dumitale însă: nu'mi va păsă de clevetiri, de îndrăsneli.... anume, și voiu merge înainte; dar nici nu voiu mai crede în dezinteresare, în prietenie...

— E dureros cuvântul pentru mine.. îngână bătrânul, plecând capul.

Ea îi înconjură gâtul cu brațele și-l sărută pe obraz:

— Nu pentru dumneata... nu... Dumneata ești singurul pe care'l iubesc după mama... Dumneata mă înțelegi și mă aperi... Ce trist ar fi fost de nu te-aș fi avut dragă unchiule...

Bătrânul o strânse la sân, plângând:

— Consideră-mă ca tată...

— Da... văd pe tata în dumneata... Tot așa de bun era cu mine...

Se făcu tăcere...

— M'ai văzut foarte agitată azi, îi zise din înboldul de-a-i spune tot ce aveă pe suflet...

— Am simțit deîndată ce-ai sfârșit repetiția...

— Și agitată am repetat, tot timpul.

După puțină codire, urmă: închipuește-ți că m'a chemat directorul... Dumneata lipsiai din «foyer» în acele momente. Se vede că știă că erà actul în care n'aveam rol. Se înroși tare și urmă cu glas învăluit: erà singur... Mi-a strâns mâna și... m'a mângâiat supt bărbie, cum și-a făcut obiceiu... Așa făceà și tăticu. Par'că, instinctiv, simțiam că nu trebuià să facă aceasta, însă, la înfățișarea lui, ca părintească, nu mă jignià mângâierea. După ce mă întrebă în privința rolului dacă'mi place, începù a'mi spune ce dorință aveà pentru mine ca artistă; apoi, a'mi dà să înțeleg că talentul oricât de real, dacă nu este cine să'l protejeze și să'l îndrumeze, față cu emulațiunea dintre artiști, față cu anume relevoinți, fatale în lumea actoricească, — talentul nu poate înaintà și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adeseori rămâne în suferința așteptării și chiar... a persecuțiunii colegiale. Mi-a afirmat iarăș că el e hotărât să mă susțină cu orice preț și să'mi ușureze calea... In scopul acesta ar avea de vorbit cu mine și mă rugă să primesc a cina cu dumnealui într'un loc unde să nu fiu compromisă...

Se ridică, palidă acum: nările îi tremurau; privirea-i era învăluită... Se înnăbușià...

— Înțelegi dumneata, unchiule, dece eram agitată precum m'ai văzut... Oarecari șoapte ce le putusem prinde, cu privire la «protecțiunea de sus», îmi veniseră în minte, și am răspuns domnului director: vă mulțumesc pentru interesul ce'mi purtați, însă binevoitoarea dumneavoastră invitare n'o pot primi...

Il salutaiu și ieșiiu.

— Foarte bine ai făcut... foarte bine ai făcut, Ametisto... îi zise bătrânul... Să nu fii grăbită spre glorie: ea va veni cu timpul și prin muncă... Să respingi cu energie însă asemenea încercări...

— O! fii pe pace, unchiule... fii pe pace, îi răspunse, înroșindu-se acum supt îmboldirea hotărârii de-a lupta.

In preziua reprezentării piesei «*Două orfeline*» Ametista primi o scrisoare din Bârlad, adresată ei, la Teatrul Național. îi fu înmânată tocmai când ieșià dela repetiția generală.

Se uită curioasă la scriere: nu o cunoșteà. De altfel nu mai primise de câtva timp nici o scrisoare din orașul în care crescuse.

Literele erau caligrafice și par'că cu vădită silință de-a fi scrise frumos:

Domnișoarei Ametista Sătescu
Artista Teatrului Național
București

Dela cine puteà fi?

Nerăbdătoare, se oprì lângă ușa pe care ieșise atunci din teatru și deslăcu scrisoarea. Erà singură: de câteva zile unchiul Ciugulea se aflà bolnav acasă...

Aruncă repede privire peste rândurile primei pagini și alergă la semnătură: *Paul Simileanu*...

Își aminti la moment și zâmbi: era «Radu» din piesa în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care jucase în folosul răniţilor... Îl văzu aievea cu mustaţa neagră falnică, cu perucă pletoasă... Viteaz şi înnamorat ca un viteaz... de «Ancuţa»...

Dar chipul lui real, oricât îşi sili memoria, nu şi-l putù aminti. Ceva şters, depărtat... dispărut.

Îi rămăsese doar mulţumirea că jucase bine, «băetul», şi... ciudata sensaţiune a unei sărutări ce i-o dăduse cu tot dinadinsul... dar de care nu făcuse caz.

Şi-i scria Simileanu:

«Domnişoară,

«Îmi închipuesc cât sunteţi de ocupată, căci nu-i puţin lucru să fie cineva artistă şi atât de sărbătorită, a Teatrului Naţional din capitala ţării. Imi permit însă a mă aminti dumneavoastră, numai fiindcă am marea dorinţă de-a vă arătă cât entusiasm e în Bârlad pentru succesele dumneavoastră şi de-a vă felicită pentru ele, din tot sufletul. Aţi lăsat mai ales în amintirea noastră, a liceiştilor, neşterse impresiuni de când cu frumoasa noastră manifestare pentru răniţii războiului, — şi eu, «Radu» de atunci, trimit încântătoarei Ancuţa, în numele tuturor, entusiaste salutări şi dorul de-a vă puteà aplaudà şi noi la Bucureşti. Parte din «actorii» de atunci au terminat anul trecut liceul; eu, cu alţi câţiva, terminăm în vara aceasta... Cred că'mi veţi permite când voiu veni în Bucureşti, să vă salut şi să vă exprim sincera mea admiraţiune.

«Al domniei-voastre devotat

Paul Simileanu».

Îi făcură bine aceste rânduri pline de pornirea curată a adolescenţei, în amurgul acestei zile când ieşià dela teatru foarte tristă...

De puţine zile actorii simţiseră răceala, faţă cu ea, a directorului, şi începuseră a fi cam obraznici, unii, ironici alţii iar vreo două trei dintre actriţe, aproape provocătoare...

Şi nu mai aveà lângă ea pe bunul bătrân, în înfăţişarea căruià găsià mângâiere şi încurajare.

Eufrosina Popeasca i se arătă tot atât de prietenoasă, dar fiindcă nu jucà, da rar pe la teatru şi ea, prea ocupată, nu se putea duce pe la dânsa.

Pe când puneà scrisoarea în plic, simţi pe cineva lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea: eră artistul Manolescu, — singurul, delicat în curtea ce-i făceà...

Destul de nalt şi de svelt, frumos de chip, cu ochii aproape negri plini de poezia gândirii, eră foarte simpatic ca om şi începuse a se afirmà ca artist de seamă.

— O scrisoare, îi rostì cu gingăşia glasului lui muzical...

Ea nu zâmbì; îi răspunse însă în chip prietenos:

— De la un prieten din copilărie, din Bârlad...

— Ah! prietinii aceştia din copilărie, ce dulci amintiri ne evocă...

— E singura etate în care necazurile nu lasă urme...

— Când copilăria e fericită... Imi dai voe, domnişoară Sătescu să'ţi arăt nedumerirea şi aproape grija mea, în privinţa tristeţei care de un timp se vede pe figura dumitale, în mişcările dumitale.., îi zise după câteva clipe de umblet.

Innaintau în timpul acesta spre strada Şărbei Vodă: Ametista, inconştient apucase drumul spre a se duce la Ciugulea.

— Dumneavoastră, bărbaţii, în cariera teatrală, aveţi mai puţine greutăţi de întâmpinat, şi acelea încă pot fi mai mult privitoare la ambiţiune, la amor propriu.., îi răspunse Ametista cu melancolie.

Spre apus, o dungă de-un roş şters se pierdeà în alta, de un vioriu şters, mai largă. Un nor subţire păreà o perdeà peste asfinţitul cu acele urme slabe. Un vânt uşor, primăvăratec împrăştià, odată cu umbre de-ale serii, înviorarea unui aer curat şi plăcut.

Nu eră fapt de seară făcut pentru tristeţe, mai ales când tinereţea şi dragostea de viaţă umpleau sufletele...

Grigore Manolescu păreà plecat să simtă farmecul acestei seri prin puterea de viaţă ce eră în fiinţa lui.

Şi Ametista îi eră dragă, — nu şi-o puteà ascunde, — însă delicateţea înnăscută în firea sa aproape femeiască; însă intuiţiunea că fata aceasta suferià în adevăr din atingerea c'un mediu desfrânat, îi oprià pe buze cuvintele ce i le insuflà sentimentalitatea lui.

Recunoşteà, pentru el, că patimele mediului îl răniseră şi-i răspândise din otrava lor; — totuşi, îşi ziceà, şi nu fără cuvânt, că eră încă mai bun ca alţii.

Tristeţea Ametistei, îl impresionà, mai ales că-i ghicià cauzele. S'ar fi voit părtaş al suferinţii ei, prieten căruia i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

destăinuiesc necazurile și ale căruia mângâieri i se primesc cu încredere.

Poate că aveà și vr'un gând ascuns, supt această îmboldire a firii lui bune, — dar simțià că pentru nimic în lume n'ar fi ofensat-o cu o curtenire îndrăzneață...

— E drept, domnișoară, că ființă de inimă ca dumneata e fatal să întâmpine anume stăruințî ofensătoare și să sufere din cauza aceasta... Ar trebui însă să cunoști că ai și prieteni, și admirațiunea lor dezinteresată să te dezdăuneze de răutatea celorlalți, iar în prietenia lor să găsești puțină mângâiere și oarecare mulțumire...

Eră sinceritate în glasul lui. Îl fură c'o privire, în timp ce treceà drumul ca să apuce spre Cișmigiu: eră sinceritate și în expresiunea simpaticei lui figuri. Totuși, cuprinsă de îndoeală și hotărâtă a fi în pază, răspunse cu oarecare răceală:

— Le mulțumesc acelor ce în inima lor mi se cred prieteni.

Manolescu simți paza aceasta, și, în cugetu-i, o încuviință: eră încă un semn a creșterii bune de familie ce avusese frumoasa fată.

— Dar pe unde te ducî, domnișoară, prin Cișmigiu, la ora aceasta, nu târzie, ori cum însă...

— La unchiu meu... care e bolnav.

— In adevăr, nu l'am văzut de câteva zile pe «bravul» unchiu...

— A răcit și văd cu grijă că starea nu i se îmbunătățește.

— Imi dai voe să te petrec până aproape de locuința lui?

— Cu plăcere. Iți mulțumesc.

Ciugulea răcise, în adevăr, pe scena teatrului, în timpul repetițiilor de zi. Etateà lui nu puteà răbdà curentele scenei. Ametista îl găsì tușind rău, îngălbenit, tras la față...

I se luminà însă când o văzù pe Ametista și își redobândi numaidecât veselia.

De dimineață îi eră mai bine... Trebuià să mai steà însă în casă...

— Ei, cum mai merg lucrurile pe la teatru?

— Bine, unchiule. Incep a fi «*oarbă*»... din toate punctele de vedere.

— Oarba, din «Două orfeline»... E un rol înduioșător... Față cu mediul, e rol de prevedere și de întărire... Bine, Ametisto, bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vorba e, fă-te sănătos mai de grabă... Nu știi cât mă mâhnește să fii bolnav.

— Dragă copilă!.. Și singură apoi... între vulpi și lupi...

— Negreșit că e greu, însă nu din această cauză te vreau sănătos...

— Știu, știu... Dar pe acasă?

— Mama... presimt dragă unchiule, că nu mai are mult. De vr'o două săptămâni leșinurile ei se țin lanț și nu vrea medic, și nu vrea îngrijiri.

— Da, da... trebue să mă fac mai repede bine... murmură bătrânul.. Să'mi dai încă zece zile, Ametisto... Timpul văd că se încălzește... E un Martie blând... și, pe când prima reprezentație?

— Mâine seară...

— Ce rău îmi pare că n'o să pot fi... Afară numai dacă..

— Nu, unchișorule, nu... să nu ieși din casă...

Îi vorbi de scrisoarea primită, i-o citi; bătrânul făcu glume pe socoteala tânărului liceist care dă semne de «craiu de cupă»; o oprì la cină și o trimise mai târziu acasă cu Păuna..

In rolul «oarbei» Ametista își desvălui partea dramatică a temperamentului ei artistic, cu atâta putere de realitate, cu atâta varietate de nuanțare a stărilor sufletești, că impresionă adânc publicul, care o chemă de multe ori.

Directorul, dezamăgit în... aspirațiunile lui de curtezan, i se arătase, din ziua încercării tărâmului, foarte rece și, la repetiție, îi făcuse câteva observațiuni cu ton de ursuz.

Acum însă, după reprezentație, de îndată ce se lăsă cortina după ultima chemare, o întâmpină și-i adresă călduroase felicitări...

Manolescu, în rolul lui «Petre», culesese alături cu Ametista aplauzele sgomotoase... Dar simțise pentru frumoasa «oarbă», în adevăr pasiunea ce era în caracterul rolului.

Frosa Sarandi fusese o «*Frochard*» îngrozitoare, neîntrecută ca tip de răutate și cu măestrie de joc natural, — alături de Petre Velescu, în rolul lui «Jak», alt tip de răutate sălbatecă.

Melodrama plăcuse, izbutise și se prevedeà că erà să închidă stagiunea și să fie reluată cu succes în stagiunea următoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista duceă în cabina ei un prea frumos mănuchiu de flori naturale ce i se dăduse la chemarea din urmă.

Mai primise mănuchiuri şi două coşuleţe cu flori, în seara aceasta, dar mănuchiul alcătuit prea bine şi din flori alese, semănă cu alte trei ce primise la reprezentaţiunile din urmă ale «Fetei Aerului».

Cine eră misteriosul dăruitor?

Când îl aşeză pe o măsuţă, spre a începe să se desbrace, — zări o carte de vizită şi o trase încet, înlăturând florile, mirată că ieşiă cu greu.

Cartea se ivi în fine, dând pe faţă şi o cutioară de pluş trandafiriu... Ametista o privi surprinsă, cu vagă nemulţumire..

Pe carte citi:

Roberi Păiuşanu,
Sf. Voevozi, 75

Nume, ilustru poate, dar necunoscut... Ridică din umeri şi deschise cutia. Se înroşi foarte tare: eră o «broşă» c'un briliant mare înconjurat de safire destul de mari.

Ea nu purtase giuvaeruri decât un inel de mic preţ cu o petricică de diamant, dar al mumei ei, când o luase din şcoală, şi mici obiecte neînsemnate, în copilărie...

Frumuseţea acestui giuvaer o impresionă... şi par'că-i dădu nuştiu ce sensaţiune încă necunoscută!

Pe când se uită în admirarea obiectului, auzi un glas la uşa cabinei, — al regizorului:

— Sunteţi gata, domnişoară? se stinge lumina...

— Da, da... numaidecât...

Se desbrăcă repede, îşi şterse nu pe deplin fardul, se îmbrăcă, ascunse cutia în săculeţul cu anume lucruri ale ei şi luându-şi mănuchiurile de flori, — trofeele serii, — ieşi pe uşa din faţă, a Teatrului...

Căută cu privirea. Nici o trăsură... Fu contrariată... şi se pregătiă să cheme un om din serviciul teatrului, ca să-i caute trăsură, — când văzù că se apropie de ea un domn înalt, bine făcut, întrucâtva cu deosebită îngrijire, cu joben pe cap. O salută respectuos, şi-i zise:

— Aşa-i că n'aveţi trăsură, domnişoară Sătescu?

— Da, domnule...

— Îmi permiteţi să vă ofer cupeul meu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi, fără s'aştepte răspuns, fluieră ascuţit printre dinţi...

Un cupeu de casă, cu doi cai foarte frumoşi, negri, trase repede şi se opri în dreptul lor...

— Mulţumesc, domnule... Dar nu pot primi «gentileţea» dumneavoastră...

— A! domnişoară, îi zise necunoscutul, cu graţioasă imputare... Vă rog... Nu poate fi nici un rău în aceasta...

Atunci ieşi Manolescu şi se opri, văzând scena...

— Dacă nu rău, dar nici cuviincios... din parte-mi, se grăbi se adaoge...

In acel moment treceă o trăsură, goală.

Manolescu strigă pe birjar, care veni repede; se apropiă de Ametista, şi salutând pe necunoscut, care rămase viu contrariat, îi oferi braţul şi o conduse la trăsură, îi aşeză mănuchiurile, îi ură noapte bună, — şi în timp ce trăsura plecă, artistul o luă în jos pe Podul-Mogoşoaiei...

Necunoscutul înjură în gându-i pe «actor», se urcă în cupeu şi porunci:

— Urmăreşte trăsura...

A doua-zi Ametista, după ce văzù de mumă-sa şi de-ale casei, alergă să mai admire giuvaerul pentru care simţiă nespusă atracţiune.

Şi-l puse la piept: cât erà de frumos! Ce focuri aveà!

Atunci însă îi veni pentru întâea oară gândul: puteà să'l păstreze? Ce-ar fi însemnat dacă'l păstrà? Era numai «omagiu» artei în persoana ei... sau...

Se opri de-odată. Alt gând o înfiorà: nu... Lume cu totul dezinteresată, nu se află...

A! poate-că domnul acesta, al cărui nume îl recitì pe carta de vizită, — erà acel ce-i oferise cupeul... Da, da... Era cu putinţă... Şi de nu intervenià Manolescu, desigur că necunoscutul i s'ar fi prezintat...

O aşteptase, pândise... şi fusese gata să o îndatoreze... adecă să ajungă a i se descoperì ca admirator ce'şi arvuneşte recunoştinţa unei artiste... prin daruri.

Nu mai stătù la gânduri: acesta ori altul, trebuià să înnapoeze giuvaerul la adresa de pe cartă...

Şi cu grabă mare, ca şi cum s'ar fi temut de puterea is-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pitei, puse cutia într'un plic, cum putù mai bine, scrise adresa și se gătù să iasă, acum, înainte de prânz.

In ce chip să'l înnapoieze? Prin cine, ca să fie sigură că va ajunge la adresă?

Se gândì la unchiu-său, ieși, găsi trăsură și plecă la bătrân căruia îi povesti întâmplarea, neascunzându-i că-i plăcuse giuvaerul și că avusese ispita de a'l păstra...

Unchiul zâmbi, îngăduitor în ce privì ispita, dar lăudându-i hotărârea de-a'l înnapoià și trimise pe Păuna să ducă la adresă plicul și să'l lase vreunui servitor, fără să mai aștepte răspuns.

Când Păuna plecă, Ametista se simți ușurată... însă și c'o vagă părere de rău...

Rămase să prânziască cu bătrânul și apoi se duse în Lipscani să'și târguiască pentru o rochie.

Umblă vr'o două trei prăvălii până să găsiască ce voià. In cea din urmă unde se oprì, se găsì, când să se ducă să plătiască, față în față cu o fată de etatea ei..., care atunci intrase cu mumă-sa.

Ametista o recunoscù; fata o recunoscù, dar voi, în primul moment, să se depărteze.

— Tu ești Ametisto? să hotărî apoi să-i vorbiască...

— Eu, dragă Lucreție...

— Eaea... domnișoara Sătescu... exclamă muma, mai mult ironică par'că.

— Sărut mâna doamnă Teodoriu... salută Ametista... cu plăcere.

— Și zi... te-ai făcut actriță... exclamă doamna cu ton inputător... Te-am văzut și noi aseară... Tare binișor... tare binișor... Ei, de! și asta-i ceva...

Și zâmbetu-i, acum batjocoritor, îi încreți buzele.

Ametista simți... și schimbă vorba.

— Când ai venit din Bârlad?

— De două zile. Mărit pe Lucreția și am venit să-i «aranjez» «trusoul» și rochia de mireasă... Știi, noi, aistea dela provincie, cum ne ziceți dumneavoastră, ținem la ce-am apucat din părinți...

— Foarte bine faceți, doamnă, îi zise Ametista cu răceală...

Fata o privià c'un fel de curiozitate, în care erà și invidie și dispreț...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Figură plăcută, minte mărginită, dorință de-a fi găsită frumoasă, înbold de-a asculta șoapte amoroase, poftă după lux peste puterile băneşti ale familiei, dor de-a păreà mult... mult... complectà fizicul şi moralul acestei domnişoare.

O seară întreagă, pe când publicul numeros aplaudà călduros pe artista, ea ținuse ison mume-si în a se mirà de prostia publicului şi a nu găsì cine ştie ce talent fostei sale colege de şcoală.

— Vei fi având cine ştie ce mulțumire şi palpitații, Ametisto, când te aplaudă lumea, — îi zise Lucreția cu ton apăsat de ironie şi de gelozie.

— O! nu, Lucreţio... fiindcă ce fac eu, ai puteà face şi tu, îi răspunse cu ironie.

— Ba s'o feriască Dumnezeu s'ajungă aşa! exclamă cu cruzime doamna Teodoriu...

Şi, ea să curme vorba, îi făcù Ametistei semn de salut cu capul şi rostì repede...

— Avem multe de târguit...

Astfel, se depărtă cu fiică-sa, fără ca aceasta să-i adreseze Ametistei cel puțin un semn...

Nici-o întrebare despre doamna Sătescu, în casa căreia intraseră ca prietene...

Ametista plătì şi ieşì din prăvălie zâmbind fără amărăciune, fără să se mai revolte. Dacă frații ei, şi o socotiau în afară de zidurile cetățuii convenționale, — ce să mai zică de alde doamna Teodoriu şi de alte gâşte ale cetățuii?

Hotărât lucru: între trecut şi prezent cu viitorul în perspectivă, între ea şi cetățue, se săpase şanțul, — negreşit tot convențional, — dar cu malul jos de partea ei. Ea aveà tot de pierdut; reprezentanți autorizați ai cetățuei nu s'ar fi simțit dezonorați însă dacă ar fi putut contribuì la treptata ei perzare.

Înțelegeà pe deplin acum falsitatea concepțiunii de viață, desigur a marei părți din omenire, — a acelor de sus prin îmbuibarea şi prin rafinarea gusturilor, prin depărtarea dela natură, care se vrea perfectă, în întregu-i însă; a celor de jos prin continuă lipsă de mijloace, prin lipsa de bună călăuzire, prin apropierea de natură în chip brutal şi mai mult din instinct.

Între aceste două extreme, o mijlocie, adesecri superioară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin tendinţi şi prin împlinirea cu greutăţi de dinafară, a menirii omeneşti, întotdeauna dacă nu sdrobită, desigur însă izolată şi ridiculizată în fond, iar în aparenţă salutată, de departe, c'un părut respect.

Incheerea dar?

Intrucât o privia pe ea, în apărare şi rezistând, pe cât timp se va puteà; iar când silită de împrejurări, va rupe din fiinţa ei spre a aruncà jertfă în gura lupilor, o va face, fără să'şi retragă sie însăşi respectul şi stima...

Simţiă de pe acum un fel de îmbold puternic la ură; un fel de dor sălbatec de răzbunare împotriva acelora ce pre simţiă că o vor constrânge la jertfă.

Prin ce mijloace însă ar fi putut sa'şi satisfacă ura şi să se răzbune, nu vedeà încă: multe părţi ale vieţii nu i se desvăluiseră.

*

E la a patra reprezentaţie a celor «*Două orfeline*». Decorul actului I e aşezat de cu *ziua*. Artiştii piesei se îmbracă; parte dejà îmbrăcaţi, îşi găsesc de vorbă în spaţiul dintre decor şi fundul scenei.

Dinspre sală vine murmurul lumei ce începe să umple stalurile şi lojile de al doilea şi al treilea rang. Galeria s'a umplut depe la şapte.

Pentru lojile de rangul întâi lumea nu se grăbeşte; se face a fi aşteptată; voieşte să producă anume efect ivirea ei... Ea are sau revendică un titlu de lume aleasă, aproape de nobleţe. Este sau trebue să pară.

Galeria îşi are şi ea pretenţiunile ei... între cari, aceea de a se crede la ea acasă, e cea dintâi, în o libertate de mişcări şi de vorbă, care provoacă adeseori, «*jos*», — unde de fapt e *susul*, — dezaprobări şi ţistuiri.

Eră apoi obiceiu pe atunci, — care a ţinut mulţi ani, — ca anume persoane, bine cu Direcţia, prietene cu artiştii şi cu artistele, să vie pe scenă, înainte de reprezentaţie şi între acte, să facă vizite în cabinele artistelor mai ales... şi, de multe ori, pe când se aşezau decorurile, să risce a primì în cap câte un perete; ori cum, să încurce pe acei ce le aşezau.

Regizoratul eră blând şi... condescendent. Persoanele se bucurau de favoare specială... şi eră deajuns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau orele 7 şi jumătate. Muzica nu începuse încă să distreze publicul şi să-i înşele nerăbdarea.

In cabina Ametistei, vestitul Makauer sfârşise orânduirea perucei blonde, peste părul bogat, negru, al artistei...

— O! domnule Makauer, dece n'ai lăsat să fiu cu părul meu! Mergea mai uşor...

— Aber nu, domnişoara, se iertaţi... E mai frumos persoana blondă în rol de ingenua... E mai poetic...

— Dar păr blond şi ochi negri, domnule Makauer..

— Aber tocmai, domnişoara... E mai «rărită»... La scenă trebue efect... Te salut, domnişoara.

— Mulţumesc, domnule Makauer.

— «Pun» succes...

Şi «gentilul» «coafor» al teatrului, cu figura lui germană cinstită şi răbdătoare, se făcù nevăzut.

Foarte repede Ametista, ajutată de-o coristă, îşi termină îmbrăcatul..., şi, mulţumind fetei, îi dădù drumul.

De obiceiu Ametista nu ieşiă din cabină până ce regizorul nu o poftiă; rareori stă între culise, şi anume când trebuiă să treacă puţin timp dela ieşirea din scenă şi până la reintrare.

Colegele puneau asemenea lucru pe seama mândriei de «artistă mare» a «norocoasei» începătoare.

In actul I-u nu aveă dela început. Se puse dar să se mai uite pe rol.

Auzi însă o bătae în uşă. Nu eră bătaea cunoscută a regizorului.

— Poftim... zise artista, socotind că eră poate directorul, sau Manolescu.

Eufrosina Popescu se ivi... şi, după ea, ceva mai în urmă, un domn...

Ametista se grăbi să-i sărute mâna, şi atunci văzù că mai eră cineva.

— Să mă ierţi, puică dragă, că nu am putut încă să viu să te văd în rolul «oarbei», dar am auzit că eşti admirabilă.

— Mulţumesc binevoitorilor cari ţi-au spus acest lucru, îi răspunse Ametista, îmbujorată de modestie...

— Intre aceştia este şi domnul Robert Păiuşanu, care mi-a cerut favoarea să'ţi fie prezintat...

Şi-i făcù loc să vie...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista își stăpâni nemulțumirea și răspunse, fără să zâmbească, la salutul foarte respectuos al domnului.

— E un entuziast admirator al talentului tău, și nu i-am putut refuză dorința, știind că nu te vei supără... zise Popeasca...

— Vă mulțumesc, domnule, îi zise, ceva mai blând, văzându-l că pare sfios și că o privește c'un fel de admirare naivă.

E un tânăr înalt, plăcut, blond, bine îngrijindu-și atitudine și mișcări. În jurul pleoapelor pare a avea semnul petrecerilor dese până târziu și oarecari încrețituri pe obraji.

Râsul prea proaspăt însă îi dă aparența de frăgezime.

Privirea ochilor albaștri păreă apoi că are sinceritate, — deși eră mai mult expresiune a voinții.

De fapt eră tipul feciorilor de bani gata, cu lustrul studiilor la Paris, fără altă trecere a timpului decât în mulțumirea fantaziilor lui. Nu cunoșteă frâu, nu se obișnuise cu vr'o rezistență și voința lui i se păreă lege statornică, fără excepție.

— Domnișoară, îi răspunse, nu v'o spun numai pentru mine, dar v'ați făcut numai admiratori, în cari eu sunt atâta doar, cel mai plin de însuflețire...

— O artistă se poate măguli cu asemenea prinos adus talentului ei, răspunse Ametista nu fără oarecare tainică mândrie.

— Vă mărturisesc că dacă ați jucă la Paris, ați stă alături cu cele mai reputate artiste...

— O! domnule... vă rog... E prea mult...

— Ba nu, ba nu... Doamna Popescu cunoaște străinătatea și vă poate spune că acolo marile talente sunt foarte repede apreciate și ridicate la înălțimea la care ridică și ele Arta... Acolo ar fi pentru dumneavoastră scene vrednice de talentul ce aveți...

Ea se înfioră: într'o clipă i se deschise altă zare...

El, urmărindu-și negreșit, un plan de mai înainte statornicit, când văzù pe chipul fetei că lovise în tainica ascunzătoare a ambițiunii, ce nu se puteă să n'o fi încoltit, — urmă:

— Știu că cunoașteți perfect limba Franceză, domnișoară, și literatura dramatică Franceză.

— Să nu te superi, puică dragă, interveni bătrâna artistă, dacă i-am vorbit de tine așa cum te știu... Ești convinsă cred de dragostea ce'ți port...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar cui nu inspiră domnişoara acest simţimânt divin, exclamă don-Juanul, foarte patetic... Ca să nu'mi uit vorba, în acea ţară, câmp fertil în talente şi în care totuşi ori cât de multe talente s'ar ivi, ar creşte şi s'ar ridică mari şi admirate, — în acea ţară e locul dumneavoastră, domnişoară.. Şi dacă aş aveà vr'o dorinţă scumpă, ar fi să vă pot fi util, dându-vă pentru acolo toate îndrumările şi toate recomandaţiunile...

In sufletul Ametistei scăpărase deja scânteia... Cu mintea într'un fel de desfăşurare ameţitoare, întrevedeà ducerea ei, lupta ei acolo, succesele.

Răspunse însă, plecând ochii, şi cu glas stăpân pe sine:

— E numai un «miraj», domnule... şi apoi, anume consideraţiuni de familie, nu'mi pot permite înstrăinarea.

Şiretul don-Juan îi pricepu prudenţa, dar şi secreta înrăurire a vorbelor lui. Faţă cu răspunsul ei nu mai stărui. Trebuia să lase timp ideei ca să lucreze.

Sunetul muzicii se auzià ca din depărtare... de câteva momente.

Alt sunet acum, de clopoţel, îndestul de cunoscut, chemă pe artişti în scenă...

Erà aproape opt.

— Puică dragă, zise Popeasca, în privinţa ideei domnului Robert, vom vorbì şi noi amândouă. Acum te lăsăm, căci spectacolul va să înceapă...

O sărută pe frunte; Păiuşanu i se înclină respectuos, zicându-i:

— Imi permiteţi să vă mai vizitez în cabina dumneavoastră..

— Nu sunt obişnuită cu vizite, în afară de-ale colegilor mei, îi răspunse cu hotărâre.

El zâmbì, o salutà încă odată şi urmă pe Artista ce deja erà la uşă.

Lângă cabină, se aflà, dela intrarea lor, Manolescu.

Acesta, salutà pe doamna Popescu, nu dădù nici o atenţiune don-juanului pe care'l recunoscuse, nu fără gelozie, — şi bătù la uşa Ametistei...

— Robert, îi zise Popeasca, îţi înţeleg jocul şi'mi pare rău..

El râse, îi sărutà mâna şi trecù pe lângă culise spre ieşire.

Popeasca intrà în o lojă, ce da pe scenă, de-a artiştilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ciugulea se tăcuse mai bine şi se hotărî să iasă din casă, în ziua de 20 Martie, când i se aduse vestea că Olimpia Sătescu încetase din viaţă.

Alergă dar acolo întrun suflet, — foarte îndurerat.

Ametista chemase de câteva zile pe medicul teatrului, doctorul Chabudeanu, dar acesta nu putuse face altceva de cât să constate sfârşitul încet, — dar sfârşitul. Medicamentele erau de prisos.

In adevăr, în noaptea de 19, după întoarcerea acasă, a Ametistei, Olimpia se simţi foarte rău. Se ridică şi strigă pe fiică-sa, care se pregătia să se dea somnului... Când Ametista intră, cu lumânarea în mână, bolnava, căzută lângă pat, vărsase sânge, şi sufocată, se bătea cu moartea.

Numai cu slujnica, ce ajutor puteă să-i dea fata, speriată şi cuprinsă de jale?

O ridicară, moale şi grea: nu mai dădeă semne de viaţă. Atunci, servitoarea alergă la o vecină, şi o sculă din somn.

Astfel, în timp ce aceasta şi cu servitoarea pregătiau trebuincioasele pentru scăldat şi pentru îmbrăcatul moartei cu ce aveă mai bun, — Ametista, aproape nemişcată, cu ochii uscaţi dar fierbinţi, privia la fiinţa întinsă pe pat, fără conştiinţă de sine şi desigur fără să vadă...

Tocmai târziu când vecina se apropiă şi-i mângâiă capul rostindu-i cuvinte de încurajare, ea îşi veni în simţiri şi văzù în juru-i, pe-o masă, în mijlocul odăei, un corp întins, cu mâinile la piept, — şi o lumânare, — dela Paşte păstrată, ardeà, înfiptă în pământul unui ghiveciu cu flori. Cele două oglinzi erau acoperite cu nişte barijuri negre.

Ea privi, la tot, cu luare aminte, cu surprindere şi apoi se apropiă de masă, şi cuprinzând în braţe corpul neînsufleţit, izbucni în plâns violent.

Aşa dar... se sfârşise sărmana! Lăsase lumea pe care destul de de mult n'o mai cunoşteà!

După ce i se potoli plânsul vecina se duse: prin perdele se zărià începutul zilei. Servitoarea plecase la biserica Icoana să dea de veste preotului. Ametista erà singură... în faţa morţii...

Durerea îi erà adâncă, dar nu zbuciumătoare.

De câtva timp se deprinsese prea mult a judecà oameni şi împrejurări: judecata îi îmbrăţişă durerea şi-i împăcă gândurile cu starea de faţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Negreşit că erà o pierdere, — dar mai mult a unei idei, a unui simbol: *mama*. Ca fiinţă ce ţine loc adânc în fiinţa copilului, sărmana mamă se dusese de mai nainte. Acum o aveà în faţă ca o amintire a suferinţilor prin care ea trecuse, şi numai mai pe urmă îi va rămâneà ca amintire a iubirii de odinioară, a pietăţii filiale; numai mai apoi părerea de rău îi va însufleţi amintirea, îi va întipări-o cu imagini, îi va face-o scumpă şi de nedespărţit.

Pentru biata fiinţă a acestei mame, stingerea vieţei erà încetarea suferinţii, erà o îndurare a Cerului, erà împlinirea dorinţii ce de multe ori arătase, erà ducerea cu o oră mai curând lângă acela pe care'l iubise şi dincolo de mormânt.

— Da, l-ai iubit mult, nespus de mult, dragă mamă, murmură Ametista, privind-o lung, prin perdeà de lacrimi... Cine ştie dacă în clipa morţii nu l-ai văzut lângă tine şi dacă sufletul tău nu s'a luat de mână cu al lui pentru lumea în care suferinţă nu poate fi. Te-am mâhnit dragă mamă... Ştiu... Iartă-mă...

Şi, izbucnind în plâns, îngenuchià şi îşi alipi fruntea de masă, murmurând: iartă-mă... Spune şi tatî să mă ierte... Poate că erà mai bine să te fi ascultat... să fi rămas în obscuritatea liniştită a familiei... Am greşit... iartă-mă, dragă mamă...

Stătù mult în acea atitudine de căinţă şi de rugare... până când auzi sgomot...

Se ridică, aproape împleticindu-se: se întorceà servitoarea cu paracliserul care aduceà două sfeşnice şi cu preotul..

*

Băiatul vecinei vestise pe Ciugulea.

Când intrà în casă, Ametista, de vorbă cu vecina, îl aşteptà cu nerăbdare.

Bătrânul îi întinse braţele şi o strânse la piept cu dragoste şi jale, apoi, cu ea de mână, fără să rostiască vreun cuvânt, se apropià şi, printre lacrimi privi pe moartă, lung, lung..., clătinând din cap şi abia stăpânindu-se să nu isbucniască în plâns sguduitor.

Vecina-i lăsă şi mai dădù o raità pe acasă.

Unchiul şi nepoata vorbirà mult, mult despre cea dusă dintre vii şi, în chipul de-a judecà, al bătrânului, Ametista găsi îndreptăţirea propriei ei judecăţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Acuma că Olimpia s'a dus, zise însfârșit bătrânul, trebue să ne gândim la tine, copilă, și să privim lucrurile cum sunt. Biata verișoară nu mai are nevoe decât de cea din urmă locuință; tu ești a vieții și multe 'ți vor fi trebuințile, copila mea. Suntem singuri, rosti după o clipă, privind în jur: să'ți descoper o taină. De la bunica ta, au rămas trei zeci de mii de lei: sunt colo, în scrin. Voiesc ca suma aceasta să fie a ta. Frații tăi nu cunosc existența ei, cum n'ai cunoscut-o nici tu; frații tăi ascultând mai mult de neroadele considerații ale lumei, te privesc ca străină. Nu ai de împărțit cu ei...

Repede, cu hotărâre, căută cheile, descuiă la scrin, scoase săculețul bătrânei și din el, valorile, pe cari le puse în buzunar.

— Ți-le voiu păstră eu; eu îți voiu încasă venitul și ți-l voiu dă, cum făceam cu bătrâna, cum am făcut în Ianuar și cu mama ta... Primești, nu-i așa?

— Cum vrei dumneata, unchiule.

— Când vei judecă mai cu limpezime, îmi vei dă dreptate.

Căută apoi în sărtarul de sus și găsi neatinși cei 750 lei și alți trei sute de lei din pensie.

— Cu din banii aceștia vom înmormânta-o; ce va rămâneă, ți-i voiu încredința ție. Iar în ce privește pensia, pe viitor, voiu aveă de vorbă cu frații tăi și voiu regulă cum va fi mai bine. Acuma, dragă copilă, mă duc să le dau de veste și să spuiu și la teatru, căci două, trei seri nu vei puteă ucă...

V

E în Iunie, pe la sfârșit. Căldură cu arșiță de nesuferit arde orașul de câteva zile și face aerul greu de respirat. Serile, și sunt mult înnăbușitoare... Ferestrele se țin deschise ca doar curentul să mai aducă puțină premenire de aer; străde și curți se stropesc, fără să se isce răcoare... Lumea se revarsă prin grădinile publice fără să poată găsi aer mai împrospătat. Vântul nici nu adie măcar, iar stelele se străvăd, ca lenevite, printr'un văl subțire de ceață în care plutește praful și emanațiunile întinsului oraș.

In căsuța Sătețtilor s'a aprins lumina... târziu, acum, spre a se face pregătirile pentru cină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Masa stă deja în fundul curții, pe loc udat, între doi copaci' singura verdeață, prăfuită și ea.

Dela grajduri din vecinătate se împrăștie miros neplăcut.

— A! dar nu-i de stat aci, zice noul sublocotenent Mirea, venind aci mai mult desbrăcat... Ce? tu n'ai nas Ametisto?

— In adevăr, e greu mirosul, dar e mai puțin cald aci decât în casă...

— Tu găsești răspuns la toate, artisto... îi zise în râs și se răsturnă pe un seaun, a lene.

Ametista, care'l urmase, se întoarse în casă...

In odaea ce fusese a mamei, dormiau amândoi frații.

Șerban, stătea, desbrăcat, pe patul lui și căscă de urât.

— Ametisto, dar bine, nu te gândești că și pe căldură de nesuferit, ne poate fi foame? Ori te gândești la junele din Bârlad? Și râse deșănțat.

— Treci în curte... căci e gata masa numaidecât, îi răspunse ea.

Șerban se ridică, întinzîndu-se a lene.

— In magnifica noastră grădină cu două mii de arbori..? că răcoare acolo, Ametisto?

Fata nu-i răspunse și trecù în bucătărie.

Șerban, îngânând un cântec, înaintă încet spre fundul curții...

— Hm... zise, mirosind... ce parfum de ylang-ylang!...

— Parfumul capitalei... râse Mirea.

Șerban șezù...

Mirea începù a bate darabana pe un colț de masă.

— Ai tu ceva parale, Șerbane? Mă bate gândul să ne ducem să respirăm la șosea... într'un «muscal».

— Parale... pe dracu! Din pensia binecuvântată, luată la 20, abia am plătit datoriile... de pe lunie... Tu ai dat «acompt» la hainele tale... De unde, rest? Doar să atăcăm pe scumpa noastră soră...

— Par'că vrea ea să deà din banii pentru casă..? N'o știi cât e de... casnică?

— Strânge pentru Paris... râse Șerban.

— Ba nu zău, cu ce-o să se ducă acolo? Incă n'am întrebat-o.

— Lasă, n'o mai întrebà, să nu ne fie nouă... mai rușine decât ei, rosti Șerban, printre dinți, cu dispreț în priviri...

— Adecă, tu bănuești...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sunt sigur... Sunt cu ochi şi cu sprîncene... mijloacele dumneaei...

Mirea se ridică posomorât.

— Dac'ar fi aş, Şerbane, aş pălmui-o...

— Şi la ce ţi-ar folosi... să'ţi strici degeaba palmele? A pornit pe panta asta... adio!

Mirea se reaşeză şi începù să-şi şteargă obrajii: se înnăduşise.

— Atunci... plece mai degrabă, să n'o mai vedem în casa părintească, să nu-i mai auzim de nume...

— Tu nu înţelegi că nimeni altul n'a putut să-i vâre în cap ideea ducerii la Paris? Cunoşti pe Leventi? La cheful de-alaltăeri, la Avedic, beat cum erà, nu mi-a aruncat în obraz vorba, de erà să'l fac să nemeriască de-a dura poarta?

Urmă tăcere. Amândoi îşi răcoriau obrajii făcîndu-şi vânt cu şervetele.

— Dar dacă aş provocà pe mizerabil? zise Mirea, bătând în masă cu pumnul.

— Ai face scandal... pe spinarea ta... şi abia ai eşit din şcoală... Şi înţeleg să ai pentru cine face, «à la fin des fins»... zise Şerban cu cinism.

Tăcură, căci i se ivirà servitoarea aducând supa şi Ametista cu o farfurie cu saladă.

— Dar bine s'a potrivit supa pe căldura asta... zise Şerban.

— Suflă şi dumneata în ea, domnule Şerban, îi răspunse servitoarea, cu necaz că fraţii necăjiau mereu pe domnişoara.

— Hai marş d'aci, secătură, se răsti Şerban.

Servitoarea plecă bombănind.

Ametista, tăcută, îi servì şi apoi îşi luă şi ea, aşezându-se.

După ce vânturà supa, Şerban aţinti pe Ametista.

— Da adecă ce caută Simileanu pe la noi, Ametisto?

— Nu e colegul tău de liceu? răspunse ea cu răceală.

— Al meu, bine; dar de ce ţi-a scris ţie şi nu mie?

— Asta e asta!.. râse Mirea, sorbind cu sgomot. Apoi, cu batjocură: nu înţelegi, Şerbane? A scris artistei... Arta, arta e de vină... că se întâmplă multe... lucruri...

Ametista nu răspunse, însă se înroşi mai mult decât o înroşiseră căldura şi bucătăria.

Până isprăvirà supa, nu mai vorbirà.

— Şi pe când crezi să pleci în lumea mare, artisto? întrebă Şerban, ştergându-se pe buze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'am hotărât încă...

Fraţii schimbară o privire.

— Înţelegi, Mireo... N'a hotărât încă... al de sus...

Pe Ametista o muşcă parcă ceva şi aţintindu-l cu privirea aspre, întrebă:

— Ai puteà să'mi explici înţelesul vorbelor tale?

— Se explică numai... numai enigmele... când crezi că le-ai apucat firul...

— Ia să lăsăm asemenea lucruri... ce trebuie să rămână încurcate... zise Mirea. Ce ne mai aduci?

Ametista se ridică, posomorâtă, luă castronul şi farfuriile şi se duse.

— Puseşi punctul pe *i*... râse Mirea, după ce o văzu departe.

— Lasă! Să nu ne creadă proşti.

— Mai cere-i acuma parale, dacă'ţi dă mâna...

— Ba bine că nu. Ia să vezi cum am s'o iau...

Până la urma mesei vorbiră de una, de alta, cu veselie silită, ca să prindă şi pe Ametista în glumele lor: ea însă păreà că ascultă, fără să se amestece, fără să zâmbiască.

— «Apropo» Ametisto, zise Şerban... Când se întoarce unchiu Ciugulea dela Lacu-Sărat?

— La 1-u August...

— Aşa? Ţi-a scris? Îi e mai bine?

— Da. I-au priit băile...

— Ce bine'mi pare... Iţi spun drept că mi-e drag, bătrânul.

— Ne merită iubirea, răspunse fata mai îmbunată, fără să bănuiască numaidecât, prefăcătoria.

— In adevăr, zise Mirea, că în împrejurările vieţii noastre de după moartea tati, el ne-a fost mare sprijin... E de inimă.. şi ne are ca pe copiii lui. In glasul militarului păreà că se simte duioşie.

— Eu zic să-i facem o «surpriză» pentru când se va întoarce, rosti Şerban. Să'l primim la gară şi să'l poftim la prânz la noi la masă. Ştiu că surioara noastră îi va pregăti ce-i place lui... Ce zici tu surioară?..

Ce dulce-i erà glasul.

— De ce nu? răspunse fata. Mă bucur că vine dela voi propunerea.

— A! de ce zici eşa, Ametisto, i se adresă Şerban cu blândă imputare. Par'că ai crede că nu suntem capabili de-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne arată recunoștința? Tu nu te supără că ne place să glumim cu tine...

— Poate că glumiți... nu tocmai frumos... zise cu oarecare blândețe...

Ce repede le-ar fi iertat asprimi și aluziuni supărătoare!

— Dar dacă te supără, Ametisto, îți promitem să nu mai glumim... zise Șerban cu nevinovăție și sinceritate.

— Cred că nu v'am făcut nici un rău... îngână ea cu tristețe.

— A! ce vorbă iarăș! Dar nu ca să'ți facem rău, spunem și noi câte una... zise Mirea...

Ea le zâmbi:

— Răutăcioșilor! Să lăsăm asta!

După vr'o jumătate oră de vorbă cu privire la viitorul ei artistic, pe ton de încuviințare și de dorința izbândei, frații se ridicară...

— Hai să ne îmbrăcăm... zise Șerban.

— Ieșiți?

— Da, Ametisto, zise Mirea. Vrei să ieși mâine seară și tu cu noi?

— Mulțumesc, Mireo; nu... Îmi e prea de curând doliul... Pentru voi, ca bărbați, e altceva...

Frații se așteptau la acest răspuns: de-acea o și invitaseră.

Când să plece, Șerban se dădu pe lângă ea, blând desmierdător.

— Nu cumva dispui, Ametisto, de ceva mărunte? Înțelegi că nu voim să schimbăm hârtiile de-o mie, de frică să nu ni le ia... vântul...

Ametista zâmbi...

— Cheltuiți prea mult, Șerbane..

— Prea mult din prea puțin, știu. Dă-ne cu... dobândă, până la plecarea ta...

— Nu pot să vă dau mai mult de...

Se gândi puțin și adaose: de zece lei...

— Câte cinci de cap... Puțin... dar...

— Credeți-mă că am numai cât trebue pentru casă până la pensia viitoare..

— Așa-i, și dela teatru, nimic pe timpul verii... oftă Șerban.

Ametista le dădu banii și ei plecară...

— Ei, ce ți-am spus? zise Șerban, triumfător...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eşti dracu'n picioare..
— «Mersi» de compliment...
In urma lor, Ametista ghici «*trăcul*» şi clătină din cap cu tristeţă.
Nu; fraţii ei n'o iubiau.

Paul Simileanu împlinise douăzeci şi unu de ani, pe când începeà clasa VII-a. Băeat de săteni din satul Simila de lângă Bârlad, rămăsese orfan de tată, pe când erà încă mic şi numai sprijinit de părintele Vasile, fratele mume-si, pe care nu'l învrednicise Dumnezeu să aibă urmaşi, — nu pregetase a merge înainte cu şcoala.

Foarte deştept, aveà în firea lui ciudat amestec de aplecări bune şi rele. O timpurie intuiţiune a mersului real al lucrurilor în lume, îl făcuse a'şi ţine bine ascunse aplecările rele ca: mândria, ambiţiunea, ispita de a'şi aproprià ce erà al altuia, invidia, plecarea de-a beà spirtoase şi jocul de cărţi, şi de-a lăsà să i se vadă partea bună: entusiasmul, colegialitatea, simţul de-a îndatorà, mila, generozitatea şi modestia. Şi nu erà prefăcătorie în purtarea lui, ci judecata aceasta mai degrabă: ca să fiu şi potrivit pornirilor mele rele, am tot timpul şi aceasta, atunci când voiu aveà o situaţiune. E nevoe să fiu bun ca să *inspir* simpatie, încredere şi, ca băiat sărac dar *silitor*, să fiu ajutat. .mi place chiar să fiu bun; dar simt că'mi plac şi pornirile ce le ţin ascunse: acestea mă vor face să cunosc şi alte plăceri decât ale binelui; ele sunt ale mulţimii oamenilor şi mai ales ale acelora ce conduc şi dominează. Dacă partea bună va fi destul de puternică încât prin ea să mă ridic, să mă susţin şi să merg cât mai departe, probabil că cealaltă va rămâneà stăpânită şi nu se va mai desvoltà. Dacă nu, aceasta va hotărî ajungerea unde voiu s'ajung.

Erà chibzuinţa unui cap de deosebită plămadă prin care omul se cunoşteà deja şi privià în viitor cu siguranţă.

Imprejurările dar aveau să'l facă să aleagă o cale sau alta.

In asemenea om simţul moral, conştinţa binelui sunt vagi în afară de sfera faptelor, — iar ca aplicaţiune devin elastice şi se mărginesc la aparenţă.

Cu mare putere de-a'şi însuşi toate cunoştinţile, băiatul de ţără se transformase an cu an şi acuma puteà prea bine fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luat drept orășan de obârșie; mai mult, drept fiu de bună familie.

Nalt, subțiratec, mlădios, cu figura de un oval bine potrivit, cu ochi albaștri nu mari dar inteligenți și plini de expresiunea voinții, cu păr des de un castaniu închis, ieră plăcut și simpatic.

O mustață mică încă, cu îngrijire ținută de pe acum; rasul la timp; grija de-a fi curat deși modest îmbrăcat, — făceau pe cei în legătură cu el să cugete de dânsul că *se simte*. Profesorii țineau foarte mult la asemenea elev sărguitor și cuminte și-i preziceau viitorul celor aleși.

Ca bursier învățase până acum; după ce termină liceul, stăruiră cu toții ca județul să-i facă bursă pentru străinătate, iar unchiul, măgulit de laudele ce-i aduceau toți, din puțina lui dare de mână îi făcu și el un ajutor.

Singurul tare la matematică, fusese sfătuit să facă ingineria și el primise.

In August avea dar să plece la București, ca să vadă capitala țării, și de acolo la Paris.

Nu spuneă nimănui însă adevăratul scop care'l duceă la București.

De când jucase cu domnișoara Sătescu în piesa știută, rămăsese în inimă cu sensațiuni, ciudate pentru el, iar după plecarea ei la Bârlad, cu dorul de dânsa.

Supt imboldul tainicei frământări a inimii, îi scrisese. Urmărise tot ce se scrisese despre ea în ziare, cu adâncă mulțumire și par'că cu mândrie; urmărià de atunci și așteptà cu emoțiune să citiască de alte succese și își ascundeà rău nerăbdarea de-a se vedeà odată în București... de-a o întâlni.

Se gândise să scrie și lui Șerban, însă nu-i fusese niciodată simpatic, mai ales că erà cu el în rivalitate de note. În clasa a IV-a îi putuse Șerban luà înainte; dar în celelalte și până la plecarea la București, el rămăsese al doilea.

Această luptă nu-i putuse împrieteni.

Atitudinea ce va aveà el față cu Șerban, când se vor vedeà, va ține de primirea ce-i va face Șerban.

De hatârul domnișoarei Sătescu erà gata să-i sară de gât lui Șerban și chiar să-i fie prieten de-aci înainte.

Intrucât privià cestiunea dragostei lui de Ametista, nu vedeà încă nici o dezlegare.

Atât numai că, pe lângă simțimânt, aveà și nuștiu ce stăpânire la ideea că ea erà dejà artistă de frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fine, veni şi ziua plecării, cu scrisori de recomandare şi cu o mie cinci sute de lei în buzunar, pentru cheltueli de drum şi de aşezare în Paris.

Până la epoca începerii cursurilor avea timp să se familiarizeze cu limba.

In noaptea de 30 Iulie, petrecut de părintele Vasile, de mama lui care se ţinea de-oparte, sfioasă şi mâhnită; de vr'o trei profesori ce se aflau în oraş şi de câţiva colegi, — Paul plecă, mulţumit, înduioşat, c'un destul de simţit regret totuş: se despărţia de-o viaţă de mulţi ani în acelaş loc, de un mediu în care fusese bine apreciat, — de traiul de acasă în simplicitate şi curăţie. De-acum, necunoscutul, — o lume nouă în care strălucia lumina de secoli, în care erau alte moravuri, altă limbă, altă credinţă...

Paul rămăsese religios: unchiul preot lucrase în sufletul lui ca într'un pământ neumblat, şi dobândise rodul dorit.

Era în emoţiunea, negreşit, a pasului spre acea lume, însă supt nici o înrâurire de teamă, de îndoială, de sfioşie.

Curajul şi cutezarea nu-i lipsiau.

Dar până acolo, mai avea un popas, — scurt; însă acesta aveà darul să'l facă sfios, temător, să-i deà nuştiu ce îndoială de sine: cum îl va primi domnişoara Sătescu? Cum îi va părea ei?

Şi dorià, dorià... aproape arzător, cevà neînţeles, ceva care'l răpuneà...

De aceea nici nu închise ochii şi zorii zilei, dela Mărăşeşti încolo, îi făcură bine. La fereastra despărţirii în care se află în vechiu vagon de clasa a II-a, urmări faptul zilei şi treptata ivire a soarelui, apoi desfăşurarea privelişţelor cu iuţeala alergării trenului.

Şi necontenit în lăuntrul lui privirea-i ţineà neclintită icoana Ametistei,—însă nu cea reală, dar aceea din seara reprezentaţiei.

Ca şi în amintirea Ametistei, chipul lui, aşa în amintirea lui chipul ei de atunci erà în toată frumuseţea înviorată de situaţiune. El îl luà totuşi drept cel adevărat şi nu se gândià că puteà să'l vadă altfel, la întâlnire.

Ajunse, în cele de pe urmă, la ora şapte, îşi luà cufărul şi geamandanul şi intrà în marele oraş, — mare faţă cu Bârladul; frumos, cu cât înaintà în lăuntrul lui, — deja destul de animat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se opri la hotel «*Union*», a cărui adresă o avea dela profesorul Ion Popescu, marele amic al elevilor buni.

Se spălă repede şi'şi schimbă hainele; băù o cafea cu lapte în cafeneaua hotelului şi ieşi pe piaţa teatrului, unde stătu aproape un pătrar de oră să priviască, să se pătrundă de aerul oraşului.

Teatrul îşi avea uşile închise. Ce păcat că nu erà într'un timp când să se joace: ar fi văzut-o şi ca artistă... pe Ametista.

Până la ora prânzului umblă mereu prin centrul plin de mişcare.

Fiind la masă într'o ospătărie, atunci numai se gândi că nu ştiă adresa, acasă, a Ametistei.

Ea îi răspunsese câteva cuvinte pe o cartă de vizită... Işi aminti şi o căută repede în portofel... Respiră cu mulţumire: Strada Polonă 175...

Bine că păstrase carta! se puteà să n'o fi păstrat?

Se duse grăbit să se culce puţin, mai ales că se făcuse prea mare căldura, iar pe la orele patru ieşi, luă birjă şi plecă în strada Polonă.

Când se opri trăsura şi el se uità la căsuţa aceea mică, în fundul curţii, cu doi copaci, avù nuştiu ce strângere de inimă... Nu se gândise, de sigur, în ce locuinţă o va găsi dar după faima de artistă, închipuirea lui îi spuneà acum că s'ar fi potrivit pentru domnişoara Sătescu, o casă mare, frumoasă... Ce fel? Arta nu dă mijloace mari?

Se cobori, dădù birjii drumul şi, foarte mişcat, ba încă par'că trist întru câtva, intră în curte, şi stătù puţin nehotărît, încurcat.

Auzi însă sgomot de uşi, umblet par'că... şi se apropiă de intrare.

Atunci se ivi o servitoare.

— Poftim coconaşule, domnişoara noastră e acasă... îi zise zâmbind.

El o salută, cam zăpăcit şi o urmă în odae.

— Aşteptaţi puţin... că vine domnişoara acuma. Cuconaşii noştri nu's acasă. Ofiţeru-i la cazarmă, domnul Şerban n'a mâncat acasă!...

— Domnişoara e bine? îngână el.

— Sănătoasă... Dar ştii domnule, că cucoana noastră a murit, sărmana...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce spui? doamna Sătescu a murit?

El nici nu se gândise la mama Ametistei. Vestea însă îl mişcă. Îşi aducea aminte de răposata...

— Mario? se auzi atunci glasul Ametistei...

El, tresări... şi se înroşi.

— Mă chiamă... zise servitoarea şi ieşi.

El, stătu o clipă gânditor, apoi privi odaea: curată, cu două paturi, binişor orânduită... dar...

Îi făceà o impresiune tristă par'că: lipsa de mijloace sărià în ochi: Pe scrin erau o mulţime de nimicuri frumuşele: pe pereţi câteva cadre şi portrete. Într'un cuiu o tunică de militar: pe unul din paturi, un rând de haine civile, bine aşezat; pe masă, câteva cărţi...

Auzì însă paşi şi foşnet de rochie. Se întoarse repede şi rămase mut de admirare, uimire. Ametista, naltă, mai naltă decât o aveà în minte, mai formată, îmbrăcată cu negru, cu ochi mari negri, cu părul negru cu simplitate orânduit, albă la faţă, albă şi roşie, frumoasă, frumoasă de nespus, — se arătă...

— V'am recunoscut, domnule Simileanu, îi zise, întinzându-i mâna cu prietenie... Bine-aţi venit...

— Bine v'am găsit domnişoară... O! dar ce frumoasă sunteţi... Ertaţi-mi admiraţiunea...

Acest accent de sinceritate naivă îi făcù plăcere Ametistei. Se înroşi mai tare şi răspunse, zâmbind:

— Vă par, unde nu m'aţi văzut de mult... Poftiţi de şedeţi... şi-i înaintă un scaun.

El o privià mereu, adânc emoţionat, ne venindu-i să se mişte. Asemenea manifestare o făcù să se simtă stânjinită, dar şi plăcut înrâurită.

— Când aţi venit? îl întrebă ea.

— Azi dimineaţă, domnişoară...

— Dar nu şedeţi?...

— Mulţumesc; vă văd şi'mi pare că visez. Zău, credeţi-mă, zise, şezând. Am rămas cu impresiuni de neuitat, din seara reprezentaţiunii noastre, însă vă vedeam cu chipul, de atunci, cu vestmintele rolului... Frumoasă, negreşit, — dar acuma... o! acuma...

Şi o privì lung, înfocat, cu o plăcere ce se străvedeà în toată înfăţişarea lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se făcu tăcere de câteva clipe; Ametista nu știă ce mers să deà vorbei... Servitoarea intrà cu dulceață și apă; Ametista 'l servi... Schimbarea venià din această împrejurare...

Îi vorbi de mama ei, de doliul în care erà, — ceea ce nu mai dà pas tânărului să continue cu semnele lui de admirațiune; veni apoi la intrarea ei în teatru... și la hotărârea ei de-a plecà la Paris.

— La Paris, domnișoară? la Paris? Și când plecați? Căci nu v'am spus: și eu plec la Paris...

Și-i desfășură tot planul lui de activitate acolo.

— N'am stabilit ziua, dar în curând voiu plecà. Poate chiar în luna aceasta...

— Ce rău îmi pare că nu và pot însoți, fiindcă eu aveam să plec peste două, trei zile...

Ametista se gândi. Aveà de făcut drum lung... Un bărbat, ca însotitor, — un prieten, mai ales, erà o necesitate mai întâi. Cu obișnuita-i energie, când erà să ia o hotărâre, îi zise:

— S'ar puteà să facem împreună călătoria...

— O! domnișoară, ar fi pentru mine cea mai mare plăcere... Închipuiți-vă, și eu și dumneavoastră, călătorim pentru întâea oară atât de departe... Pentru mine singur și mă gândiam cât erà să'mi fie de monoton drumul... Dar pentru dumneavoastră... Dar așa, să avem și unul și altul cu cine să ne schimbăm părerile, cui să ne spunem împrejurările... zău, e adevărată fericire...

Ametista zâmbià cu mulțumire. Îi plăceà entusiasmul tânărului...

— Mâine nu, dar poimâine và rog să poftiți la prânz la noi. Va fi și un unchiu al nostru, — și fiindcă are și el cuvântul în tot ce mă privește, vom discutà cu dânsul cestiunea.

— Cu plăcere domnișoară. Îmi dați plăcutul prilej de-a'l cunoaște și eu și de-a mă vedeà și cu frații dumneavoastră...

De-aci vorbirà de Șerban, ca prieten al lui, de Mirea pe care'l văzuse o singură dată, și pe care'l uitase, apoi iarăș de Artă și de succesele Ametistei și timpul trecù pe nesimțite.

Pentru ziua de 1-u August Ametista se întrecù pe sine cu pregătirea prânzului. Ziua fiind ploioasă și răcoroasă, masa o așezarà în casă, în încăperea în care se făcuse «revelion-ul»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acestui an şi unde după moartea doamnei Sătescu, nu se mai întinsese masa.

Se întorceà unchiul dar erà şi un amic: în reînoirea cunoştinţii cu el şi în vederea apropiatei plecări cu el, erà o mulţumire nouă, — şi deci îşi aveau rost drăguţa orânduire a mesei şi florile. Unchiul fu primit la gară; lucrurile, trimise acasă la el, iar el adus de-a dreptul acì. Bătrânul se întorceà întinerit par'că, foarte voios, — şi cu toată ocupaţiunea Ametistei, găsì timp să steà mult de vorbă cu dânsa.

Plecarea apropiată a fetei îi făceà rău, dar faţă cu bucuria ei, el îşi ascundeà nemulţumirea, tristeţea, aproape jalea... Ce singur erà să rămână fără dânsa!

Intr'un moment îl îmboldi gândul să plece şi el cu fata... Egoismul de bătrân ce'şi are obiceiuri vechi, căsuţa lui, anii destul de înaintaţi... i se puseră înnainte... Ea avea să fie prea prinsă acolo cu studiile, cu viaţa de teatru... iar el va simţi izolarea şi nepotrivirea cu obiceiurile lumei prea străine pentru el.

Pe urmă, aci erà în ţara lui: aci voià să închidă ochii. Nu'şi mai spuse gândul, ca să nu deà Ametistei o bucurie şi apoi prilej de-a se ţine de el cu stăruinţi, care dacă nu l'ar fi hotărât, dar l'ar fi stânjinit desigur.

Când Ametista îi spuse că întâmplarea îi dà un tovarăş de drum pe care i-l descrise, — poate cu prea multă căldură, — bătrânul, ne gândindu-se la nimic rău, îi încuviinţă plecarea odată cu el; atât numai o rugă să mai întârzie, să-i mai deà timp să facă toate pregătirile.

Rămase apoi ca împreună cu tânărul să orânduiască data plecării.

Venirea acasă a lui Şerban se brodi în acelaş timp cu a lui Simileanu: se simţià, băiatul, cu bani şi erà vesel: făcù foarte bună primire fostului lui coleg de şcoală. îl sărută şi intră cu el în casă, recomandându'l cu căldură unchiului.

Infăţişarea băiatului plăcu bătrânului. Erà un pas în încrederea lui.

Sublocotenentul veni la douăsprezece, plin de praf şi plictisit de milităria abia începută. El fu mai rece cu Simileanu, dar în timpul mesei se împrieteni bine cu el.

Când se deschise vorba de plecarea Ametistei şi de tovărăşia la drum a ei cu Simileanu, fraţii schimbară o privire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciudată, şi nu luară parte la discuţiunea dintre Ametista, tânărul şi unchiul. Aveau să răsufle mai pe urmă... în felul lor.

Destul, pentru amândoi călătorii în perspectivă, că se statornicise ziua plecării pentru zece ale lunei. Pân'atunci Simileanu aveà să fie oaspetele unchiului, ceeace urcă pe băiat până la al nouălea cer: erà s'o vadă mereu pe Ametista, şi ca în familie.

In adevăr, timpul începù să treacă în chipul cel mai neaşteptat de plăcut pentru Paul: făceà plimbări când numai cu bătrânul, când şi cu Ametista, spre a cunoaşte capitala; erà apoi când la gazda lui în tovărăşia Ametistei, când acasă la frumoasa lui prietenă şi legătura dintre amândoi se strângeà la el... complicată şi cu dragostea ce i se aprindeà din ce în ce mai mult. Atât numai că ştiù să ascundă focul.

In orele când era singur însă, această pornire îşi aşezà un orizont, i se preciză cu anume imagini, cu anume speranţe, cu anume dorinţi. Şi atunci îl ardeà ca o văpae iar inima-i bătea să se rupă. Noroc că o aveà sănătoasă într'un corp sănătos.

Pe măsură ce se apropià ziua plecării, fraţii Ametistei luau faţă cu el atitudini de nemulţumire par'că şi de răceală. Aceasta îl cam contrarià şi nu se putù opri să nu se destăinuiască bătrânului pentru care prinsese reală afecţiune.

Ciugulea zâmbi şi-i răspunse:

— Nu ţine în seamă... Sunt cam ursuzi de felul lor...

Iar în gând îşi zise că pricina nu puteà fi decât în invidia lor că tânărul se puteà duce în străinătate... şi că-i simţiau superioritatea.

Domnul Robert Păiuşanu, după prezentarea ce-i făcuse Eufrosina Popescu, mai încercase să pătrundă în cabina Ametistei, însă nu fusese primit. O întâlnise pe scenă, întâmplător, dar ea înlăturase cu prezenţă de spirit o apropiere care ar fi silit-o să steà de vorbă cu el. O pândise în stradă la ieşirea dela repetiţie: ea îl zărise şi luase birjă.

Îi scăpă dar, printre degete, şi începeà să'şi piardă răbdarea.

Se hotărì să se ducă acasă la Ametista, cu plan bine hotărât de-a vorbi cu mama Artistei, de-a i se prezintà ca pretendent la mâna fie-sei: credeà el, că pe calea aceasta, cu titlul de logodnic în perspectivă, va puteà ajunge... s'o păcă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liască. Nimeri însă în cel mai dureros moment pentru Ametista: muma ei era moartă şi tocmai se făceau pregătirile de ridicare a rămăşiţelor.

Păiuşanu se întoarse repede, cumpără o coroană şi cu înfăţişare potrivită neaşteptatei împrejurări... intră în casă.

— Ce nenorocire, domnişoară... îi zise cu adâncă tristeţe. Acum abia am aflat şi m'am grăbit să viu să vă prezint condoleanţele mele.

Şi puse coroana la picioarele moartei, aproape fără s'o priviască.

Unchiul era în curte şi-l văzuse doar venind, fără să-i dea multă luare aminte, dar Şerban şi Mirea înlăturară putinţa de-a'l cunoaşte. Dădură faptului însemnătate ofensătoare pentru sora lor şi ar fi făcut scandal dacă n'ar fi fost adunaţi câţiva vecini şi personalul bisericii.

Ametista îi mulţumi numai c'o înclinare din cap şi, punând batista la ochi se depărtă spre a'şi ascunde revolta: era prea mult din partea acestui om... El se retrase dacă văzu că nimeni din familie nu vine să-i vorbiască: simţise că făcuse un pas nechibzuit.

A doua zi după înmormântare Ametista, cu toată durerea ei, trebuise să joace şi jucase până la închiderea stagiunii, dar pe Păiuşanu nu'l mai văzuse în calea ei. Ideea însă care pornise de la el am văzut că se copsese în mintea ei şi că era în ajunul împlinirii.

Păiuşanu se mai interesase de ea pe lângă doamna Eufrosina Popescu, dar bătrâna artistă, cu politeţe, îl făcuse să înţeleagă că, în «afaceri de inimă» ea nu puteă să joace «nici un rol».

In Maiu îi scrisese Ametistei în chipul cel mai respectuos, vorbindu-i de Paris şi oferindu-i-se a-i dă câteva scrisori de introducere pe lângă vr'o doi, trei profesori ai Academiei Naţionale (Conservatorul) de muzică.

Ametista recunoscuse că-i puteau fi de mult folos asemenea scrisori, însă nu voi să-i datoreze nimic domnului acesta, — şi deci nu-i răspunsese. Păiuşanu înţelese în cele de pe urmă că greşise cu încrederea cea prea mare în ei şi cu credinţa preconcepută că toate «actriţele» sunt la fel. Trebuiă să se fi ostenit a cunoaşte mai întâi caracterul acestei fete şi apoi să fie îndemânatec, potrivit împrejurării că ea intrase de curând în teatru şi că nu avusese când să se facă după mediu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dorința de-a izbuti îi ajunse, tocmai din cauza acestui «fiasco», la culmea cunoscută de toți berbanții de profesiune.

Intr'o dimineață de Iunie, când se sculase și el devreme spre a se duce în dogkart la șosea, o văzù acolo, pe o bancă, la umbră, cu cerberul lângă ea. Îi salută, dar nu fu văzut și trecù înainte, iar la întoarcere opri în dreptul lor, lăsă fecioruluí frânele și se apropiă, salutând... Îi întrebă de sănătate și cerù voe să stea puțin de vorbă.

— Eră tocmai să plecăm, îi zise bătrânul, dar pentru plăcerea de-a fi în tovărășia dumitale, mai stăm câteva momente...

El salută și șezù alăturea cu bătrânul căre-i făcù loc. Eră surprins de tonul prietenos al unchiului, — tot atât de surprins cât și Ametista, care aruncă o privire bătrânului.

— Am aflat din cercul artiștilor, domnișoară Sătescu, că ați fost invitată la teatru să reînnoiți angajamentul, dar că ați răspuns negativ.

— E adevărat, domnule.., rosti Ametista, întru cât am hotărât să plec încurând la Paris.

— Da? Mă bucur că ideea mea a prins... zise el zâmbind.

— Se vede că ai idei bune, domnule; să'mi dai voe însă a'ți atrage luarea aminte că nu toate ideile dumitale sunt bune, zise unchiul.

— De ce? întrebă, surprins.

— Pentru cuvântul că, o fată din lume bună, chiar când intră în teatru, rămâne ceea ce este; dar anume stăruințí nepotrivite au rău să o compromită, ceea ce nu poate fi cavaleresc...

Păiușanu se înroși; imputarea eră de-a dreptul. Totuși o primi ca prilej de-a'și explică atitudinea.

— Domnule, vă rog să credeți, răspunse el cu ton bine găsit de sinceritate, protestez mai întâi față cu vorba de compromitere, întru cât interesul meu pentru domnișoara Sătescu n'a însemnat cât de puțin să fie stăruință nepotrivită. Dacă cei din teatru i-au dat acest înțeles, au făcut rău, foarte rău. Nu cred însă ca domnișoara Sătescu să'mi fi interpretat tot așa interesul ce am pentru artă, a căreea reprezentantă vrednică de admirat este domnia-sa.

— Mă rog, eu țineam de mult să am prilejul a'ți face observațiile mele, zise bătrânul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mă grăbesc a le primi, totuşi rugându-vă să recunoaşteţi împreună cu mine că nu le merit. Iar în «favoarea» mea «militează» aranjamentul acesta: dacă interesul meu pentru domnişoara ar fi fost de altă natură, i-aş fi dat oare ideea de-a se duce la Paris, ceea ce era o depărtare de mine?

Bătrânului îi păru deocamdată convingător argumentul; însăşi Ametista îl primi în cugetul ei...

— Vedeţi bine că mă bucură hotărârea dumneavoastră, domnişoară, se adresă fetei şi că sunt gata, tot în chip dezinteresat, să vă servesc, dacă aţi primi să vă dau scrisori de recomandaţiune pentru acolo... Pe mine mă încântă Arta şi doresc ca o româncă să isbutiască acolo şi să'şi facă faimă care să se reverse şi asupra ţării. Iar când veţi veni cândva în ţară, cu renumele de acolo, fiţi sigură, domnişoară, că lumea noastră vă va primi altfel, vă va privi altfel şi vă va acoperi cu flori că pe-o glorie a ţării... Iată care a fost îndemnul meu pe lângă dumneavoastră... Iar dacă n'am ştiut în deajuns cum să mă exprim, cum să vă conving, vă cer iertare...

Intr'atât îi erau de meşteşugite înfăţişare şi accent, că par'că bătrânul şi Ametista se simţiră plecaţi să'l creadă.

— Dacă aşa a fost, domnule, răspunse bătrânul, atunci...

— O! vă rog să credeţi... Pentru Dumnezeu,— exclamă,— adecă să nu putem, noi, cei cărora ne stă în mână, a dà sprijin cuiva, fără să nu fim bănuiţi, până şi în cele mai bune intenţiuni? E odios din partea lumei, — mai ales din partea mediului actoricesc!...

— Aveţi cunoştinţi, la Paris? întrebă Ametista.

— Negreşit, domnişoară, în toate cercurile. Am trăit mulţi ani în Paris. Ca unul care dispune de avere mare, am dus viaţă largă, aleasă însă, cu generozităţi de acele cari asigură prietenii «durabile»... Vă rog să nu refuzaţi protecţiunile ce doresc să vi le dau acolo şi care vă sunt «indispensabile» ca să puteţi izbuti, ca străină pentru Francezi. Am apoi, în colonia noastră română din Paris, o rudă ce se bucură de mare trecere în aristocraţia Franceză: doamna de Vieuxarbres, măritată c'un francez. Vă voiu recomadà şi mătuşei mele... Iar ca ultimă dovadă a sincerităţii mele vă rog nici să nu'mi spuneţi data plecării dumneavoastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrânul îi întinse mâna dintr'un imbold momentan.

— Îți mulțumesc, domnule.

— Vă cer numai permisiunea de-a mă prezintă dumneavoastră, domnișoară, și de-a vă înmânà scrisorile, în una din zilele acestea...

Ametista se înclină; bătrânul răspunse:

— Dacă ne-ați spune ziua, aș căutà să fiu și eu la nepotica mea, pentru plăcerea de-a te vedeà...

— Azi ce-avem? Marți. Vineri voiu aveà onoarea să vă vizitez.

Se ridică, îi salută respectuos și se duse la trăsura lui.

Ciugulea, se ridică și el:

— Să mergem, Ametisto...

Primise tânărul să fie și el de față, deci, se puteà să nu aibă intențiuni vinovate, — își zise în gând. Întrebă atunci și pe Ametista.

— Tu ce crezi, drăguță? să nu fie sincer?

Ea se gândi puțin.

— Poate că m'am înșelat, unchiule, știu eu? răspunse ea cu glas nesigur.

Bătrânului îi veni o îndoială.

— Ori cum ar fi, scrisorile îți sunt necesare. În viață se ivesc momente când omul cată să fie practic. Folosește-te de prilej, dar ține la distanță pe cel ce se va vedeà că te-a ajutat c'un scop personal.

Vineri domnul Păiușanu nu se ivi și îndoiala bătrânului se întări. Nu vrea să fiu și eu de față, își zise în gând.

Păiușanu se arătă luni, pela orele cinci după prânz.

— Să'mi iertați, domnișoară, întârzierea care mi-a fost fără voe, îi zise înclinându-i-se respectuos. A trebuit să mă duc la una din moșii unde prezența mea se reclamă. Acolo am scris... și eată cinci scrisori, din cari, una pentru mătușa mea.

— Vă mulțumesc, domnule Păiușanu, îi răspunse Ametista luând scrisorile și punându-le pe masă.

— Una din scrisori e pentru doamna Sorrel, o foarte cumsecade femee, văduvă, cu bună poziție, care vă va puteà oferi, cred, o cameră de locuit și masă... Aceasta face mult.

— O! da, domnule. Vă mulțumesc.

— O întrebare, domnișoară... dacă nu vă supărați... dacă n'o socotiți indiscreție...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă rog...
— Mijloace băneşti aveţi... în de-ajuns?...
— Da, domnule... Mi le dă... unchiul.
— A! foarte bine...
— Pe urmă am şi partea din pensia dela tata.

Atunci veni acasă Şerban... Rămase, în prag, foarte necăjit... Păiuşanu se ridică repede şi înnaintă spre el foarte amical.

— Domnul Sătescu?

Şi i se prezintă.

Şerban n'a avut incotro şi-i întinse mâna.

De altfel Păiuşanu explică vizita şi fu atât de «cavaler» că băiatul se prinse de vorbă cu el şi nu fără interes. Dibaciul ştiă cum să ia pe om. Numai după plecarea lui, Şerban îi zise Ametistei cu asprime:

— Ne-ai puteă scuti de asemenea vizite... în casa părinteasca...

— Unchiul a permis-o, în vederea serviciului ce'mi face...

— Unchiul! tot pe unchiul înainte...

Şi-i întoarse spatele.

Păiuşanu mai veni odată la capătul lunei spre a'şi luà rămas bun, căci plecà la băi la Slănic, în Moldova. Şi de data aceasta nu dădù nimic de bănuit.

La trei August se întoarse dela Slănic, cu intenţiunea de-a se duce la Sinaia, unde începuse să petreacă mare parte din «elită», în jurul Curţii princiare. Işi aveà pe-acolo «micile lui daraveri de inimă»... Se întâlni însă a doua zi c'un artist al teatrului şi află că domnişoara Sătescu plecà în ziua de zece, la Paris.

Atunci... se hotărî să'şi facă pregătirile pentru Paris, iar de acolo să se ducă la Dieppe... cine ştie... cu «*dânsa*» chiar...

La Paris nu mai erà la Bucureşti, şi poate că...

In ziua de opt August Ciugulea trimise pe tânărul Simileanu să se plimbe singur, şi el se duse la Ametista. Fata erà singură, acum de dimineaţă. Terminase cu ale casei şi se ocupa cu orânduirea cufărului.

— Bună dimineaţa, îi zise unchiul... şi inima i se strânse când văzù cufărul care-i vorbià de plecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De altfel tot pentru lucru privitor la plecare venise și el, dar plecarea fetei tot par'că nu i se arătă prea aproape.

Ametista îl sărută și'l duse în odaea ei.

— Ei! te pregătești, te pregătești... îi rosti, oftând...

— Ce să fac, unchiule... E fatal...

— Așa-i... Mai sunt par'că... două zile...

— Două... zise și ea, aproape tristă.

Bătrânul scoase portofelul.

— Uite, Ametistă dragă, un cec de 30.000 de lei: sunt banii tăi. Îi vei încasă, la Paris, dela Creditul Lyonez. Nu știu în câți ani vei face școala ta, acolo, dar tu vei chibzui să'ți ajungă suma până ce vei începe să produci...

— Dar dece mi-i dai toți? Par'că mi-e teamă să am atâția bani la mine?

— Dragă, e viață, dar e și moarte: sunt bătrân... Cine știe dacă moartea nu'mi va veni fără veste, într'o bună zi... și atunci....

— Nu zice așa, unchiule dragă, exclamă fata cu glas de lacrimi...

— Hei! oftă el... Nimeni nu'și știe sfârșitul, dar trebue mai ales la etatea mea, să se gândiască la el...

Scoase două fișicuri apoi.

— Uite, scumpă copilă, o mie de lei în aur... pentru drum, pentru întâile trebuințe acolo...

— Nu, unchiule, nu... E prea mult.

— Nu mă supăra... și ia-i... Îți vor prinde bine... Biletul de drum ți'l voiu luà tot eu... mâine...

Și își șterse repede două lacrimi... Apoi, zâmbi:

— Eu tot cred să ne mai vedem. Cine știe de nu te vei trezi cu mine, într'o zi, la Paris...

— Ah! ce surprindere frumoasă ar fi, dragă unchiule...

— Ia strânge banii iute, să nu știe vr'un odor de frate!

Ametista îi puse într'o cutie și cutia în cufăr, pe care'l încuiă, luând la dânsa cheia.

— Mâine prânziți la mine, cu toții... zise bătrânul.

— Bine, unchiule...

— Nu te-au întrebat frații cu ce bani te duci?

— Crezi că nu m'au iscodit? Am răspuns că dumneata îmi porți de grijă.

— Foarte înțelept răspuns. După ce vei plecà, lasă-i pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

socoteala mea: atunci am să-i dădăcesc să le placă! Şi acuma, te las, drăguţă... Băiatul nostru trebue să mă fi aşteptând...

Iar după o clipă:

— Ştii ce Ametisto? Pare-mi-se că am prins de veste unui lucru... Băiatul vorbeşte prea cu aprindere de tine... De! ştiu eu?

— A! unchiule, — nu... răspunse ea, cu stânjinire însă... Vorbele bătrânului îi deşteptară şi ei bănuiala.

— Nu zic de tine, copilă... De el zic şi'ţi atrag luarea aminte. E prea tânăr, şi la etatea lui se pare că tot ce sboară se mănâncă...

Se făcu tăcere: amândoi păreau încurcaţi. Bătrânul par'că se căi că vorbise.

— Unchiule, zise fata, după un timp: mâine disdedimineaţă voiu să mă duc la cimintir...

— Aşa, da... Nu m'am gândit... Atunci voiu face aşa să viu să te iau, ca să ne ducem amândoi, — iar de-acolo să ne întoarcem de-a dreptul la mine...

După ce plecă bătrânul, Ametista rămase pe gânduri şi în curând un zâmbet ciudat îi flutură pe buze.

Da, da, îşi zise... Ochii lui vorbesc, dar cu totul altfel decât ai celorlalţi... Ce bine ghiceşte unchiul!.

Pentru un observator ar fi fost vădit lucrul că nu-i displăceà Ametistei acel avânt al primei tinereţi, care, chiar dacă se cunoaşte pe sine, e instinctiv sfios, e drăgălaş, e primăvăratec.

Pioasa datorie la mormântul mamei şi al tatălui ei, lacrimile ce nu se puteà să nu le lase prinos de iubire, de jale şi de despărţire, făcură trist începutul prânzului ce dà bătrânul. Vinul erà minunat însă şi fraţii Ametistei, foarte simţitori faţă cu asemenea produs al naturii, generos pe măsura vechimii lui, — dădură degrabă tonul cuvenit unui prânz... întrucât-va solemn.

Simileanu nu se potrivi îndemnului des repetat al celor doi fraţi şi doar cât gustà din când în când: el aveà alt vin generos în vine şi veselia lui erà curată, limpede, plină de spiritul firesc deşteptăciunii lui. Bătrânul îi preţuià cumpătarea şi-i gustà veselia, cu toată stăruinţa gândului ascuns care'l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmboldia în răstimpuri: asemenea băiat «nostim» mare lucru de nu avea să fure Ametistei inima! Presimțiă și la dânsa ceva neobișnuit în atitudinea ei față cu Simileanu, oricât se vedeà că voiește să nu arate, că se domină. Ochii au însă în anume ale lor priviri expresiuni, cari, în afară de voință, scapără, se pierd, să întorc și destăinuiesc începutul iubirii, după cum întâele licăriri din faptul zilei, fac să se înțeleagă că ziua va începe.

Ei! Iar iubirea e lucru preursit... Totuși bătrânul se bizuià îndestul pe judecata Ametistei, mai ales în împrejurările ce începeau pentru ea.

Prânzul se prelungi, — din nenorocire pentru cei doi frați, căci dădură rea dovadă de măsură: se amețiră prea tare și se luară amândoi la ceartă, apoi începură a biciui pe sora lor. Bătrânul, cătând să-i domoliască, oricât de blând fu, își atrase cuvinte lipsite de respect... Ametista se ridică atunci supărată, cu lacrimi în ochi. Simileanu, ori cât se stăpânià, avù un moment de indignare și de dispreț în priviri: atunci sublocotenentul îi adresă cuvinte amenințătoare.

Bătrânul văzând că se îngroașă gluma, îi sili să vie cu el în odaea cealaltă, îi mustră și-i făcù să plece.

— Plecăm, îi strigă Șerban. Dar să n'o prindem pe «donzela» pe acasă... că-i scurtăm coadele...

Așa se termină cu acești deșuchiați, prânzul de despărțire... de sora lor...

Simileanu îi urî adânc din acea zi.

Către seară bătrânul se duse la locuința Ametistei, singur: îi eră în grijă să trimită fata. Nu găsi însă pe băeți. Servitoarea veni plângând și-i se jelui că «nătângii» au stricat cufărul domnișoarei și i-au risipit lucrușoarele...

Când îi arătă isprava, bătrânul se luă cu mâinile de cap...

— Dar sunt nebuni, nenorociții...

— Iar dacă le-am zis să nu facă, m'au bătut, se plânse femeea. Aoileo, boerule, domnișoara pleacă: mă duc și eu unde-oiu vedeà cu ochii, dar cu dumnealor nu mai stau, doamne ferește!..

Bătrânul, foc de supărat, se puse de așezà lucrurile, cum pricepù mai bine, zise să i se aducă o birjă, luă cufărul, așa stricat cum erà, geamantanul, un sac de mână și le duse acasă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când auzi Ametista se îngălbeni şi strigă înnăbuşit: banii... banii...

— Cum? erau în cufăr? rosti unchiul, cu încremenire...

Ametista, aproape fără puteri, începù a scoate din cufăr una câte una; în zăpăceala ei, faţă cu fapta fraţilor ei, uitase în care parte pusese cecul... şi mia de lei în aur...

— Nu's, nu's... repetă mereu, în timp ce bătrânul asudă şi se înverzià...

— Ar fi culmea răutăţii lor... murmură el...

De-odată Ametista avù un strigăt de bucurie: odată cu ridicarea celui dintâi cearceaf îndoit în patru, căzură fişicurile. Desfăcù cearceaful şi dădù şi peste cec.

— Vai, unchiule, prin ce spaimă am trecut, zise fata, răsuflând cu putere...

— Bine că n'au dat peste aur, — căci nu aveau ce face cu cecul.

— Le pusesem aci până mâine, unchiule... De unde să îmi treacă prin gând nebunia lor!.. Ah! ce oameni!..

— Lasă lucrurile aşa. Mă duc să cumpăr alt cufăr, ceva mai măricel. Acasă însă mai ai ceva?

— Nu ştiu, nu cred... Nu'mi aduc aminte acuma.

— Ultima noapte, vei dormi la mine. Nu mai ai ce căutà în casa... de-acuma a lor...

— Da, da... am luat tot, unchiule. Numai într'un cui am pardesiul şi pe «garderob» o cutie cu două pălării...

— Am să trec să ţi-le iau... Stai şi te linişteşte...

O sărută cu drag şi plecă în târg. Erà cel de pe urmă episod al plecării de-acasă.

E dup'amiază ploioasă, cu trăsnete şi cu fulgere: pe uliţi apele trec gârlă şi fac lacuri prin dreptul multor porţi şi prin unele curţi joase. Răsună acoperemânturile supt ploaea care cade cu nemiluita.. Fulgerile brăzdează întunecimea norilor vineţi, tunetele îşi rostogolesc răsunetul înfiorător: geamurile sbârnie şi casele par'că se clatină pe temelii. Pe la colţurile ferestrelor se scurge ploaia; pe supt uşi de intrare în casă, curg şivoae mici înlăuntru.

Numai gâştelor şi raţelor le priieşte potopul: se scaldă, găgâe şi măcăesc, vesele, bătând din aripi şi vârându-şi capetele în apă şi le preling pe corp ca să se spele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Altele plutesc pe străzi ca pe râuri, duse de curent.

Deodată două trăsnete, unul după altul străbat spațiul detunând groasnic, cu lung răsunet disperat, ca o lovitură nespus de tare într'un imens disc de metal...

Unde, în ce se vor fi descărcat săgețile cerului, cari sfărâmă, aprind și topesc?

Tunetele se rostogolesc mereu: e o frământare de iad, ceva haotic, neînțeles, enervător. Și ropotul ploii ține isonul acelei clocotiri ca cele de jos să fie depotriva celor de sus în mânioasă deslănțuire.

In casa unchiului Ciugulea, grozăvia spațiului imens acopere furnicările emoțiunii din strâmptul cuprins al locuinții...

Orele trec și pe furtună, dacă nu furtuna odată cu ele, și apropie ora plecării... Toate sunt gata: în sală cufărul nou și geamantanul Ametistei; cufărul modest al tânărului... In una din odăi, pe un pat, hainele de pe de-asupra, pălăriile, umbrelele.

In odaea de primire, câte trei duioșii prieteni ascultă răvășitoarele armonii ale spațiului, schimbă priviri prin cari trec înfiorările apropiatei despărțiri și norii tristeții. Ochii lor nu fulgeră; pe câmpul lor e gata însă din nori să picure ploae liniștită, din norii ce acopere răul inimii lor.

Cei doi frați nu se ivesc: poate că ploaea nu-i lasă să vie aci. Vor fi însă în gară. S'ar putea să nu vie acolo?

Bătrânul îi văzuse de dimineață, liniștiți, și le iertase cele făcute. Simileanu n'o spuneă, dar eră aproape sigur că nu aveau să se arăte: erau răi de fire... Le cășunaseră cu ceva pe Ametista.

Dar se află el aci; dar eră el să-i fie, *acolo*, — frate... La ideea aceasta îi trimise un zâmbet și o privire, — nu tocmai «de frate», negreșit, oricum însă cu darul de-a ține locul zâmbetelor și privirilor ce doriă să nu le întâmpine din partea fraților ei... antipatici.

Bătu ceasornicul, în fine, de cinci ori, — cinci fiori pentru ei trei.

Privirile li se duseră la unealta Timpului, — și se rid cară deodată. Auziseră, — dar și văzuseră: eră ora! Bătrânul chemă pe Păuna, fără să știe dece: cele două birji tocmite, nu veniseră încă... Totuși găsi să-i zică:

— Ne lasă domnișoara, Păunico...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrâna oftă şi ridică ochii în tavan: era şi el bun la ceva căci puteà ţine loc de cer...

Atunci se auziră duruiturile trăsurilor, înnăbuşite de ropotul ploii ce nu se îndură să se oprească.

— Au venit... zise Paul.

— Cine? fraţii mei? întrebă Ametista privind pe fereastră... A! nu: trăsurile... sfârşi, cu melancolie.

Inima-i bătea neregulat; respiraţia îi erà încătuşată şi nu găsià chip şi fel să-i fie la îndemână.

Bătrânul părea zăpăcit... Dar... eată-i în trăsuri cu lucrurile... şi... la drum...

Nu mai tună atât de des: abia cât mai licărià ici colo...

Ploaea doar, ca scăpată de multă huruitură, cădeà şi mai cu poftă de-a udà lumea... poate şi cu gând bun de-a-i spălà păcatele...

Eată-i la gară... Aci, nu tocmai semne de gioată... Bătrânul, cu toată povara, acum foarte grea, a răvăşirii sufletului, dădù cuferele, veni, aproape asudat, lângă tinerii cari... păreau miri... I se năluci acest lucru... şi-i făcù rău. Mai erà un pătrar de oră: se îndrumă cu ei la un vagon de clasa II-a şi se urcă cu dânşii...

Fraţii... nicăeri...

Clopotul staţiei bătu de două ori... rar... apăsat, după scurt dangăt repede.

— Ei, copii, le zise bătrânul, adânc mişcat, cu glas tremurător: drum bun...

Sărută de mai multe ori pe Ametista, numai lacrimi amândoi, şi fu sărutat din tot sufletul...

— Tinere dragă, îţi încredinţez o comoară: păzeşte-o; fii dumneata fratele...

Simileanu îl cuprinse în braţe şi-l sărută...

— Rămas bun, unchiule... Ai încredere în mine...

Bătrânul se coborî şi rămase în dreptul uşii... cu privirea pironită la partea de viaţă ce i se duceà... departe... departe...

Când văzù că trenul se urneşte... izbucni în plâns cu hohot înnăbuşit... şi îşi acoperi faţa cu mâinile...

— Unchiule... auzi un glas iubit.

Se uită ca trezit din somn, şi, prin ceaţa lacrimilor, zări un cap ieşit pe fereastră, şi o batistă fâlfâind... Trenul o luase iute: plecase, drăguţa!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

PARTEA II-a

I

— A! dar sunteţi frumoasă, domnişoară!... i se adresă Ametistei unul din profesorii Conservatorului după ce citi scrisoarea lui Păiuşanu...

— Doamne, dar ştiţi că sunteţi încântătoare, îi rosti cel de al doilea, totodată şi mare artist al «Comediei». Imi place a crede că talentul vă este la înălţimea frumuseţii, şi de este aşa, veţi fi una din stelele noastre.

— Domnişoară, îi zise cel de al treilea, frumuseţea şi graţiozitatea sunt pentru talent ceea ce sunt «apele» pentru briliant.

Şi câte-trei îi promiseră sprijinul lor, sfătuind-o să ia deocamdată lecţiuni de convorbire franceză spre a dobândi «accentul». La timp potrivit îi vor face cunoscut să se prezinte. De altfel fiecare îi arătă dorinţa de-a o mai vedea...

Recomandaţiunea lui Păiuşanu nu era tocmai ceea ce'şi închipuia el şi ar fi rămas Ametista mai numai cu primirea politicoasă «de rigoare». Frumuseţea ei, acea înfăţişare nici de sfioşie şi ruşine, dar nici de şireată cutezare şi de îmbold de-a plăceà; însufleţirea ei sinceră pentru artă şi dovedirea cunoştinţilor literaturii moderne franceze, — fuseseră cea mai bună recomandaţiune.

In trei zile de-a rândul, însoţită de Simileanu, spre a aveà pe cineva cu dânsa pe străzi, făcuse aceste trei vizite, de a doua zi chiar după sosire.

Doamna văduva Sorrel, femee cam între 40 şi 45 ani, mărunţică, grăsulie, nici frumoasă, nici urâtă, dar plină de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gingăşia înnăscută a Francezelor, avusese oarecari... întâmplări în prima-i tinereţe, din cari cea de pe urmă se terminase cu căsătorie în regulă, intrase în burghezia bogată, şi de cinci ani văduvă, păstra aparenţele celei mai desăvârşite corectutidini. Familia răposatului o întâmpina cu mulţumire şi-i se arăta recunoscătoare că respecta numele fostului bărbat şi că fetiţa ei, Jacquelina, putea să vadă bune pilde în casa mamei ei.

Văduva locuiă în strada Păcii unde parte din aristocraţia Imperiului îşi dă mâna cu parte din noua «aristocraţie» burgheză a Republicei. Păiuşanu o cunoscuse la mătuşa lui, doamna des Vieux-Arbres, pe când el studiă în Paris şi pe când trăiă respectabilul domnul Sorrel, fost fabricant de pânzeturi la Lille.

Fusese scurtă, dar foarte bine păzită legătura dintre tânărul student şi durdulia doamnă Sorrel. Prietenia rămase însă între amândoi, respectuoasă din partea lui Păiuşanu, de teama mătuşe-si care nu admitea spărturi în pânza conjugală, — afectuoasă quasi părintească din partea doamnei Sorrel, spre a imită pe doamna des Vieux-Arbres în atitudinea ei faţă cu nepotul.

De Ametista îi scrisese că erà fiica unui colonel mort în războiu şi-i lăudà talentul şi buna-creştere, dând-o drept colega unei surori a lui... foarte iubită.

«Mătuşa mea are alte idei în ce priveşte teatrul şi de aceea n'am năzuit la ea în ce priveşte locuinţa. Ii voiu scrì însă în ce priveşte protecţiunea. Dumneavoastră m'am adresat scumpă doamnă, întrucât vă cunosc ideile înaintate ce le avem cu toţii, noi, reprezentanţii civilizaţiunii moderne. Sper cu dinadinsul în binevoitoarea dumneavoastră prietenie pentru mine, pe care vă rog s'o revărsaţi şi asupra amicei surorii mele. De altfel voiu aveà onoarea să vă exprim în curând, în persoană, mulţumiri şi deosebita stimă ce vă păstrez».

Şi, în adevăr, măgulită de tonul scrisorii, doamna Sorrel primise pe Ametista, bine de tot. Ea locuiă în catul al doilea al casei. Catul de jos, împărţit în două apartamente, îl aveà închiriat la două familii de funcţionari superiori de minister; iar în catul al III-lea dà odăi mobilate, câte una sau câte două, la becheri; intrarea acestora erà prin curte în dos.

La rândul ei, Ametista îi prezintase pe Simileanu ca văr:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acestuia îi făcuse loc, cu plăcere într'o odae din catul al III-ea ce era neocupată.

Pentru Ametista era greu totuşi să locuiască în acel cat, — şi nu tocmai potrivit pentru doamna Sorrel să-i deà odae în locuinţa ei, aşa cum o aveà orânduită. Până dar să găsiască o combinaţiune, o primise provizoriu în gazdă.

Simileanu, în timpul când o însoţià, în vizitele pe la profesori, căută s'o convingă pe Ametista că-i trebuia libertate, în felul de-a se socoti în casa ei, acolo unde va locui. In casa doamnei Sorrel nu i-ar fi fost la îndemână, s'ar fi simţit stânjinită mai ales când avea să înceapă cursurile şi să asiste serile la câte un teatru.

Argumentele erau îndreptăţite, dar ele porniau dintr'un plan hotărât al tânărului: în timpul cât ţinuse călătoria se înnamorase până într'atâta de Ametista, că *trebuià* să'şi orânduiască viaţa lângă ea, să trăiască din emoţiunile ei, să'şi fie unul altuia iubire şi sprijin.

In alt fel nu'şi mai puteà închipui cu putinţă vieaţa lui la Paris. Imaginaţiunea juca şi ea oarecare rol, iar în viitor, i-o prezintă pe Ametista ca soţie, — fără să judece dacă împrejurările i-ar fi putut mai târziu îngădui asemenea fericire. Destul că acuma o credeà de împlinit, iar ca siguranţă îi erà traiul cu Ametista, de pe acum.

— Eu înţeleg ce'mi spui, domnule Simileanu, îi răspunse fata cu sinceritate, dar trebuie să las pe doamna Sorrel să se rostiască într'un fel, odată ce sunt în casa ei... Eu nu pot nici măcar să-i dau a înţelege... Dumneata nu te simţi bine unde locuieşti?

— Ba da, însă nu cum m'aş simţi ca dacă am fi vecini cu locuinţa...

— A! vrei să fim vecini... îi zise zâmbind în chip glumeţ.

— Nu mi-a zis *unchiul* să-ţi fiu... frate?

Ea îl fură c'o privire şireată: îi plăcea Paul, îi plăceà frăţia aceasta către care i se pleca inima.

— Să aşteptăm, frate, îi zise, zâmbindu-i dulce... Abia am venit...

A cincea zi se prezintă doamnei des Vieux-Arbres, în frumoasa-i casă de pe bulevardul Haussmann. Ca şi la celelalte vizite lăsă pe Paul să o aştepte în stradă şi ea intră în curtea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine pavată şi foarte curată. O întâmpină un fecior îmbrăcat cu «livreà» cenuşie, cu galoane argintate...

— Doamna des Vieux-Arbres? întrebă ea cu oarecare autoritate.

— Nu ştiu încă dacă primeşte...

— Fii bun de mă du unde s'aştept şi prezintă-i scrisoarea aceasta: e dela nepotul dumisale din România.

— A! e altceva. Poftiţi, vă rog, domnişoară...

Şi, foarte politicos, o făcu să intre într'o încăpere din catul de jos, mare şi bine mobilată. Ametista îşi dădu repede seama că aci era altfel decât la doamna Sorrel, cu toate că lux erà şi în casa ei. Aşteptă vr'o jumătate de oră până ce văzù că intră o fetişcană drăguţă, îmbrăcată cu rochie scurtă, purtând un şorţ alb cu dantele şi pantofi cenuşii de piele...

Erà ceva deştept şi şiret în privirea, în înfăţişarea ei.

— Domnişoară, doamna vă roagă să poftiţi... îi zise cu drăgălăşie. In privirea fetei era surprindere par'că — surprinderea din admiraţiune: o înrâurise frumuseţea Ametistei.

De altfel îmbrăcămintea-i de jumătate doliu, foarte bine făcută, îi dà înfăţişare distinsă. Intr'o mare încăpere de gătit alăturea de camera de culcare, de care o desparte o perdeà drapată, de brocart, — ocupată de spălătoare de marmoră trandafirie, de dulapuri mari cu oglinzi, de mese cu felurite nimicuri ce servesc la îngrijirea părului şi-a feţei, — într'un fotoliu mare stă doamna casei, îmbrăcată c'un capot subţire numai dantele, cu toate că e cel mai de dimineaţă.

E femee, tot să fi avut patruzeci de ani, părându-şi etatea, foarte sănătoasă, îndestul de corpolentă, de-o frumuseţe cam mândră. Dar în ochii ei căprii erà sinceritate şi bunăvoinţă, dacă nu tocmai bunătatea inimilor mari.

Cu creşterea ei deosebită, cu fineţea de-a fi a persoanelor mediului ales Parisian, în care ea se formase repede, ca femee inteligentă şi bogată, — intrase în aristocraţia franceză, cea de sânge, însă îi plăceà să se socotiască tot româncă, deşi dela etatea de zece ani venise în Paris.

Sentimentul acesta de româncă nu-i erà bine definit, întrucât se arătase prea puţin în fapte. Primià, în adevăr, pe români, dar ca studenţi, pe cei din clasa boerească recunoscută, bine recomandaţi, iar din colonia româneaseà stà în legătură numai cu «familii mari». Vorbià adese ori de ţara ei, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

românii și nu-i lipsia dușoșia. Nu se îndemnase însă, ca alții din colonie, să o mai revadă ori să sprijiniască vre-o operă românească.

Se deschisese subscripții în colonie, pe timpul războiului: contribuise și ea, negreșit, — însă cu puțin și i se păruse că și-a făcut o mare datorie.

Incasa regulat venitul dela cele cinci moșii ce le avusese zestre, fără să le fi văzut vr'odată, fără să fi purtat vr'un interes obscurilor muncitori prin cari-i se crea venitul de trei sute de mii de lei pe an.

Domnul des Vieux-Arbres era tipul aristocratului francez care se dăduse de partea Imperiului și acum nu detestă Republica. Era senator de ani îndelungați și ducea obișnuita viață de leneș și inutil, înconjurat de stima ce republicanii o dau bucuros nobililor de viță veche.

Pe Roxanda, — Roxana, cum i se ziceă, — o luase spre a'și repara spărturile unui castel, reîntinerit acum, — și ale unei averi risipită, parte de tatăl lui, parte de el. Țineă la dânsa cu toate semnele creșterii lui distinse, împăcând aparențele de minune, împăcându-și și plăcerile lui intime de dinafară de casă. Doamna Roxana era însă cu adevărat soția și femeea conștientă de demnitatea ei.

Cunoștea ori nu tainicele apucături ale soțului, ori le scuza ca fiind de neînlăturat din viața unui aristocrat, — cine ar fi putut-o spune? destul că niciodată nu făcuse vre-o imputare, nici nu se plânsese vreunei intime.

Avusese și ea, negreșit, admiratori, unii prea înfocați, și încă mai numără în preajma ei: îi ținuse însă la distanță, cu cea mai deplină tactică de femee de spirit cinstită. Pe câțiva și-i făcuse buni prieteni; pe alții, pe cei înciudați și lipsiți de spirit, îi pierduse prin alte case mai... ospitaliere.

Ea nu'și impută nimic, și ducea viață liniștită în val-vârtejul petrecerilor societății sale.

Când Ametista intră, o femee de casă îi orândui bogatul păr negru.

O cuprinse cu o repede și pricepută ochire, și zâmbind, îi zise în limba română, cam nu prea bine vorbită:

— Mă iartă, domnișoară, că te primesc aici...

— Iertare îmi permit să vă cer eu, doamnă, căci m'am prezintat la oră nu tocmai potrivită... îi răspunse Ametista și-i sărută mâna, respectuos, dar fără stângăcie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ca venită acum din țară și pentru cunoștință, e ora ce se potrivește pentru prieteni...

— Vă mulțumesc, doamnă...

— Poftim de șezi... Valentino, dă un scaun...

«Subreta» îi înaintă un scaun «capitonat».

— Am citit scrisoarea lui Robert: te recomandă cu multă căldură...

— Îi mulțumesc...

— Ești bună prietenă cu Angelica. Ce mai face? De ce nu mi-a scris și ea?

Ametista se înroși, dar, ca una ce cunoștea cuprinsul scrisorii, nu se încurcă și răspunse:

— E sănătoasă, drăgălașă ca totdeauna...

— N'am văzut-o de când s'a făcut mare. Imi va face plăcere s'o văd... De altfel Robert îmi spune că îmi v'a aduce-o pentru iarna viitoare...

— Și Angelica dorește după dumneavoastră...

— Fii binevenită, domnișoară Sătescu... îi rosti, după ce-i căută în scrisoare numele. Îți place teatrul dar?

— Da, doamnă. Am vocațiunea. Și fiindcă orice carieră în care se muncește cinstit și cu tragere de inimă, e bună, nu am socotit-o, pe-a Artei, ca nepotrivită pentru o fată de bună familie...

— Negreșit, negreșit, domnișoară... răspunse doamna, cu bunăvoință. Ideile au devenit mai liberale și e bine... Intrucât mă privește stimez foarte mult pe artiști. Imi dau emoțiuni și le datorez ceva în schimb. Pentru protecțiunea pentru dumneata, la care Robert face apel, bucuros ți-o voiu da...

— Vă mulțumesc din suflet, doamnă.

Ea îi zâmbi prietenos, — și se ridică; i se terminase gâteala părului. Ametista se ridică și ea, socotind că i se dă drumul.

— Nu, te rog, mai șezi.

O întrebă de familia ei și se arătă însuflețită pentru vitejia ostașilor români; o întrebă unde trăsese, — și arătă pentru doamna Sorrel atențiunea protectoare a nobilului pentru burghezul pe care îl primește în casă, adese ori, dacă nu în toate împrejurările, și mai ales în cele solemne. Apoi, îi zise în chip de regret:

— N'am să te mai pot vedea până la finele lui Octobre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nici acum nu m'ai fi găsit, căci nu e timpul meu pentru Paris. Dar soţul meu fiind aci pentru afaceri, s'a simţit indispus şi mi-a telegrafiat să viu. De ieri se află bine şi mâine ne întoarcem la Vieux-Arbres, castelul nostru de lângă Saint-Malô, la ocean. In Octobre ne ducem la alt castel unde vom avea vânătoare... Pentru primele zile din Noembrie, când îmi voiu redeschide saloanele, aş voi să te prezint cunoştinţelor mele... A! eată o idee bună... Valentino, pe măsuţa de lângă pat e la «Revue des Deux Mondes». Ad-o încoace. E un monolog foarte frumos, domnişoară. Invaţă-l şi să mi-l spui cu artă. Vor fi şi artişti mari. Astfel vei face un pas însemnat.

— Vă mulţumesc, doamnă.

Valentina se întoarse cu revista. Doamna des Vieux-Arbres o frunzări până ce'l găsi.

— Uite, domnişoară. E o bucată foarte interesantă, cu frumoase efecte dramatice. Iţi dau revista, dar te rog să mi-o păstrezi bine căci fac colecţie.

— Voiu copiă monologul şi mâine veţi avea înapoi revista.

— Cu atât mai bine. Eu plec mâine seară. Ai deci tot timpul. Iţi zic la revedere... Şi-i dădu mâna cu familiaritate.

Ametista i-o sărută, ca şi la venire, cu acelaş respect.

— Vă doresc drum bun, doamnă...

— Mulţumesc.

O petrecù până la uşă, îi făcù aci din cap un semn amical de adio şi Valentina o duse până jos.

— Aţi făcut o foarte bună impresiune doamnei, îi zise «subreta» inclinându-i-se graţios.

Ametista zâmbi, îi adresă un uşor salut şi plecă.

Se încheiă bine seria recomandaţiunilor. Tot îi fusese de bun ajutor, Păiuşanu!

Robert Păiuşanu plecase din Bucureşti odată cu Ametista. Intenţiunea îi fusese să i se arate în drum şi să-i fie tovarăş, cu toate că el luase clasa I-a. Când însă, la staţia Piteşti unde Ametista se coborâ să guste ceva, — o văzù în tovărăşia unui băiat; când văzu câte atenţiuni delicate avea acest băiat pentru dânsa şi aerul de familiaritate ce deopotrivă îl respirau între ei, — îşi închipuì mai mult, decât putea fi; îi dădù Ametistei un nume puţin măgulitor pentru cinstea ei şi îşi urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drumul hotărât să-i apară la Paris, la timp potrivit, când să'şi aibă şi el partea de «favoare».

In gara Vienei o văzu aşa de strâns alipită de braţul băiatului, printre mulţimea ce umblă în toate părţile, că se simţi gelos... Cine puteă fi acest băieţandru, nostim, ce e drept,— dar băieţandru!... De unde'i pescuise? De când? Ce atitudine faţă cu el, — şi în realitate cunoştea liturghia amorului! Actriţă, — nu glumă!

In staţia dela Carlsruhe şi dela Avricourt, eră cât pe-aci să-i facă surprinderea... de-a i se arăta... Se gândi însă că eră tot împotriva lui şi... se potoli... O! trebuiă să-i plătiască ea păcăleala!... De-acest lucru nu puteă să scape «domnişoara»!

In Paris o urmări cu foarte multă ferire, în cele patru zile ale ei de umblet cu recomandaţiunile.

Aşa ştiu că mătuşă-sa se afla în Paris, întâmplare curioasă pentru doamna des Vieux-Arbres. I se prezintă dar, în dup'-ameaza acelei zile...

— Tu, Robert, în Paris? exclamă cu surprindere, sărutându-l.

Şi de-odată începù a râde.

— A! înţeleg... înţeleg acum...

Robert se uită la ea în aşa chip de nedumerire, că doamna des Vieux-Arbres se gândi puţin, îndoindu-se...

— Imi dai voe, mătuşică, să te întreb dece zici că înţelegi... ceeace eu nu pot înţelege de fel...

— Serios, Robert, că nu te prefaci? Nu înţelegi nimic, chiar nimic?

— Pe onoarea mea, mătuşică,...

— Ei, ia şezi colea. Cum se face atunci că se potriveşte aşa de bine venirea, de dimineaţă, la mine, a unei oarecare domnişoare, din ţară, cu venirea ta, pe-asemenea timp în Paris şi la mine?

— O domnişoară din ţară? murmură el, căutând cu mintea spre a'şi aminti...

— O domnişoară, Ametista Sătescu? rosti doamna, privindu-l ţintă.

— Nu cumva e amica Angelei? Dar bine, eră vorba să vie în Paris, de toamnă? Aşa ne spusese, mie şi Angelei.

Ii lămuri apoi că fusese la Slănic şi că, după întoarcerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în Bucureşti se hotărâse să treacă prin Paris spre a se duce la Dieppe pentru băi de mare. Fu aşa de firesc în espunere că dezarmă pe doamna des Vieux-Arbres.

— Am trecut pe aci, din întâmplare, urmă Robert. Când am văzut mişcare în curte, m'am informat, am aflat că unchiul a fost bolnav, că sunteţi amândoi aci şi am venit să vă văd.

— Te cred, te cred... în consideraţiunea că nu mi-ai recomandat o... aventurieră, ceeace ar fi necorect din parte-ţi.

— Vai, cum ţi-ai puteà închipui, mătuşică, asemenea lipsă de bun simţ din parte'mi... Domnişoara Sătescu e până acum ceea ce este şi merită protecţiunea dumitale.

— Cu adevărat că m'a interesat fata asta. Dacă şi talentul îi va fi fiind de seamă, ca frumuseţea, şi onestitatea ei ca acestea,—atunci va ajunge departe. Cu toate că teatrul e ciudat... e foarte ciudat... cu privire la reputaţiunile de onestitate...

— Dragă mătuşică, ce va fi mai târziu... nu pot da chezăşie. Sunt şi în teatru însă exemple.

— Tu vorbeşti aşa, berbantule, tu? Apoi, fără să-i deà timp să protesteze: dar dece la Dieppe numaidecât, şi nu la noi, — ia spune-mi, domnişorule?

— A! crezi oare că nu erà să vă viu la Vieux-Arbres? s'ar fi putut?

— E vorba că te fac prizonier şi te iau cu noi, mâine seară... Vei revedea cunoştinţi, cari îţi vor face plăcere.

— Nu mă îndoiesc şi... primesc...

In seara următoare plecă, fără să fi mai văzut pe Ametista, cu toate că trecuse, în trăsură, prin strada Păcii, în timpul zilei. Plecă însă cu dorul de ea, cu speranţa unei dulci răzbunări... la timpul ei.

Catul al treilea, de azi, al casei din strada Păcii, fusese altă dată, mansarde. Spiritul practic al domnului Sorrel, pe când erà încă fabricant, făcuse, cu ocaziunea reparaţiunii radicale a imobilului, schimbarea care să-i aducă şi ceva folos. Mai ridicase zidul în chip de jumătate de cat; înălţase şi modernizase acoperemântul, iar pentru servitori orânduise locuinţi în aripa nouă unde făcuse grajd şi încăperi pentru trăsuri: aveà în vedere apropiata-i retragere din afaceri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest cat de sus se alcătuia din o sală lungă, luminată prin pod, şi din câte un şir de camere de jur împrejur, care să se deà câte una şi câte două. Le mobilase binişor, după cuprins şi le dăduse pe seama portarului spre a le închirià cu preţ regulat de el.

După moartea lui, orânduirea aceasta se urmà, iar portarul aduceà doamnei Sorrel la fiecare trei luni chiriile.

Intrare la acest cat era pe o scară deosebită prin o curte de serviciu, ţinută curat. Ingrijirea odăilor o făcea o femee plătită anume, a căreea odae era jos lângă scară. Ea deschideà uşa când i se cereà, fără să iasă din cuib, mai ales când ora erà înaintată, noaptea. Zidăria casei erà foarte groasă şi tavanurile aşa făcute ca zgomotul să nu cadă în locuinţa doamnei Sorrel. Totuşi, fiecărui chiriaş i se recomanda sa intre în odaea lui, cu linişte.

In trimestrul ce se începuse din Iulie, se mutase în două odăi un bărbat, muzicant, cu soţia lui. Contrabasul lui cam supăra pe vecini şi aceştia făcuseră plângere portarului. Doamna Sorrel chiar, auzise cântecele ce studià muzicantul, şi îşi arătase către femeea din casă surprinderea şi nemulţumirea. Portarul pusese dar în vedere chiriaşului că nu mai puteà stà aci şi că pe 1-iu Octobre trebuia să lase odăile.

— Ce zici, domnişoară dragă, i se adresase doamna Sorrel într'o zi Ametistei; ţi-ar conveni să locuieşti aceste două odăi?

— Dacă le-aş puteà vedeà... răspunse fata, m'aş pronunţà.

— Să le vedem împreună, — tot nu m'am urcat niciodată acolo...

Camerele acestea veniau în fundul sălei şi aveau privire în curtea mare a casei şi de-a lungul străzii, în sus. Erau foarte luminoase şi pentru Ametista puteau alcătui cameià de culcare şi alta de lucru.

— Cât plăteşte chirie muzicantul? întrebă pe portar care-i însoţià.

— O sută cincizeci de lei pe trimestru.

— Şase sute de lei pe an, domnişoară... Nu-i scump, nu-i aşa?

— Nu, doamnă şi le reţin, răspunse fata.

— Pe urmă vei avea aproape pe vărul dumitate. Care este odaia tânărului străin? întrebă pe portar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aceasta,—şi-i arătă întâia cameră dela scară, în stânga.

Paul era în oraş; întrară: camera era potrivit de mare. Tânărul îşi orânduise cărţile pe poliţele unui dulap, în perete, fără uşi: pe o masă de lângă fereastră necesarele pentru scris...

Doamna Sorrel zâmbi:

— Îi place rânduiala, zise.

— Da, doamnă... răspunse Ametista, privind cu luare aminte: aci era o parte din viaţa amicului ei...

Şi, un gând ciudat o înfioră, făcând-o să se înroşiască.

Se coborâră.

— Dragă domnişoară, îi zise doamna Sorrel, când fură în casă, ştii că trebue să plec zilele acestea, la Trouville... Regret foarte mult că te las şi că vei fi silită să mănânci la ospătărie. Îţi rămâne la dispoziţie însă camera şi o singură rugăminte îţi fac, să ai grija casei...

— O! negreşit, doamnă... Sunteţi prea bună... şi vă mulţumesc din toată inima... De altfel serile nu voiu ieşi în oraş pe la vr'o grădină... Am de studiat...

— Să nu crezi că'ţi pretind acest lucru... Eşti liberă... şi portarul va fi la ordinile dumitale...

Când Ametista îi spuse lui Paul cele orânduite, el nu mai putu de bucurie... Avea, în fine, să fie singură cu el!... Iar mai apoi, cu locuinţa lângă a lui. Deja nu-i prea era la îndemână să fie mai mult singuratec, întrucât pe la doamna Sorrel dădea rar şi la anumite ore, aproape ca de vizită...

Ametista o însoţia pe doamna Sorrel la plimbări, la cumpărături, iar fiindcă nu mai avea de dus pe undeva cu recomandaţii, stă mai numai cu gazda ei.

Doamna Sorrel fusese în lunile Iulie şi până pe la jumătatea lui August la o proprietate de vară, dincolo de Marly-le-Roi. Acuma se pregătia pentru Trouville... unde se ducea şi... amicul ei, un înalt funcţionar al Statului, care îşi începeà concediul.

Pe cât Iulie este de călduros, adeseori de nesuferit în marele oraş, pe atât August începe a fi de plăcut dimineţile şi serile, iar peste zi de-o căldură mai de răbdat.

De-a lungul bulevardelor mari berăriile sunt pline, în faptul serii, iar circulaţiunea devine sgomotoasă. Foarte numeroşi lucrători ies de prin ateliére, lucrătoarele de asemenea şi, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mersul repede obişnuit Parizienilor, unii se îndreaptă spre casă, alţii se opresc pe la localuri unde au deprinderea «aperitivelor».

Orele libertăţii încep şi se termină târziu... Teatrele au stagiune de vară, cele mai multe, — mai degrabă pentru numeroşii străini ce trec prin Parisul dorit de toţi. Pe ţărmul Senei în imediata apropiere de oraş sunt localuri cu terraţe spre apă, — şi acestea gem de lume care petrece. Petrecerea, veselia e în firea Parizianului. El ştie să'şi petreacă cu haz două, trei ore înaintea unui pahar cu bere, la răcoarea plăcută a serii... Aceasta, pentru cei liniştiţi şi sunt mulţi.

Sglobiii îşi au cu îndestulare locurile lor, întâmplările amoroase se ivesc la tot pasul. Dar cea mai frumoasă localitate este şi rămâne «Pădurea Bouloniei», unde alee şi împrejurimi sunt pline de farmecul misterului, într'o atmosferă răcoroasă care odihneşte şi alină.

Pe marea alee trăsurile nu sunt rare, nici în acest anotimp, după apusul soarelui, iar pe de marginile ei, cei pe jos singurateci sau perechi, încep să se înviască şi să se piardă în depărtarea ei.

Pentru întâia oară, către capătul lunei, Ametista şi Simileanu, vin şi ei să respire aerul pădurii, în faptul serii. Au gustat câte ceva la un «*buillon Duval*» şi le este de plimbare. Frumuseţea locului îi uimeşte şi-i pleacă spre visare. Merg alături, tăcuţi, din când în când privindu-se şi zâmbindu-şi.

In privirea lui melancolică se pierde o dorinţă ce nu ştie cum să şi-o împliniască. In privirea ei, care îmbrăţişează cadrul plin de verdeaţă, pe care se lasă umbre, e dorul de ţară, de căsuţa lăsată, de bătrânul ce desigur se gândeşte la dânsa.

Aşteaptă răspuns la scrisoarea ce i-a trimis şi socoteşte zilele de când a trimis-o şi zilele până să-i vie răspunsul... îi pare că întârzie doritul răspuns şi simte vagă teamă în privinţa sănătăţii bătrânului...

— La ce te gândeşti, domnişoară? o întrebă el, după ce'şi dă seama de adâncimea gândurilor ei.

Ea tresare... apoi zâmbeşte:

— Eram la Bucureşti, îi răspunde.

El are un zâmbet răutăcios.

— Când cei de lângă noi nu ne interesează, călătorim cu gândul cât mai departe, — nu-i aşa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Dece vorbești așa, domnule Simileanu, îi zice cu imputare prietenoasă...

— Am glumit... râde dânsul.

— Nu ne despărțim tot atât de ușor cu cugetul...

— Negreșit, domnișoară... Eu par'că nu mă gândesc la mama?

Și ochii i se înrourară... Repede zise însă, par'că n'ar fi voit să se lase înduioșării:

— E atât de frumos aci, că mai degrabă se simte nevoia de-a trăi în prezent... Nu mai suntem în orașul sgomotos și neastâmpărat, ci în liniștea foarte puțin turburată de mișcarea aceasta, care se sfiește par'că să nu ia tăcerii farmecul și priveliștii pitorescul. Eu, unul, m'aș plimba ceasuri întregi... cu dumneata alături...

In cuvintele din urmă puse mai mult o intențiune decât adevărată căldură.

— Să ne plimbăm, răspunse Ametista, cu simplitate.

El nu-i simți anume emoțiune. In accentul ei întrevăzu indiferența par'că și se întristă. Tăcuți înaintară până dincolo de pavilion...

De astă dată și Ametista îl observă pe Paul, întrebându-se ce avea; și el, pe Ametista, întrebându-se dece nu simțiă pentru el ceea ce el simția pentru dânsa. In acelaș moment se opriră amândoi par'că le-ar fi fost gândul legat de același fir.

— Dar e fără sfârșit, aleea asta! zise Ametista privind în adâncul ce începuse a se pierde în noapte...

— In adevăr, așa s'ar părea... Nu voești să ne întoarcem?

— Ba da, zise ea repede... Ca pentru întâia oară, am înaintat destul. Să venim altădată, ziua...

— Mâine, dacă primești.

— In una din zilele viitoare.

Se întoarseră... In acel moment îi ajunse o trăsură, goală.

— Oprește, îi strigă Paul.

— Ce faci? îl întrebă ea.

— Iți spun drept că mă dor picioarele...

— Bravo cavaler! râse ea.

Birjarul trase lângă marginea aleei și salută, întrebându-i:

— Spre oraș?

— Da. Strada Păcii.

— Înțeles... Hi, cocotte! și dădu biciu calului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Spre cer se răsfrângea lumina cea mare a oraşului... iar sgomotul, cu cât înaintau, se auzia mai puternic.

— Ce haos e Parisul! zise Paul.

— Şi cât de puţin îl cunoaştem! răspunse ea, zâmbind.

— Dece nu vrei să-l cutreerăm ziua, să prânzim şi să cinăm unde ne va ajunge foamea, iar serile să te odihneşti şi să studiezi?

— E un program şi acesta. N'avem decât să-l punem în aplicare.

— Cu începere de mâine, — da?

— Da...

Până acasă nu mai vorbiră. Fiecare se simţiă mulţumit că era lângă celalt şi totuş tainică stânjinire le opriă arătarea simţirii lor şi îndemnul de vorbă: era epoca de formaţiune a dragostei lor.

Deosebirea între amândoi eră, conştiinţa dragostei, la el; dibuirea încă, la ea şi apropierea pe nesimţite de el. Trebuiă o împrejurare oarecare, o sguduire, care ei să-i deschidă ochii şi lui, să se folosiască de moment. Paul o conduse până la «loja» portarului şi-i strânse mâna.

— Bună seara... îi rosti cu melancolia părerii de rău.

— Bună seara, domnule Simileanu şi, la revedere pe mâine.

— Plecăm de dimineaţă, — da?

— Da...

Camera ce i se orânduise pentru tot timpul lipsei gazdei, eră lângă uşa de intrare, fost altă dată birou al domnului Sorel.

Pentru prima oară, în acea seară, par'că-i fu frică la gândul că eră singură în tot acel apartament mare şi întunecos.

Intră repede în odae şi se încuiă pe dinăuntru, apoi făcu lumină şi se desbrăcă. Privi în stradă: îi păru că nuştiu cine stă în faţa casei pe trotuar şi se uită în sus... la fereastra ei par'că; la singura fereastră luminată la catul acesta. Se uită şi ea mai bine: eră Paul... El văzù umbra, îşi închipui că era ea, — şi salută, — apoi trecu strada...

— Bietul băiat! ce urât trebuie să-i fie, singur.

Rămase puţin pe gânduri şi simţi un tainic îndemn de-a fi lângă el şi de-a sta de vorbă... Dar... nu se puteà... îi veni în gând că nu eră prea mult până să locuiască şi ea în catul de sus: atunci îl va aveà aproape...

O sensaţiune ciudată o făcù inconştient să se înroşiască şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

să se simtă turburată; apoi, cuprinsă de moliciune se culcă de vreme.

Cutreerul Parisului începù în adevăr, de a doua zi, cu tramvaiurile şi pe jos.

El băiat plăcut, ea foarte frumoasă, atrăgeau atenţiunea...

Legaţi să vorbiască numai în limba franceză, el erà luat drept străin, iar pe ea o socotiau, dacă nu străină, însă desigur că nu era Pariziană: îi lipsia încă accentul curat francez. De altfel vorbia destul de repede.

Pe la cinci Septembrie îi veni, în sfârşit, răspuns dela bătrânul unchiu din ţară. Seara, la întoarcere acasă, găsi scrisoarea pe măsuţa de lângă pat. O desfăcu repede, — aşa îmbrăcată şi cu pălăria pe cap cum erà, — şi o citi cu nesaţiu, cu bucurie: bătrânul îi da veşti bune de el; îi spunea că se întâlnise cu artişti dela teatru, între cari cu Manolescu, şi că toţi regretau că plecase. Eufrosina Popescu aşteptă să-i scrie şi ei şi-i trimeteà dulci sărutări. Îi arătà ce simţia de când plecase ea, dorul de dânsa, dar că, în singurătatea lui, o urmăria cu gândul, o visa adese ori şi se bucurà că primii ei paşi erau sprijiniţi. Întrebà de tânărul Simileanu, — iar pe departe, cu fineţe îi dà a înţelege să se feriască de prea mare familiaritate cu el...

Aci, Ametista zâmbi...

— Bietul unchiu! îşi zise... Şi de acolo, mă păzeşte...

Vorbele lui totuş avură darul să-i deschidă ochii şi să vadă că ţineà deja foarte mult la Paul, că în cutreerările cu el, tocmai familiaritatea dela care o oprià unchiul, se statornicià între ea şi Paul...

Şi, fără voe, îşi puse de odată întrebarea: ce-ar fi dacă vr'o împrejurare m'ar despărţi de Paul?

Simţi un fel de junghiu la inimă şi par'că o durù ceva...

— Nu, nu, e bun băiat, — îşi şopti...

Aceste cuvinte puteau aveà un înţeles cu mult mai dulce.

Către sfârşitul lui Septembrie familiaritatea ajunse în chip preursit legătură de inimă, păstrând numai aparenţa prieteşugului. Îşi ziceau pe nume, îşi vorbiau adeseori desmierdător. Nu se mai simţiau stânjiniţi. Li se păreà lucrul cel mai firesc să fie împreună şi să se afle de-o părere totdeauna în privinţa frumuseţii împrejurimilor, a comorilor muzeelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amorul le licărià în priviri, în anume momente, însă nici un cuvânt la vreunul, nici o mişcare îndrăzneaţă, la el.

Curăţia aceasta, din partea lui, — şi nu calculată, — inspirà încrederea Ametistei, şi pregătì tărâmul pentru deplina lor unire... De întors înnapoi, nu mai puteà fi cu putinţă.

In cele de pe urmă doamna Sorrel se întoarse, iar după o săptămână îi veni şi copila, drăgălaşa Jacquelina, dela sora tatălui ei, dela Houlgate.

Din prima zi se şi alipi copila, de Ametista, şi când să se mute în eatul de sus Jacquellina se rugă mult de mumă-sa să n'o lase, să mai steà cel puţin până se va duce ea în pension.

Astfel Ametista mai întârziă cu mutatul până pe la 15 Octobre, spre marea nemulţumire a lui Paul.

Ametista prinsese atât de mare dragoste de această copilă de zece ani, că ea îngrijià de dânsa la sculare, ea o culcà, cu dânsa se plimbà, — ceea ce dà libertate mamei, — pentru care lucruri doamna Sorrel se simţi foarte îndatorată Ametistei.

De unde să'şi închipue muma că legătura aceasta erà să aibă pentru mai târziu urmări cari s'o amărască!

In fine, Jacquelina se duse la pension, însoţită şi de buna ei Ametista, — pentru care avusese într'o zi cuvântul de spirit că erà, nu «ametist» ci «brilant», şi se linişti numai când avù promisiunea Ametistei şi încuviinţarea mumei că va veni şi ea s'o vadă, în pension.

In întâea seară când se văzù Ametista în cele două camere ale ei, aşezată şi la îndemână, se simţi fericità: erà a ei de-acum.

Paul se înscrisese la Facultatea de drept, — în loc să se ducă la şcoala politechnică. Hotărârea o luase în timpul deselor plimbări cu Ametista: voise să fie mai liber; în cariera de advocat vedeà o mai repede împlinire a ambiţiunilor lui.

Când se întoarse de la cursuri în acea zi şi văzù pe Ametista că-i iese înnainte, din locuinţa ei, în marea lui bucurie o cuprinse în braţe şi o sărutà... Ea i se desfăcù din strânsoare, ruşinată, dar fără supărare şi rămase cu ochii în jos: el... se desmetici, şi foarte roş la faţă, plin de teamă de-a n'o fi jignit, nu se mişcă din locu-i.

Ea îl fură c'o privire şi blând imputător îi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vezi că nu eşti cuminte?

— Iartă-mă, Ametisto. Nu'mi pot da seama cum de-am făcut necuviinţa... A fost ceva... ceva...

Şi i se înnecă glasul, de emoţiune şi de părere de rău.

Ea începu a râde, ca să'şi ascundă nuştiu ce turburare suflească:

— Dacă eşti copil... îi zise...

— Las'că nu mai fac. Iţi promit...

— Bine. Vom vedeà...

In acea seară, după ce se întoarseră de la cină, ea îi zise:

— Am să'ţi fac o surprindere.

— Care? întrebă, privind-o sfios.

— Vrei să'ţi spun monologul pe care'l studiez?

— Ah! ce plăcere 'mi faci!...

— Atunci, închipueşte-ţi că eşti ceva mai mult: publicul, de vreme ce publicul este totul pentru artişti, — şi... ascultă-mă... şezi...

El se aşeză ceva mai în umbră; ea rămase în lumina lămpei din tavan, şi după ce luă anume atitudine, începu...

Emoţionată, la primele versuri, — glasul îi tremură uşor, — se uită cu încetul pe sine şi... «publicul», — şi, cu însuşirile ei firesti prin care înţelegeà rolul, — îi dădù desfăşurare în adevăr artistică. Când sfârşi, stătu cugetătoare: par'că se auzià încă pe sine şi *vedea* efectul; se simţià adânc emoţionată, şi prin sugestiune, auzià aplauze zgomotoase, întâlnià priviri pline de admirare.

Tot atât de mişcat, Paul nu se mişca din loc...

In fine, ea se deşteptă din acea adâncire în lumea succesului şi privi la... «publicul» ei, la Paul. Acesta aveà lacrimi în ochi, zâmbete pe buze.

— Ce frumos ai spus... Ametisto, îi rosti cu duioşie în expresiunea admiratoare a întregii lui fiinţi, şi ridicându-se, îi întinse amândouă mâinile.

Ea i le strânse. Şi le reţinură amândoi, şi în neştire, — se apropiară, — şi se văzură cuprinşi în braţe...

— Te iubesc! îi şopti el înfocat...

Ea îşi plecă pe umărul lui capul. El o strânse mai tare, şi o sărută... şi-i primi sărutarea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Ametista era de trei săptămâni elevă a şcoalei de Artă dramatică. In înfăţişarea ei era acum ceva mai format: modestă, da; însă curagioasă, sigură de sine; atentă la cursuri ca şi la tot ce se ziceà sau se simţiă în juru-i, căută să nu fie străină de moravurile mediului, odată ce artistă avea să fie, şi totodată să răspundă politicos, graţios chiar, dar cu spirit şi cu energie ironiilor sau invidiilor ce deja se declarau. Işi creà o personalitate, în mediu, şi colegi şi colege îi simţiau superioritatea... însuşire ce iese repede d'asupra şi de care tot atât de repede se conving cei dinprejur, ori cât de mult ar căută să'şi ascundă impresiunea ori să nege realitatea.

Pela 30 Noembrie primi invitaţiunea doamnei des Vieux-Arbres, pentru seara de 23, — invitaţiune ce primi şi artistul Gôt, profesorul ei.

A doua zi, când acest profesor termină cursul, se apropiă de Ametista:

— Domnişoară, vi se face deja o mare onoare prin invitaţiunea la serata doamnei des Vieux-Arbres... şi mă bucur. Voiu fi şi eu acolo...

— Voiu fi cu atât mai sigură de mine, domnule profesor, îi răspunse ea cu modestie.

Toţi elevii se priviră cu mirare; mai ales fetele: par'că li s'ar fi dat o palmă. Profesorul ieşi şi merse cu ea, de vorbă, o bună bucată de loc. Marele artist înţelegeà că în eleva lui de curând aveà o forţă şi erà gata să-i fie sprijin, căci talentele mari nu se ştie de unde vin şi cum răsar, — dar când se întâlnesc, e ca o datorie să li se înlesnească drumul.

Din urmă-i săgetau multe priviri duşmănoase, odată cu gândul că: ea totodată intratà cu fiecare, în şcoală, erà deja invitată în «lumea mare»; deja i se făceau onoruri de artistă.

Şi nu numai una din colege pornind dela cugetul că «desigur erà ceva, la mijloc», îşi promise să cerceteze şi să afle cine «*o lansà*» de pe acum!

Intre colegele din anul I erà şi doamna Dervilliers, o foarte nostimă blondă, văduvă la 21 de ani; o ispitise teatrul, fără să fi fost încredinţată că aveà talent, ci numai fiindcă, în cei trei ani de casă cu bărbatul ei, acesta n'avusese altceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„OCTAVIAN GOGA"

mai bun de făcut, decât să-i povestiască multele și nesfârșitele intrigi și întâmplări cari fac viața femeilor, în teatru.

Din asemenea destăinuiri făcute pe ton glumeț și, chip, batjocoritor, Ana rămăsese cu o singură imagină bine înțeleasă: actrița, de talent sau nu, dacă e frumoasă, poate avea adoratori, poate dar trăi în lux și în petreceri, fără să alerge, ea, după bărbați. Cele mai preferate de bărbați sunt «cochetele» teatrelor.

Fată de funcționar mic, fostă nevastă a unui vânzător de magazin mare, — liberă și fără familie pe spinare, — odată ce tată-său deja bătrân, trăiă bine cu pensia lui, — teatrul îi eră scăparea. Trei ani de studiu trec repede: la 24 de ani aveă să intre în teatru și... «cariera» extra-teatrală i se păreă sigură...

Ana Dervilliers, foarte deșteaptă, presimțiă că Ametista, bine înzestrată de natură, aveă să ajungă departe, ca artistă. Să'și dobândiască pentru mai târziu o protectoare, nu eră lucru de lăsat de-oparte. Să-i fie prietenă devotată, se puteă, întrucât ea nu sperà și succese artistice.

Deci, voiă să știe unde stă și să'și înlesniască prilej de-a legă prieteșug acasă la ea, cu prea frumoasa «artistă». Ea îi dă fără gelozie acest nume, în cugetul ei. O urmări acum și când o văzù că se desparte de Gôt, grăbi din pași, se făcu a trece prin dreptul ei pe trotuarul din față și apoi, ca și cum și-ar fi luat atunci seama, veni repede spre dânsa.

— Mi se pare că avem un drum, amândouă, îi rosti cu cel mai dulce zâmbet...

Ametista o privi întâi cu nedumerire, apoi i se părù că o cunoaște.

— Suntem colege, dacă nu mă înșel, îi răspunse cu politeță.

— Da... Ana Dervilliers..., domnișoară... E și firesc să nu ne cunoașteți pe toate; dar e tot atât de firesc, noi toate să vă cunoaștem: singura sunteți cu însușiri alese pentru carieră...

Ametista se înroși de mulțumire. Accentul de sinceritate al acestei fete o măgulià.

Vorbiră de-ale școalei, până ce, în str. Păcii, la poarta casei, Ametista se oprì:

— Al stați aci, domnișoară?

SALA DE LECTURA
750962

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da...
— Frumoasă casă...
— Am două odăiţe la catul de sus...

Ochii Anei arătară aşa de viu dorinţa de-a-i vedea locuinţa, că Ametista zâmbi:

— Doriţi să mai stăm de vorbă, împreună, la mine sus?

— O! cum nu, cu mare plăcere... îi răspunse cu vioiciune...

Când intrară în micul apartament, şireata văduvioară se arătă încântată de locuinţă şi o felicită călduros...

Ametista aveă bomboane şi fructe zaharate: îi oferi, — şi, — în timp de un ceas, pariziana cunoştea inima «străinei», iar acestea îi părû că găsise o bună prietenă în deşteapta şi simpatica văduvă. Negreşit că şireata, dacă nu-i ascunsese starea civilă, ticluise o istorioară plină de nenorociri şi de suferinţi conjugale, în care ea avusese rolul femeei virtuoase, rol de victimă. Ştiuse a se face interesantă, a fi compătimită, a dobândi prietenia «novicei».

— Eu stau cu tata acuma, cam departişor, în strada Servandoni 17, dar vă pot primi cu plăcere în modesta noastră locuinţă, — îi zise noua amică în momentul de-a plecă.

— Voiu veni să'ţi întorc vizita, doamnă, împreună că vărul meu, student, cu care am venit din ţara mea.

Işi strânseră mâna cu prietenie şi pariziana se duse.

Ametista se apucă repede să'şi mai studieze monologul.

Gôt dorise să'l spue în ora de clasă, a doua-zi, ca să-i facă observaţiunile lui, şi ea eră foarte mulţumită dar şi furnicată de nuştiu ce teamă şi de mare sfiosie.

La lecţiunea de a doua-zi, în ajunul zilei de prezentare la serata doamnei des Vieux-Arbres, Ametista se produse înaintea profesorului ei şi a colegelor. Gôt n'o întrerupse de fel urmărindu-i cu cea mai mare atenţiune dicţiune, întonări, mişcări, expresiune dramatică... Din ce în ce mai vădit impresionat, îi zise, când eleva termină:

— Aproape perfect, domnişoară... aproape perfect... Admirabile calităţi... pentru viitor. Studiul vi le va desăvârşi.

Făcû critica dramatică a lucrării, puse în lumină momentele ei principale în care se cuprindeà emoţiunea artistică şi apoi, cu necomparabilă-i putere de interpretare, citi bucata întreagă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista, par'c'ar fi fost numai cu el singură, trăi acest monolog prin emoțiuni împărtășite, pătrunzând totodată în toate tainele de expresiune redate cu măestrie de marele artist și profesor.

— Ah! ce bine ați fost! îi zise cu însuflețire doamna Dervilliers, Ametistei, după plecarea profesorului.

Se auziră câteva tușituri expresive...

— Nu țineți seama, domnișoară, îi șopti Ana: tușește invidia!

Ea zâmbi și răspunse:

— In adevăr că invidia îmbolnăvește de răceală...

Până la a doua oră de studiu, cete-cete, bărbați și femei vorbiră pe șoptite numai de «greșita interpretare» a viitoare, «*stele*». Un tânăr, cu oarecari însușiri, de luat în seamă, nu se putu opri să nu zică celor din ceata în care era.

— Ci tăceți, geloșilor... Nu simțiți că sunteți cam ridiculi față cu realitatea pe care nu știți cum s'o denaturați!

— Liniștește-ți «focul sacru», «june-prim» l.... îi zise unul, atins...

— Își pregătește bunele grații ale domnișoarei... zise prea tare, o ochișică obraznică.

Ametista se întoarse și o aținti cu așa priviri disprețuitoare, că fata plecă ochii și se înroși foarte tare.

— E domnul Louis Déjormes... îi șopti văduva. E de foarte bună familie... Insă familia, i-a dat voe să ia cariera scenei...

Toată casa doamnei des Vieux-Arbres e numai lumină...

Intre orele nouă și zece trăsuri închise vin mereu; intră pe partea din fața casei și ies pe după casă iarăși pe bulevard unde se înșiruesc pe lângă trotuar. Spațioasele saloane din catul al doilea gem de lume aleasă, pe la orele zece și jumătate.

Foburgul Saint-Honoré e bine reprezentat și are față cu nobilimea de pe timpul Imperiului și cu oficialitatea republicană o bună voință în care se vădește mândrie.

Doi miniștri și subsecretarul dela «Arte-Frumoase»; senatori și deputați, din cari oameni politici, de seamă, ai timpului, fac impresiune chiar vechilor Regaliști: toți aceștia înfățișează o viață nouă, viguroasă, după marele dezastru,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu aspirațiuni ce sunt ale poporului învinsei dar pururea glorioasei Franțe.

Dacă vechea aristrocrație de sânge nu se amestecă în viața aceasta politică și a rămas credincioasă monarhiei, azi simbol pentru ea; dacă nu recunoaște noua formă de guvernământ ce i se pare o «erezie», — nu a rămas mai puțin patriotă: ea înțelege stăruința bărbaților mari ai epocii pentru ridicarea Franței și inima-i bate la ideea de mărire, — în așteptarea altor vremi, când Regalitatea să conducă mai departe opera «de sus în jos» cu măreția cuvenită.

Literați și oameni de știință, membri ai Academiei și ai Institutului Franței, pictori și ziariști dau adunării scânteerea intelectualității...

Din colonia română au răspuns puțini invitațiunii acesteia dintâi, — și în aceștia numele de pe afișul tipărit pe mătasă, al unei romănce, iscă mare curiozitate și nerăbdare: «*Ametista Satesco*»!...

Un secretar al legațiunii le dă întâile lămuriri în privința persoanei și a familiei.

— E din familie bună!...

Acest lucru le mărește interesul.

Pe afiș sunt anunțați: prima cântăreață de la Operă și noul bariton de forță de curând venit... Apoi marele Gôt; o pianistă spaniolă și eleva Conservatorului, o românca...

Mulți cred că România e în Asia... In tot cazul, în Turcia! Dar o elevă? Dacă doamna de gazdă o face să se producă, trebuie să fie... un fenomen... Se discută și în privința «sezonului» la mare, cât și în privința celui de iarnă ce începeă.

In fine, se aude un clopoțel și în marele salon, în al căruia fund e orânduită o scenă, între plante, lumea se grăbește să se așeze.

Intre azistenți se află și Robert Păiușanu, cel mai nerăbdător dintre toți de-a se începe concertul. Dacă l'ar fi văzut Ametista, i-ar fi părut foarte schimbat, în bine. Aproape două luni de viață foarte liniștită, la aerul binefăcător al oceanului; băile, plimbările fără oboseală, îi îndreptaseră pielea feței, îi refăcuseră tinerețea, îi dăduseră frăgezime și o plăcută îmbujorare.

Dar eată că perdelele ce închipuiau cortina se desfăcură: fundul erà numai palmieri mari; de jur împrejur alte plante

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și suporturi cu mari mănunchiuri de flori naturale. O lîră mare, din mimoze cu coardele de micșunele ocupă mijlocul părețelui din fund între palmieri.

Primadona apăru, condusă la braț de pianistul ce avea s'o acompanieze. Era cunoscută: fu primită cu aplauze furtunoase.

In timpul acesta, în încăperea de după scenă, — biuroul de sus al domnului de gazdă, — acum cabina artiștilor, — Ametista stăteà după un paravan, unde într'adins se furișase ca să fie singură. Erà însă supt înrâurirea celor petrecute acasă la ea, pe când se gătià. Voioasă și cerându-i lui Paul părerea dacă o prindeà aci peptănătura, aci corsagiul, aci întreg vestmântul, — luă seama tristeții ce nu și-o puteà bine ascunde și-l întrebă, mirată: ce are?

— Nimic Ametisto... După ce te iei ca să crezi că aș aveà ceva?...

Deșteapta fată ghicise însă și, apropiindu-se, îi înconjură gâtul cu brațele și-l sărută.

— Înțeleg, dragă Paul... și e firească părerea ta de rău. Pentru întâea oară mă duc într'un loc unde tu nu poți veni...

Și-i șopti dulce: «gelosule».

— Este și gelozie, scumpă Ametisto, — dar e tainică nemulțumire că nu mă pot bucurà de succesul ce'l vei aveà, că nu te pot aplaudà în public... Pentru întâea oară ne despart niște convenințe sociale.

— E drept, dar te rog, nu mai fii trist, căci mă voiu duce cu inimă rea, cu regret... Aproape să nu mă mai duc chiar...

— O! nu, nu... îi zise cu vioiuciune și o strânse în brațe cu drag. Te iubesc! gândește-te la mine... și fii bine... cât mai bine...

— Da, Paul... Mă voiu gândi numai la tine... Te voiu aveà pe tine înaintea ochilor...

— Ce bine-ți stă! Ești răpitoare!

Ea se înroși de plăcere.

— Sunt a ta... așa cum sunt...

El îi adusese trăsură închisă și o porni se, trimițându-i o sărutarea cu mâna...

Acuma, nu-i venià să'și arunce ochii în rol, după cum nu-i venise să steà de vorbă cu artiștii. Abia cu profesorul ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbase puține cuvinte și se și ascunsese după paravan. Avea ceva greu pe inimă. Iubia din adânc pe Paul, cu tot primul avânt al inimii ce știe ce e iubirea și întâea lui nemulțumire — ori cât era din imprejurări de dinafară, — o jignia, o durea.

De ce adecă erau așa aceste imprejurări, încât să nu-i permită și lui a fi în lumea în care se ducea ea? Drept e că nu se gândise; ori cum, era greu ca ea să'l introducă... Totuș trebuia să plănuiască în ce chip să facă pentru viitor. Infățișarea, deșteptăciunea, calitățile lui sufletești, l'ar fi făcut să se prezinte bine...

Trebuia să se sfătuiască în taină cu amica ei doamna Dervilliers. Cu ideea aceasta se mai putù înseninà... Până la ea ajungeà frumosul glas al cântăreței și se puse s'o asculte cu luare aminte.

Când aceasta terminà în tunete de aplauze, repetate la fiece chemare, — ea ieși din ascunzătoarea ei.

— O! doamnă, i se adresă sfioasă dar cu priviri în care erà sinceră admirarea, ce mare artistă sunteți.

Ea îi strânse mâna și-i mulțumi c'un dulce zâmbet.

In fine îi veni rândul și inima-i bătù cu putere.

— Curaj, îi șopti Gôt. De succesul acestei seri, va fi legat viitorul dumitale...

Ea simți că i se trage par'că tot sângele din față și că privirea i se învălue, când înaintà spre ușă.

— Dă-mi monologul. Voiu fi la îndemâna dumitale să'ți amintesc unde voiu simți că trebue.

— Vă mulțumesc...

Și, făcând o sîlință asupra-i... trecù pragul... și apărù.

Un murmur prelung se auzi.

— O! frumoasă copilă!... se auzi în șoapte din mai toate părțile sălei.

Și, în adevăr că infățișarea Ametistei erà a unei copile încă, foarte frumoasă dar nevinovată, de-o frăgezime și de-o gingășie ce-i dădeau frumusețîi deosebit farmec.

Robert rămase încremenit. Domnul des Vieux-Arbres mare amator de-asemenea «articol» de lux, își puse monoclul și nu'și mai luă ochii dela ea.

— Drace! De unde-a scos-o nevastă-mea!... Hm... Hm... și înghiți uscat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După primele clipe de murmur de admirație, izbucniră aplauze de încurajare. Ametista începù. Erà povestea, cu măestrie scrisă, de-aceea păreà foarte simplă, a unei fete sărmane. Abia ieșită din copilărie, se văzù în starea tristă de-a purtà de grijă de mama ei văduvă, bolnavă, și de trei frați încă mici. Dar cum să lucreze, ca să câștige pâinea tuturor? Se oferise să mâture și să îngrijiască odăile câtorva becheri din casa în care ei locuiau la mansarde. In mintea ei încă copilărească, vedeà că asemenea treburi cari îi dădeau câțiva lei pe lună, nu erau muncă de carieră, și ea, o carieră voià...

Intr'o zi privind cu tristețe la florile iubite din glastrele dela micile ferestre ale odăiței ei, în cari dormiau și frățiorii, luă în neștire o hârtie, și începù a se încercà să le deseneze.

Par'că-i veni o idee, încă nelămurită: erà însă, dacă nu vocațiunea, desigur tainicul îndemn care hotărește un pas. Cugetu-i șoptià că găsise mijlocul de-a puteà munci și de-a câștigà.

După stăruitoare silință de câteva săptămâni, putu nu numai să facă binișor florile, dar să le și coloreze destul de potrivit după coloarea celor din glastre.

Atunci i se lumină în minte adevărata idee: ce descoperire minunată! Cu câțiva bani rupți din micu-i câștig zilnic, cumpără hârtie colorată de mai multe feluri și începu a se chinui să facă flori de hârtie: o tăià cu foarfecele, o potrivià foiță cu foiță și închipuià floarea. Nu erà însă mulțumită; lipsià ceva și nu înțelegeà ce. Găsi, în fine: trebuià codițele. Din ce să le facă? Tot din hârtie? Incercă: erau moi, se rupeau. Cu bețe de chibrit: era ceva mai nemerit. Dar trebuià să lege cu ață... și nu ieșià frumos... Nu-i plăceà... Oare nu puteà fi altceva mai bun?

Intr'o zi găsi în odaea unui chiriaș câteva fire de sârmă: erà o nouă descoperire... Inlocui bețele de chibrit cu sârmă și... rezultatul fu mulțumitor... Vezi? Așa erà bine.

După două luni de muncă încordată, în care treceà toată tânăra-i energie, izbuti să aibă două duzini de flori care-i părură bune... asemănătoare florilor naturale.

In strada aceea erà o modistă: alergă la ea cu curaj, îi arătă munca ei și-i povesti mica istorioară a vieții ei... Modista se înduioșă, îi arătă florile făcute din diferite stofe: fu o nouă descoperire pentru ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite, mititico, să'ţi dau câteva cârpuşoare şi de vei reuşi să faci flori cu ele, te voiu recomanda la un atelier unde să lucrezi şi să câştigi destul de bine.

Cu nespusă bucurie strânse la sân petecuţele şi alergă acasă: eră, în fine, pe adevărata cale...

După alte două luni de muncă putu să facă aproape cu meşteşug câtevă flori, şi numai atunci alergă la modista, care o uitase. Aceasta rămase uimită: erau bune, era fineţe şi asemănare... O sărută şi o duse la atelierul unei doamne unde erau vr'o treizeci de lucrătoare.

Mititica fu primită... Dar boala mumei înaintase în timpul acesta şi bucuria copilei se stinse din întâea seară când se întoarse dela atelier cu prima «chenzină»!! Scumpa ei mamă eră în agonie şi până spre ziuă rămase orfană cu totul. In acea zi de jale, copila îşi gâti muma cu florile de hârtie pe care le păstrase şi pe care strălucià roua lacrimilor ei arzătoare...

Ea nu se gândise că primele-i flori aveau să fie tristă podoabă celei mai scumpe fiinţi de pe urma cărora dorise alinarea suferinţilor ei... Vorba copilei cu moarta, pe când îi orânduià florile, eră de-o duioşie ce isca lacrimi.

Aci Ametista fu cu adevărat artistă şi dădu cea mai adâncă emoţiune... Asistenţa aplaudă cu mare însufleţire la sfârşitul acestei părţi.

Partea finală, de adâncă psichologie a sufletului acestei fete ce se vede singura protectoare a fraţilor, de analiză fină a stării sociale în care acest suflet îşi începeà munca şi apoi apologia muncii, — fu zisă neîntrecut de bine: eră o problemă supusă publicului în aşa fel, încât să-i lase de gândit.

La un an după moartea mumei, pe mormântul simplu cu o cruce de lemn care purtă un nume obscur, — se răsfăţà la soarele de primăvară o foarte frumoasă coroană, pe care razele n'o ofiliau».

Aplauze furtunoase izbucniră când Ametista se plecă publicului şi începu a se retrage. Ea se făcù nevăzută: aplauzele ajunseră şi mai puternice: supt înrâurirea emoţiunilor, acea lume uità că eră într'un salon şi dà liber drum entuziasmului, ca într'un teatru.

Ametista se ivì din nou, aproape ameţită de aplauze şi de strigăte de «bravo»!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul des Vieux-Arbres se făcuse roș ca focul și, dacă nu aplaudă, strigă: vinele gâtului i se umflaseră, privirile-i scânteiau par'că erau de lup; în însuflețirea lui eră și văpaea unei dorințe...

Se făcu pauză. Lumea se ridică:

— Va fi mare artistă!... erau cuvintele ce se auziau...

— Cu siguranță va fi una din gloriile teatrului nostru, se exprimă, cu autoritate, subsecretarul de la Arte-Frumoase.

Păiușanu se apropiă de mătușă-sa:

— Complimentele mele, scumpă mătușică, îi zise: protejata dumitale a dobândit un mare succes.

Subsecretarul dela Arte-Frumoase se apropiă, și el, de doamna des Vieux-Arbres.

— Doamnă, vă exprim marea mea admirațiune pentru talentul distins ce l-ați descoperit... Vă merită protecțiunea.

Aceste complimente și altele încă îi produseră mare mulțumire: par'că ar fi fost ea cu succesul. Nu eră obiceiul să se opriască la ospățul de noapte artiștii. Se gândi dar să rupă ea întâi cu tradițiunea, să se arate ea întâi liberală cel puțin în ce privià pe artiști și căută pe bărbatu-său căruia îi arătă dorința. Domnul des Vieux-Arbres se grăbi să primească și... să'și orânduiască locul lângă Ametista.

In a doua parte a concertului se produse pianista și apoi neîntrecutul Gôt... Dar se vedeà din înfățișarea tuturor că succesul serii eră al talentului unit cu frumusețea, tinerețea și... castitatea. Aceasta din urmă eră mare atracțiune pentru mulți...

După ce se termină concertul, amândoi stăpânii casei trecură în «camera artiștilor», le exprimară mulțumiri și-i poftiră la ospăț...

Se produse oarecare... mirare printre reprezentanții cei mai autorizați ai noblețeî, — și vr'o două, trei familii găsiră pretext spre a plecà. In fine artiștii intrară în salon.

Păiușanu, care așteptà acest moment, se și înfățișă Ametistei, salutând-o foarte respectuos.

— Dumneavoastră? exclamă ea, cu surprindere dar și cu oarecare mulțumire.

— Da, domnișoară, — fericit că am putut fi față la primul dumneavoastră succes aci.

— Când ați venit?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
fedoatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O! de puţin timp, răspunse el...

Domnul des Vieux-Arbres se apropiă grăbit.

— Domnişoară daţi-mi voe să vă ofer braţul şi să vă prezint domnului subsecretar dela Arte-Frumoase. De altfel toată lumea noastră, fermecată, doreşte să vă cunoască.

Ea se înroşi foarte tare şi, tremurând puţin, îi luă braţul.

Ametista avù şi succesul însuşirilor bunei creşteri, spiritului şi culturii literare franceze. Pentru o străină, pentru tinereţea ei, această din urmă însuşire plăcu mai ales.

In acea seară întoarse multe capete şi aprinse multe inimi. Vultoarea pariziană i se ivià în cale.

Pe la orele patru de dimineaţă un cupeu al casei o duse la locuinţa ei. Domnul des Vieux-Arbres [illegible] strecurase, la plecare, un plic mic, ca şi celorlalţi artişti... Foarte curioasă n'avu răbdare şi desfăcu plicul: la lumina unui felinar văzu o hârtie monedă de 1000 lei... şi se aprinse la faţă. De ce? Era obiceiu de-a se plăti artiştii?

Făcu loc hârtiei, [illegible] şi cu aşa de mare sumă? mase pe gând[illegible]n plic şi plicului, în «manşon», apoi răobosită... [illegible]uri: avusese prea multe emoţiuni şi se simţiă P[illegible] Poate că şi «şampania»...

[illegible]e dinaintea ochilor îi treceà toată acea mulţime luxoasă, toate acele priviri în cari văzuse expresiuni felurite; auziă aplauze, complimente, muzică sgomotoasă sau măgulitoare,— şi, în dulcea moleşire în care se află, legănată de mersul cupeului, gustă farmecul întâei izbânzi şi aci pe lângă vanitatea că izbânda erà în cea mai aleasă lume din marele oraş.

Acasă, Paul o aşteptă citind printre scurte pauze când îl îmboldià nerăbdarea.

Îi ieşi înainte când auzi sgomotul uşor al uşii dela scară şi ea îi înconjură gâtul cu braţele, pasionat, şi aşa intrară în apartamentul ei.

Lumina zilei îi surprinse încă deştepţi... în beţia dragostei care, pentru Ametista, complectă pe a succesului.

— Da, Ametisto, îi şoptià Paul, vei fi soţia mea. In ţară la noi sau aci voiu şti să pot trăi prin muncă şi să fiu lângă tine... Viaţa noastră nu poate fi decât împreună.

— Dragul meu Paul! Ar fi prea frumos... îi răspundeà Ametista, văzând ca şi el, în viitor.

— Să nu te îndoieşti puică dragă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar nu mă îndoesc de fel... Tu vei fi avocat și eu inteligența ta, vei putea răzbi și aci; eu voiu fi artistă și voiu dovedi că teatrul nu poate răpi femeei iubirea de bărbat și de casa ei...

— Așa, scumpă Ametisto.

— Să scrim unchiului hotărârea noastră...

— O! da, să-i scrim.

III

Suntem în 1880, după un an.

Ametista și Paul, cu o scrisoare dinaintea lor, stau pe gânduri: Paul e turburat; ea, chibzuitoare.

— La urma urmei, dragă Paul, nu'mi pare lucrul așa de grav, după cum ți-l închipuești tu. Nu mai vor cei din Bârlad să'ți dea bursa, vei găsi și aci mijloace.

— Auzi raționne prostească! fiindcă în locul școalei politechnice, fac dreptul, dumnealor de-acolo se supără, îmi tae bursa și mă lasă pe străzile Parisului... rosti el cu amărăciune... Ce pot face aci?

Se vedeà că Ametista deja plănuise ceva dar că nu știà cum să'și spună hotărârea.

— Ascultă, dragă Paule... Mă iubești tu mult, mult?

— Ce vorbă e aceasta, Ametisto, mai ales în asemenea momente, rosti, privind cu nedumerire la ea.

— Voiu fi soția ta, nu-i așa? Atunci, de ce să nu considerăm că e al amândurora ceea ce am eu?

— Cum adecă? Și glasul i se înecă.

— Tu știi câți bani am: ne vor ajunge pentru trei patru ani, până vom termină studiile, până vom începe să producem. Primește, te rog, să urmezi studiile cu ceea ce am eu, cu ceea ce avem amândoi.

Și-l sărută cu drag. Paul, foarte îmbujorat la față, stătu cu ochii în jos: se cădeà oare? Se iubiau, în adevăr; aveà s'o ià, după ce vor sfârși studiile... Ori cum, se cădeà? Nu erà pentru el o înjosire? Ametista se uità la el cu neliniște.

— Dragă Paul, oare ai aveà curajul să mă refuzi? îi șopti rugătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El o privi: era atât de frumoasă cu acea înfățișare a femeei ce iubește și care se devotează, că nu se putu împotrivi. O cuprinse în brațe și-i rosti cu duioșie:

— Cât ești de bună, Ametisto!... Cât mă iubești!

— O! da, e adevăr că te iubesc, cum n'am crezut că voiu puteà iubi, așa cum eram încunjurată la începutul carierii. Iubirea aceasta mi-a dat prețuirea multor realități ale vieții și a devenit o forță în luptele ce voiu aveà în cariera mea. Îți mulțumesc că primești...

— Dacă nu pierdeam pe unchiul tău eram deja căsătoriți... zise el cu tristețe...

— Pentru lume. Pentru noi nu suntem oare? Bietul unchiu!.. Ar fi fost pentru el mare bucurie!.. Cine s'a așteptat să se ducă așa de curând!..

Îi veniră lacrimile în ochi. După puțină tăcere, ea, cu zâmbetul încă înlăcrimat, îi zise:

— Hai? vrei să ne facem bugetul? Ia vino coleà.

Paul la masa de lucru, Ametista scoase din cufăr săculețul de lână împletită, dela bunica, și din el așternu pe masă biletele de bancă.

— Numără, Paule.

El numără, — bumăcit par'că în fața atâtor bilete cari înfățișau o întreagă avere. Când văzuse atâția bani! Erau 27 de mii de lei.

Ametista scoase dintr'un plic măricel alte câteva bilete:

— Și acestea... ce mi-a lăsat bietul unchiu... Cinci mii, nu-i așa?

— Da, Ametisto! Dar suntem bogați! exclamă el, uimit încă...

Ea râse cu haz:

— Negreșit... Suntem milionari.. Și mai găsiai de cuviință să fii trist și plin de grijă...

— Voiu puteà să'ți răsplătesc vreodată însă, Ametista mea iubită, generozitatea ta?

— Mai poate fi vorbă de generozitate și de răsplată, răutăciosule? îi zise, desmierdându-l pe cap. Cum de poate un bărbățel să-i vorbiască așa nevestei lui?

El o sărută cu pasiune.

— Ia hai să socotim... cheltuelile, bărbate.

— Hai, nevestică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Și timp destul de îndelungat, printre glume și râsete voioase așezară pe capitole cheltuelile, ținând seamă de înțeleptul sfat al economiei dar și nelipsindu-se de câteva plăceri.

Pentru amândoi cheltuelile se urcară la șapte mii de lei.

— Va să zică, fără să ne gândim la câștiguri întâmplătoare ce pot veni, avem bani d'ajuns, dragă Paul, pentru trei patru ani de-aci înainte... rosti Ametista bătând din palme.

— Amândurora ne trebue de acum înainte, trei ani încheiați, ca să sfârșim studiile și să și începem a câștiga... Ne va rămâneă încă câteva mii de lei.

— Pentru instalarea căsniciei noastre, Paule.

— Da, nevestică...

Anul acesta trecuse aproape fără nici-o întâmplare. Păiușanu, la o vizită ce-i făcuse peste câteva zile după concertul dela mătușă-sa, înțelesese că Ametista eră îndrăgostită cu tânărul pe care i-l prezintase. Deci nu eră nimic de făcut.

Luă drept trecătoare această iubire a primei tinereți și își amână speranțele pentru timpul când Teatrul o va formă pentru admirațiunea interesată a lumei pariziene. Atunci «artista» va fi în vază, — și cucerirea ei o... glorie... pentru care nu se va uită... la bani!...

Se întorsese dar în țară foarte liniștit, — nesfiindu-se totuș a împărtăși amicilor lui vestea succesului «protegiatei» lui... Iar amicii dădură protecțiunii anume înțeles, care-i mulțumi vanitatea.

Frații Ametistei aflară din șoapte și... dăruiră surorii încă o «doză» de dispreț. Ei vânduseră casa părintească, își împărțiră banii și îi și tocaseră. Ca să poată vinde, nu se sfiiseră să scrie surorii... disprețuite, spre a-i aveă consimțimântul, — însă parte nu se grăbiseră să-i facă. Fusese cu acel prilej singura lor corespondență cu dânsa.

La moartea unchiului Ciugulea fură foarte necăjiți căci bătrânul nu le lăsă nimic... Și'l înjurară fiindcă testase puțina lui avere pentru opere de binefacere. Ei nu știau că, în timpul boalei, bătrânul, presimțindu-și sfârșitul, trimisese Ametistei cinci mii de lei, ca ultim semn al iubirii lui pentru dânsa.

Domnul des Vieux-Arbres începuse, după concert, oarecari încercări de ispitire pe lângă Ametista, dar se convinsese re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pede că... încă nu era timpul. El nu bănuise dragostea fetei cu toate că o întâlnise cu «ruda» ei ce-i fusese prezentată.

La conservator apoi tinerii colegi, dacă nu se descurajau, şi mai ales Louis Déjormes, o curteniau cu delicateţe şi foarte discret. Ana Dervilliers cu toată îndemânarea ştiuse atât de bine să statorniciască în ochii tuturor seriozitatea Ametistei, că asemenea încredinţare din partea unei femei destul de... cochete, fusese pentru toţi adevăr de necontestat.

Totuş îndestul de sceptici, lăsau, ca şi alţii, timpului sarcina de-a «moderniza şi de-a adapta» mediului pe frumoasa fată. Nimeni nu-i puteă dă până la sfârşit «seriozitatea»: scena avea să'şi înceapă obişnuita «reformă».

Ana Dervilliers dobândise mare înrâurire asupra Ametistei.

Cu încetul, pe nesimţite, fără să-i pue în faţă vreun motiv, ea o făcuse pe Ametista să amâne planul căsătoriei. Ar fi fost o cauză de pătrundere mai cu greutate în teatru... Cu fineţea ei judecase apoi foarte bine pe Paul Simileanu, ori de câte ori găsise prilej de-a fi singură cu el şi de-a'l face să vorbiască.

Eră în entuziasmul tinereţei, în primul amor c'o fată cu calităţi ca Ametista; dar eră ambiţios, şi când va înţelege, din frecarea cu lumea, adevărata consideraţiune ce dă lumea artiştilor mai ales, nu se puteă să nu ajungă a se simţi stânjenit. El va luă apoi în nume de rău admiraţiunea lumei pentru artistă şi nelipsitele ispite ce vor fi în jurul ei, şi nu se puteă iarăş să nu ajungă bănuitor, să nu fie gelos, să nu se desguste de viaţa ei de teatru.

Această viaţă eră însă pentru totdeauna, a Ametistei. Deci de aci va începe pasul despărţirii între ei. De ce să fie la mijloc şi căsătoria, un lanţ ce nu eră necesar? Ea îşi legase viitorul de al Ametistei. Trebuiă s'o domineze şi s'o conducă pe cât se va fi putut mai mult, fără să i se arate decât devotată şi părând că-i ascultă voinţile.

Eră un rol şi acesta. Ametista nu avusese cum şi de unde să'şi facă idee lămurită în privinţa realului în legătura unui bărbat cu femeea. Simţise în chip instinctiv că eră ceva rău şi nepermis, întrucât se vorbiă pe şoptite de acest ceva, întrucât bărbaţii se foloşiau de mijloace cari să ademeniască; întrucât fraţii ei, atribuindu-i că o atinsese acest rău, îi ară-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

taseră dispreţ; întrucât unchiul veghiase asupra-i, îi deşteptase instinctul pazei şi-i educase voinţa de-a se împotrivi ademenirilor.

Zilnicul contact cu Paul, îi adormise neîncrederea. Inima ei vorbise: instinctul pazei se pierdea în bătăile inimii. Când îşi dădu într'o seară seama, că eră în braţele lui Paul, fără să ştie cum, din desmierdările lui înţelese scopul silinţilor unora şi altora pe lângă ea; înţelese iarăş că asemenea desmierdări nu se puteau dà decât odată cu inima: i se lămuriă dar ce însemnă amorul.

A doua-zi dacă se simţi sfioasă întrucâtva faţă cu el, în noua lor stare de îndrăgostiţi, nu se mustră nici de cum.

Prin formele sociale stabilite ori în afară de ele, femeea trebuiă să fie a unui bărbat: eră ceva preursit. Deci, ea se gândi că eră mult mai de preferat să fie a aceluia de care o apropiase inima decât a vreunuia în care vorbiă numai dorinţa.

Nu trecuseră multe zile şi Ametista îşi înţelese bine situaţiunea. Dacă faţă cu anume legiuire socială i se puteă socoti ca nemorală legătura cu Paul, faţă cu inima ei şi cu iubirea lui Paul există morala vieţii în legătură c'un singur om şi legiuirea naturală a simţimântului care le dădeà mulţumirea şi pacea conştiinţii.

In noaptea succesului dela doamna des Vieux-Arbres, Paul îi vorbise de căsătorie.

Nu se gândise până atunci la acest lucru, dar îl primise cu entusiasmul momentului, cu acelaş entusiasm cu care-i propusese Paul căsătoria. Când ea se destăinui Anei Dervilliers, aceasta o sărută, dar o făcu să înţeleagă că timpul cel mai frumos din viaţa în doi, a acelora ce se iubesc, este şi rămâne timpul când se iubesc fără grijă de casă şi de convenienţele sociale. Pentru căsătorie e totdeauna bine venită ora. De ce să se grăbiască la împlinirea unor formalităţi cari nu au de-a face cu emoţiunile inimii?

Ametista dacă nu pătrunsese atunci ce se ascundeà în argumentaţiunea prietenei sale, simţi că ea aveà, negreşit, dreptate. De aceea se şi amână proectul de-a se scri unchiului Ciugulea, la Bucureşti. Pe de altă parte Ana ştiù să semene ideea şi în mintea lui Paul.

Innamoraţii vorbiau adeseori de ceeace numiau «fericirea deplină», — de căsătoria lor, — dar am văzut că-i fixaseră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

termenul după terminarea studiilor fiecăruia. Supt înrâurirea Annei Dervilliers, aproape nelipsită dintre ei în orele lor libere, se făcuse în mintea lui Paul o mică despărțitură în care începuse a încolți ceva nedefinit, vag, cu privire la viitorul lui. Și când pătrundeà cu conștiința în acel locușor ascuns, se vedeà pe sine și ambițiunile lui, într'un cerc de activitate din care lipsià imaginea Ametistei.

Trăià, adeseori, în mișcarea tainică a acelei lumi ce aveà să fie, — iar când să întorceà la prezent, o luà drept vis, n'o supuneà judecății și o uità în farmecul realității.

In ziua când avu întâea supărare și după ce Ametista îi oferise din toată inima să împartă cu el mijloacele de viață și de studiu, — Paul, rămas singur, începù prin a judecà noua situațiune. Avusese primul scrupul în timpul când Ametista îl rugà să primiască. Acum se întrebà cu seriozitate dacă el, ca bărbat, puteà primi în adevăr, fără nici o jignire pentru amorul lui propriu, — să trăiască pe seama iubitei lui. Se simți nu tocmai la îndemână, într'o fierbințeală ce-i făceà obrajii să-i ardă și începu să se plimbe, agitat, prin odae.

Se opri și își pironi privirea pe scrisoarea Președintelui Consiliului județian. O reciti: erà categorică. I se tăiase bursa. Județul aveà nevoe de un inginer cu studii serioase nu de avocat. El lăsase ce «era greu» pentru ce «era mai ușor», — cu părere de rău județul nu-i mai puteà dà ajutor.

Ceea ce-i trimiteà părintele, fratele mume-si, nu se chemà mijloace de traiu. Aci, între străini, la cine să se adreseze spre a fi ajutat? Erà foarte bine văzut de profesori: dovada o avusese. Dacă ar fi alergat cu rogu-mă la vreunul i s'ar fi întins mâna? Era foarte îndoios lucru. Cu toate acestea va încercà: simțià că erà dator față cu el însuși, să deà din mâini.

De altfel, își zise mai apoi, ori de unde vine un ajutor, să nu caute oare omul a se folosi de el? Cu atât mai mult când cu dragoste îl oferă o ființă iubită.

Ametista aveà peste cât îi trebuià pentru ea singură. Ar fi fost greu dacă ar fi avut strictul necesar pentru dânsa.

Dacă ar fi avut el, — nu și-ar fi oferit tot cu atâta dragoste mijloacele lui? Se încălzi, la ideea aceasta, și își stabili că, da, i-ar fi dat ajutor numaidecât.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La urma urmei, vorba Ametistei: nu erau bărbat și nevastă?

Deodată mica despărțitură ascunsă i se arătă... și un gând ciudat par'că răsări din umbră: dar dacă cine știe ce întâmplare ar fi făcut să li se zădărnicească căsătoria? Rămase încremenit, înnaintea acestui gând ne mai avut, și par'că nu știu ce teamă îi turbură simțirea.

— A! nu, nu se poate... Cum de mi-a venit gândul acesta!

O văzu frumoasă, iubitoare, numai drăgălășie și farmec, avù închipuirea focoaselor lor desmierdări și inima-i bătu cu putere iar întreaga ființă i se înfierbântă.

— Să nu fie a mea pentru totdeauna făptura aceasta?

Și se uită cu mintea în juru-i, în cercul cunoștinților, restrânse desigur, dar în care erau fete și femei destul de frumoase. Acum, — ca față cu ceva însă nebănuit, — își dădu seama că erà întâmpinat din toate părțile cu oare care... bunăvoință. El însă se mărginise la cerințele politeții... Pentru el trăià numai o ființă, Ametista. Totuș, în ciuda lui din aceste momente, simțià că nu țineà par'că de toate fibrele făpturii lui însuflețirea pentru Ametista. Numai o față a legăturii ca și conjugală, cu dânsa, părea că-i trece pe dinnaintea spiritului observator ce aveà acum.

— Adecă, cum sunt eu? se întrebă apoi.

Gândul acela ascuns se ivi într'adins par'că spre a-i răspunde la întrebare: «te iubești mai mult pe tine!!»

— Nu, nu... o iubesc și pe Ametista... murmură.

De ce însă ai amânat căsătoria hotărâtă într'un moment solemn al iubirii? îi vorbi acel gând.

— Dar Ametista a amânat, ea singură.

Deja îi lăsà ei răspunderea.

Începu să se plimbe, agitat, apoi, ridică din umeri:

— Nu, nu mă înțeleg pe mine... Și pe urmă ce sunt gândurile astea? De ce gânduri așa de nepotrivite?

Par'că ar fi voit să fugă de propria lui judecată, care'l încurcà, — puse repede mâna pe pălărie și ieși... Atunci auzi foșnet de rochie pe scară și așteptă: Ametista se ivi. Cugetul i se lumină și se întoarse, cu ea de mână, uitându'și turburarea în fața râsului ei dulce și a privirilor ei galeșe pline de iubire încrezătoare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La ieşirea dela curs, — de unde venià Ametista, — Ana Dervilliers îi şopti că nu o puteà însoţi. Rămase dar la uşa clasei, iar după puţin ieşi Louis Déjormes.

Ana pe el îl aşteptă cuprinsă de oarecari fiori: ce aveà să-i vorbiască bogatul şi plăcutul băiat? Nu cumva?.. Şi gândirea i se pierdu într'un zâmbet misterios.

— Imi faceţi plăcere să intrăm amândoi într'o «brasserie»? o întrebă el.

— Dar negreşit, domnule Déjormes... se grăbi să-i răspundă, privindu-l cu anume înţeles.

Se întreptară spre o mare cafenea din apropierea Operei.

— Am a vă vorbi, doamnă, îi rosti el cu seriozitate.

Ea îl fură c'o privire ciudată. Ce însemna tonul acesta?

Era spre seară. Soarele apusese şi văpaea lui sângerie se revărsà asupra măreţului edificiu punându-i jar în geamuri şi dând statuelor lui o părere de viaţă. Temperatura zilei de toamnă fusese plăcută; acum începuse a picură răcoare din largul cerului ici, colo pătat de câte un norişor subţire care par'că nu'şi găsià locul.

Déjormes şi Ana intrară în cafenea. El o duse la catul de sus şi o făcu să stea în dreptul unei ferestre, la o masă.

— Vă rog să vă serviţi cu ce doriţi, îi zise, zâmbindu-i... şi bătu în masă.

— Un amar Picon cu curaçao, comandă ea chelnerului, şi zâmbi adresându-se lui Déjormes: să zicem că e ora «aperitivelor»...

— Mă rog. Mie un absinth. Iau rar, absinth.

— E cu atât mai plăcut, cu cât e mai rar... zise Ana, zâmbind.

— Anume lucruri sunt plăcute tocmai cu cât le obişnueşti mai des... răspunse Louis. Nu credeţi că amorul e între acestea şi, desigur, cel mai plăcut dintre toate?

Ea îl privi galeş:

— Depinde de fiinţa care'l inspiră, îi răspunse, cochetând.

Louis nu păreà că-i observă atitudinea. El erà în urmărirea unui gând, a unei imagini care-i umpleau mintea şi simţirea.

— Tocmai, doamnă; aşa zic şi eu. Şi pentru mine există fiinţa aceasta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah... făcu ea, foarte sentimental, aşezându-se mai bine, ca spre a'l sorbi cu ochii şi cu... dorinţa de a'l auzi exprimându-se categoric.

Chelnerul le aduse băuturile. El îşi pregăti absinthul, absorbit în cugetările lui, în timp ce ea aşteptă, foarte nerăbdătoare. Chipul ei inteligent erà numai raze, dispoziţiunea sufletească o făcea în destul de drăgălaşă şi de dorit.

In fine Louis ciocni paharul de păhărelul ei.

— In sănătatea dumneavoastră, doamnă.

— In a dumneavoastră, domnule Déjormes.

Gustară, — apoi, el, o privi o clipă, îi văzu nerăbdarea şi par'că pornirea de-a-i plăceà, şi rosti, cu fină ironie:

— Există două fiinţi, doamnă...

— Ah! cum aşa? Două? Nu-i prea mult deodată?

— Nu, fiindcă una e prietenă bună şi cealaltă e... adoraţiunea.

Ana repede înţelese şi avu un gest scurt de dezamăgire. Cu viouiciunea firească naturii sale pozitiviste, din premiză trase concluziunea, în care erà o socoteală degrabă făcută, şi răspunse.

— Va să zică, domnule Déjormes, e o prietenă, — a dumneavoastră.

— A mea şi a celeilate.

— Şi prietena, desigur, sunt eu, — îi zise zâmbind cu bunătate.

El ciocni încă odată.

— Admir priceperea vie ca fulgerul şi-i prezint «omagii». Da, doamnă, sunteţi dumneavostră.

— Nu vă pare «totuş, că o femee tânără şi nu tocmai... urâtă, poate avea tainice aspiraţiuni cu totul altele decât acelea de-a fi «confidenta» nelipsită în teatrul clasic?

— Femeea de spirit poate primi rolul «confidentei», fără nici o jignire. Şi eu v'am socotit totdeauna... de spirit, ceea ce dă gust particular prieteniei.

Ea râse...

— Aveţi argumente foarte... convingătoare.

— Vă mulţumesc.

Sorbiră iarăş.

— Aşa dar iubeşti pe domnişoara Sătesco?

— Nu o iubesc: o ador. Sunt nebun după ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi nu s'a văzut până acum fumul.

— Din respectul pentru flacără.

— E şi nespus de frumoasă amica mea... zise ea, cu tainica plăcere răutăcioasă de-a'l aţâţa.

— Serios vă spun că în Paris n'am întâlnit alta care să-i semene. E ceva cu totul deosebit în persoana ei, în felul ei de-a fi. E fiinţa care robeşte şi reţine.

— Pe viaţă? râse ea.

— Unde-ar fi răul dac'ar fi pe viaţă? zise Louis cu aprindere.

— Nicăieri. Nici chiar în carieră.

Se făcu tacere. Sorbiră. El însă, faţă cu vorba Anei şi cu răspunsul lui, până acum surprins, nedumerit. Ce e drept numai la o legătură pe viaţă nu se gândise. Dar... nu era momentul să adânciască putinţa lucrului sau contrariul.

— Doamnă, — rosti după ce sorbi tot ce mai rămăsese în pahar, par'că în aceasta ar fi fost semnul unei hotărâri,— o iubesc, aci e starea de faţă a inimii şi a gândurilor mele. Iar dela buna dumneavoastră prietenie îmi permit să aştept serviciul pentru care nuştiu ce-aş face spre a vă dovedi recunoştinţa; să-i vorbiţi de mine, să-i deşteptaţi atenţiunea şi bunăvoinţa.

— De dumneavoastră, bărbaţii, se zice că cunoaşteţi bine lumea... rosti Ana, zâmbind ciudat.

— Ce voiţi să înţelegeţi prin aceasta? întrebă el, surprins.

— Nu v'aţi întrebat niciodată, dacă pricina pentru care amica mea nu primeşte nici un «omagiu», stă cu totul în seriozitatea ei sau poate în vr'o împrejurare în care inima să-i fie legată?

Louis se îngălbeni, stătu o clipă cu capul în jos, apoi, aprins la faţă şi cu ochii turburi, zise:

— Cum? să fie cu putinţă?

Ana avù un zâmbet răutăcios.

— Prieteniile din copilărie dumneavoastră ştiţi bine că ajung adeseori legături foarte serioase.

— Aşa dar... domnul Simileanu? murmură el... Apoi dădu o lovitură în masă: trebuiă să mă fi gândit la aşa ceva, de când i-am văzut împreună.

Se răsturnă pe spatele înalt al scaunului şi rămase câteva momente în nemişcare, foarte mâhnit, cu ochii închişi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ana'l privià c'un amestec ciudat de milă şi de ironie: aşa sunteţi, voi toţi, — îşi zicea în gând: par'că s'ar surpà pământul supt greutatea durerii voastre când ne iubiţi şi când nouă ne sunteţi indiferenţi. Iar când vă iubim, număraţi orele la capătul cărora să ne sdrobiţi inima prin delăsare. Dece nu v'am plăti cu bani la fel?

Louis păru a se reculege şi, zâmbind trist, dar cu stăpânire de sine, rosti:

— Vă mulţumesc, doamnă, că nu mi-aţi ascuns adevărul.

— Cu toate acestea, domnule Déjormes, dacă voiu simţi că între ei a început... fatalul termen... să vă vestesc lucrul? îi zise cu oare care înduioşare... bine adusă din glas.

— Cum? rosti, tresărind de speranţă, sunt semne prevestitoare?

— Mă rog: ce nu se poate întâmplà în lume! îi răspunse, cu zâmbet şiret.

— Scumpă amică, îi zise, cu căldură, vă înţeleg prudenţa, dar mi-aţi dat o speranţă şi aţi fost foarte îndurătoare. Veţi vedeà cât sunt de recunoscător... Sunteţi bună să'mi daţi adresa dumneavoastră?

Ea se înroşi.

— O! domnule Louis, locuiesc cu tata şi atât de modestă ca să nu zic mai mult, ne e locuinţa, încât mi-ar fi ruşine să vă primesc.

— Acesta e bunul prieteniei, scumpă doamnă, că ea nu se opreşte la praguri modeste... Din fericire dispun de mijloace destule şi pot îndulci anume asprimi ale vieţii... amicilor mei.

Şireata pricepù şi, scoţând o carte de vizită, din săculeţul ei de mână, i-o întinse. Fără s'o priviască, el o strecură în buzunarul drept, de sus, al vestei.

Pe la începutul lui Noembrie Ametista primi un bilet dela doamna des Vieux-Arbres.

«Dragă copilă, m'am aşezat în Paris. Vino, te rog, de mă vezi. Iţi pregătesc şi o surprindere plăcută. A dumitale, Roxana.»

Erà anul, fără vr'o două săptămâni, de când debutase în casa doamnei des Vieux-Arbres. Ce repede trecuse timpul. O mai văzuse de două ori, odată în cursul ernei, şi odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte de plecarea ei la băi de mare. Se simți veselă că o chemă. De ce surprindere plăcută puteà fi însă vorba? Arătă lui Paul scrisoarea; el nu i se părù tocmai mulțumit. Mirată, îl întrebă de cauză.

— Drept să'ți spun, Ametisto, îi răspunse el, ducerea ta fără mine în lumea aceasta «mare», cum i se zice, — nu mă prea încântă...

— O! gelosul meu drăguț... exclamă ea, sărutându-l.

Pentru întâea oară îl numià gelos, — și el fu surprins.

— Gelos? murmură el. Nu m'am gândit. Dar se poate... o cred...

— Dar dacă ți-aș promite să încerc a te introduce și pe tine?

Paul se înroși deodată.

— A! nu țin numaidecât... întrucât mă privește... Te-aș însoți, și acest lucru mi-ar fi plăcut.

El, în lumea mare! Nu erà sincer în disprețul acestei lumi. In sufletul lui dorià să petreacă și el în saloane a cărora bogăție i-o descrisese Ametista.

— Bine, dragă Paul. Te voiu prezentà doamnei des Vieux-Arbres ca pe vărul meu venit însă acum de curând din țară. Să nu ne uităm cuvântul acesta de înțelegere... pricepi de ce...

Și se înroși... plecând ochii. A doua zi se gătì cu îngrijire, luă trăsură închisă și se duse pe bulevardul Haussmann, la orele trei după amiază.

Doamna des Vieux-Arbres erà într'un salon mic de primire cu o foarte drăgălașă blondină, de-o așa gingășie de forme, că părea copilă încă, — deși trecuse de două zeci de ani. Copila cum o văzu pe Ametista avu în priviri o expresiune de admirațiune; se ridica repede și-i alergă întru întâmpinare.

— Ametisto! Bine te-am găsit, și-i luă mâinile, sărutând-o cu adevărat, șoptindu-i însă: sunt Angela Păiușanu.

— Scumpă Angelo... exclamă Ametista, cu prezență de spirit, înțelegând repede ce rol aveau, pe negândite, față cu doamna des Vieux-Arbres.

Era însă foarte turburată.

Angela, nesăturându-se de-a privi pe Ametista, pe care, din spusele fratelui ei, nu și-o putuse închipui ce fel de fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muşeţe eră, — înaintă, cu ea de mână, spre doamna des Vieux-Arbres.

— Ertaţi-mi doamnă emoţiunea, faţă cu neaşteptata surprindere, în adevăr plăcută, rosti Ametista, — şi-i sărută mâna.

— Ia stai să mă uit la dumneata rosti bătrâna. Ştii că te-ai făcut şi mai frumoasă?

Ea nu se putu opri de-a nu plecà ochii. In adevăr, Ametista se mai dezvoltase: formele i se mai rotunjiseră; pielița obrazului îi dobândise nuştiu ce strălucire care-i mărià farmecul. Privirea-i eră mai dreaptă, glasul mai mult timbrat; întreaga înfăţişarea ei aveà siguranţă de sine şi, în anume momente, în priviri energie. Studiile ei dramatice începuseră a-i dà figurii foarte multă mobilitate de expresiune şi ochilor ei negri ca noaptea, aci luciri sumbre, aci sclipiri de vioiuciune şi patimă.

— In adevăr, Ametisto, că eşti foarte frumoasă, exclamă şi Angela, cu sinceritate... Şi în gând îşi zise: înţeleg acum entuziasmul lui Robert. Îi presimţià şi iubirea pentru aşa fiinţă desăvârşită, dar în curăţia inimii ei nu da nici un înţeles vinovat acelei iubiri.

Stătură mult de vorbă, şi Ametista îşi povesti viaţa de şcoală în ce privià studiile, cu cuviinţă şi cu atâta gingăşie că doamna des Vieux-Arbres se arătă mulţumită, mai ales că succesele Ametista le atribuià bunei-voinţi a doamnei.

După un timp, ea le lăsă singure, căci, prietene şi colege, aveau desigur multe să'şi spună. Fu un moment de mare stânjinire pentru Ametista şi nu cutezà să se uite la Angela.

Aceasta însă îi luă o mână şi-i zise cu drăgălăşie:

— Vom fi prietene, nu-i aşa?

— O! cu toată inima, domnişoară...

— Ce e drept, ne-a fost faţă cu mătuşica, foarte ciudată situaţiunea şi nu am pregătit-o, cu toate că voiam să te previu, fiindcă mi-a spus de vizita dumitale numai cu câteva momente înainte de-a veni dumneata.

— Ah! ce teamă mi-a fost când am înţeles lucrul.

— Ai avut însă o prezenţă de spirit care m'a încântat... Dă'mi voe să'ţi spun că eşti foarte simpatică... Nu mă mir că Robert mi-a vorbit totdeauna cu vie admiraţiune de dumneata...

Ametista se înroşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fratele dumitale în adevăr a fost forte bun cu mine şi nu am cuvinte să-i mulţumesc.

Angela îi zâmbi cu bunătate..

— Trebue să vie şi el.. E la club cu unchiu-meu.

Angela îi povesti apoi viaţa ei de-acasă, simplă, de când ieşise din pension, mai ales că petrecerile sgomotoase nu-i erau pe plac, lângă tatăl ei la ţară sau în oraş. Mumă-sa trecuse de mulţi ani din viaţă, aşa că ea abia îşi mai aduceà aminte de dânsa, dar avusese, în tatăl ei cu deosebire, aproape duioşia unei mame. Şi Robert o iubià mult, însă el erà mai mult afară din casă, după afaceri... Aşa îşi închipuià neştiutoarea copilă.

Ametista, ascultând-o şi dându'şi seama de nevinovăţia ei drăgălaşă, avu câteva clipe de ruşine, în sufletul ei: aşa fusese şi ea. Mediul carierii îi dăduse pe nesimţite cunoştinţa lumei şi iubirea ei, sub înrâurirea lui, îi ridicase şi cel de pe urmă văl al nevinovăţiei.

Par'că o mustră cugetul şi-i lăsă pe inimă o greutate.

— De ce te-ai întristat? o întrebă Angela. Ametista o privi cu duioşie, în care vibrà ascuns regretul întâiu al vieţii sale şi-i zise, zâmbind:

— Nu m'am întristat. M'am gândit că şi eu sunt orfană...

Angela îi strânse mâna.

— Ştiu. Mi-a spus Robert. De-aceea poate ai intrat în teatru...

— Şi dacă mi-ar fi trăit părinţii, îmbrăţişam cariera aceasta. Am pentru ea vocaţiune, domnişoară...

— Te rog zi-mi pe nume.

— Crezi, Angelo, ca am făcut rău?

— De ce? rosti cu nevinovăţie... Arta, ca să ne facă s'o cunoaştem, are nevoe de chemaţii ei... Şi mie îmi place teatrul foarte mult.

— O! e nespus de frumoasă, cariera, plină de emoţiunile nu numai pe cari le dăm, dar pe cari le simţim noi şi pe cari puţini din public, le bănuiesc.

— Ce mult aş vrea să te văd jucând!

Ametista zâmbi dulce.

— Mai am, Angelo, până să ies pe scenă... aci, în Paris. Mai am doi ani.

— Cu toate acestea îmi spunea mătuşica Roxana că vei iuca în curând în salonul dumisale ca şi în anul trecut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da? Atunci voiu juca numai pentru dumneata.

— Ce bună eşti!

Atunci intră Robert...

Angelica îi veni înainte.

— Ai avut dreptate, Robert, îi zise cu însufleţire: Ametista e cea mai frumoasă şi cea mai bună fiinţă ce-am întâlnit. O! ne-am împrietenit repede.

Robert, roşu la faţă, foarte emoţionat, aproape stângaciu, îi sărută mâna Ametistei.

— Sunt foarte fericit, domnişoară, că ai găsit o prietenă în sora mea şi o... admiratoare mai mult.

— Desigur că o iubeşte... se gândi Angela, privindu-i cu drag.

Convorbirea de aproape jumătate oră, până ce se ivi doamna des Vieux-Arbres, le fu plină de însufleţire prietenească, şi Ametista pentru întâia oară simţi plăcere în tovărăşia lui Robert, a căruia delicateţe o atinse.

Doamna des Vieux-Arbres primise cu plăcere ca Ametista să-i prezinte pe vărul ei, Simileanu.

Eră grea starea Ametistei însă de-a i'l aduce în timp ce era şi Robert Păiuşanu în Paris, mai mult, oaspetele doamnei.

Ce va zice el? Îi bănuia oare legătura cu Paul? La gândul acesta simţi că i se aprind obrajii de ruşine. Ce era de făcut? Să amâne, nemulţumia pe Paul: el aşteptă cu nerăbdare, — poate cu prea multă nerăbdare, ziua când să fie dus acolo.

Să-l ducă, nu va îndispune pe Robert? Pe urmă se gândi că acesta nu putea să o bănuiască de amanta lui Paul şi de necuviinţa mai ales de-a veni cu el la mătuşa lui, lângă sora lui.

Tocmai ducerea cu el, însemnă că nu puteă fi între amândoi decât legătura... înrudirii.

La vr'o câteva zile dela vizita ei la doamna des Vieux-Arbres, supt seară, i se înfăţişă Robert. Bine că era singură, în acel moment: Paul se afla în camera lui unde citia în linişte. Robert, ştim, bănuise că Ametista era amanta lui Simileanu. Peste mână îi fusese lucrul ca Ametista să se întâlniască cu Angela, dar nu se putea altfel, întrucât trebuiă să-i păstreze intrarea la mătuşa lui şi protecţiunea ei: scopul şi-l păstra şi el, pentru viitor, aproape cu împătimire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista îl primi foarte bine...

— Dar... tovarăşul dumneavoastră, domnişoară? întrebă el, după puţină vorbă.

— Vreţi să ziceţi vărul meu? răspunse ea, privindu-l cu seninătate.

— In adevăr că vă este... văr? Şi-i aţinti o privire cercetătoare.

Ea nu se înroşi, se ridică şi cu înfăţişare de ofensată îi zise cu răceală.

— Dar ce puteţi bănui dumneavoastră, domnule Păiuşanu!...

Accentul ei fu într'atât de adevărat în revolta ei, că Robert, se înroşi, el, şi foarte încurcat, răspunse:

— Eră vorba de tovarăş de copilărie...

— Un văr nu poate fi şi tovarăş de copilărie? Credeţi oare că aş cuteză să intru în casa mătuşei dumneavoastră dacă...

Glasul i se înnecă, îşi duse mâinile la ochi, şi cu lacrimi rosti:

— Eată ce va să zică să fie o fată singură în lume! O! domnule Păiuşanu!... Ce rău v'am făcut să mă loviţi atât de greu.

Incepea să fie comediană, de nevoe, spre a puteà să susţie o situaţiune falsă.

Robert se prinse în mreaje şi, căit, răpunse:

— Vă cer iertare, domnişoară... Şoaptele din ţară m'au înşelat.

— O! câţi mişei am lăsat acolo! exclamă ea cu desgust.

— Tocmai că mătuşa mea ne vorbià eri de vizita vărului dumneavoastră pe care o aşteptà, şi... înţelegeţi că...

— Domnule Păiuşanu înţeleg că nu trebuie să mai viu în casa mătuşei dumneavoastră, zise ea, printre lacrimi adevărate.

— Nu, domnişoară, vă rog... Nu'mi luaţi în nume de rău vorbele. Numai eu nu v'aş puteà face învinuiri, când vă cunosc purtarea faţă cu mine. Am nemărginit respect, sinceră admiraţiune pentru dumneavoastră şi nici un cuget care să vă ofenseze.

— Domnule Păiuşanu, unele suflete sunt ca anume flori, la o atingere: o cât de mică bănuială le ofileşte... M'aţi făcut să'mi pierd curajul şi par'că încrederea în mine...

— Dar domnişoară, vă jur... Şi ca să vă dovedesc lipsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreunei întenţiuni jignitoare cât şi simpatia ce am pentru vărul dumneavoastră, voiu face să fiţi amândoi invitaţi la un «dejun» la mătuşa-mea. Nu, zău, recunosc că sunt imbecil câte-odată... Imi ia gura înainte... şi regret apoi vorba necugetată... de'mi vine să'mi dau eu singur palma ce merit...

Tonul lui era atât de firesc în sinceritatea cu care îşi însoţiă căinţa, că Ametista nu se putù opri să nu zâmbiască puţin.

— Vărul dumneavoastră e acasă?

— Nu ştiu, răspunse ea...

— Aş fi voit să'l vizitez.

— Cercaţi vă rog la prima uşă din dreapta, lângă scară...

— Imi permiteţi să viu să vă salut înainte de-a mă duce.

— Mă rog...

Păiuşanu i se inclină şi ieşi...

— Cel puţin, dacă în adevăr îi e amant, îşi zise el, va şti să se păziască.

Când Paul îl văzu că intră, rămase o clipă nedumerit. Il primi cu politeţe însă. Vizita fu scurtă, ea îi făcù însă prieteni.

Cu ori câtă îndemânare adusese vorba ca să poată surprinde dela Simileanu care era adevărul situaţiunii lui faţă cu Ametista, nu izbuti, aşa că se despărţi de el tot între bănuială şi convingere. La urma urmei, după cum mătuşă-sa îl bănuise pe el şi lucrul nu avusese nici o urmare, puteà să rămână şi el cu bănuiala şi urmare să nu aibă.

«Lumea mare» este destul de amestecată ca să se poată strecura în saloanele ei doi inşi fără altă vină decât de-a fi... «amanţi».

E foarte frumoasă zi de Noembrie, potrivit de rece din îndurarea soarelui care se uită mai de aproape asupra Parisului.

Paul se îmbrăcă cu redingota nouă, puse vestă albă, ghete de lac şi se privi în oglindă: ras atunci, peptănat cu îngrijire, — îşi plăcù. Il furnică nuştiu ce tainică vestire că vizita aceasta era să-i fie spre bine. In ce chip, negreşit că nu aveà cum să ghiciască; ambiţiunea lui însă îi vorbia şi el îi primiă ursirea.

Când trecu în camera Ametistei, ea îl măsură din creştet până în tălpi şi zâmbi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iţi şade bine. Vrei un sfat însă?
— De sigur.
— Să nu pari altfel de cum eşti...
Paul se gândi o clipă.
— Înţeleg.
— Şi înrudirea noastră e după tata... El şi tatăl tău, fraţi; noi, am crescut ca fraţi.
— Negreşit...
Li se aduse trăsură închisă şi plecară. Se duceau curagioşi. Nici o vorbă de dragoste, pe drum: se obişnuiau cu rolul ce şi-l însuşiseră.

Doamna des Vieux-Arbres îi primi în acelaş salonaş, în care, cu Angela, primise deună-zi pe Ametista singură. Angela tocmai cântă la piano... Se întrerupse şi întâmpină cu aceeaşi simpatie pe prietena ei. Numai când privi la vărul ei, pe care Ametista îl prezintă mătuşe-si, se înroşi. Inima par'că-i bătu mai tare.

Când i'l prezintă ei, îi întinse mâna repede, cu toate că ar fi putut să n'o facă. Dar şi Paul se înroşi; dar şi el îşi opri asupra ei o privire în care se văzù ca un fel de uimire.

Tânărul avu parte să placă doamnei des Vieux-Arbres, după câtva timp de vorbă, în limba românească.

In fiinţa Angelei erà o ciudată stânjinire care o făcea să tacă şi să observe mereu pe Simileanu: îi părea că vorbeşte frumos, cum încă nu auzise pe altul, mai ales româneşte,— ea care vorbiă acasă şi auziă vorbindu-se numai franţuzeşte.

Ametista prinse de veste unei asemenea adânciri în sine, a Angelei, cu exteriorizare numai în privirile ce le aţintiă la Paul, — şi se simţi atinsă par'că la inimă.

Intrară apoi domnul des Vieux-Arbres şi Robert. Foarte degrabă bătrânul prinse numai pentru el de vorbă pe Ametista şi ceilalţi rămaseră între ei.

De astă dată Paul avu darul să deslege limba Angelei şi convorbirea lor se făcu vioae şi veselă, cu graţiosul concurs al lui Robert, gata să fie glumeţ şi să placă mătuşe-si; veche deprindere la el. Ametista, aruncă înspre ei câte-o privire, până ce, părându-i-se că Paul căuta să placă Angelei, deveni şi distrată. Bătrânul, socotind că tinereţea spre tinereţe se trăgea, o invită să se apropie de grup.

Se făcù muzică. Angela erà excelentă pianistă: acest lucru părù că înrâureşte foarte mult pe Simileanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Ametista începu a fi geloasă: ce era, la Paul, asemenea pornire de admirațiune? Ochii lui o spuneau și nu intra în cadrul politeței. Ea nu putu petrece cu drag în acele ore.

Intimitatea aceasta puțin obișnuită de doamna des Vieux-Arbres în cercul ei francez, ținu destul de mult.

In fine, asupra plecării tinerilor veri, ea zise:

— Domnișoară Sătescu, doresc să'mi faceți plăcerea, dumneata și domnul vărul dumitale, să «dejunați» la noi, miercuri ce vine. Atunci vom orândui împreună programul seratei ce voiu dà tot în seara de 23, ca și anul trecut: e ziua obișnuită, de ani întregi, când îmi redeschid saloanele.

— Vă mulțumesc, doamnă, îi răspunse Ametista, sărutându-i mâna.

Doamnei de gazdă îi făcù impresiunea că tânăra nu-i primià invitațiunea cu destulă căldură. Angela îi întinse mâna și o sărută; ea răspunse, la fel, cu vioiciune, nu însă cu inima.

Plecă cu nuștiu ce tristețe în ființa ei, — și, pe drum, Paul luă seama.

— Tu pari a avea ceva, Ametisto, o întrebă el cu interes.

— In adevăr, Paule, am o indispozițione, dar nuștiu cărei cauze să o atribuiesc, îi răspunse fără să se uite la el.

Intâmplarea fu repede trecătoare și, în cele patru zile până la prânzul la care era invitată, Ametista își orândui două din scenele ce învăța la Conservator, cu Gôt.

Ciudat era că nici ea nici Paul nu vorbiră nimic despre Angela. Ea nu se mai gândeà la amica ei; el se gândià cu oarecare stăruință, când era singur. Își mărturisià că-i plăceà fata aceasta, blondă cu ochii verzi codați foarte galeși, de-o drăgălășie care nu semănă cu a Ametistei... Da, făceà deja comparațiunea, încă în favoarea Ametistei ca frumusețe, — c'un nuștiu ce, deosebit de dulce, în favoarea Angelei.

Se asigură însă pe sine însuși că asemenea lucru nu însemnă că iubià mai puțin pe Ametista «lui», — și se simți liniștit...

De altfel, ce avea el de împărțit cu domnișoara Păiușanu, pe care o va mai vedeà încă odată? Păiușanu spusese că aveà să plece în curând la Nissa și de acolo în țară: desigur că era să plece cu sora lui... Pentru el Ametista era totul și vieața cu dânsa lucru hotărât și de neschimbat.

Totuși prânzul îl aștepta cu foarte mare nerăbdare. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lipsi să nu se întrebe: dece? Desigur, ca prânz în o casă mare...

Veni miercurea dorită.

— Dragă Paul, îi zise, pe drum, Ametista, fii, te rog, mai rezervat faţă cu Angela, ca nu cumva să displaci doamnei des Vieux-Arbres. Nobilii aceştia au în vedere teoria distanţelor. Te primesc cu bunăvoinţă protectoare, dar nu admit tendinţa spre intimitate din partea celor ce nu sunt din lumea lor.

Paul o privi cu nedumerire. Eră o intenţiune cu totul alta par'că, în sfatul ei,—căci tonul cu care-l dă nu-i se arătă a fi tocmai firesc.

— Am făcut vre-o necuviinţă, Ametisto? o întrebă întrucâtva sfios.

— Incă nu... îi răspunse cu zâmbet enigmatic.

— Mă vezi pornit însă să o fac?

— Poate...

— Nu te lămureşti...

— Cu toate acestea ţi-am amintit de domnişoara Păiuşanu.

— Cu adevărat... Totuşi... nu văd... nu'mi aduc aminte... cum am fost faţă cu ea...

— E destul să te observi de acuma înainte ca să fii... în marginile cuvenite... Şi zâmbi, privindu-l puţin ironic.

Paul rămase pe gânduri, dar nu avù când să adânciască atitudinea Ametistei: trăsura intră pe poartă. De astă dată îi primi Angela în biroul, din catul de jos, al bătrânului.

Angela se arătă şi mai amicală, — ceea ce contrasta par'că cu spusele Ametistei. După vre-o jumătate de oră un fecior îi pofti în catul de sus, în camera de lucru a doamnei de gazdă: o cameră foarte luminoasă, în trandafiriul şters al păreţilor şi al mobilei, simplă de înfăţişare, scumpă ca lucru de lemn şi de un gust ales. Un tablou în uleiu o înfăţişa pe Roxana în mărime naturală, în tot farmecul celor douăzeci de ani prin cari trecuse cu zâmbetul mulţumirii pe buze. Par'că vorbiă... Ametista nu se putu opri să nu admire artistica lucrare şi frumuseţea gazdei: acest prinos adus trecutului măguli pe Roxana.

— Mai avem puţin timp înaintea noastră, domnişoară, îi zise apoi; vrei să vorbim de serata mea?

— Cu plăcere, doamnă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te rog şezi colea lângă mine...

Şi se aşezară în faţa unui biurou mic de «Boule».

— Ne iertaţi, domnule, i se adresă tânărului, întorcând puţin capul... «Apropo»... puteţi profita de timpul acesta... Angelo, arată domnului casa...

— După dorinţă, mătuşică, rosti Angela, cu bucurie par'că.

Ametista simţi ca un junghiu trecându-i prin inimă. Paul şi Angela ieşiră: copila îl duse în saloanele de recepţiune.

El aruncă însă priviri distrate asupra splendoarei lor şi legă numaidecât vorbă cu fata. Se aşezară lângă fereastră, şi cu toate că era rece în marea încăpere cu scena, vorbiră de ţara lor, pe nesimţite de dânşii, de viitorul fiecăruia şi se uitară într'o intimitate prietenească dulce până când feciorul îi pofti la masă.

Amândoi acuma... se cunoşteau.

Ametista îi fură cu privire vioae când intrară şi pe chipul lor citi mulţumirea: inima i se strânse. In timpul mesei părù tuturor distrată: unicul ei gând erà: nu cumva Angela plăcuse pe Paul al ei? Doamna des Vieux-Arbres glumi, într'un rând, pe socoteala distracţiunii ei. Ametista însă se stăpâni repede şi răspunse zâmbind:

— Totdeauna mă preocupă un rol... şi dumneavoastră, doamnă, cu neîntrecuta bunăvoinţă ce'mi arătaţi, îmi pregătiţi succesele viitoare...

— In adevăr, domnişoară, Arta e mare lucru. Pe cei chemaţi îi stăpâneşte în tot momentul, îi răspunse cu bunătate.

Ametista se păzi, din acea clipă şi se sili să fie a comesenilor, iar spiritul nu-i lipsi. In gând îşi statornicise însă a găsi prilej să cumpere pe Angela: erà prea nevinovată ca să nu-şi deà sufletul pe faţă.

Trecù prânzul, trecură zilele. Ea se arătà cu Paul foarte drăgăstoasă, de altfel după cum o şi îndemna inima; la el însă vedeà preocupare... şi cel puţin n'avea scuza... Artei...

O turburà dar ideea că Paul puteà fi lesne schimbător...

Veni seara frumosului succes ce dobândi cu scenele din Cid şi din Medeea: se ivi tuturor ca o tragediană de mare viitor... De astădată avù şi aplauzele marelui Coquelin Ainé.

— Sapristi! îi zise, în camera artiştilor, dar aveţi mari calităţi domnişoară...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Succesul îi era, în inima ei, acoperit de-o grijă intimă: Angela şi Paul... Paul şi Angela. Dar... la o apropiată vizită trebuiă să descopere taina prietenei ei, — dacă în adevăr taină începuse a fi.

Dându-şi seama de cum pornise şi ea pe calea iubirii, — lăsând de-oparte împrejurările în care i se născuse simţimântul, — părea că vede aceleaşi simptome la Angela. De mirat erà însă ceea ce vedeà la Paul, şi aci nu mai erà părere numai, ci aproape convingere.

La câteva zile se duse singură deci, fără să spună lui Paul, spre a mulţumi doamnei des Vieux-Arbres. O găsi în salonaş cu vr'o câţiva musafiri. Fu bine primită şi de aceştia iar convorbirea se ţinu în jurul talentului şi succeselor ei.

Nu putea să stea prea mult şi întrebă de Angela.

— Nu ştii? A plecat aseară şi foarte grabnic cu Robert, cu părere de rău că nu te-a putut vedeà ca să'şi ia ziua bună. Vărul meu e grav bolnav şi i-a chemat telegrafic acasă.

— O! ce rău îmi pare... exclamă ea, cu tristeţe de ocaziune; erà bucuroasă că Angela nu-i mai stà în cale.

— Cred că vei primi câteva rânduri ce ţi-a adresat prin poştă... îi zise doamna, întinzându-i mâna.

Ametista se întoarse pe jos, dorind să răsufle liber în umblet, să'şi aşeze bine în inimă bucuria ce-i adusese plecarea Angelei... Aveà acum bun prilej să studieze pe chipul lui Paul impresiunea ce erà să-i facă vestea când i-o va da...

La gândul acesta simţi înfiorarea plăcerii de-a i-o spune cât mai curând şi grăbi din pas către casă. Paul îi ieşi înainte, simţind că dânsa urcă scara şi-i înmână o scrisoare.

Amândoi intrară.

— Cine să'mi scrie, rosti ea în timp ce'şi luà pălăria... deşi îşi închipuia că erà dela Angela.

— Vr'un adorator... răspunse el, zâmbind, însă în glumă.

— Da? crezi că este vreunul?

— Succesele tale din lumea doamnei des Vieux-Arbres... îţi vor fi făcut nu numai unul... «Apropo»... Nu s'ar cuveni să dăm o vizită protectoarei tale, ca după serata la care am fost şi eu invitat?

— S'ar cuveni, îi răspunse, şi destăcu scrisoarea, ca la timp bine nemerit. A!... exclamă cu mirare şi apoi, cu tristeţe,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zise: închipuieşte'ţi că domnul Păiuşanu şi Angela au plecat aseară în ţară.

Il fură cu coada ochiului; îl văzù tresărind, schimbându-se puţin la faţă...

— Au plecat? călătorie bună... răspunse cu indiferenţă rău exprimată. Dar dece?

— I-a chemat tatăl lor fiindcă e bolnav greu şi Angela, — căci e dela ea scrisoarea, îşi ia ziua bună dela mine şi îşi arată părerea de rău că nu m'a putut vedeà... Nu-i spuse că-i arătă şi lui Paul salutări. El, par'că s'ar fi aşteptat la un semn de amintire din partea Angelei, vădi bine aceasta şi Ametista, cu ciudă puse scrisoarea în plic şi plicul în o cutie din dulapul cu haine.

Se făcù puţină tăcere.

— Nu'ţi pare rău că ţi-a plecat singura prietenă? rosti el ascunzându-şi nu tocmai bine ciudata nemulţumire ce simţià.

— A! nu e singură... Am pe Ana, răspunse ea cu seriozitate.

— Doamna Dervilliers... e altceva...

— De ce?

— Voiu să zic că nu e din lumea domnişoarei Păiuşanu.

Ametista nu-i răspunse şi începù a se desbrăcà...

— Mă duc să citesc... murmurà el simţind nuştiu ce răceală din partea Ametistei.

Ea înclină capul. Paul ieşi, pe gânduri; ce aveà Ametista? Nu se întreba: ce aveà el şi dacă Ametista nu ghicise cumva ce aveà.

Erà întâea răceală dintre ei.

— Paul... Paul nu mai este ce-a fost... murmurà Ametista, cuprinsă de tristeţe...

IV

Era în Martie, la Vincennes. Pădurea începuse să undiască a verde la suflarea călduţă de primăvară. In o căsuţă de înfăţişare sărăcăcioasă, a cartierului, dar foarte curată şi casnică, înlăuntru,—în o odae în care acum râde soarele, pe un pat de fer, între albituri cam groase dar bine spălate şi călcate, Ametista stă culcată. E foarte slabă şi îngălbenită, cu cear-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căne albăstrii în jurul pleoapelor închise. O mână, afară din plapumă, are din când în când uşoare mişcări.

O femee cam de vr'o cincizeci de ani, mărunţică şi uscăţivă, de înfăţişare nu tocmai simpatică, oricât se silia să se arate blândă şi duioasă, — intră aducând pe o tăviţă o ceaşcă cu bulion pe de-asupra căruia plutia un gălbenuş de ou. Alături cu ceaşca o pâine mică şi un păhărel cu vin de Bordeaux.

Oricât păşi de încet, scândurile trosniră. Ametista tresări şi deschise ochii.

— A! eşti dumneata, dragă doamnă Brindeau... îi zise, zâmbind. Zâmbetul ei era trist, pe buze arse.

— Eu, scumpă domnişoară... eu, îi răspunse cu glas dulceag. E ora să'ţi iei bulionul...

— Ana nu a venit încă?

— Nu, scumpă domnişoară... Dar trebuie să vie. Şi bunul nostru doctor trebue să vie.

— Ah! era mai bine să fi murit, murmură ea, şi două lacrimi îi lucira între gene.

— Să mori... dumneata, aşa de frumoasă, aşa de bună cum puţine sunt. Ce vorbă! Ia soarbe coleà... E un bulion... dintr'o oca de carne, domnişoară, dintr'o oca întreagă... Şi numai trei ceşti scot... ştii, ca să fie tare... întremător...

Ce e drept îi părù foarte bun; mâncă şi pâinea toată, apoi băù vinul.

— Da... a fost foarte bun. Iţi mulţumesc. Ce oră e?

— Trei. Vezi că urmez bine prescripţiunile medicului: la 11, la 3 şi la 7...

— Da, da. Eşti foarte bună şi am să'ţi fiu recunoscătoare.

— Cred, cred... rosti cu falşa-i bunătate.

Intr'o dimineaţă Ametista se sculă din somn cu greaţă şi avù vărsătură de bale şi apoi de bilă.

Se miră....

Deja o mirase oprirea lunei, dar nu-i dăduse atenţiune.

La curs se destăinui Anei.

— Ah! scumpă amică... scumpă amică, îi şopti Ana; nu'ţi închipui ce poate fi, — nu-i aşa?

Şi avù zâmbet ciudat.

— Nu... răspunse ea, nu fără instinctivă teamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vei aveà copil... îi spuse la ureche Ana.

Ametista se îngălbeni şi făcu ochii mari în cari se zugrăvise spaima.

— Linişteşte-te, scumpă Ametisto. Vom vorbi, după clasă.

Până la ieşirea dela curs Ametista fu într'un chin de nedescris... Şovăi, când să treacă pragul. Ana îi luă braţul.

Câţiva colegi observară şi se grăbiră să se intereseze.

— E bolnavă... le şopti Ana.

O urcă repede în o trăsură şi o duse acasă la ea. Ana nu mai locuià cu tată-său: aveà un mic apartament, foarte «cochet» în strada Montmartre, pe la începutul ei, la al III-lea cat, în o casă nouă făcută numai pentru dat cu chirie.

Tot întâlnindu-se cu Déjormes spre a-i vorbi de Ametista, aci la eşirea de la curs, aci seara după reprezentaţiile teatrale la care avea intrarea liberă, — ea, drăguţă şi veselă, el, nestatornic ştrengar, se înţeleseră din ochi că se doriau şi într'o noapte de la un mic ospăţ la Véfour, Déjormes o conduse aci şi-i oferi apartamentul şi o mie de lei pe lună cheltuiala casei.

Pentru cât timp? Se puteà întrebà aceasta? Destul că în ziua când o duse pe Ametista în locuinţa aceasta, legătura cu Louis ţineà din Decembrie şi acum erà în Februarie.

Ametista nici nu luă seama locului. Erà într'o stare de nimicire morală care înspirà temeri.

— Dragă Ametisto, dar vino-ţi în fire, începu Ana, făcând-o să şadă şi desmierdând-o.

— Vai, ce nenorocire... murmură ea, privind ţintă cu ochi întunecoşi.

— Este mai mult o contrarietate... la care se pot aşteptà cei ce iubesc. Eu te-am învăţat cum să te păzeşti, dar ai neglijat, se vede...

— Nu ştiu... Nu ştiu...

— Te rog, scumpo, te rog... Disperarea nu poate duce la nimic. Vino'ţi în fire şi ascultă-mă cu luare aminte... Ştiu mai multe decât tine şi te pot ajutà.

— Dă'mi puţină apă... Mi-e gura uscată... Mă arde apoi colea... şi arătă la lingurică.

Ana îi făcu o limonadă, îi pică puţin cognac fin şi-i dădu. Ea băù pe nerăsuflate, se ridică, se plimbă puţin...

— O idee... Spală-te cu apă rece. Iţi va face bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi-i turnă, apoi o luă de mijloc şi o făcu să şadă lângă ea. Îi vorbi mult, mult... şi, se vede, cu atâta autoritate şi pricepere, că Ametista înţelese... Când plecă, eră bine de chip, însă pân'acasă o nouă simţire i se desvălui: pe deoparte un început de ură par'că pe Paul, pe de altă parte, preursita frământare a dragostei de mamă. Nu spuse nimic lui Paul, dar se feri de orice apropiere a lui de ea.

A doua zi Ana vesti, la curs, că Ametista eră bolnavă şi că medicul constatase o pneumonie destul de gravă, hotărând-o să intre într'o casă de sănătate. După două zile Ana o duceă la femeea Brindeau prin casa căreea trecuse şi ea de când văduvise. O moaşă adusă de aceasta provocă avortul, de pe urma căruia Ametista se îmbolnăvi foarte greu. Când o regăsim, intră în convalescenţă.

Făcuse încă o experienţă a vieţii... tristă şi dureroasă pentru inima ei care urmă sa fie onestă.

Inainte de-a fi plecat la Vincennes avusese îmboldul să spună lui Paul taina convieţuirii lor... Acel început de ură îi opri avântul inimii încă iubitoare, — şi numai după aşezarea ei, Ana întâlni pe Paul şi-i arătă împrejurarea. Oricât el se rugă să-i spună locul unde era Ametista, ca să se ducă s'o vadă măcar cât de rar, — Ana nu i se mlădiă: eră hotărât acest pas care să ducă la desfacerea legăturii lor, şi tocmai Ana care lucra în scopul acesta, nu eră să treacă peste planul ei.

Eă o vroiă pe Ametista, liberă; vroia s'o formeze pentru «adevărata» viaţă de teatru, în care pot intra cât de multe «aventuri» amoroase, fără ca inima să se amestece.

Imprejurarea că Paul o făcea mamă, aducându-i întârziere în studii şi dându-i sarcină un copil nelegitim, o servise bine pe Ana. Ea îi hrănise ciuda împotriva lui Paul şi o făcuse să primiască despărţirea de el pe tot timpul până să se întremeze. Eră interesul Anei să trăiască cât mai îndelungată vreme cu Dejormes, şi îşi avea planul hotărât de «manevrare» ca amantul ei să nu se poată alipi uşor de Ametista; — iar «atû-ul» puternic în jocul ei eră însăşi Ametista. După deplina-i despărţire de Paul al ei, numai la altă dragoste nu s'ar mai fi îndemnat ea. După intrarea în teatru, — văzând şi făcând. Pân'atunci, dibăcie şi poate stăpânire destulă şi sigură pe ştrengarul Déjormes.

In luna şi jumătate decând era singur, cu veşti din când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în când, prin Ana, dela Ametista, — Simileanu duse viață foarte neplăcută. Totuși, un gând se pornise în el de când văzuse pe Angela Păiușanu, și i se înfigea mai cu tărie în minte.

De Ametista începeă să aibă dorul fizic, de Angela, dorul sufletesc: ea era visul greu de implinit, poate cu neputință de implinit...

Intr'o zi veni din țară o scrisoare pentru Ametista.

Cine-i puteă scrie dacă nu... Angela? Se aprinse la față și u ispitit să desfacă scrisoarea. Răbdă o zi, două, și... făptui lucrul nepermis.

Când citi și văzu că Angela vorbiă prietenei sale foarte mult de «vărul» ei... o căldură ciudată îl cuprinse și stătu mult cu ochii pe acele rânduri cari trădau un... interes sufletesc cu privire la el.

Strânse scrisoarea, ca s'o recitiască de multe ori în zilele următoare. Atunci... o idee îi fulgeră prin minte: dacă ar răspunde el... în numele Ametistei... Și, repede se hotărâ.

Scrise dar Angelei că Ametista era bolnavă de pneumonie, îndestul de grav, că-i citise scrisoarea și că-l rugase să-i răspundă. Apoi, cu dibăcie, îi vorbi el... arătându-i, — după spusele «verișoarei», — calitățile ei mari sufletești cari fac din ea ființă superioară, — la care credință se alipiă și el din convingere și cu... entusiasm...

Eră un pas cutezător, — se gândi el, recitind scrisoarea, — dar îndrăzneții câștigă... Avu o clipă ca un fel de remușcare în ce privià iubirea lui pentru Ametista, — dar apoi, aproape cu cinism își zise: toți băeții au legături de inimă... trecătoare... până când întâlnesc pe aceea care...

Ací se opri și se simți cu obrajii aprinși: i se amintiau primele impresiuni ale îndrăgostirii de Ametista, legătura cu ea, momentele de fericire gustate împreună, — promisiunea, în fine, de-a fi bărbat și nevastă după toată rânduiala...

De o lună dar trăiă în răvășirea ce-i făceau extremele acestea: un trecut căruia eră convins că nu puteă să-i pue capăt, un viitor la care aspirà...

Își tăinuiă încă partea materială a aspirațiunii, dar ea există: Angela era bogată, și apoi... nu eră să fie «artistă».

Acest cuvânt «artistă», îi făcea acum nu știu ce impresiune ciudată; îi sună rău la auz.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In ziua când reîntâlnim pe Ametista, Paul primi scrisoare dela Angela, — adresată negreşit amicei sale.

O desfăcu imediat:

«Scumpă Ametisto, ah! ce veste neaşteptat de dureroasă pentru mine mi-a comunicat vărul tău! Tu, bolnavă foarte greu? Dar cum de-ai răcit aşa de tare? Cum de nu te-ai păzit? Ce copilă sunt. Par'că, oricât să se păziască cineva, nu e supus imprudenţelor care'l pândesc! Eu şi Robert suntem foarte afectaţi. dar ne bizuim pe constituţia ta sănătoasă şi avem credinţa că tu însuţi ne vei da vestea însănătoşirii...

«Iartă-mă că am răspuns prea târziu la scrisoarea ta: dar am fost la ţară şi numai când ne-am întors, am găsit-o. Acum de când am pierdut pe scumpul tătucu, Robert vede de moşiile noastre şi mă ia cu el! ce bun frate! Are pentru mine duioşia tatii şi aceasta mă fac să'l iubesc cu mult mai mult.

«Mi-a scris şi mătuşica. A aflat de boala ta şi regretă foarte mult, însă nu ştie unde te cauţi, căci s'a interesat: ar fi dorit chiar să te vadă. Dar n'a găsit pe nimeni care să-i deă lămuriri. Nici doamna Sorrel nu ştie locul unde te afli, nici vărul tău nu s'a dus să viziteze pe mătuşica şi să-i ducă veste de tine!...»

Paul se opri şi se lovi pe frunte!

— Vezi? Trebuiă să fac asta! Ce gogoman sunt. Dar azi chiar voiu îndrepta prostia...

Şi urmă cu cititul:

«Înţelegi dragă prietenă că, moartea tăticului a adus mare zăpăceală în casa noastră şi că nu suntem, nici Robert nici eu, obişnuiţi încă cu ideea că l-am pierdut. Eu nu mă pot mângâia şi foarte adeseori plâng... Dar Robert mă surprinde şi mă ceartă dulce şi 'mi aduce oarecare uşurare.

«Mi-a promis că va pune în rânduială cât mai curând afacerile şi averea rămasă, aşà ca pe la Iunie să putem veni la Paris, şi să însoţim pe mătuşica la Vieux-Arbres. Ce mult mi-ar plăceà să vii şi tu cu noi. Mai ales după boala ta vei aveà nevoe de alt aer, şi de băi de mare. Voiu scri mătuşicăi şi ea, desigur, va primi cu mulţumire.

«Răspunde-mi curând, scumpă Ametisto. Te sărut cu drag. Complimente vărului tău. Robert îţi trimite, împreună cu mine, urarea de-a te face bine şi de-a ne da bucuria aceasta.

«A ta, *Angela*».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paul puse scrisoarea pe masă și stătu pe gânduri.

— Numai atâta, de mine? Dece, însă, după scrisoarea cea dintâi?

Foarte nemulțumit, aproape aruncă scrisoarea în sertarul mesei și începu să se plimbe agitat.

Nu-i puteà dà prin gând că o fată cu creșterea Angelei, dacă a făcut imprudența de-a'și dà pe față întrucâtva taina inimii, erà firesc să devie mai circumspectă, — mai ales față cu... o îndrăzneală ca a lui Paul, care luà lucrurile prea repede. Și, în adevăr, după citirea scrisorii, se simți rușinată, stânjinită... și își opri avântul. Oricât de neștiutoare, aveà bunul simț și instinctiv conștiința stării ei sociale și a demnității.

Judecă dar împrejurarea și își zise că încă nu cunoștea bine «pe om»... Începutul iubirii sale erà oarecum jignit de prea grăbita tânărului declarațiune, ori cât erà de ascunsă după părerea Ametistei. Nu ea scrisese însă... și poate nici n'ar fi putut scri așa. Erà convinsă de delicatețea de suflet a amicei sale; ea, desigur îi observase *simpatia* pentru tânărul ei văr, și cu toate acestea nu-i vorbise nimic...

Nu-i luă în nume de rău lui Simileanu... că răspundeà simpatiei ei; atât numai că vedeà trebuința de-a se cunoaște mai bine. Nu erà romanțioasă.

Pe la finele lui Martie Ametista se ridică din pat, în una din zilele mai calde și, bine îmbrăcată, sprijinită de brațul Anei, se plimbă câteva minute prin curticica din dos a casei.

Se țineà deja de la venirea amicei ei să-i spună ceva, dar par'că nu cuteza. Când intrară în casă, îi zise, în fine, nu fără să se înroșiască?

— Ano... să nu las pe Paul să vie să mă vadă?...

Ana zâmbi cu bunătate.

— Nu, drăguță, nu... Vecinii au ochi de văzut... Nici un bărbat nu s'a arătat pe aci... în tot timpul boalei tale... Dece să se arate acum? Să le dăm de vorbă?

— Ai dreptate, îi răspunse Ametista, zâmbind trist.

— Și apoi... pot să'ți spun acuma că domnul Paul pare preocupat, nu însă din cauza lipsei tale. Nu pot ghici pricina, însă o «mică scelerată» ca mine ghicește ceea ce e străin de-un simțimânt ce s'ar crede puternic...

Ametistei îi pieri fața, și în gându-i rosti numele Angelei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un îmbold repede venit, nu şi-l putu stăpâni şi atunci îşi destăinui bănuelele.

Ana râse batjocoritor, într'adins.

— O! e sigur, dragă amică... E sigur... Nestatornicia bărbătească nu e articol de băcănie, dar se găseşte, fără bani, ori unde...

Ametistei îi facu rău asigurarea şi mai ales râsul Anei. Tăcù... şi rămase pe gânduri.

— Scumpă Ametisto, îi rosti Ana, putem vorbi acum între noi cu inima deschisă. Peste zece zile cel mult te vei întoarce la locuinţa ta. E de nevoe să iei o hotărâre... «bărbătească», — să-i zicem aşa, întru cât numai bărbaţilor li se atribue energie... până şi în desfacerea de noi... Tu eşti convinsă că te iubesc, eşti apoi convinsă că cunosc mai bine viaţa decât tine. Ei, uite, în această viaţă, se iartă un simţimânt, datorat firii tinereţei care cere iubire, şi neexperienţei în ce priveşte neamul bărbătesc. Dar ca dintr'un simţimânt să'şi facă femeea un crez pentru totdeauna, e semn de slăbiciune şi cauză de suferinţi. După experienţă, nu se mai iartă femeei iubirea care să-i absoarbă gândire şi activitate. Tu ai o ţintă, ai un talent care a uimit deja pe toţi, trebue să ai şi tăria de a-i închină toată energia ta. Ele să'ţi fie singura iubire... şi vei triumfa. Legată de-un bărbat cu inima, vei aveà preocupări cari îţi vor răpi din energie. Deocamdată atâta îţi spun şi încheiu: lasă pe Paul...

— O! ce'mi spui tu...

— Mă rog, ascultă-mă. De nu'l laşi, te va lăsa el şi tot acolo vei ajunge. Ai tăria de-a fi tu întâi pe calea aceasta, faţă cu el... E şi amor propriu apoi să nu fii tu delăsată.

Atunci Ametista îi mărturisi că el nu avea mijloace, că ea cu dragoste îl ajuta. Cum dar să-l lipsiască de sprijinul ei bănesc şi să-i primejduiască viitorul?

— Ei, asta-i bună: va să zică e şi «*întreţinut*». Frumos începe dumnealui viaţa!...

— O! nu, Ano, nu dà asemenea înţeles uricios legăturii noastre.

— Cuvintele nu schimbă situaţiunea, dragă. Vei aveà alt prilej să vezi până unde merge egoismul bărbătesc. Nerecunoştinţa e prima lui armă. Sunt prooroacă şi te vei convinge de proorocia mea, peste puţin: numai cât să fie el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sigur de putința unirii lui cu Angela... și... va uită că i-ai plătit casa și masa... și altele...

Gelozia o muște de inimă pe Ametista și o puse pe gânduri.

— In fine vom mai vorbi, drăguță: Ori cum, un sfat: fii rezervată față cu el... Și mai ales... înțelegi ce voiu să zic: altă sarcină ți-ar putea fi... fatală.

— O! cât pentru asta, nu. De-ajuns prin câte dureri, prin câtă rușine am trecut!

— Așa-i. Dragostea însă nu poate feri de surprinderi.

In zilele următoare, cu cât prindeà puteri, cu atât Ametista crà în turburare aproape continuă: Cum să facă? Incă'l iubià pe Paul. Inima n'o lăsa să se despartă prea repede, prea de-odată, de acela ce-i dăduse frumoase momente. Și totuș trebuià; vedeà bine că trebuia să găsiască un mijloc: teama grozavă de altă sarcină, îi luà ori ce gând de apropiere de Paul. Ii dăduse Ana sfaturi nouă de pază, dar o și înfricoșase cu puținta «surprinderii» grozave.

In ziua de 10 Aprilie, cu o săptămână înainte de Paștele catolic, Ametista se întoarse acasă. Paul lipsià. Se duse dar la doamna Sorrel și împreună cu iubita ei Jacquelina petrecu câteva ore de uitare de sine.

Primirea, mai simpatică acum, a doamnei Sorrel, îi făcu bine. Doamna Sorrel bănuià taina, după misterul cu care fusese înconjurată, căutarea medicală, dar ea iertà greșelile tinereței.

Erà apoi așa de frumoasă și de bună ființa aceasta, așa de cuminte și de cuviincioasă, că a-i iertà, erà o datorie.

In legătura ei cu «vărul», pe care'l bănuise de mult amantul Ametistei, fusese totdeauna cea mai desăvârșită pază a apartamentelor; în legătura Ametistei cu fiica ei nu vedea nici o primejdie. O iubià și nu-i ascundea aceasta.

Pentru seară o pofti la masă, singură, — și Ametista trecu la ea. Paul nu se întorsese încă, ori venise și plecase: nu știà. Ne-găsindu'l se puse și scrise doamnei des Vieux-Arbres: îi cereà permisiunea s'o viziteze. Își orându-i prin odăi, cu dragoste par'că, bucuroasă că erà la ea acasă și luă una din bucățile de studiu.

Erà încă puțin palidă, dar se simțià în putere. Studià, când, supt seară, intră Paul. Se opri, emoționat, și o privi lung... apoi dădu fuga și voi s'o îmbrățișeze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Incet, încet, îi zise, zâmbind, ferindu-se şi întinzându-i mâna.

— Ah! ce dor îmi erà de tine! exclamà el. Ce viaţă tristă am dus.

Ea îl privi ţintă: erà sincer? Se prefăcea? Stà la îndoială.

— Cred, îi răspunse. Dar eu... cât am suferit: erà să mor... Ah! scump am plătit iubirea. Şi oftă.

— Ametisto, par'c'ai regreta, îi zise cu imputare.

— O! nu regret, dar... pot spune că am fost amândoi... foarte neprevăzători.

— Judecă oare iubirea?

— Nu, şi aci e răul. Dac'ar şi judeca puţin, s'ar preîntâmpina rele periculoase.

El şezù lângă ea şi-i luă mâinile, şi i le strânse cu duioşie: erà în adevăr sincer atunci. O privi lung, lung.

— Ai mai slăbit puţin, scumpă Ametisto.

— O! ştiu că m'am făcut urâtă.

— De unde. Frumuseţea ta a dobândit nu ştiu ce farmec nou. Ţi s'au făcut trăsăturile mai fine.

— Le-a subţiat suferinţa.

— Te-ai gândit la mine? Dece nu m'ai lăsat să viu să te văd?

— Nu se puteà...

— Dece? dece, Ametisto?

— Boala mea nu trebuià să deà de bănuit celor din vecinătate, răspunse ea, cu ochii în jos.

Vorbiră mult, el cu înflăcărare, din ce în ce mai mult fizică, — ea, ţinându-l la distanţă, dominându-şi emoţiunea, arătându-se cumpătată, cum nu erà. Îi întrerupse feciorul doamnei Sorrel, prin care o chemà la masă.

— Mă laşi, îi zise cu imputare.

— Trebue. Nu te-am găsit acasă şi am promis doamnei Sorrel.

Ametista căutà să se întoarcă mai târziu: Paul o aşteptà însă, cuprins de înfiorarea dragostei. Intrà în vorbă prin a-i dà scrisorile Angelei. Ea le citi cu atenţiune, — cu gelozie pe cea dintâi, mai cu linişte pe a doua.

— Va să zică... i-ai scris tu, îi zise cu oarecare nemulţumire.

— Am făcut rău? Mă ierţi că am desfăcut pe cea dintâi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi pe urmă pe a doua? Erà firesc odată ce desfăcuseşi pe cea dintâi. Dar dece nu mi le-ai trimis?

— Doamna Dervilliers îmi spunea mereu că erai bolnavă greu, şi am crezut că erà bine să te feresc de emoţiuni.

— În adevăr că este, în prima şi ceva de... emoţionat, zise cu ton enigmatic, zâmbind.

Apoi, schimbă vorba şi după puţin îi zise:

— Bună seara, Paul.

— Cum, bună-seara? Se poate? Şi-i aţinti priviri focoase.

— Da, bună seara. Şi mult timp, foarte mult timp va fi tot aşa. Ce vrei, am suferit prea mult Paule.

Şi-i întinse mâna.

El stătù câteva clipe, contrariat, apoi, îi sărutà mâna, — se vedeà că erà aproape înciudat, — şi-i zise cu glas înnăbuşit:

— Bună-seara, Ametisto...

Apoi, ieşi fără să se întoarcă s'o mai priviască.

— Are dreptate Ana, îşi zise ea, oftând; egoism bărbătesc...

V

E în Iunie. Examen la Conservator. Mai ales nu lipsesc artiştii diferitelor teatre atraşi de faima elevei *Safesco:* între aceştia se află ilustrul Coquelin, Societar la Comedia Franceză, neîntrecutul interpret al teatrului clasic, căruia îi dăduse cea mai înaltă expresiune a Artei punându-i însă pecetea geniului său cu totul deosebit.

Faţă cu elevii şi elevele ce se produceau pe rând, Coquelin, într'adins pierdut în public, spre a nu intimidà pe nimeni, stă rece sau aproba tăcut, cu uşoară înclinare din cap.

Eată însă că privirea-i plină de vioiciune se aţinti cu mulţumire pe tânăra fată care apăru. Părea că o aşteptă, căci murmură: în fine! Şi, sprijinindu-şi capul pe o mână, nu se mai mişcă: toată luarea aminte, toată viaţa din acele momente se putea zice că erau în privirile lui.

Ametista, în rolul *Chimenei* din «Cid», începu.

O mai auzise, la serata doamnei des Vieux-Arbres, dar acolo erà în altă atmosferă decât aceasta apropiată scenei; într'un mediu care accepta un talent dar nu-l consacra ca aci.

Şi frumoasele versuri, admirabil zise, curgeau ca nişte măr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găritare dintre buzele cari le rostiau în chip «clasic» așa cum el singur numai, le dà strălucire și avânt. Figura lui Gôt erà toată lumină și mândrie. Elevi și eleve, uitând pentru acele clipe de mulțumire, invidie și aproape ură, — păreau suspendate de buzele artistei, de fiece gest care însemnà o stare sufletească puternic reliefată, de fiece ridicare de glas care erà strigăt smuls din suflet, făcând să curgă fiori prin inimă.

Puternice aplauze izbucniră când Ametista sfârși. Coquelin se ridică, și toate privirile sburară într'acolo, descoperindu-l: Coquelin aplaudà și chipul lui erà transfigurat.

Când Ametista îl văzù, se făcù palidă și apoi se înroși ca focul.

Aplauzele continuau... Ea, între colege, pe banca ei, stà cu ochii în jos; nu erà obiceiul să răspundă la chemare.

Fu o pauză. Marele artist veni lângă Ametista.

— Domnișoară, dacă succesiunea Rachelei a luat-o Sarah Bernhardt, dumneata vei fi o Déjazet... sau poate amândouă.

Un murmur de aprobare, sfios, se auzi în jur. Ametista, nesp s de fericită, îi mulțumi marelui Artist cu privirea: erà prea emoționată, ca să fi putut vorbi. In multe inimi fierbeà în aceste clipe, turbarea chiar.

— E așa de grozavă? se întrebau două, trei, pe șoptite?

— Aș! Coquelin o face pe strengarul, șopti alta.

Coquelin cătă în juru-i și prinse de pe impresiunea figurilor ciuda urcată până la mânie, zâmbi... întinse mâna Ametistei, vorbi apoi cu Gôt, de-oparte, și plecă.

Terminase și anul al II-lea. Era mulțumită, frumoasa fată.

Își revenise, uitase suferințile prin cari trecuse, nu însă în ce chip aveà să'și urmeze calea pentru viitor.

Față cu iubitul de altă dată,—puteà zice «de altă dată», întru cât îi părea mult de-atunci, — erà prietena devotată, plină de atențiuni delicate, — dar numai prietena. Paul înțelesese că nu mai erà nimic de făcut și se resemnase. In legăturile zilnice cu Ametista păstrà greaua atitudine a prieteniei, dar luptà până la răvășirea întregii lui ființi cu dorința de-a o strânge în brațe, de-a se bucurà, de-a se folosi de acel corp minunat, de-aceia tinerețe strălucitoare pe care câțiva prieteni de facultate o credeau mereu a lui și la care rămâniau ca niște nenorociți suspinători în deșert.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Uneori avea așa de puternică descurajare care mergea până la ură chiar, încât îi venia să fugă de ea, să se mute departe, să n'o mai vadă: îl potolia numai interesul. Cum ar fi mai năzuit la punga ei? Și-i venia foarte greu să se hotărască a lupta singur, a căuta sprijin în munca lui. Să se chinuiască cu te-miri-ce câștig și mai nimic, el, deprins cu traiul bun fără altă trudă decât a studiului, — nu! îi era peste putință.

Tot așa îi era peste putință să fie generos și să răspundă dulcei prietenii a Ametistei, cu atențiuni la fel. Se mărginia la convorbiri banale, în scurte apariții pe la dânsa; o însoțiă la masă și apoi dă bir cu fugiții supt pretext că avea de învățat: încetase astfel cu plimbările împreună cu ea și o lăsă numai în tovărășia Anei sau a doamnei Sorrel.

Iar devotata fată nu-i impută, nu-i arăta tristețea ce-i pricinuiă egoismul lui. Își făcuse ca o datorie de a-l ajută până la sfârșit, și o împlinia cu mulțumirea că făcea un bine.

Întrucât privia partea aceasta, datoria, Ana nu o putuse schimba de fel și renunțase a-i mai zice vre un cuvânt.

Și încă în ce privia îndemnul inimii ei, de-a mai fi a lui, tot nu s'ar fi potrivit Anei. Dar o scrisoare a Angelei, primită în zilele Paștelui ortodox, îi potolise pentru totdeauna îndemnul. Cum să mai fie a unui om a cărui inimă nu mai era a ei, întreagă! Înțelesese din scrisoarea Angelei că Paul îi scrisese, și ei nu-i pomenise de acest lucru.

Dacă Paul vedeă în viitor putința de-a lua pe Angela, — meargă în lupta spre-a o fi dobândit. Poate va izbuti și își va asigură cariera. Poate că va fi *altfel* pentru Angela, ca soție. Le-o dorià amândurora. Fiindcă nu mai era a lui Paul, i se potolise și gelozia. Întrucât o privià, era sigură că nu va mai iubi, pe nimeni. Luase credința Anei că bărbații vor plăcerea și nu dau decât bani: inima n'o pot dă, căci n'o au, o pierd împreună cu capul, și atunci însă pentru scurtă vreme.

Femeile au conștiința iubirii. Inima li-i pururea jertfă și prețuiește mai mult decât jertfa corpului.

Angela îi scrisese că nu va veni pentru vară, după cum promisese: cauze nepreväzute o împiedecau. Nu le numià. Promiteà însă să vie la iarnă. Și ce bine i-ar fi prins Ametistei două, trei luni de viață la mare, mai ales în con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

diţiuni ca acelea de-a fi fost oaspe al doamnei des Vieux-Arbres. Îi trebuia atingerea mai de aproape cu «lumea mare» a protectoarei ei, tot în interesul carierei. Cine ştie ce roluri aveà să ţie, în viitor, şi ar fi dobândit modul de-a fi, al acelei lumi.

In seara succesului de la şcoală, cină la doamna Sorrel, şi cu Jacquelina a căreea vacanţă începeà. Se aduse pe nesimţite vorba de «vilegiatură».

— Închipueşte-ţi scumpă domnişoară, zise doamna Sorrel, că trebuie iar să trimit pe Jacquelina. O cere cu stăruinţă mă-sa-mare şi unchiu-său, fratele bătrânei.

— A! mamă dragă, dece nu mă iei cu tine şi să meargă cu noi şi Ametista. Ce fericită aş fi. Nu-i aşa Ametisto, că ţi-ar plăcea şi dumitale?

Şi-i puse amândouă mâinile în o mână a ei, căutându-i în ochi cu drag.

Doamna Sorrel, vădit stânjinită, zâmbi însă şi răspunse:

— Negreşit că ar fi frumos şi eu n'aş zice altfel, dar ce facem cu rudele? S'ar supăra şi ştii bine că, ori câtă avere ai dela tată-tău, partea cea mare îţi va veni dela mumă-ta-mare...

Copila plecă ochii, mâhnită.

— Averea, pururea averea! murmură ea.

— Averea, dragă copilă, e pârghia bunului traiu în lume. O idee însă: dece nu te-ar însoţi iubita ta amică, acolo?

— Ah! zău, ai voi, Ametisto? Spune că ai voi. Ce fericită aş fi! E şi acolo mare, se petrece şi acolo bine. Vine multă lume.

— Drăguţa mea, îi răspunse Ametista, sărutând-o, dacă doamna primeşte să te însoţesc, o fac cu toată inima...

Copila bătu din palme, râzând şi sărind în jurul mesei.

— Să scrii, mamă scumpă, mamei mari...

Doamna Sorrel respiră în voe: se orânduise lucrul, eră liberă!

— Negreşit că-i voiu scri şi-i voiu recomanda pe amica ta cu toată căldura. Îţi mulţumesc domnişoară.

— O! vă mulţumesc eu pentru marea bunătate ce aveţi pentru mine.

Jacquelina îi înconjură gâtul Ametistei, cu braţele ei delicate, încă de copil, şi-i zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să vezi ce bine ne va fi. Să vezi ce bună-i mama mare. Unchiul e cam urs...

— Jacquelino, îi impută mamă-sa.

— Un urs neînsurat, urmă copila, râzând, mai bătrân decât cum era tata, — dar și urșii, ca el, au inima bună: o arată în fapte, dacă nu după față și după vorbă.

Când îi spuse, după câteva zile, vestea, lui Paul, acesta se ridică, întunecat:

— Și eu? rosti cam brusc.

— O, dragă Paul. Vezi ce rea sunt? La tine e drept că nu m'am gândit, îi zise cu părere de rău.

— Când nu mai e iubire... murmură el.

— Nu mă judecă rău, Paule. Iubirea există, însă nu numai în chipul cum tu vrei să se arate, îi răspunse cu blândețe, căutându-i în ochi cu drag. Mai târziu, când anume împrejurări, te vor cuprinde în cercul lor, mă vei înțelege și fiindcă ești bun din fire, îmi vei da dreptate.

Îi luă o mână, cum de mult nu făcuse și i-o strânse cu căldură. El se înfioră, se făcu roșu ca focul: în priviri îi licări dorința, — nestrămutata dorință, a tinereții. Ametista se ridică și se plimbă prin odae, spre a'și ascunde turburarea: nu eră de piatră. Voința o domoli, o liniști.

— Ascultă, Paule: n'ai văzut pe mama ta de doi ani aproape. Dece nu te duci în țară? Bucureștii apoi îți vor fi în cale.

Puneă o intențiune în cuvintele din urmă: el nu luă seama. Ideea Ametistei îl surprindea.

— Vrea să mă depărteze. Are *ceva* în gând. Hei, pritenia cu Ana aceasta!...

Ametista îl privia cu nedumerire: la ce se gândiă în așa chip nemulțumit. Se puteă să nu-i facă plăcere de a vedeă pe mumă-sa?

El ridică repede capul.

— Să mă duc, îi răspunse, tot întunecat.

Ea nu mai stărui să-i pătrundă gândul, să-l îmbuneze: o întristă lipsa lui de duioșie pentru mumă-sa, lipsa lui de dor de țară.

O! de-ar fi trăit încă mama ei! De când pleca!...

— Vrei să ieși? îl întrebă, văzându-i mișcarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, mă duc să'mi strâng lucrurile.

Ametista începù a râde.

— De pe-acum? dar examenul de mâine?

— Bine zici... Când mă iubiai... altfel... nu eram așa de zăpăcit. Mă duc dar să citesc.

Și ieși repede.

— Din ce în ce mai ciudat bietul Paul, se gândi ea cu tristețe.

Imaginea Angelei îi trecu pe dinaintea ochilor.

— Da, Bucureștii îi va fi în cale, își zise. Angela îl preocupă. Desigur va face s'o întâlniască și cred că se va întoarce mai vesel.

Simți puțină ciudă, apoi ridică din umeri, zâmbi și își văzu de pregătirile ei.

In adevăr, Bucureștii îi stătu în cale, deși drumul putea să-i fie înainte, fără oprire. Ametista îi dăduse o mie de lei și el o luase ca lucru datorat. Se văzu la acelaș hotel «Union» unde cu doi ani în urmă venise, prin August, cu ce dor, cu ce speranțe! I se împliniseră, nu puteà tăgădui, însă nu se îndemna a le onorà cu vr'o amintire. Altă imagine îi erà în minte și altă speranță aveà în inimă. Atunci era încă sfiosul, nesigur de calea lui. Acum erà îndrăznețul, chibzuitorul, ceea ce nu înlătura temeri.

Cunoșteà adresa casei lui Păiușanu: se îndrumă într'acolo numaidecât, în dup'ameaza zilei, ca să nu piardă timp: nimic alt nu'l atrăgea în București. Nici o emoțiune că era în țară, că se apropiase de locul lui de naștere. Voia să plece acasă cu o siguranță oarecare. Nemeri... cum nu ar fi voit cu nici un preț: Robert tocmai ieșia d'acasă.

Paul îl salută și avu o mișcare vioae de prietenie, aproape să se zică de bucurie.

— Ce bine'mi pare că vă văd, domnule Păiușanu.

— Dumneata? făcu el, surprins în prima clipă, apoi cu răceală. Ce? ai lăsat Parisul... și emoțiunile de pe-acolo?

Erà și ironie în vorbele lui. Un fior rece îi trecu lui Paul prin toată ființa.

— Ce mai faceți? Veniam să vă văd și să vă aduc salutările verei mele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

— Așa? răspunse el cu seriozitate. Mulțumesc. Am de ieșit în oraș. Mă însoțești până mai încolo?

— Cum? nici o invitare în casă? Nici o mulțumire că'l văzuse? se întrebă el, ca picat de sus, pe loc pietros.

Se luă cu Robert la drum, neștiind ce să vorbiască.

— Ce face domnișoara Sătescu, îl întrebă, după ce'l privi cu ironie.

— S'a făcut bine acum. A avut un succes mare la examenul de fine de an, săptămâna trecută, — rosti el ca un automat.

— Acesta și boala, — accidente ale vieții, zise el, tot cu ironie.

Paul nu'l înțelese: era prea turburat.

— Domnișoara Păiușanu? întrebă el cu glas cam învăluit.

— Sora mea, domnule, îi răspunse cu oarecare mândrie, e sănătoasă, și se află la o moșie.

— Așa? șopti el aproape împrostit.

Lui Robert par'că i se făcu milă de starea tânărului, înamorat «pentru a doua oară», și începu a'l mai pune la îndemână, întrebându-l de studii, vorbindu-i de Paris.

Paul însă avea ghiață la inimă: răspundea, se ținea cu vorba de vorbele lui Robert, dar mai mult inconștient.

In cele de pe urmă Robert se opri în dreptul teatrului Național și-i întinse mâna, acum cel puțin.

— Salutare, domnule Simileanu.

— Salutare, îi răspunse și-l privi, ca prins de pietre, cum se depărta. Tocmai după câteva momente se întrebă: ce-a fost asta?

Desmeticindu-se bine în cele de pe urmă se simți foarte jignit, se revoltă apoi: cine era, mă rog, la o adecă, domnul Păiușanu, ca să-l primiască în așa fel și să'și bată joc de el?

O luă pe calea Victoriei, în sus, absorbit cu totul în gândurile lui.

— E bogat... Are câteva moșii mari. Asta-i! se poate uită de sus și poate fi obraznic cu cine crede el. Dar dece schimbarea asta? Foarte prietenos, la Paris, — și de nerecunoscut aci! Ah, să fie omul, bogat! Cine m'ar insultă, dac'aș fi? Să facă orice, omul, numai bogat s'ajungă. Aș fi însă și eu, dac'aș fi bogat, obraznic și răutăcios? Nu cred, o! nu cred. Dar ca s'ajung bogat, mi-aș dă sufletul, își zise cu sete, cu energia disperării, privind întunecos în juru-i.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Mersese destul de multișor. Când voi să'și dea seama unde era, citi pe tăblița dela colțul unei străzi: Sf. Voevoz. Era strada pe care ședeà Angela. De-odată îi trecu atunci prin gând: dacă s'ar duce iar acolo? Poate că Angela era în București, și Robert mințise? Le bănuise poate iubirea, și ei, și lui, și nu «catadicsià» să'l «cumnățiască»?

Aceste vechi expresiuni de provincie îi veniră pe limbă fără să le caute. Il înfierbântă cu putere dorul de-a ajunge să ia pe Angela și de-a'și răzbună, astfel, pe fratele ei mândru și «necioplit».

Ajunse la numărul 57 și intră în curtea nu prea mare pe care o strivià par'că marea și greoaea casă de zid gros, cu ferestre mici adâncite în zid, cu fațada stropită de noroiul anilor îndelungați, și cu pete c tencuială ici, colo căzută iarna, suptă de umezeală, iar acum coșcovită de căldură.

Și totuși casa aceasta, cu acoperi ânt ca de șandrama, de șindrilă înegrită, își avea anume înfățișare de nobil scăpătat, nu lipsită de oarecare fel al său de-a impune. Ușa de intrare, foarte mare, de lemn de stejar gros, par'c'ar fi fost poartă de cetățue, îți făcea impresiunea a ceva ce se urnește greu și care trebue împins din răsputeri.

Curtea aceasta avea numai trei copaci înalți, groși și stufoși; unul în dreptul porții își lăsa crengile în stradă ca un umbrar pentru cine știe ce trecători sărmani osteniți, altul, la un unghiu al casei, par'că i-ar fi fost paznic neclintit de zi și noapte; al treilea, acoperia cu crengile-i boltite grajdurile joase cu uși ce nu se mai închideau bine, dar care adăpostiau trăsuri moderne și cai de rasă. Cum, la așa avere mare, de se lăsaseră casă și dependențe, în asemenea stare de neîngrijire, era de neînțeles pentru Paul, care, se opri și observă bine locuința «iubitei» lui.

Intră, în fine, în curte și, cu curaj, apăsă pe «butonul» dela ușorul ușei enorme. Inima-i bătea tare, și nu căldura zilei îi aprindeau obrajii.

Eată se mișcă grozava lespede de lemn și chipul unei fetișcane de vr'o cincisprezece ani, urâțică dar vioae și curat îmbrăcată, se ivi, ca un punct în pragul unui haos.

— Domnișoara Angela, întrebă el, silindu-se să aibă înfățișare mândră și oarecum poruncitoare.

— E-acasă, coconașule, îi răspunse râzând. Poftiți... și-i făcu loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— E acasă. Bună idee am avut, își zise intrând într'o foarte spațioasă sală răcoroasă, aproape întunecoasă.

Sui vr'o cinci trepte și, ochii, obișnuindu-i-se cu acel întuneric, căută să îmbrățișeze cuprinsul.

— Poftiți în salon, coconașule, să mă duc să spun domnișoarei, auzi pe fetișcana.

Intră într'o încăpere căreea nu i s'ar fi bănuit tavanul foarte înalt ce avea, cu destulă lumină, și foarte răcoroasă.

Privi cu curiozitate: mobila eră acoperită cu îmbrăcăminte care s'o ferească de praf. Tablouri, portrete în rame bogate, piedestaluri cu obiecte de artă, de bronz și de marmoră, oglinzi mari în rame din greu sculptate: ei! da! aci eră bogăție de un gust ales, de înfățișare serioasă.

Nu trecu mult și auzi pași repezi, mărunți și foșnet de rochie: ușa se deschise și Angela se ivi.

— Dumneata, dumneata domnule Simileanu? rosti ea cu surprindere, înroșindu-se și întinzându-i mâna cu grabă.

— Eu, domnișoară. Azi dimineață am sosit și primul gând mi-a fost să viu să vă văd, — îi răspunse în timp ce-i sărută mâna și o privi emoționat.

— Ce face Ametista?

— E sănătoasă acum.

Și-i vorbi de boala ei, din răceală, de temeri de-a nu o pierde, — închipuind o întreagă poveste, — de care mai apoi se miră el însuși cum de-o ticluise. Privirile lui însă, ațintite aproape într'una la Angela și unele zâmbete, contrastau cu espunerea; ele vorbiau, spuneau altă poveste, a inimii.

Angela părea foarte mulțumită, — în contrast și ea, — căci ascultând și compătimind pe Ametista, cu câte-o exclamațiune, — își tâlcuiă în gând acele priviri, acele zâmbete în chip plăcut pentru ea.

— Și vei stă mult în țară? îl întrebă Angela, după ce trecură la alte întrebări privitoare la ei amândoi.

— Domnișoară, cuteză el, nu ascund că am venit în țară numai ca să vă văd pe dumneavoastră, odată ce dumneavoastră nu puteați veni.

— Da? făcu ea, stânjinită în fața atacului de-a dreptul.

— Imi eră așa de dor să vă văd, cum nu vă puteți închipui... da... cum nu vă puteți închipui. Glasul i se înecă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poate că... exageraţi... răspunse ea, în aceeaş atitudine de stânjinire.

— O! domnişoară, rosti cu mâhnire. Dece asemenea părere care ar răspunde unei îndoieli? Când aţi şti că dela plecarea dumneavoastră n'am mai avut zi liniştită.

— Domnule Simileanu, vă rog, rosti Angela, mai mult cu ruşine decât cu emoţiune.

— Mă veţi condamna sau nu, domnişoară, eu nu mai pot tăinui adâncul meu simţimânt, dulce şi respectuos, ce am pentru dumneavoastră, zise Paul cu căldură. Ştiu că încă nu însemn nimic ca poziţiune socială, dar am calităţi, mi-o recunosc cingur, — am energie şi dorul de-a fi ce simt că trebuie să fiu, prin muncă. Incredinţat de valoarea mea, mi-am permis visul frumos de fericire alăturea cu dumneavoastră, cea mai drăgălaşă fiinţă din câte pot fi şi cutez a vi-l spune şi a vă ruga să nu vă ofensaţi. Desigur că nu poate fi momentul unei hotărâri; o recunosc. O speranţă însă, cât de mică, pentru viitor, mi-ar dă aripi ca să ajung cât mai repede la o situaţiune care să vă inspire încredere şi convingerea că veţi puteă fi fericită cu mine.

Angela ascultase, — ciudată stare sufletească, — nu cu emoţiunea unei fiinţi ce iubeşte, - dar c'un fel de amestec de simţiri în cari era nu ştiu ce temere, ce sfială, ce turburare. Când el sfârşi, cu glas vibrător, par'că întrucâtva declamator. — ea se ridică, avu câteva clipe de codire şi răspunse apoi, cu glas nesigur, învăluit:

— Mă surprinde, nepregătită, domnule Simileanu, visul ce aveţi. Nu ştiu ce să zic, ce să cred.

— Ah, domnişoară... ce cuvinte descurăjătoare!... Şi eu credeam în simpatia dumneavoastră. V'aduceţi aminte de momentele ce-am petrecut împreună în salonul mătuşei dumneavoastră, într'o zi ce nu pot s'o uit? V'aduceţi aminte de scrisoarea către vară-mea în care vorbiaţi de mine. Ce fericit eram când vă citiam acele rânduri.

Acelaş simţimânt de ruşine adâncă o cuprinse pe Angela faţă cu amintirile acestea, şi par'că îi făcea rău că el îi vorbiă de-a dreptul, ca un fel de imputare şi ca un drept ce şi-ar fi creat cu ele.

— In adevăr, îmi amintesc, nu zic că nu. Cred însă că reă bine să fi lăsat timpului să se rostiască, îi zise cu'n fel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de tristețe par'că, pe care nu și-o explică, dar care simțiă că o cuprinde.

Să fi fost părerea de rău că el îi siluise par'că taina simțimântului ce abia începuse? Tăcerea lui și manifestarea delicată, discretă, a iubirii lui, ar fi priit mai degrabă sufletului ei delicat?

— Văd că v'am ofensat, domnișoară, — rosti el cu durere voită acum, — căci o ascunsă ciudă îi înnăspria inima.

— Nu luați tocmai așa lucrul... murmură ea, încurcată.

Apoi, după câteva clipe de gândire, urmă:

— Am zis să fi lăsat timpului să hotărască de... simpatia noastră, nu spre a vă descuraja, ci numai ca o părere a mea. Ne vom mai întâlni, domnule Simileanu, la Paris și în țară, și cred că împrejurările se vor rosti favorabil.

El voi să se arate cât mai însuflețit, ca față cu speranța cea mai hotărâtoare.

— Vă mulțumesc din suflet, domnișoară. O! cât vă mulțumesc. Voiu avea de-aci înainte o credință și un îndemn în viață.

— Când plecați acasă?

— Dacă aș ști că mai pot să vă văd.

— Mâine dimineață ne ducem la o moșie de munte. Când însă veți trece prin București pentru Paris...

— Domnișoară Angelo... se rugă dulce și duios, permiteți-mi să vă scriu.

— Ați mai făcut-o din Paris, îi zise cu ton blând imputător.

— Adevărat, poate că nu trebuia, rosti el, înnecându-și necazul.

— Vă rog, să'mi scriți, vă rog.

— Dorința dumneavoastră e ordin pentru mine. Atunci, la revedere, domnișoară Angelo... și încă odată vă mulțumesc din suflet.

Îi sărută mâna respectuos, și, petrecut până la trepte, acolo, o salută, zâmbind, — și ieși. Pe urma lui, Angela rămase pe gânduri, cuprinsă de același amestec de simțiri, în care predomină o nemulțumire tainică. Paul își încheia astfel multele gânduri ce'l frământară până la otel:

— Îi am simpatia, dar... e «ciocoaică», și spiritul de clasă vorbește în ea mai cu tărie.

El nu'și dă seama de adevăratul caracter al Angelei, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu'şi amintiă câtă delicateţe pusese în apropierea lui de Ametista, cu care o şi putuse dobândi.

In simpatia ce-i arătase Angela numai spiritul de clasă nu vorbise, dar el erà nerăbdător de-a fi sigur de împlinirea dorinţii lui şi nu cruţase simţirile caste ale Angelei. Faţă cu Ametista vorbise în Paul numai iubirea; faţă cu Angela, bogată, vorbia mai presus interesul decât iubirea. Nu ştiuse a fi cel puţin dibaciu, dacă delicateţea de suflet nu-i erà calitate esenţială. Când veni acasă Robert şi Angela îi spuse ce vizită a primit, rămase înmărmurită faţă cu gestul brusc al fratelui ei, — neobişnuit în vorba şi în atitudinea lui către dânsa.

— Ce îndrăzneală! rosti cu supărare. Şi-i spuse cum îl întâlnise şi cum îl întorsese dela poartă.

Se făcu tăcere. Angela erà foarte încurcată.

— Dar de ce, Robert, l'ai tratat aşa? îi zise cu imputare blândă.

— De ce! de ce...

Se plimbă prin cameră şi oprindu-i-se în faţă, rosti:

— Angelo, ţii tu în adevăr, la el?

Ea se înroşi tare.

— Imi e simpatic, nu-ţi ascund.

— Am ghicit şi, mi-a părut rău. Eu sunt vinovatul însă.

Şi-i veni pe limbă să-i spună ce erà el pentru Ametista şi ce credeà de firea acestui tânăr. Se opri la timp: sora lui i-ar fi observat cu drept cuvânt că de ce atunci o împrietenise cu Ametista, dece o introdusese în casa mătuşei lor?

— Dragă Robert, dacă ştii tu ceva rău de el, spune-mi. O simpatie se înlătură repede.

— Angelo, cred că eşti convinsă de iubirea mea de frate pentru tine şi de priceperea mea apoi, în ce priveşte viaţa, în lume.

— Da, negreşit, Robert.

— Nu te grăbi. Va veni timpul să'l întâlneşti în societate şi să'l cunoşti bine. Dacă observaţiunile tale ţi-l vor dovedi vrednic de... simpatia ta şi poate de căsătoria cu el, eu îţi voiu lăsa liberă alegerea.

Ea îl privi adânc, cu ochii ei în cari erà cea mai curată sinceritate a nevinovăţiei, şi răspunse:

— Acest lucru i l-am dat şi lui a înţelege, şi a primit cu bucurie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aşa dar, a mers departe, departe cu îndrăsneala, zise Robert, răsucindu-şi mustăţile cu enervare... Hm!

— Nu, dragă Robert, a fost cuviincios; dar, fireşte că era oarecum în drept să caute a vedeà în viitor, împreună cu mine...

— Ce imprudentă ai fost cu scrisorile acelea!

— Ah! ştii? şi'l privi cu surprindere.

— Iartă-mă, fără să caut, am dat peste concepte.

Ea'l ameninţă cu degetul, fără supărare, înroşindu-se însă foarte mult.

— In fine. Simpatiile nu se discută, dar convenienţile se respectă şi cercetarea caracterelor se impune.

Angela aveà să cugete mult la vorbele fratelui ei. De când Robert rămăsese capul familiei, stăpân peste avere, se deşteptase la răspunderea faţă cu interesele lui şi a surorii lui, şi repede ajunsese la un fel de maturitate aşezată care cereà seriozitate, prevedere şi muncă.

Işi judecase dar nechibzuita pornire pentru Ametista, care'l împinsese cu uşurătate să creeze o situaţiune falsă şi pentru Ametista faţă cu doamna des Vieux-Arbres, şi pentru sora lui faţă cu Ametista, care, la urma urmei, era în afară de anume orânduiri sociale; şi pentru el faţă cu câte-trele.

Culme apoi a faptei lui, eată şi... simpatia surorii lui pentru Simileanu, om de rând, cu toată inteligenţa lui. Şi încă nu cunoştea din ce mijloace se întreţinea tânărul, la Paris. Ar fi sărit în sus, ca muşcat de şarpe. Văr, aflase cu siguranţă că nu-i era, după ce se întorsese, când cu moartea tatălui lui: anume lucruri se şoptesc, şi fraţii Ametistei nu se sfiiseră, la câte-o beţie, să arunce ruşinea legăturii surorii lor cu Simileanu, în capul Ametistei.

Când mai citise şi conceptele scrisorilor surorii lui către Ametista, simpatia ce i-o bănuise dela Paris, avù în ochii lui însemnătate cu mult mai sentimentală şi luase hotărârea să tac firele. Totuş, în convorbirea ce avusese, fusese destul de blând, de circumspect, fiindcă el era vinovatul. Aveà să se gândiască şi el mult cum să înlăture putinţa, în viitor, a unei căsătorii. Nu, Simileanu nu-i era pe plac. Işi iertà sie îndrăznelile din multe împrejurări ale vieţii, nu iertà pe-ale lui Simileanu, sărac, ambiţios şi din popor. Spiritul de clasă vorbia în el şi nu'şi ascundeà lucrul; era firesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

Houlgate, pe timpul acela, nu avea nici o faimă ca loc de vilegiatură, cu toate că «plaja»-i era foarte potrivită pentru băi de mare. Totuşi în fiecare vară între cincizeci şi o sută de familii, din cele cu mijloace de traiu restrânse, veniau să respire aerul mării şi să facă băi. Târguşorul din apropierea ţărmului, avea două hotele măricele de curând clădite tocmai în vederea creşterii numărului vizitatorilor, iar parte din locuitori primiau în gazdă becheri sau familii cu copii. Dejà din timpul lui Napoleon I-iu, bunicul doamnei Sorrel-soacra şi a fratelui ei Yves Kervick pusese temelie unei frumoase averi, ca stăpân al câtorva vase ce transportau cereale în Anglia. Şi meşteşugul acesta trecuse la doi băieţi, dintre care, unul, la rândul lui îl trecu lui Yves şi bărbatului Ivonnei Kervick devenită doamna Sorrel.

Fiul acesteea nu mai voise să mai urmeze acelaş comerţ, şi se dusese la Paris, unde, în timpul celui de al doilea imperiu, cu întreprinderi de dărâmări şi de clădiri de case, atunci când Capitala Franţei luà altă faţă, — se îmbogăţi întreit şi împătrit de mult, fără a se gândi să se însoare decât târziu, şi atunci luase pe Eva Darral, în contra voinţii mamei lui. Pe urmă Eva, devenită doamna Sorrel ştiuse, după ducerea de două trei ori la Houlgate, să mlădieze firea războinică a soacrei şi mai ales după ce născuse pe Jacquelina.

Când îi muri fiul, — bătrâna era şi ea văduvă, — luă pe Jacquelina care avea atunci cinci ani şi o ţinu la ea până ce împlini opt ani, etatea pentru şcoală. Din acel an, fetiţa îi venia în fiecare vacanţă mare: pe mama ei nu dorià bătrâna s'o vadă, — şi mai ales Yves n'o putea suferi. Şi acum primi cu aceeaş dragoste pe nepoţică şi chiar pe «guvernantă» după cum o socoti pe Ametista, deşi nu-i fusese vestită cu asemenea titlu. Cu toate că-i bătu prea mult la ochi frumuseţea domnişoarei Sătescu, — dar o văzu foarte modestă, aşezată, respectuoasă şi-i plăcu. Jacquelina îi vorbi cu atât de mare însufleţire de «marea ei amică», încât după câteva zile bătrâna prinse chiar simpatie de ea. Ametista o sfătuise pe copilă să nu pomeniască faţă cu mama mare şi cu un-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiul nici un cuvânt de teatru și de cariera ei. Această prevedere prinsese bine: altfel șederea ei în casa aceasta burgheză strâns legată de anume tradițiuni, — nu i-ar fi fost cu putință.

Casa, cu două caturi, cu obloane verzi, încăpătoare, cam aspră de înfățișare înlăuntru ca și de-afară, — o înveselia nu mai în timp de vară grădina și vioiciunea Jacquelinei.

De altfel, masa era bogată și vinurile vechi nu lipsiau: Yves nu le detestă defel, însă nici nu abuză de ele. Cidrul nu-i era plăcut. Nu i se cunoscuse omului acestuia, ciudat în toate apucăturile lui, nici o intrigă amoroasă. Fugea de femei, cu cât erau mai tinere, ca dracul de tămâe. Tot târgul și împrejurimile care'l cunoșteau, îl socotiau «legat» și familiile cu fete de mult renunțaseră la ideea de-a'l gineri.

Yves e nalt, drept, potrivit de gras, de-o sănătate de fier, bălan, roșcat, aspru de privire, de vorbă, de chip. La cei șasezeci de ani ai lui, părea de patruzeci și cinci cel mult. Avea suflet bun însă și mână largă, foarte pe ascuns, față cu pescarii săraci și cu văduvele celor ce pieriau. Care să fi fost cauza că nu suferia pe femeile tinere?

Era o taină pe care numai sora Yvonna o cunoșteà, de care de mulți ani nu se mai vorbise între ei. Singur Yves nu primi bine pe Ametista și în primele zile a trebuit multă cheltuială de duioșie și de desmierdări din partea Jacquelinei, spre a-l face mai binevoitor.

Intr'o zi, — la vr'o două săptămâni dela venire, — Yves fu silit de «mica diavoliță» să meargă pe plajă cu ea și cu străina. In ce dispozițiune sufletească va fi fost «ursul», în ce chip va fi vorbit Ametista cu el, — Yves singur va fi fost în stare s'o simtă dacă nu s'o spue. Destul că începu a privi... mai altfel la frumoasa și cumintea «prietenă mare» a nepoțelei, — iar la întoarcere, se închise în casă... turburat par'că... în prada a nu știu căror simțiri, dacă nu noua, — uitate însă de demult, de foarte de demult.

La cină, Yvonna simți numai decât că plutià ceva neobișnuit în aer și că mutra «ursului» era par'că mai... «umanizată». Vorbi, ceea ce deja era prea mult; dar glumi... ceea ce era de uimit: de ani întregi frățiorul nu mai deslegase gura săculețului de odinioară, în care avusese umor și chiar spirit. Jacquelina, în nevinovăția și în zburdălnicia ei observă prefacerea și o subliniă cu o glumă de haz. Bătrânul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcu mai roşu decât era şi arătă o sfială de copil prins cu ceva nepermis, apoi deveni tăcut. Yvonna o certă pe Jacquelina că'şi supărase unchiul.

— Nu, nu m'a supărat, mijloci Yves... şi zâmbi. Atât mai vorbi în acea seară.

Din acea zi însoţi regulat pe amândouă fetele, pe plajă şi în excursiuni, — ceea ce făcu pe târgoveţii lui să se închine de mirare. Era faţă cu Ametista de-o delicateţe ce nu i s'ar fi bănuit, iar în priviri, aveă acel nu ştiu ce al tinereţii care intonează cântecul dragostei.

— Doamne, Ametisto, îi zise într'o zi Jacquelina, bagi de seamă că unchiul s'a făcut mieluşel şi prieten cu dumneata, dar prieten, nu glumă.

Ametista râse.

— Ce? ori a fost altfel unchiul dumitale?

— Dar negreşit că da... fireşte că da.

Şi cu limbuţia ce-i era firească îi spuse cum îl ştia şi cum îl văzuse de când era mică.

— De altfel, nu i-ai luat seama şi tu, de când am venit?

— Ori cum, mă bucur că am avut darul de-a'l schimbă, zise Ametista cu un fel de ironie.

Jacquelina, cu intuiţiunea prea timpurie a firii moştenite dela mamă-sa, îi căta în ochi cu înţeles anume şi rosti cu naivitate.

— Eşti şi frumoasă tare, Ametisto.

Ea nu se putù opri să nu se înroşiască, înaintea acestor ochi de copil cari-i vorbiau cu pricepere şi cu intenţiune anume.

— A! domnişoară, îi zise cu oarecare seriozitate, ce'ţi închipui dumneata în mintea-ţi de copil?

— O! nu sunt tocmai copil cum mă crezi, Ametisto, exclamă ea, cu acelaş chip de nevinovăţie isteaţă. La noi în pension se vorbesc multe. Şi apoi, la doisprezece ani trecuţi.

— Ce spui? La doisprezece ani ai dumitale, ce este? îi rosti cu ironie glumeaţă.

Jacquelina, ea se înroşi acuma... şi plecă ochii.

— Am să spun mamei tale să'ţi pue roche lungă d'acuma.

— Mă iei în râs, Ametisto? răspunse ea, zâmbind.

Şi miră pe Ametista când mititica începu a-i înşira «observaţiunile» ei în privinţa Unchiului, — cum o fură pe Ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

tista cu priviri, așa, nu știu cum, — în fine cum o fură pe ea Armand Privat, un vecin cu pensionul. Astfel își dădu pe față și «mica» ei taină de amor copilăresc, fără să se sfiiască, cu o vioiciune și cu o drăgălășie care-i făcură plăcere Ametistei, deși nu luă în nume de bine asemenea precocitate a fetiței. Această convorbire o îndrumă și pe Ametista să observe pe Yves și putu întări observațiunile Jacquelinei.

— Ar avea haz să se înnamoreze bătrânul «urs» de mine, își zise ea, cam în glumă, dar cu oarecare nemulțunire: n'ar fi voit să fie ea cauză turburării vieții liniștite a acestui om ce se uitase în fundul provinciei lui. Căută dar să fie mai rezervată de aci înainte, mai ales că luase seama că și bătrâna îi observă pe amândoi cu oarecare neliniște. Cu tot incidentul acesta, viața ce ducea aci îi eră plăcută și-i prilă. Aerul, băile, plimbările îi ștergeau pe toată ziua urmele de slăbiciune trupească și-i dădeau feței colorit strălucitor.

Fără să se amestece cu lumea venită în vilegiatură, vedea că este obiectul privirilor și desigur al vorbei tuturor. Întâlnia căutături și zâmbete provocătoare, — desigur îndreptățite de calitatea de «guvernantă» ce i-o atribuiau toți, și asemenea obrăznicii uneori prea bătătoare la ochi o cam iritau.

Tot Jacquelina, cu spirit mușcător la adresa «tinerilor don-Juani», îi atrase atențiunea Ametistei.

— Și eu văd că te supără «impertinența» lor... încheiă.

— Drăguță, nu observa asemenea lucruri, îi zise, desmierdând-o. Nu sunt pentru o domnișoară bine crescută. Vezi? Nu mai zic «pentru o copilă încă».

— Dar dacă e firea mea așa, Ametisto. Ce? fac rău cuiva ori mie?

Ametista nu mai stărui.

Pe la începutul lui Iulie lumea se făcu mai numeroasă. Pe plajă întâlniră un chip nou: un tânăr nalt, subțiratec, cu față suferindă, cu niște ochi însă de-o mare frumusețe: albaștri ca cerul de primăvară, mijitori, plini de-o bunătate de nespus. Îl întovărășiă o doamnă în etate, — poate mama lui, poate vr'o rudă; asemănare nu eră între ei.

Tânărul se opri în loc, privi lung la Ametista și se înroși ca focul. După ce grupul de trei trecu, tânărul o urmări mult cu privirea și Jacquelina, întorcându-și capul, văzu și avu un zâmbet ciudat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

Intâlnirea se făcu şi în zilele următoare, regulat la aceeaş oră. Dar nu numai Jacquelina spionă mişcările tânărului suferind, ci şi Yves: la fată era ironia; la acesta, gelozia: bătrânului nu-i erà la îndemână admiraţiunea ce izbucnià în privirile acelea pline de-o nevinovăţie de copil. Privià însă la Ametista şi o vedea indiferentă: acest lucru îl liniştià, dar îi încătuşà veselia cu care se obişnuise.

Pe la mijlocul lunei o furtună grozavă cu ploi torenţiale ţinu vr'o trei zile în şir. Nimeni nu ieşi pe plajă.

Ametista, în anume ore, stătu în camera ei şi îşi mai aduse aminte de studiile ei. Cu prilejul acesta avu o surprindere: Jacquelina, ascultând-o zicându-şi bucăţile, se apropià de dânsa, niniritoare ca o pisicuţă, o luă de gât, o sărutà, şi-i zise pe şoptite:

— Ştii, scumpă amică, ce mult îmi place şi mie teatrul? M'a dus rar, mama, dar am rămas cu dragostea de teatru.

— Dacă nu i-ar plăcea lumei teatrul, ce ne-am face noi, artiştii?

— A! vezi că nu aşa, Ametisto: eu vreau să joc, să fiu artistă ca tine.

Ametista o privi cu uimire.

— Cum se poate! Nu drăguţă, să nu ai gândul acesta, îi zise apoi cu seriozitate. Lasă că familia dumitale nu s'ar învoi niciodată, dar...

— Vrei să zici că nu face pentru mine? Cum a făcut însă pentru dumneata? Ori, fiindcă sunt bogată?

— Tocmai.

— Dumneata dacă ai fi avut avere, nu te făceai artistă?

— Aşa cred.

— Teatrul e dar o carieră pentru cei săraci?

— Negreşit. E un tărâm de muncă cinstită, ca ori care altul. Dumneata nu vei avea nevoe să munceşti, şi e foarte bine. Vei încurajà însă Arta, supt toate formele ei de arătare şi va fi o activitate folositoare.

Copila rămase pe gânduri, pentru întâea oară serioasă dar şi tristă.

— Nu te întrista, drăguţa mea. Mai târziu, când vei intra în lume, măritată şi fericită, căci ai fire bună, îmi vei mulţumi fiindcă te-am întors dela gândul acesta, — îi zise, nu fără a'şi înăbuşi un oftat fără de voe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1968

— Nu înțeleg dece... Dar... în fine, vom mai vorbi. O întrebare numai: la ce etate și cu ce studii făcute se poate intră la conservator?

Ametista zâmbi.

— La douăzeci de ani cel puțin... și după ce termini cu pensionul.

— Dumneata câți ani ai?

— O! eu sunt bătrână, Am douăzeci și trei de ani trecuți.

Aci se opri convorbirea, nu însă și gândul fetiței. Când se potoli furtuna, se svoni că un vas se înnecase în apropiere de țărm și că nimeni nu-i venise în ajutor cu toate semnalele și strigătele după ajutor. Doamna Sorrel bătrâna ținu să vadă și ea nenorocirea și însoți pe fratele, pe nepoata ei și pe Ametista.

La țărm se afla mai toată lumea din târg: a locului și cea străină. Întâmplarea făcu să fie lângă ei, unde se opriră, tânărul suferind cu femeea ce'l însoția.

Cerul era încă brăzdat cu nori cari se pierdeau în depărtatele zări ale oceanului încă în frământare, dar soarele scăpă câte puțin și furișă raze fierbinți. La acele scurte aruncări de lumină, valurile înspumate prindeau licăriri supt cari păreau și mai posomorâte. La vr'o cinci sute metri dela țărm, în dreptul unei stânci colțuroase, un vas de transport, aruncat de valuri din drumul lui, se izbise de stâncă desigur. Acum stă cu vârful întrat în apă și plecat cam într'o parte, cu un catarg frânt dela jumătate și cu altul atingând stânca.

Nici o viață pe el. Numai niște păsări albe sburau în juru-i. Valurile îl mișcau în loc din când în când. Vestea eră că vr'o patru corpuri fuseseră aruncate la țărm și că primăria le dusese la casa mortuară dela cimitir.

Pe chipurile tuturor eră durerea sau groaza. Bărtânul Yves privia țintă la vas și își mușca mustățile, posomorât.

— Ce nenorocire! se adresă doamna necunoscută către doamna Sorel.

— O! da, doamnă.

Privirea Ametistei și a tânărului se întâlni... Jacquelina zâmbi. Unchiul nu luă încă seama.

— Pentru întâia oară venim aci, legă vorba doamna. E o plajă foarte plăcută. Imprejurimile apoi...

— Credem cu toții că va avea un viitor frumos, răspunse doamna Sorrel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Daţi-mi voe să mă prezint: Madelena de Camargues... şi fiul meu Jules.

Doamna Sorrel se înclină, zâmbind şi cătând la tânărul care se grăbi a o salută şi a-i săruta mâna foarte respectuos.

Negreşit că se făcură apoi toate prezentările. «Ursul» mormăi un «încântat» foarte puţin prietenos şi tuşi uscat, cătând la Ametista, apoi la tânărul slăbănog.

— Asta nu mai are mult, şi inima îi mai zbârnâe... se gândi Yves.

Doamna de Camargues, blondă, delicată, încă tânără la etatea ei, plină de distincţiune legă şi mai departe vorba, plăcu bătrânei şi Jacquelinei, pe care o desmierdă părinteşte.

Cu toţii luară drumul spre târg.

— Medicii mi-au recomandat acest loc, ca mai liniştit şi mai priincios pentru sănătate fiului meu, care a fost foarte greu bolnav. Deja văd că-i face bine şi'mi dă speranţe de întremare pentru el.

Şi-l acoperi cu duioasă privire de mamă, în care erâ încă temeri şi grijă.

— Numai locuinţi nu prea sunt încă tocmai potrivite... urmă doamna de Camargues.

— In adevăr că nu sunt pentru o societate aleasă... răspunse doamna Sorrel. Dacă însă lumea va urma să vie, desigur că se vor face; capitalurile libere aceasta cer.

— Domnişoara... e franceză? După nume nu s'ar părea, — se adresă Ametistei.

— Sunt românca... din România... dela Bucureşti.

— A!... E departe, prin Rusia.

— Nu, doamnă: vecină cu Rusia. Suntem de neam latin ca şi dumneavoastră, ca italienii, ca spaniolii.

— Frumoase fiinţi sunt în ţara dumneavoastră, îi zise cu drăgălăşie.

Jules se înroşi. Ametista de-asemenea, fiecare dintr'un simţimânt deosebit.

— O! da, e foarte frumoasă «marea mea amică», intră în vorbă Jacquelina. Dar eu o iubesc fiindcă e bună şi nobilă.

Jules îi zâmbi amical pentru lauda aceasta adusă fiinţii ce'l prinsese de inimă. Yves avu un fel de mormăit odată cu o privire aspră aruncată lui Jules.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Drumul făcându-se strimt, în apropiere de târg, doamna Sorrel și doamna de Camargues o luară înainte, ursul se potrivi din pas cu Ametista, foarte mulțumit că luase c'un punct înaintea tânărului «muribund», Jules rămase la urmă cu Jacquelina. Atunci diavolița începu a-i deschide vorba de Ametista și cu prea multă dibăcie pentru etatea ei a'l face să'și dea pe față admirațiunea și impresiunile lui, fericit că avea cui să-i vorbiască de ea. De fire foarte sentimentală, ajunsă slăbiciune din cauza boalei, care'l rodiă încet dar sigur, Jules trăia mai mult în închipuirea lui pe care și-o împoporă cu visuri, cu imagini sensuale.

Cum văzuse pe Ametista, fatala aprindere după o ființă reală se și declarase și, cu naivitatea unui copil se destăinuise la moment mame-si. Aceasta se cutremură: de ce-i fusese teamă nu scăpase, și doar într'adins alesese un loc mai retras, unde să nu se întâlnească cu vr'o fată sau cu vr'o femee frumoasă precum visa bietul ei fiu. Fatalitatea însă îi pusese în cale pe cea mai frumoasă poate din ființi. Erau un pericol emoțiunile dragostei: medicii i-o afirmaseră.

Firii omenești îi place însă să'și făurească speranțe, să se amăgiască cu bună credință: aprinderea inimii punea pe chipul tânărului un început de colori cari părură mamei a fi ale sănătății. Mulțumirea luându-i gândul dela boală, înrăutăți negreșit și fizicul dar tot în chip aparent. Pofta de mâncare îi revenise, acul mării îi însemna ceva din punctul de vedere therapeutic. Exteriorul se modifică, puterile tinereții intrau mai cu rezistență în luptă, însă în organism răul pândiă și păsia în chip tainic.

Doamna de Camargues își zise după câteva zile că medicii se înșelaseră în privința gravității boalei, că o exageraseră spre a'și trage meritul vindecării mai cu folos pentru ei.

Recunoscând că domnișoara străină intră cu mult în această schimbare fericită a fiului ei, îi promisese să-i ușureze cunoștința cu ea. «O guvernantă» nu puteă să aibă mari pretențiuni de virtute și... fiul ei aveă cum să'și mulțumiască l«un capriciu». In timp ce Jacquelina vorbia cu fiul, ea vorbia cu doamna Sorrel și luă informațiuni amănunțite asupra fetei. Când i se spuse că nu era «guvernantă» ci amica Jacquelinei, ci amica mame-si, doamna de Camargues simți neliniște

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi grijă. «Micul roman» ce închipuise pentru Jules se făcea cu neputinţă.

In acest moment tocmai Jacquelina, cu ton uşor luător în râs arunca lui Jules cuvintele:

— O! dar dumneavoastră o iubiţi pe Ametista mea... domnule.

Lui Jules, încremenit, şi roşu până în albul ochilor, nu-i venia să'şi creadă auzului; aveà în preajmă o fetiţă cu rochie scurtă ori o fată în tot locul?

Iar diavoliţa făcea haz în ea de ruşinarea acestui domn cu mustăţile destul de măricele.

— Ce naiba! aşa's bărbaţii? se întreba, zâmbind ciudat. Văzându-l că tace şi că se uita înainte, ţintă, călcând ca pe cioburi, — ea îi şopti maliţios.

— Ei, ce ziceţi? Să-i spun Ametistei că o iubiţi?

Alt moment de încurcătură pentru sfiosul înnamorat.

— A! dacă nu voiţi, nu-i spun... zise împeliţata, râzând.

— Domnişoară, daţi-mi voe să vă spun că mă... uimiţi cu spiritul dumneavoastră... glumeţ.

— O! dar eu nu glumesc deloc, domnule.

Şi ce nevinovată-i erà privirea ridicată spre el! Apoi, c'un fel de melancolie.

— Ce înseamnă, Doamne, să nu poţi fi luată în serios!

Jules nu mai ştiu ce să zică: nu puteà să hotărască: erà nevinovăţie, erà viclenie şi bătaie de joc? La o copilă încă, şi bine crescută? Tot în acest timp ursul povestia Ametistei câteva întâmplări din viaţa lui de «armator» şi o furà cu priviri atât de galeşe, că ar fi înflorit cu ele flori pe o stâncă goală. Aşa ajunseră în dreptul porţii casei.

— Aveţi frumoasă locuinţă, doamnă, lăudă doamna de Camargues.

— Vă rog... ne faceţi onoarea?

— Vă mulţumesc, doamnă pentru amicala dumneavoastră invitare, de care însă, cu voea dumneavoastră, mă voiu folosi mâine.

— Atunci, cu plăcere, doamnă, pe mâine... pentru mica, gustare dela patru dup'amează.

Ori cât se considerà doamna Sorrel, ca fiind de viţă veche, acel «de» pe lângă numele de Camargues, la care se adăugà un castel în Périgord şi câteva domenii ce însemnau o avere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vrednică de luat în seamă, — o înrâuriseră și cunoștința cu nobila doamnă o măgulià. De aceea, invitațiunea cu care n'ar fi onorat pe oricine, dela prima vedere. Cei din urmă sosiră și ei, — mai târziu, Jules și Jacquelina ; apoi, se despărțiră.

August veni c'un timp delicios, — fără căldurile lui prea mari, fără ploile cu furtună. Parte din vizitatori plecară și alții începură a veni. De pe la alte localități de pe țărm, se arătau escursioniști cărora le plăceau plaja, dar cari plecau repede căci nu găsiau altă atracțiune. Intre Ametista, Jacquelina și Jules se așezase bună prietenie. Când hoțoaica de fată îi lăsa într'adins singuri și se făcea că umblă după scoici mititele, pe plaja întinsă, — Jules îndrăznià să fie patetic și s'o facă să-i înțeleagă iubirea.

Ametista o știuse întâi dela neastâmpărata fată și o pricepeà în de-ajuns. Insă în inima ei vorbià numai mila și înduioșarea pentru nenorocitul tânăr de boala căruia îi vorbise doamna Sorrel. Il asculta dar fără să se supere, zâmbind, ca să nu'l descurajeze.

In această zi de pe la începutul lui August, Jules păreà preocupat, avea scurte mișcări nervoase, iar în priviri ca o hotărâre, pentru care aștepta moment anume. Ajunseră pe plajă.

— Ah! ce frumoase scoiculițe... murmură el... Sunt mai multe par'că decât ieri.

— Nu-i așa ? zise Jacquelina, zâmbind răutăcios. Ce ziceți domnule Jules, dacă mi-aș face o provizie mai îmbielșugată ?

El se înroși. Ametista înțelegând, zâmbi ușor.

— Să adun și pentru tine, Ametisto ?

— Dacă vrei tu...

— Știi... ca să stau mai multișor. Clipi din ochi și o rupse la fugă, râzând.

— Foarte deșteaptă și drăgălașă... zise Jules, privind lung la Ametista... Ori cum, înțelege... prea mult... unele lucruri.

— Naturi prea timpurii, domnule de Camargues. Cu etatea însă va veni seriozitatea iar inima ei bună va acoperi unele lipsuri.

— Mai ales înrâurirea dumneavoastră îi va fi de mare folos. E o fericire să aibă cineva parte de-o tovărășie ca a dumneavoastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sunteţi prea bun...

— Da, se poate. Nu zic că sunt rău. Mă întreb numai dece oamenii buni nu au parte de tot ce e bun?

— Dar sunteţi din ce în ce mai bine şi peste foarte puţin timp veţi fi sănătos şi pe deplin mulţumit.

— Să vedeţi, domnişoară, sănătatea poate fi dar preţios; se poate dobândi. Însă, spre a se menţine, trebue fericirea, această nălucă pentru majoritatea oamenilor. Iar fericirea o poate dărui numai femeea, — femeea dulcilor noastre visuri de tinereţe şi de iubire. O! cât am dorit-o de mult, pe femeea aceasta şi...

Se opri de odată.

Ametista se simţia stânjinită: se repeta încă odată trecutul, cu alt om, supt aceleaşi forme, adevărate desigur, dar banale, banale pentru cel deziluzionat şi cu inima pusă la carantină.

— Vă poate interesa, domnişoară, povestea unui bolnav... ca mine?

— Un singur lucru aş dori pentru dumneavoastră, îi răspunse cu bunătate, să înlăturaţi ideea de boaiă, care e mai primejdioasă decât boala însăşi.

— Negreşit, înţeleg. O poate înlătura însă cu temeiu, femeea... iubita gândurilor noastre. In ea reşade complexul însuşirilor ce ne poate scăpă.

— Dar mama dumneavoastră, devotată şi care vă pierde din ochi de drag?

— Mama... ne-a dat vieaţa, iubita căreca îi închinăm această vtaţă, ne-o ţine, ne face să putem trăi. Vă rog, nu vă supăraţi domnişoară. Vă cunosc, nu de mult, dar mi se pare că v'am cunoscut de când exist: vă iubesc, adânc nemăsurat de mult. Aţi primi oare să fiţi soţia mea?

In faţa unei asemenea propuneri de-odată şi pe neaşteptate Ametista simţi că i se strânge inima. Acesta ierâ glasul iubirii adevărate, îl înţelegeă şi se înfiorâ de amărăciune. Ce să răspundă? Pe acest biet tânăr l-ar fi ucis c'un cuvânt şi nu'l putea face să trăiască c'o speranţă asigurătoare. El o privia cu atât de vie nelinişte, îngălbenit la faţă, aproape tremurând, că Ametista, cuprinsă de milă, îi zâmbi prietenos şi-i răspunse.

— Fără să'mi cunoaşteţi familia şi cariera?

— Familia o vom alcătui noi, cariera va începe dela în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soțirea noastră: averea noastră permite viață largă, fără griji. O! nu v'o spun, ca o ispită, vă rog să credeți. Inima apoi nu m'a înșelat niciodată când am avut în față pe cineva: l'am cunoscut numaidecât. In iubire, cum să mă înșele? Sunteți nespus de bună pe cât sunteți de frumoasă.

— Imi dați voe să mă gândesc. O! nu spre a vă refuza, — se grăbi să zică: am nevoe însă de-a cugetà la situațiunea ce mă faceți să întrevăd.

— Vă mulțumesc, domnișoară. E o speranță, o! da, e speranța cea mai plăcută ce'mi dați. Să vedeți ce sănătos mă voiu face. Și dumneavoastră veți fi făcut minunea.

Ea zâmbi, în timp ce în inima ei era o mare durere.

— Ce să fac? se gândi, după ce ajunse acasă și se încuiă în odaia ei, spre mirarea Jacquelinei.

Imprejurările se urmau prea repede în viața ei. Pentru bietul tânăr simțiă acea milă plină de înduioșare ce este una din rarele însușiri ale firilor alese. Nu se gândiă de fel la dânsa în ce privià situațiunea materială și nume. Se gândiă numai la el, îi erà simpatic fiindcă suferià. Dacă ar admite putința căsătoriei cu condițiunea de a'și păstrà cariera, rămânea totuș un scrupul de conștiință: erà bună, dar nu mai erà castă în felul cum morala socială cere. Erà onestă și erà sigură că nimic n'ar fi abătut-o dela datoriile de soție; nu erà onestă în felul cum bărbații văd onestitatea, pentru femei, — cu toate că ei numai onești fizicește nu ajung în brațele soțiilor fecioare. Cum dar puteà ea să primiască căsătoria fără să'și deà pe față ceea ce societatea consideră ca rușine? Și erà în stare să o spue tânărului, — sau mamei lui?

Starea lucrurilor erà peste măsură de delicată și o făceà să sufere pentru întâea oară cele mai grele chinuri de conștiință.

Își zicea că în viață e preursit să se întâmple toate și nu blestema împrejurarea care o adusese aci, nici nu luà ca o pedeapsă a cerului venirea ei aci: pentru ea, să se fi întâmplat orice; erà gata să rabde rușine, durere. Ce erà însă vinovat nenorocitul tânăr, a cărui viață erà legată de fir subțire? Dece ea să fie mâna care să'l prelungiască ori să'l curme?

După multă chibzuință, cu lacrimi adevărate de durere, se hotărâ să ia o cale mijlocie: să nu'și spună încă păcatul și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să dea speranţa: peste câteva luni, până ce va termina şcoala tânărul se va întrema, hrănit de speranţă, şi atunci va puteà să înfrunte lovitura ce desigur era să-i fie destăinuirea ei.

Dacă va trece peste trecutul ei, — atunci... îl va luà. Rămânând artista, va rămânea soţia bună şi devotată.

In acest timp erà, jos, în odaea de lucru a doamnei Sorrel, altă scenă. Evenimentele se grăbiau. Yves nu mai ieşise la lumină de când «muribundul» începuse a învia în tovărăşia frumoasei Pariziene.

— Bine, Yves, îi zicea doamna Sorrel cu asprime: e cu putinţă ca la etatea ta să umbli a legà de bătrâneţe, primăvara? Ţi-ai pierdut sărita? E cuminte ce vrei să faci? Şi îţi închipui că fata ar primi, cum ar zice: «bună ziua» unui prieten? ce nebunie!

— Soro, poate fi nebunie, dar e dulce şi mai ales în iarnă, răspunse «ursul» cu blândeţe. Dacă ai vreà tu, s'ar face. Şi ce ţi-ar strica? Tu ai averea ta, eu pe-a mea, bine dobânditâ şi pe care s'o pun la picioarele răpitoarei copile.

— Nu, Yves, nu voiu să mă fac de râs. Dacă te'ndeamnă ciuperca ta de inimă, hai, du-te şi-i fă declaraţia. Numai să nu iasă... de războiu.

— Crezi tu adecă să prefere ea pe mortul-viu pe care vântul nenorocirii lui l'a suflat încoace?

— Se prea poate. Ţi-am spus că fata îmi pare a-l privi cu simpatie.

«Ursul» se posomorâ, nu ştiu ce mormăi şi începu a se plimbà ca într'o cuşcă în care ar fi fost prins.

— Yves, ascultă-mă, fii cuminte, şi nu'ţi face de râs numele şi etatea.

— Etatea! etatea, mormăi el. I-aş da optzeci la sută înnainte mortului-viu... Hei-hei!

Yvonna pufni de râs, ori cât erà de supărată.

— La urma urmei eşti stăpân pe tine: fă cum vrei.

«Ursul» ieşi atunci, trântind uşa, ceea ce nu mai făcuse.

Yvonna ridică din umeri.

— Fata asta a întors casa cu josu'n sus. Dar... ce e dânsa vinovată?

A doua-zi doamna de Camargues scrise doamnei Sorrel că erà indispusă, şi că, neputând ieşi din casă, o ruga să pof-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tiască până la ea. Dacă și domnișoarele doriau să o vadă, ar fi fost fericită să le salute în modesta-i locuință dela otel.

Doamna Sorrel nu bănui scopul poftirii și răspunse că va veni cu plăcere, în tovărășia fetelor. Eră cam nepriincioasă ziua pentru bae, din cauza vântului prea puternic. Pentru plimbare însă nu puteà fi protivnică, mai la adăpost, după partea înaltă a malului.

Doamna Sorrel plecă pe la orele trei și jumătate, însoțită de Ametista și de Jacquelina. «Ursul» le privi mormăind, pe urma lor, frământat de gelozie și par'că de un gând nou, — de răzbunare. După ce gustară câte ceva, în camera spațioasă de la catul de sus, ce da pe un balcon destul de larg înconjurat de plante agățătoare, — doamna de Camargues zise:

— Doamnă Sorrel aș aveà să vă cer un sfat, dacă îmi dați voe.

— Mă rog. Dacă vă pot fi bună la ceva, — bucuros.

Jules se ridică.

— Când e vorba de consultațiuni, zise, râzând, martorii pot fi de prisos. Primesc domnișoarele să'mi facă plăcerea de-a mă însoți la puțină plimbare?

— Da, desigur, zise Jacquelina, repede.

— Adecă tu Jules, nu te-ai mulțumi numai cu tovărășia domnișoarei Sorrel?

El păru încurcat.

— Mă rog, dacă și Ametista mea poate face parte din consult, eu mă mulțumesc numai cu domnul Jules... zise Jacquelina, râzând.

Ea simplifica totdeauna, și adese ori la timp, formalitățile. Înțelesese repede ce putea fi «consultul» și că Ametista nu trebuia să lipsiască. De ce dar prea multe «fasoane»? Dar și Ametista înțelesese și inima-i bătea cu putere.

— Atunci, domnișoară Sorrel, la ordinile dumneavoastră.

— Așa? Îți ordon să'mi iei brațul.

Și, râzând amândoi, ieșiră, el și emoționat. Doamna Sorrel căță lung la doamna de Camargues: despre ce putea fi vorba? Își trecu privirea la Ametista: oare despre ea? Din atitudinea fetei care, știa poate mai mult decât dânsa, ghici că altceva nu putea fi.

— Scumpă doamnă Sorrel, începu doamna de Camargues

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după cum am mai vorbit cu dumneata, toată mulțumirea mea ca mamă, toată rațiunea mea de-a trăi, ca ființă, sunt în existența fiului meu. Dumnezeu mi-a dat bucuria de-a'l fi dobândit, dar îmi era prea mare și prea absorbitoare dragostea mea de el, ca să nu-mi fi ispitit credința: i-a trimis boala și pentru mine a început grijile, suferința. Nu am ce-i refuza, acestui scump copil și, de altfel, n'am ce zice, nici nu mi-a pretins vreodată ceva care să fie în contra onoarei numelui și a familiei. Acum, închipuiește-ți, scumpă doamnă, că ai avea dumneata un fiu în asemenea condițiuni și că acest fiu ar veni și ți-ar zice: «mamă, iubesc: îmi dai pe ființa iubită? Voiu trăi, căci mă voiu însănătoșa cu totul; mi-o refuzi? Voiu muri; de acest lucru să fii sigură».

Glasul mamei se învălui: lacrimi începură a i se roti în ochi până ce găsiră vad spre a se scurge încetișor pe valea obrajilor pentru o clipă două, pieriți.

— Doamnă, m'ați mișcat adânc, răspunse doamna Sorrel, emoționată. Noi, burghezii, avem mai puține pretențiuni decât dumneavoastră, aristocrații, și vă facem o vină din aceasta: tradițiuni scumpe o cer. I-aș răspunde fiului meu: dacă ființa pe care o iubești e cinstită, alte considerațiuni le uit și ți-o dau.

Ametista avù un junghiu prin inimă și pentru o clipă se făcu de ceară. Pe dinaintea ochilor i se învălui: față cu solemnitatea momentului, când două mume, chiar față cu pericolul de-a se pierde o viață, puneau în cumpănă *cinstea*, ca mai presus,—simți cumplit de dureros remușcarea că tocmai asemenea condițiune n'o mai avea.

Ori cât desbătuse cu sine putințile în împrejurarea aceasta, — acum vedeà realitatea îngrijitoare în tăria unor tradițiuni ce nu i se mai arătau ca fiind prejudecăți.

— O! îți mulțumesc, doamnă, îți mulțumesc, — se grăbi a rosti doamna de Camargues cu căldură.

— Imi mulțumiți și mă simt măgulită. Numai, dacă'mi dați voe: era trebuință de sfatul meu când hotărârea dumneavoastră era firească, pornită din însuși sfatul inimii dumneavoastră?...

— Este așa, doamnă și totuși voiam să vă cunosc convingerea, căci numai din convingere poate porni și sprijinul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deci, — adaose, zâmbind — sprijinul dumitale îl cer din toată inima mea.

— Sprijinul meu? întrebă ea, ca și cum nu ar fi ghicit încă.

— Veți vedeà numaidecât. — Scumpă domnișoară, se adresă Ametistei, vă bucurați în casa ospitalieră a doamnei Sorrel de iubirea, care dă prieteniei, cu totul alt preț, cu totul altă lumină. Dacă doamna Sorrel v'ar zice: un tânăr te iubește; mama lui, îngrijată de sănătatea, de viața, de viitorul lui, te dorește noră dragălașă pentru ea, soție scumpă pentru fiul ei..., — ai refuza sprijinul ce doamna Sorrel ar voi să deà îngrijoratei mame?

Ametista se îmbujoră ca asfințitul, ale căruia văpăi sunt lumină, nu însă viață. Și'n acea clipă viața par'că-i se ducea, oricât se așteptase că avea să fie pusă la mijloc.

Închise ochii și nu'și putu stăpâni suferința. Amândouă femeile, când îi văzură neînțeleasa stare, se priviră cu surprindere, cu grijă. Fu pentru două, trei clipe sleirea de puteri a Ametistei. Voința i se arătă și silința ce făcu asupră-i, când privi la doamna de Camargues, îi puse pe buze zâmbet și în priviri duioșie.

— Doamnă de Camargues, înțelegeți că îmi este prea neașteptată această schimbare a soartei mele. Domnul fiul dumneavoastră îmi este simpatic și starea sa mi-a inspirat înduioșarea unei surori. Eram departe de-a avea vr'o speranță eu, fată săracă și străină; chiar după ce domnul de Camargues mi-a destăinuit, ieri, iubirea sa, nu mi-am permis să sper. Am presimțit numai că împrejurările îmi impuneau o datorie. Hotărârea dumneavoastră și întrebarea ce'mi faceți, îmi deschid calea ca s'o pot împlini.

— Da, da, domnișoară, zise doamna Sorrel. Fiul dumneaei e demn de o simțire și mai delicată.

— Oare nu'l veți putea iubi, domnișoară? întrebă muma, cu oarecare nemulțumire în nedumerirea ei.

— Nu acest lucru prezintă vreo gravitate. Sunt destul de bine crescută, doamnă, ca să pot face fericit pe domnul de Camargues. Situațiunea mea prezintă dificultăți.

— Dificultăți, situațiunea dumneavoastră? exclamă mama, cu strângere de inimă.

— Da, doamnă, și e momentul să vă fac s'o cunoașteți,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămânând ca pe urmă să hotărâți dacă trebuie s'o cunoască și fiul dumneavoastră.

Doamna de Camargues se îngălbeni puțin, doamna Sorrel privi la Ametista cu ochi pătrunzători, par'că ar fi voit atunci să'și dea seama ce era și cine era fata aceasta?

— Doamnelor, urmă Ametista, observând pe chipul lor neliniștea, eu studiez, la Paris, arta dramatică.

— A!... exclamară, de odată, amândouă.

Ametista, cu liniște, apoi din ce în ce cu mai multă aprindere, își povesti viața și aspirațiunile, apoi venirea la Paris: era adevăr, lăsând de-o parte iubirea ei și urmările.

Amândouă femeile, de-o potrivă de jignite în anume simțiri tainice ale lor, o ascultau, schimbând priviri aproape dezolate, necutezând să vorbiască și mai ales a privi la Ametista. Povestind, ea își dădea seama de ceea ce era în sufletul lor, lucru la care se așteptase de altfel, — și când termină, arătându-și hotărârea de neînlăturat de-a rămânea artistă, — se făcu tăcere, grea, aproape înăbușitoare, mai cu seamă pentru doamna de Camargues.

— Și nora mea cunoaște că ești artistă? întrebă în cele de pe urmă doamna Sorrel cu oarecare asprime în glas și în priviri.

— Da, doamnă, de vreme ce stau în casa dumisale, cu chirie.

— Ciudat lucru... murmură ea.

Ametista zâmbi trist. Înțelegea că gândul doamnei Sorrel era la Jacquelina căreea i se permisese prietenia cu o artistă!

— Domnișoară, vă mulțumesc pentru sinceritatea dumneavoastră. E o dovadă că mediul nu v'a înrâurit. Dar, dacă după cum ziceați adineauri, ați simțit ca o datorie de-a fi scăparea fiului meu,—dece nu-i faceți jertfa vocațiunii dumneavoastră și să lăsați teatrul?... De ce?

Eră atât de rugătoare femeea aceasta care uita rangul ei social pentru iubirea-i de mamă, că ea se simți răvășită.

— Doamnă și o artistă poate fi soție bună. Pentru mine însă poate fi considerațiunea că împrejurări ce nu se pot prevedea pot aduce schimbări.

— O! domnișoară, ce vorbe ați spus. Dar ce temeri puteți aveà, pentru Dumnezeu!

— Nu vă neliniștiți, doamnă, n'am temeri. M'am ex-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primat rău. Mă gândesc numai că viața are năzuinți care se ciocnesc între ele. Nu mă socotiți egoistă! dar când o ființă are aplecări ce sunt viața ei, nu credeți că i s'ar cere prea mult prin renunțarea la însăș viața ei? Fără această viață, adecă fără plăcerea de-a trăi cu idealul său, — cum va puteà dà altei ființi fericirea la care aceasta aspiră?

Se făcu iarăș tăcere.

— Adevărul e așa, domnișoară, răspunse muma, și sunteți în drept să mă numiți pe mine prea egoistă: vă cer tot și nu voiu să vă las nimic. Da, da, e egoism... adaose, pe gânduri.

Apoi, privind-o cu duioșie, urmă:

— Știu că fiul meu ar primi și singura această condiție a dumneavoastră. Vă spun cu sinceritate că'mi vine mie greu, și înțelegeți dece: sunt legată de-o lume de credințile căreea trebue să țin seamă. Le am și eu, apoi, credințile acestea. O! Doamne, ce e de făcut!

Și își frânse mâinile cu durere.

— Domnișoară, i se adresă doamna Sorrel, când se face o jertfă, ea cată să fie deplină.

Și glasul doamnei Sorrel nu mai eră prietenos: Ametista-i pierise dela inimă.

— Nu, doamnă Sorrel, nu e drept să se ceară jertfă numai dintr'o parte. Eu înțeleg lucrul bine și disperarea mea e că nu știu ce să fac... zise doamna de Camargues.

— Doamnă, începù Ametista, cu glas emoționat: poate că ar fi un mijloc de... împăcare a lucrurilor, cel puțin pentru un timp.

— Cum? în ce chip? întrebă muma, cu sete.

— Să dăm, și dumneavoastră și eu, speranță domnului de Camargues, — hotărând un termen însă și anume, până la Iunie, anul viitor, când eu îmi voiu termina studiile. Țin să'mi iau titlul odată ce am început. Până atunci domnul de Camargues se va însănătoși pe deplin... și...

— Înțeleg, zise cu tristețe muma. Dumneavoastră credeți că speranța însănătoșindu-l, va puteà să reziste durerii în caz când nu v'ar puteà luà... din cauza mea. Este, în adevăr un mijloc, de amânare numai, nu de înlăturare, cu totul, a unui pericol. Ori cum... față cu hotărârea dumneavoastră, este singurul mijloc și vă mulțumesc. Mă iertați, nu-i așa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că v'am pricinuit o supărare? îi zise venind lângă ea şi luându-i o mână.

Ametista îi strânse mâna şi o sărută cu duioşie; ea o sărută pe frunte.

— Sunteţi de inimă, copila mea.

Apoi, după un oftat: în fine, vom vedeà, timpul schimbă anume idei. Voiu vorbi fiului meu. Sunt sigură că mă va duce la Paris, foarte degrabă, adaose zâmbind.

Doamna Sorrel se ridică.

— Să sperăm că ideile domnişoarei se vor schimba, rosti cu oarecare mândrie. Ne daţi voe, doamnă, să ne retragem?

— Să mă iertaţi: v'am reţinut prea mult.

Doamna Sorrel strânse mâna doamnei de Camargues şi aruncând scurtă privire Ametistei, îi zise: să mergem domnişoară.

— Ciudat, se gândi doamna de Camargues: doamna Sorrel pare mai aristocrată decât mine în atitudinea ei faţă cu o artistă.

Pe drum, văzând că doamna Sorrel nu-i vorbeşte şi dându-şi seama că-i pierduse prietenia, îi vorbi ea:

— Doamnă Sorrel, cred că nu v'aţi supăra dacă aş plecà mâine la Paris. Nu-i aşa?

— Domnişoară, în adevăr, noi, modeştii provinciali, avem alte idei despre cei ce se fac artişti, îi răspunse cu răceală jignitoare.

— Totuş, doamnă, vă rog să nu vă credeţi jignită... că aţi stat atâta timp în atingere cu o viitoare artistă.

— Pentru mine, domnişoară, nu mă tem de nimic. De altfel... târgoveţii noştri nu vor afiá. In ce priveşte pe nepoată-mea... e altceva, şi voiu rândui lucrurile cu nora mea.

Ametista se făcu roşie şi avu o clipă îmboldul de-a-i răspunde potrivit indignării care o cuprindea. Se stăpâni însă, ca plată a ospitalităţii.

— Ah! şi Jacqueline a rămas cu domnul acela... Ce lucruri nesăbuite!... rosti cu necaz.

— Imi daţi voe să mă duc să-i caut?

— Nu, domnişoară. Din momentul acesta încetează rolul dumitale de guvernantă... îi răspunse cu asprime. Mă duc eu să-i caut.

Şi se întoarse, apucând drumul spre ţărm. Ametista veni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acasă foarte tristă. Yves îi ieşi înainte, gata par'că să-i vorbiască... Ea îl salută fără să zâmbiască, se urcă în camera ei unde se încuiă şi începu repede să'şi facă pregătirile de plecare, plângând: câtă desconsiderare, câtă umilinţă!

Bătrâna întâlni pe tineri întorcându-se: erau veseli, se vedeà că nu li se urâse împreună.

— Unde-i Ametista? o întrebă fata.

— Unde! acasă! răspunse cu asprime. Apoi, îşi luă seama şi zâmbi tânărului zicându-i: la revedere.

Tânărul, cam surprins, o salută, strânse fetei mâna şi rămase să le priviască depărtându-se.

A doua-zi, la orele şapte de dimineaţă Ametista luă diligenţa. Doamna de Camargues şi Jules, împreună cu Jacquelina împotriva voinţei bătrânei, o petreceau.

— La revedere în curând, îi zise Jules sărutându-i mâna.

— Vă doresc sănătate, domnule de Camargues şi bună venire la Paris, îi răspunse ea. Vă rog însă să aveţi răbdare şi să ascultaţi pe mama dumneavoastră, singura care să hotărască timpul când să vedeţi Parisul, — îi zise cu drăgălăşic.

Jacquelina plângea, şi erà foc de supărată pe bătrâna: care erà cauza repedei plecări a prietenei ei?

VII

E prin Iunie în 1882. Ametista locuieşte din luna octobre a anului trecut, în Bulevardul Sevastopol, la catul al II-lea într'o clădire de bună înfăţişare, reparată cu vr'un an în urmă. Acum e în frigurile examenului din urmă care o va consacra vrednică de-a intra în teatru. Doamna Sorrel bătrâna nu mai venise la Paris dela moartea fiului ei. Se hotărâ s'aducă ea singură pe Jacquelina şi avu fortunoasă întrevedere cu nora ei, cu privire la prietenia neprevăzătoare ce permisese între o... actriţă şi Jacquelina. Ceru dar cu cea mai mare stăruinţă norei sale întreruperea relaţiunilor, ameninţând-o că, la dimpotrivă, va luà măsuri jignitoare pentru autoritatea ei de mamă.

Doamna Sorrel o îmbună, îi promise tot, ca să nu se strice cu familia fiicei sale, iar bătrâna însărcinâ, în taină, pe un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

notar cu supravegherea mumei şi a fetei şi nu pleca până ce Ametista nu se mută din casa nurorii sale. In adevăr, în tot cursul acestui an Ametista vizitase de trei ori pe doamna Sorrel, însă pe Jacquelina nu o mai văzuse, cu tot dorul ce-i era de copilă. In schimb copila îi scrisese aproape în toată săptămâna, când adecă era luată acasă, fără să fi suflat mume-si vre un cuvânt. Arzătoarea curiozitate de-a află odată cauza asprei măsuri a mume-si mari şi-o păstra cu nerăbdare pentru capătul anului şcolar, când îşi hotărâse să vadă pe Ametista, pe ascuns, — dar s'o vadă.

Când Paul Simileanu se întorsese din ţară, pe la mijlocul lui Septembrie, găsise pe Ametista mutată numai de câteva zile. Nu se aşteptă la aşa ceva, deşi Ametista nu-i răspunsese la nici una din scrisorile ce-i trimesese din Bârlad. Îşi zisese că acolo unde era, nu i se expediau, desigur, şi trecea cu vederea, cu toate că ar fi putut prea bine să-i scrie fără să aibă numaidecât prima ştire dela el. Acum că nu o mai găsise în casa unde locuiseră împreună, avu un zâmbet foarte ciudat şi un gând insultător pentru Ametista: «îşi găsise pe altul... desigur»...

Cum rămânea el însă? Din sărăcia de-acasă abia venise cu banii pentru drum şi cu vr'o patru sute de lei, — dărnicia unchiului, — dela care nu putuse «ciupi» mai mult. Ce era de făcut? Şi'l cuprinse o mânie cum încă nu mai avusese. Acesta fusese planul ei de mult... şi cel puţin nu'l înştiinţase. Dar... va găsi-o el... şi-i va arunca în obraz că...

Furia i-o întrerupse femeea care îngrijia de odăi.

— Bună dimineaţa domnule. Acuma am aflat că v'aţi întors. Bine aţi venit... V'a fost bună călătoria?

— Mulţumesc, bună...

— Uite o scrisoare ce a lăsat pentru dumneavoastră verişoara dumneavoastră.

El o apucă aşa de repede că femeea zâmbi, ciudat.

Pe când aceasta ieşia încet, privindu-l, el desfăcu scr'soarea şi citi în fugă. Chipul i se luminâ şi par'că arăta a fi înduioşat.

— Biata Ametista. Nu e după cum am crezut. Cel puţin rămas prietenă.

făcu repede pregătirile trebuincioase şi, fără să se uite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la ceas și să vadă că era încă dimineață, alergă la Ametista.

Intrevederea lor fu foarte călduroasă, plină de duioșie. Ea îi povesti cum petrecuse la Houlgate, tăinuindu-i negreșit ce era de tăinuit, el, viața monotonă de-acasă, tăinuindu-i că văzuse pe Angela la ducere, acum la întoarcere și că era cu o speranță în inimă. Fiecare își păzia secretul. In sfârșit se încheiă între ei înțelegerea de-a fi prieteni, iar în ochii lumei tot veri, de-a locui departe unul de altul și de-a se vedeà după putință. In ce privià întreținerea lui, Ametista îl rugă s'o primiască și de aci înainte, lunar.

Pentru el acesta era punctul de seamă și primi drept bună vorba amicei lui în privința cauzei care o făcuse să se mute.

Plecă cu convingerea că Ametista «aveà pe cineva», dar după puține clipe de gelozie, veniră cele de judecată și ajunse la urmă, că: «trebuia să fie așa». Nici o amintire de legământul ce și-l luase cu doi ani în urmă. Primià, filozoficește, starea de lucruri, ca fapt împlinit și, în libertatea lui deplină, vedeà un bine pentru viitor. Nici o cugetare, de asemenea, în ce privia mijloacele de existență pe care le primià și mai departe dela amica lui: îi părea firesc, îi părea ca o datorie din partea ei.

Ana Dervilliers pusese în adevăr atâta stăpânire pe Louis Déjormes, că acesta vedea și auzia numai prin ea. Se mutase cu ea în strada Caumartin No. 76, într'o casă toată pe seama lor, — îndată după ce tatăl lui murise și rămăsese cu averea.

Ana își luase înfățișare de femee măritată serioasă, — deși căsnicia îi era de mâna stângă; purta însă în deget inelul conjugal, — și la conservator era cunoscută și... respectată asemenea unire. Déjormes, tot mai simția din când în când câte un fior când vedeà pe Ametista, dar privirile Anei îl astâmpărau și desmerdările de mai apoi îl potoliau cu totul.

De altfel, își luase nădejdea dela prea serioasa fată, de care nimeni nu se puteà apropià. Ana își vizità prietena, totdeauna singură: aveà pentru ea aceeaș dragoste, aceleași vederi, în viitor, cu privire la prietenia cu dânsa, însă, foc de geloasă, nu o invità la ea acasă, nici nu-i aducea pe Louis.

Ametista dusese o viață retrasă cu totul, dată studiului și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cititului cărţilor ce-i recomandă maestrul profesor. Primise scrisori dela Jules de Camargues şi răspunsese regulat, — mumei lui însă. Vorbise de el cu prietenie duioasă, nici odată însă depăşind această linie de purtare faţă cu el. In schimb, scrisorile lui fuseseră pline de sentiment, sincer şi frumos arătat, alcătuind pagini aproape literare în care se vedeă şi sufletul artistic al tânărului.

Doamna de Camargues, se arătase din ce în ce mai mulţumită de starea sănătăţii fiului ei. In luna ce trecuse o vestise în cele din urmă pe Ametista că aveă să vină cu Jules, la Paris, pentru ziua examenului ei, şi apoi să petreacă împreună, — dacă ea va voi, — la una din staţiunile maritime de vară ce vor hotărî. Această scrisoare o turbură adânc pe Ametista: venise momentul să scrie doamnei de Camargues şi să-i destăinuiască pata ce avea în trecutul ei.

De sigur că în urma acestei destăinuiri eră să se rupă relaţiunile şi că nu aveă să-i mai vadă.

Işi mărturisi că prinsese simpatie de Jules, că se obişnuise cu ideea de a fi nevasta lui, — însă conştiinţa nu-i învoiă să înşele pe tânărul acesta bun, pe muma lui care i-ar fi aruncat cu drept cuvânt dispreţul şi poate ura ei. De viitorul ei material nu se îngrijiă: «angajarea» ei la teatru eră sigură; Gôt i-o promisese. Şi cu prilejul acestei scrisori îşi aminti de un incident şi hazliu, şi trist: prin Ianuarie se pomenise într'o zi cu vizita lui Yves Kervick, bătrânul de la Houlgate. Acesta nu mai călcase prin Paris de pe vremea lui Carol al X. Şi plecase dela Houlgate certat de moarte cu sora lui, hotărât să ia cu asalt pe Ametista. Eacă unul care o voiă şi artistă, numai să fie soţia lui şi se legă să-i facă pe numele ei toată averea! I se înfăţişase sfios, înnamorat, prăpădit, slăbit de chinurile dragostei... şi ea, cu toată compătimirea, nu se putuse stăpâni şi... râsese.

Cât de descurajat, cât de amărât plecase bătrânul, i-o dovedise urmarea: abia se întorsese acasă, se îmbolnăvise şi murise după câteva zile. Surprinderea, aproape zăpăceala, îi fuseseră mari când după două luni primise înştiinţare că bătrânul îi lăsase două sute de mii de lei. Ce să facă? Să le primiască? Ar fi dat de bănuit poate că fuseseră relaţiuni între ea şi bătrân. Să le refuze? O simţire necunoscută încă: dorinţa de-a aveă o avere, o ispitise. Ceruse sfatul doamnei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sorel: ea, pozitivistă, îl dăduse să primiască legatul. Ana, nici vorbă că-i ridicase orice scrupul. Totuș, când se gândise la Jules de Camargues, se simțise foarte stânjinită. Scrisese, în cele de pe urmă doamnei Sorrel bătrâna, la Houlgate, că nu puteà primi legatul care ar fi dat de bănuit... lucruri ce nu putuseră fi. Nu primise nici un răspuns; dar notarul bătrânei o invitase și-i pusese la dispoziție suma,— oferindu-se a-i fi omul de încredere și să facă suma să fructifice.

Astfel Ametista erà acum bogată de pe urma unei pasiuni ce fusese fatală aceluia ce-o îmbogățise. Se obișnuise cu ideea că erà stăpâna acestei averi, dar nu se puteà hotări să scrie doamnei de Camargues.

Când Maiu se apropiă însă de capăt, luă în mână condeiul și, plină de rușine și de remușcări, scrise doamnei de Camargues două scrisori: în una, de citit cu fiul ei, era obișnuita corespondență, — în cealaltă destăinuirea greșalei ei, fără altă scuză decât a neexperienței, decât a iubirii, care nu judecă. In acea zi fu aproape bolnavă și nu se duse la curs. Dar plicul cu scrisorile plecase: își făcuse datoria.

Doamna de Camargues erà singură când primi plicul, mai voluminos, ca de obiceiu, și acuma recomandat. Ce însemnà aceasta? Prin inimă-i trecù un fior rece: nu cumva erà renunțarea Ametistei la căsătorie? Îl desfăcu, aproape tremurând și găsi o scrisoare și alt plic, cu cuvintele: «pentru doamna de Camargues, personală».

— Da, este ceva grav... își zise privind țintă la acele rânduri.

Și fiindcă Jules se puteà întoarce dela obișnuitul exercițiu de călărie, — trecù în camera ei de lucru și se încuiă acolo.

— Așa dar... își zise cu adâncă mâhnire, după ce terminà de citit, eată cauza!.. O! viața aceasta de teatru! Ea începe din conservatorul care le corupe!

Începu să se plimbe prin cameră, revoltată, blestemând ducerea la Houlgate, deplângând soarta unicului ei fiu. Pe urmă veni oare care judecată și își zise că, ori cum, fata aceasta putuse greși, dar nu erà neonestă, odată ce conștiința nu-i învoise să intre în casă cinstită și mai presus de situațiunea ei, — cu pata ce aveà. Dar de aci și până la a o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dă fiului ei, eră foarte departe lucrul, — eră chiar peste putință. Curată cu totul să fi fost, și încă nu se putuse hotări să i-o dea, fără să se fi lepădat de primejdioasa ei carieră.

Acum, ce era de făcut? Jules se făcuse bine: eră cu înfățișarea cea mai mulțumitoare; se îngrășase puțin; eră voios: vedeà viitorul, trandafiriu. Va fi ceea ce-i spusese Ametista încă de la Houlgate, că după un an, cu speranța în inimă, va fi atât de tare încât să suporte o dezamăgire? Și, foarte plină de grijă și de teamă, începu să cerceteze toate fețele tristei împrejurări. Dar dece Jules întârzià mai mult ca de obiceiu? Eșì din cameră, după ce încuià la loc sigur scrisoarea și începu să se plimbe prin partea parcului ce mărginià drumul mare. In fine'l zări venind în goana calului.

— Ah! de ce se ostenește atâta?

Când se apropià, opri calul la pas și își șterse nădușala de pe frunte și de pe obraz.

— Ce imprudență faci, Jules, de vii în galop... îi zise mama.

— Ai scrisoarea dela Ametista mea, nu-i așa? Mi-a spus curierul. L'am întâlnit prin dreptul fermei.

Și chipul lui radià. Inima mumei bătu cu putere... Ce'l așteptà pe bietul băiat!

Il întâmpinà, dominându-și răvășirea sufletească, îl sărutà mai duios par'că și'l duse în odaea lui.

— De ce la mine, mamă?

— Ca să te schimbi, imprudentule!...

— Da, bine zici. Ce scrie Ametista?

— Aceleași lucruri.

— Ah! cu ce ton spui aceasta!

— Hai, hai, schimbă-te.

Și-i dădù tot ce-i trebuià, și-i ajută și'l desmierdă. El, reînbrăcându-se, o observà și-i păreă... nuștiu cum, muma lui, ca înfățișare, până și în desmierdările ei de azi.

— Acuma stai și te odihnește... îi zise ea.

— Aș, nu... merg cu dumneata. Unde-i scrisoarea?

Doamna de Camargues n'avu încotro și'l lăsă să vie.

— Ei, ne așteaptă cu nerăbdare? o întrebă.

— Vei citi... și vei vedeà...

Până în camera ei de lucru îi pieri curajul de-a-i spune dureroasa veste, — cel puțin în acea zi. Umblà dar la mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bila unde'şi ţineà hârtiile şi trase din plic numai scrisoarea obişnuită. Ochii ageri ai tânărului zăriră însă par'că şi altă scrisoare.

— Eat-o Jules. Citeşte-o.

Jules o citi cu bătăi repezi de inimă, ca pe ceva nou; la urmă însă, cu nedumerire, cu accent de tristeţe, zise:

— Dar bine... De venirea noastră nu vorbeşte nimic...

— In adevăr că nu... Nu-i cunoşti firea cam... «rezervată»?

— Ori cum, ori cum... N'a mai scris şi altceva? întrebă după o clipă, privind fără voe la mobila cu pricina.

Muma tresări şi se înroşi; răspunse însă cu glas sigur:

— Nu, nimic altceva.

Jules reciti scrisoarea...

— E în ajunul examenului. Când plecăm, mamă?

— Vrei tu numaidecât s'o vezi la examen?

— Nu erà vorba aşa?

După o clipă, rosti privind-o drept în ochi:

— Mamă, presimt că e ceva... nu zic numaidecât rău... dar, neobişnuit... chiar în înfăţişarea dumitale.

Doamna de Camargues nu'şi putu stăpâni turburarea. Privi în altă parte şi rămase pe gânduri. Nu cumva el zărise cealaltă scrisoare? Ce imprudenţă, din parte-i, că pusese scrisorile la un loc!.. Se hotărî atunci să'l ia pe departe, ca să vadă în ce chip ar suporta o bănuială că nu s'ar puteà face căsătoria. El, se plimbà vădit enervat, posomorât. Cu toată dibăcia ei de-a-i înfăţişà greutatea căsătoriei, din împrejurări neprevăzute, Jules se turburà adânc şi ceru cu stăruinţă, cauza, hotărât să plece în acea seară chiar la Paris.

Faţă cu asemenea energie, pe care muma, totdeauna ascultată, n'o prevăzuse, îi zise:

— Ascultă, Jules: Ametista ţine la cariera ei. Tot atât cât şi la tine... se grăbi să adaoge când îl văzù îngălbenindu-se. Te întreb acum scumpe Jules, ori cât o iubeşti, cu numele ce porţi, cu situaţiunea ta, poţi aveà de soţie... o artistă? Mă gândesc la poziţiunea noastră socială, la relaţiunile noastre de aci şi la acelea la care, în Paris, îţi vor dà drept numele nostru. Cum le vei puteà ţine, când soţia ta va trăi într'un mediu urgisit de lumea noastră mare? E cu neputinţă să îndepărtezi orice legătură socială? E cu putinţă să trăieşti în mediul soţiei tale? Gândeşte-te... scumpe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

copil... Judecă nu numai cu inima. Un bărbat cu situaţiunea ta nu poate trăi numai în interiorul lui casnic. Şi apoi nu te gândeşti şi la mine... cât de puţin?

El se lăsase pe o canapea şi, cu capul în mâini, ascultă sdrobit, ameţit. Mama se apropiă, îi înlătură mâinile, îl sărută şi, cuprinzându'l de mijloc, se aşeză alături. Îi vorbi mult, aproape îi repetă aceleaşi consideraţiuni, până ce Jules simţind că mama lui plângeă o privi o clipă înduioşat, îi sărută mâinile, dar îi dădu un răspuns care o încremeni de groază:

— Fie, mamă... fie... Dar voiu muri.

Şi izbucni în plâns: erau întâele lui lacrimi, de când nu mai eră copil. Toată ziua aceea fu foarte tristă şi aproape ca într'un pustiu în care aveau ecou dureros oftări şi şoapte de mângâiere ce nu puteau mângâia.

Jules petrecu o noapte agitată. Mumă-sa nu-i părăsi odaea. Dimineaţa se înfioră când îl văzu galben şi rătăcit cu privirile. Trimise după medic. Acesta pus în curent, clătină din cap şi răspunse, încet, mumei:

— E rău, e rău... doamnă. Câteva săptămâni numai, în asemenea stare, şi... nuştiu unde-am ajunge.

— Atunci... părerea dumitale, doctore? întrebă ea, cu moartea în inimă.

— Doamnă, eu am alte idei, nepotrivite cu ale societăţii dumneavoastre... Eu dacă aş aveă un fiu în starea aceasta, m'aş uită numai la fericirea după cum fiul meu şi-o înţelege şi întrucât fata este onestă, fie şi în teatru, i-aş dă-o...

Atunci în durerea ei, în spaima ei de-a nu'l pierde cumva nu avù curajul să spue mediculuĭ că acea onestitate... aveà şi ea o pată în trecut.

— Să mă mai gândesc, doctore, răspunse ea, încet.

— Gândiţi-vă, doamnă, însă luaţi grabnic o hotărâre... grabnic.

Şi o privi în aşa chip, că ea simţi sleirea puterilor.

În toată ziua aceea, lăsând pe Jules singurătăţii, se sbuciumă şi ea, de-oparte, în lupta grozavă dintre credinţile ei şi temerea în privinţa vieţii copilului ei. Iubirea de mamă biruiă, către seară.

— Cel puţin de-ar fi onestă... cu el... Poate... Cred... Îi voiu vorbi categoric. Jules nu-i va cunoaşte însă pata. Nu; nu trebue... Toate, cu jertfe!. O! Doamne!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi începu să plângă.

Jules o căută. Se hotărâse să plece la Paris, s'o vadă pentru ultima oară. Găsi pe mumă-sa în lacrimi... şi se opri îndurerat.

— Mamă, mamă dragă... îi şopti, el acum cuprinzând-o în braţe...

Ea îşi şterse lacrimile şi privi la el zâmbind:

— Mâine seară plecăm la Paris, copil rău ce eşti! Şi'l sărută cu patimă.

— Cu adevărat, mamă? Aud bine?

— Cu adevărat... Numai... să nu suferi.

El îi acoperi mâinile şi obrajii cu sărutări.

Ametista, în prada celei mai puternice nelinişti, aşteptă dela doamna de Camargues răspunsul... de care eră sigură, plin de incriminări şi vestea tristă a boalei lui Jules. Incriminările ar fi lăsat-o rece; boala bietului tânăr îi făcea de pe acum un rău nespus. Ce soartă aveă ea, ca să semene în juru-i nenorociri! Şi, pentru întâea oară, îşi urgisi frumuseţea. Ea eră de vină.

In această zi de nouă Iunie se deşteptase foarte de dimineaţă, nervoasă, în aşteptarea par'că a unei noutăţi de care nu se puteă îndoi: trebuiă să-i vie scrisoarea. Îşi pregăti cafeaua cu lapte şi se aşeză s'o beă. Atunci sună la apartamentul ei. Eră curierul, de sigur: cam de dimineaţă, dar cine altul puteă fi? Şi dădu fuga de deschise. Se opri încremenită! doamna de Camargues, — cu chipul obosit de-o noapte de drum, — i se ivi.

— Dumneavoastră, doamnă? exclamă Ametista.

— Cum? nu te aşteptai, copila mea? îi răspunse, intrând.

— In urma... scrisorii mele... murmură Ametista, plecând ochii cu adâncă turburare.

— Vom vorbi numaidecât, copila mea. Dă-mi voe să iau puţin suflet.

Se aşeză într'un fotoliu şi aruncă o privire în juru-i. Apartamentul aveă trei camere, şi mica sală care primiă puţină lumină pe un geam de de-asupra uşii, din sala cea mare a catului. Ametista o primise în odaea din mijloc, un fel de salonaş. La dreapta se vedeă patul cu polog de percal alb, o masă mică rotundă c'un sfeşnic de alamă cu trei braţe şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un scaun; în stânga, o odăiță mai mult pentru păstrat cufere și mărunțișuri. Un dulap ocupă mare parte din cuprinsul ei.

Eră ceva simplu de tot, dar nou și curat. Lucrușoarele ce Ametista adusese din țară, amintiri de-acasă, cu gust orânduite, dădeau salonașului și odăii de culcare înfățișarea plăcută a unui cămin cast, liniștit, cu viață singuratecă, neatins de priviri indiscrete. Micul interior făcù bună impresiune doamnei de Camargues.

După repedea ei observare a locului, o privi pe Ametista cu oarecare emoțiune.

— Credeai, scumpă copilă, că anume legături sufletești se pot rupe cu ușurința cu care se comit greșelile tinereței? Ia șezi colea lângă mine.

Ea ascultă, cu înfățișare de respectoasă supunere a unui copil și neprefăcuta ei atitudine aveà deosebit farmec.

— Citiam mărturisirea dumitale și nu'mi venià să cred, într'atât de bine îmi rămăsese în minte chipul dumitale frumos, nevinovat și cuminte.

— Aparențele înșeală de multe ori, murmură Ametista, privind în jos.

— Nu, nu erau aparențe aci, căci bunătatea'ți firească și onestitatea sufletească îți rămăseseră și'ți împodobiau cu nemincinoasă podoabă frumusețea fizică. Convingerea aceasta m'a adus în Paris și m'a făcut să viu să te văd.

— Domnul Jules... e sănătos? întrebă Ametista înroșindu-se tare.

— Ții dar... mai mult decât ai voit să arăți în scrisorile dumitale, la acest scump copil?

— Nu vă ascund, doamnă: m'a legat de domnul Jules compătimirea. Simpatia pentru el, dacă nu e iubirea care împătimește și arde sufletul, e însă simțimântul care se devotează, în o liniștită și dulce desfășurare de atențiuni delicate și de îngrijiri de toată clipa.

— Da, da, înțeleg. Ai iubit prea mult, scumpă copilă și ai suferit.

Ametista se înroși foarte tare: iubise, în adevăr, însă nu până la suferința pasiunii care are deziluziuni. Acum într'un singur moment își dădù seama că nu avusese sguduiri, și se întrebà: cum erà oare iubirea care răpune? Ea nu puteà oare, prin firea ei, să fie în stare de-a se pasionà până la descumpănirea ființii sale?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi era rușine dar de chipul în care doamna de Camargues îi socotia iubirea...

— Acest lucru nu am avut curajul să'l spun fiului meu, urmă doamna de Camargues și va rămâneà o taină între noi amândouă.

Ametista privi la ea cu surprindere în sfioșia ei.

— Te poate mirà, însă e firească prudența mea, dragă copilă. Eu cunosc firea fiului meu și'mi dau seama de un anume simțimânt care este partea bărbaților și pe care'l putem numi: «egoismul masculin». Așa cum te iubește Jules, dacă ți-ar cunoaște greșeala, ar fi primit o lovitură adâncă, nu te-ar fi iubit mai puțin, dar ar fi suferit și iubirea lui n'ar mai fi avut seninătatea, — partea esențială a fericirii prin amor.

— Cum, doamnă... mai credeți în putința unei căsătorii? întrebă Ametista cu glas învăluit.

— Copila mea, să'mi dai voe să fiu tot atât de sinceră ca și dumneata: de aceea am și venit să te văd, înainte de-a veni cu fiul meu.

Îi povesti scena cu Jules și motivul ce-i dăduse, spre a-i încercà puterea de iubire; îi spuse durerea lui Jules și consultul cu medicul... și prin ce răvășitoare momente trecuse ca mamă; îi arătă toate considerațiunile ei ca femee ce ținea la credințile întregului ei neam.

— Cum vezi dar, a fost o luptă ascunsă dar răpunătoare. Pentru mine, ceea ce am hotărât, e jertfă care mă costă mult, însă, viața fiului meu înainte de toate. Față cu asemenea stare de lucruri, n'aș puteà sperà oare din parte-ți, dragă copilă, jertfa ambițiunii, — nu, m'am exprimat rău: jertfa vocațiunii dumitale? E singurul lucru care nu m'ar face să regret jertfa mea...

Ametista se îngălbenise. Mâinile începură să-i tremure... In ochi i se rotiră lacrimi.

— Căci, înțelegi, copila mea, că o carieră e necesară când nu e avere; ar mai puteà fi necesară când ar exista siguranța trăiniciei iubirii, când ar lipsi credința că n'ar puteà ține căsătoria... Cu fiul meu, cu o mamă ca mine în preajma voastră, asemenea caz nu poate fi. Văd că'ți cer prea mult, că lovesc în aspirațiuni cari sunt ca și viața dumitale... însă,— dacă ai renunță la ele?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se făcu tăcere. Ametista, cu mintea învăluită, ţineà ochii ţintă într'un punct al camerei: păreà înlemnită. Doamna de Camargues, aducându-şi aminte, cine erà, avu un moment de indignare faţă cu acea îndărătnicie, — căci aşa îşi închipuià, — a acestei fete căreea îi făceà prea mare cinste... Pe când o privià, jignită, de-odată îi trecu prin minte o idee... ciudată... Atunci Ametista ridică ochii, plini de lacrimi, la dânsa şi rosti cu glas stins:

— Facă-se voea dumneavoastră, doamnă.

Doamna de Camargues se înfioră. Sperase, în clipa când o fulgerase ideea cea nouă, că Ametista va refuză. Ideea erà însă nemerită, i se precizà, o făceà să vadă alte zări în viaţa fiului ei.

— Dragă copilă nu mai stăruiesc, îi zise cu bunătate lipsită de accentul sincerităţii. Nu voiu să te văd suferind. Nu voiu să plăteşti cu asemenea monedă fericirea ce o vei dà fiului meu. Păstrează-ţi libertatea de acţiune în mediul care'ţi va asigură succese. A fost numai o cercare din parte-mi; dar m'am convins că a cere prea mult este a compromite ceva... Voiu să fii şi dumneata fericită.

— O! doamnă, câtă bunătate! exclamă Ametista, plină de bucurie care o transfigură. Vă asigur că teatrul nu'mi va răpi nimic din conştiinţa datoriilor mele... din simţimintele mele pentru fiul dumneavoastră.

Doamna de Camargues o sărută pe frunte; — dar, mai puţin emoţionată, Amestista ar fi prins de veste răcelii acelui sarut şi privirea bătrânei ar fi pus-o pe gânduri.

— Nu mă îndoesc... copila mea...

Chiar glasul nu mai vădià pe femeea de mai nainte.

Doamna de Camargues se ridică:

— Jules mă aşteaptă cu nerăbdare... Mă duc, copila mea. Eşti ocupată acum de dimineaţă?

— Nu, am de trecut pela Conservator, dup'amează însă, ca să văd dacă s'a afişat ziua începerii examenului...

— Aşa? Atunci voiu trimite pe Jules să te ia ca să «dejunăm» împreună...

O sărută pe frunte iarăş, şi plecă, petrecută până la scară.

Examenul fu strălucit. Ziua producţiunii, examen de fine de an faţă cu publicul, — veni şi fu cel mai desăvârşit succes

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru Ametista. Publicul îi făcu ovațiuni. Totuși, fu clasată premiul al II-lea de tragedie. Motivul: era *străină*. Gôt se supără și veni s'o mângâe:

— Domnișoară, să nu ieĭ, te rog, ca un demerit premiul al II-lea. Solemn îți promit intrarea la Comedia Franceză, «Casa lui Molière», și acolo vei avea cu siguranță premiul I-u al dreptei aprecieri a marelui public.

Ametista, deși jignită în amorul propriu, îi mulțumi afectuos...

— Te rog să vii mâine la Direcțiunea Comediei, pe la 10 ore de dimineață.

— Voiu veni cu plăcere, scumpul meu profesor și protector.

Aceste cuvinte se schimbau în una din încăperile Direcțiunii Conservatorului, unde, după producțiune, veniteră «laureatele» să'și primiască diplomele. Aci, Ametista primi felicitările Directorului care-i înmână diploma și-i ură carieră frumoasă, — o carieră spre care purcedeă prin prima nedreptate făcută marelui ei talent.

Jules de Camargues o aștepta cu nerăbdare, plin de fiorii mulțămirii pentru succesul viitoarei lui... Ovațiunile îl împăcaseră în totul cu ideea de-a avea de soție o artistă «mare».

Când ieși, însoțită de Ana care luase premiul al III-lea de comedie, — Jules se și repezi spre dânsa cu mâna întinsă.

— O! scumpă Ametisto... ce succes! îi zise cu pasiune.

Ana făcu ochii mari... mari de tot... Cine eră acel tânăr distins, de care ea nu știa nimic, dar absolut nimic. Cu oarecare stânjinire Ametista i-i prezintă.

— Domnul de Camargues... Doamna Dervilliers, o colegă și amică...

— Încântat, doamnă, răspunse Jules, salutând-o. Dragă logodnică, se adresă Ametistei, ne-așteaptă mama.

Ana nu'și putu crede urechilor: logodnică! Ametista îi dădu mâna repede și primind brațul logodnicului, înnaită spre o trăsură de «remiză» care aștepta. După ce se urcară, amândoi salutară pe Ana și trăsura plecă.

— Logodnica lui? Așa dar se mărită? Și nu mi-a spus nimic. Eată sinceritatea prietenilor.

Până în seară toți colegii aflară vestea și... «vorbele bune» își luară avânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
memoriatransilvania.ro/mdrr1901 1932

In fine... Ametista «Sătesco» erà artistă a «Comediei Franceze». Direcţiunea Perrin o «angajase». După marele succes al piesei «Le Monde où l'on s'ennuie» de Pailleron, care se reprezentase de 336 ori dela 25 April 1881 şi până în Martie 1882, venise piesa «Les Rantzau» de Erckman-Chatrian la 27 Martie 1882 şi se jucà încă cu foarte mare succes.

«Medeea» nu se jucase de mult; se hotărì să se deà Ametistei rolul «Medeei», cu toate că doamna Bareta-Worms sau Bartet ar fi dorit rolul acesta. Inceperea repetiţiilor acelei tragedii erau să se facă în Septembrie, pecând era să se joace «Les Corbeaux» de Henri Becque. Se acordă dar Ametistei un concediu de 45 de zile...

Când se cunoscu şi la Comedie, din spusele discrete ale doamnei Dervilliers că domnişoara Sătesco erà pe cale de-a se mărità şi că luà un nobil tânăr şi bogat, — invidia sclipi în ochii multora dar vrăjmăşia făţişă se potoli.

Doamna de Camargues alese ca vilegiatură o staţiune mică aproape de Pirinei. Jules nu se întrebă de fel pentru ce. Aveà să fie cu Ametista: puţin îl interesà dacă erà să fie lume multă ori nu, dacă erà să aibă relaţiuni de prietenie cu cineva. Lumea lui erau Ametista şi mumă-sa.

Pe la 25 Iunie plecară. Ametista se simţià fericită: îşi ajunsese scopul ca artistă şi făcea un fericit. De Paul Simileanu se depărtase fără să-i fi spus schimbarea ce se făcea în soarta ei. Ii lăsase doar bani d'ajuns şi-i zisese la revedere pentru la toamnă.

Ametista, veghià încă, în legănătura trenului care sburà... Se aflau câte-trei într'o despărţitură a vagonului cu paturi deşi se făcuse mică lumina, iar Jules se urcase în unul din paturile suspendate. Ametista nu voise să se desbrace: doar cât îşi scoase roch'a.

Doamna de Camargues adormise şi începuse a sforăi. Ea cu ochii pe jumătate închişi, ascultà la sgomotul trenului şi se gândia la noua situaţiune. Ce repede se urmaseră una după alta, venirea doamnei de Camargues, examenul, triumful, «angajarea», — plecarea! Ceva par'că ce ţineà de vis. Văzu apoi pe Jules în toată lumina fericirii şi zâmbi... In zare, dincolo de acest chip simpatic care-i plăceà, întrevedeà scena, succese ce erau adevărata ei fericire. Erà cufundată ca în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

extaz când i se păru că aude ceva ce semănă cu alunecarea unui corp greu... și, după puțin, tresări și privi cu ochii mari; Jules erà lângă ea. Îi luă mâinile; simți ca o dogoare din ființa lui.

— Cât te iubesc! îi șopti cu înfocare.

Ametista îi arătă cu ochii pe doamna de Camargues.

— O! ea doarme dusă. Eu nu pot. Nici dumneata apoi nu dormiai... Amorul n'are somn.

Ea îi zâmbi; el se apropiă și-i petrecu un braț pe după mijloc, culcându-și capul pe umărul ei.

— Ce fericit sunt...

O înfiorare o cuprinse, și o cunoștea. Îi amintia ceva din trecut; dar îndepărtă repede viziunea: erà supărătoare. Își alipi și ea capul de capul lui: el se cutremură și ridicându-și-l încet, încet... o sărută. Atunci ea avu presimțirea că, în prea strânsa intimitate ce aveà să fie, erà peste putință să se refuze acestui pasionat, — și o vagă tristețe o cuprinse.

El îi vorbiă, dulce, duios, căutând, — în acel jumătate de întuneric tainic, — să-i se adânciască în priviri, s'o facă a lui, sufletește. Ea nu răspundeà; se lăsà vrăjii acelor momente; asculta șoaptele: o biruia tinerețea.

Trenul își înceteni mersul; doamna de Camargues se întoarse cu fața spre ei. Se depărtară puțin unul de altul. Ea începu să răsufle liniștit, regulat... Trenul își reîncepu iuțeala, săitând par'că de pe șine din când în când.

— Domnule Jules... culcă-te, odihnește-te... îi șopti Ametista, simțindu-l cuprins de un tremur ca de frig...

— O!.. cât aș dà să pot dormi lângă dumneata.

Obrajii ei se aprinseră...

— Vei fi mâine prea obosit, și nu o voiesc, îi răspunse cu ton destul de poruncitor în blândețea lui.

— O voești? Eată te ascult.

Îi cuprinse repede grumazii, o sărută pe gură apăsat, îndelung și se ridică, șovăitor par'că... O privi cu ochi aprinși, respiră adânc și se urcă pe scară în patul lui. Trecu mult până ce Ametista își dădu seama că adormise. Atunci, se cuibări și ea, bine, bine de tot, se înveli, căci se simția răcoare și adormi degrabă. Jules, a doua-zi, voi să se opriască la Biaritz și să petreacă acolo vilegiatura: doamna de Camargues îl convinse că, pentru doi îndrăgostiți, nu Biaritz erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

locul nemerit. De aci luară diligența și spre seară se opriră la poalele Pirineilor, în apropiere de marele Golf al Gasconiei, într'o poziție pitorească, unde găsiră o casă de țară foarte gospodărească înconjurată de grădină.

Proprietarul a doua-zi chiarî și luă familia și plecă pe munte la o fermă ce avea, lăsându-i stăpâni în casă.

Timp de două săptămâni, doamna de Camargues îi ținu mai mult pe lângă ea și îi însoți în preumblări. In planul ce urmăriă, socotind că făcuse destul spre a nu puteă fi bănuită, începu a le dă libertate. De altfel Jules eră cam nervos, uneori melancolie și ea îi înțelegeă starea. Supt pretext că în odaea ce'și alesese auziă prea de aproape sgomotul valurilor, luă altă încăpere cu privire spre câmp, fără să mute lângă ea, ca până acum, și odaea de culcare a Ametistei.

Tinerii nu-i bănuiră de fel intențiunea. Jules se bucură însă; Ametista înțelese, cu oarecare neliniște totuși, că se apropiă momentul.

Cu toate acestea nu aci eră să fie întâea lor noapte de iubire. Proprietarul venind să le aducă, în dar, caș, smântână și legume proaspete, îi invită la fermă unde aveă nu departe și stâna. Se puteau întoarce seara înapoi; plecară amândoi dar, călări pe măgari. Doamna de Camargues se feri să meargă spre a nu se osteni.

Proprietarul îi însoți. Până să ajungă în frumoasa localitate, pe un platou înconjurat de creste înalte păduroase, — cerul se acoperi cu nori. Spre seară începu o ploae cu trăsnete și fulgere.

— Ei, știți că nu vă veți puteă întoarce acasă? le zise proprietarul. Nu-i nimic însă: am unde să vă găzduiesc...

Ei se priviră ciudat. Ploaea se prefăcu în neauă, până ce innoptă și mai apoi deveni vifor. In timpul cinei soția proprietarului îi întrebă de când s'au luat, privindu-i cu drăgălășie. Amândoi se înroșiră.

— Nu de mult, răspunse Jules, zâmbind, foarte mulțumit de neașteptatul prilej.

— Și vă iubiți mult... le zise apoi, cătând cu drag la omul ei.

Erau și ei tineri, luați de vr'o trei ani, — săteni cuprinși, deștepți, veseli, muncitori și economi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum să nu ne iubim? strigă Jules, sărutând Ametistei mâna.

Ea se făcuse roşie ca macul. Inima-i bătea tare... Nu-i displăceă, la urma urmei, împrejurarea. Când se văzură singuri, mai târziu, în micuţa încăpere foarte curată, cu foc la sobă, cu patul în care sclipiau albiturile înhorbotate, — stătură câteva clipe foarte încurcaţi, neputând să vorbiască. Se nemeri să se priviască în acelaş moment. Atunci el se apropiă şi-i cuprinse mijlocul, tremurător.

— Eşti soţia mea, Ametisto... scumpa mea iubită.

— O! nu încă... îi răspunse ea cu glas învăluit, zâmbind însă...

— Te îndoeşti oare de iubirea mea?

— O! nu...

— Solemn îţi jur că nimic nu ne va despărţi. La întoarcerea în Paris vom face nunta cu siguranţă.

Vântul bătea cu putere şi sguduiă geamurile: un curent de aer rece se împrăştia dela ferestre.

— Ce timp! murmură ea.

— E timp pentru îndrăgostiţi... Priveşte cum ne chiamă culcuşul acesta alb, care miroase a sulfină.

Şi o cuprinse în braţe sărutând-o cu patimă. Ea nu se mai feri.

Doamna de Camargues îi aşteptă a doua-zi cu mare grijă. Timpul se făcuse frumos deşi puţin cam rece. Îi văzù venind, spre prânz, şi din atitudinea amândurora, de veselie a Ametistei, înţelese că planul ei erà pe cale de împlinire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA III-a

I

Pe bulevardul Saint-Germain, între curte şi grădină se ridicase de vr'o doi ani o casă cu două caturi în stil «Rennaissance». O mobilase cu gust un bogătaş în etate pentru o frumuşică cu care eră de câtva timp în legături de dragoste.

Egoist însă şi nesocotindu'şi moartea aproape, n'o făcuse încă pe numele epitropisitei lui.

In Iulie dăduse ortul Popei şi familia lui gonise pe disperata fată care rămâneà cu te miri-ce şi mai nimic în afară de mobila pe care o dispută familiei cu înverşunare. Notarul doamnei de Camargues, în urma invitării acesteea de a-i găsi o casă, îi scrisese de imobilul acesta care se vindeà pe preţul de două sute cincizeci de mii lei. Jules hotărâse însă, după înţelegerea cu mumă-sa, să se cumpere casa pe numele viitoarei lui: eră darul lui de nuntă, — şi muma nu se împotrivise.

Cumpărarea se orânduise, iar actele aveau să se semneze în August la întoarcerea lor. Doamna de Camargues primise negreşit. Nu intrase acest lucru în planul ei, dar... trebuiă o jertfă băneascâ, spre a împăcà pe Jules.

La întoarcere Ametista semnase actele, intrase în stăpânire şi se şi mutase în marea casă, remobilată după gustul lui Jules.

— Înţelegi, dragă Jules, că noi nu ne putem muta tot odată cu viitoarea ta în casa aceasta, îi zise muma, — şi el primise argumentele.

Acum dar, în Octobre, când îi regăsim, doamna de Ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

margues ocupă un apartament mobilat, în piața Saint-Michel la primul cat, cu fiul ei; iar Ametista, pentru care locuința era aproape haos, ocupă numai camerele din catul de jos și se simțiă și în ele prea în larg. Avea cupeu și trăsură deschisă, două perechi de cai, vizitiu, lecior și două femei de casă. Așa voise Jules, care ținea toată cheltuiala.

Căsătoria o statorniciră pentru luna lui Ianuarie. Acum i se lucrà «trusoul» la una din casele cele mai mari.

Doamna de Camargues nu se puteà opune la marile cheltuieli, dar oftà din greu, ea, care economisise toată viața de când era văduvă, deși averea îi era de treisute de mii de lei venit pe an.

La Comedia Franceză, cu toată opunerea unora din artiștii de frunte, «Medeea» se pusese în repetiție de la începutul lui Septembrie și se reprezentà «*Paul Forestier*» a lui Augier, în care Ametista aveà un foarte mic rol, cu care să se obișnuiască cu scena. Cu cât se afirmà mai mult în cursul repetițiilor «Medeei», cu atât intrigile reîncepeau. Artista aceasta nu debutase încă c'un rol de seamă; venià în cupeu de casă cu lacheu pe capră; se îmbrăcà foarte «elegant»; se purtà față cu toți cu înfățișare de noblețe... Așa vorbiau între ei artiștii cari n'o puteau suferi. Avem talentele noastre reputate... Ce mai căutà și această străină spre a răpi altora din dreptul lor de-a strălucì?

Frideric Lemaître, oricât erà de mare artist, erà rivalul lui Coquelin-Ainé, și ca sistem de-a înfățișà arta, în deosebire radicală de idei. Cel dintâi tindeà la realism, care se simțiă în anume lucrări nouă teatrale.

Pe Coquelin îl disperà îndrăzneala acelor discipoli ai realismului, cari visau să aducă pe scenă mișcarea și ritmul vieții.

— Vor stricà, vor murdări totul, ziceà, în vorba lui cu artiștii și cu oamenii de litere. Teatrul e mângăierea vieții; nu e însă'și viața. Teatrul e visul; nu e realitatea... «Minciuna, dincolo de «rampă» nu-i oare trebuincioasă aparenței adevărului?»

El, amic intim cu Gôt, își luase sarcina dezinteresată de-a protegia pe Ametista. Contra-curentul reprezentat prin Lemaître, Delaunay și alții, se lupta din răsputeri să zădărnicească debutul Ametistei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei ţineau la Sarah Bernhardt, la Barthet. Nici ceilalţi nu erau împotriva acestor mari talente afirmate şi iubite, — dar de ce să nu crească alături cu ele şi un talent puternic ca al domnişoarei Sătesco? Direcţiunea şovăia între aceste două curente, fără să cuteze încă a se declară pentru unul din ele.

Intr'o dimineaţă, pela orele nouă Ana Dervilliers care debutase într'o comedioară cu mult succes, — veni la Ametista, pentru întâea oară de când se aşezase în noua ei locuinţă.

— A! dar eşti instalată în mod princiar, scumpă amică, îi zise pe când Ametista o plimba prin încăperi.

— Aşa a voit logodnicul meu, răspunse ea cu modestie. Eu mă mulţumesc cu puţin.

— Când ţi-ar vedeà unii colegi micul palat, ar crăpà de inimă rea...

— O regret pentru ei...

— Şi când mă gândesc că Déjormes al meu e şi el din «*clanul*» persecutorilor! M'am certat cu el furcă, aseară, când mi-a spus cu satisfacţie că repetiţiile «Medeei» se vor amână.

— Să se amâne? s'ar puteà? exclamă Ametista, îngălbenindu-se.

Erau într'un salonaş de jos. Şezură una lângă alta.

— Ce nu-i cu putinţă! zise Ana cu necaz sincer. Déjormes mi-a spus că ar fi vorba să se pună în repetiţie «*La mégère apprivoisée*». Vor să'l facă pe Coquelin să tacă. Sunt sigur însă că el nu va tăceà.

— Şi pentru ce, o! Doamne, înverşunarea aceasta, împotriva mea? cu ce le-am greşit? rosti Ametista adânc mâhnită.

— Cu talentul tău de care 'şi dau bine seama. Zic că prea de-odată ţi se dă avânt... Ar fi voit să te vadă începând cu fleacuri de roluri şi să te ţină mult timp aproape figurantă.

Barthet nu te invidiază. Dar Sarah... o! ea e setoasă de glorie şi numai pentru ea. Nu-i tăgăduiesc talentul puternic, dar afirm că are suflet prea egoist.

Ametista, cu braţele împreunate în jurul unui genuchiu, stà pe gânduri.

— Voiu găsi alt teatru, la nevoe, murmură ea apoi.

— Să laşi «Casa lui Molière», focarul în care se făuresc gloriile meritate? Nu, Ametisto... Dar facă-se mai repede căsătoria ta şi lumea mare de care vei ţine, le va impune tăcereriş astâmpăr, dacă-i va amări şi mai mult încă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar domnul Déjormes?.. Il credeam bun şi...

— O! la el e altceva şi acuma pot să'ţi spun taina. Şi-i povesti în chip glumeţ, cele ce noi cunoaştem.

— Nici nu mi-a trecut prin gând... cu toate că nu m'ar fi impresionat de fel.

— Tocmai ca să te apăr de focul lui am căutat să'l leg de mine. Însă, ţi-o jur, Ametisto, că de nu va trece cu noi... îl las... Am ceva economii... şi apoi...

Un sunet de clopoţel îi întrerupse cuvântul. Ametista se ridică repede.

— Trebue să fie Jules.

— Mă duc dar...

— Stai să ţi te prezint...

Jules intră, însoţit de fecior care aduceă un foarte frumos grup de bronz. O sărută pe obraz cu drag, şi numai când văzù că erà cineva străin, stătù o clipă încurcat.

— Doamna Ana Dervilliers, o foarte bună amică şi colegă, i-o prezintă.

— Încântat, doamnă, — şi i se înclină curtenitor.

— Nu te supără Ametisto că'ţi aduc încă un obiect. Sunt cele trei simboluri, întrupate foarte artistic: Comedia, Drama şi Tragedia. Pune'l coleà, până-i vom găsi piedestal vrednic de el.

Ana voi să plece; el o opri şi vorbiră de teatru, apoi de căsătoria lor.

— O veste, dragă logodnică: mama a sosit acum de dimineaţă şi o vei aveà la «dejun».

— Aşa? făcu ea cu bucurie. Daţi-mi atunci voe să văd puţin de-ale mesei.

— O! ce bună, ce bună casnică e scumpa mea Ametista, exclamă Jules cu mulţumire.

Ea îi zâmbi şi ieşi. Ana îl puse în cunoştinţa uneltirilor dela Teatru, ceea ce surprinse şi înfierbântă pe Jules.

— Aşa merg lucrurile pe-acolo? Şi Ametista să nu'mi spue.

— Nici ea nu le-a ştiut până azi, se grăbi ea să zică.

— Atunci să căutăm sprijin... doamnă, ca să le punem capăt, răspunse Jules cu hotărâre.

— In lumea oficială, negreşit.

— Da, doamnă... Imi am şi eu în Paris legăturile... In fine... vom vedeà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi-i ceru câteva lămuriri în privinţa Direcţiunni. Ametista îi găsi asupra vorbei.

— A! de ce l'ai neliniştit, Ano, îi zise, după ce înţelesese rostul convorbirii.

— Nu, nu; a făcut bine. Mă interesează tot ce te priveşte, scumpă iubită... tot...

După ce plecă Ana, încântată de logodnicul amicei ei, Ametista îi cuprinse grumazii şi-l sărută:

— Tu nu trebue să ai griji de acestea, dragă Jules.

— Dar nu înţelegi că e şi amor propriu în iubirea mea de tine? Succesele tale le doresc, fiindcă îmi place să'mi aprecieze lumea, cum trebue, pe iubita mea. Şi apoi, ele te fac fericită.

— Dar ce crezi să faci?

Jules îi puse atunci înainte câteva nume de amici ai tatălui lui, acum deputaţi şi senatori sau ocupând alte demnităţi în Stat.

— De îndată ce voiu face logodna, îi vei avea în casă şi ei îţi vor fi sprijin... Nu trebue să lăsăm pe cei invidioşi să lucreze ca în casă pustie.

Robert Păiuşanu înţelegând din anume semne că Angela se gândeşte cu oarecare stăruinţă la «individul» ce-i erà lui nesuferit, amână iarăş ducerea la Paris şi la Vieux-Arbres şi rămase la una din moşii, la cea mai mare, unde aveà casă frumoasă şi grădină întinsă. Iar ca să deschidă cale câtorva tineri, în scopul de-a mărita pe Angela, se hotărî să invite în mersul verii şi al toamnei câte-o familie două la moşia Umbrăreşti. Când îşi spuse planul, Angela îl privi lung şi zâmbi ciudat... Il înţelegeà că voià s'o depărteze de Simileanu... cu orice preţ.

Paul nu-i mai scrisese: se ţineà de vorbă. Luându-i drept delicateţe lucrul acesta, o impresionă şi o făcu să se gândiască adeseori la el. Dorind, — nu'şi puteà ascunde, — să afle ştiri de el, scrise Ametistei dar nu primi răspuns, ceea ce o mîră. Tocmai de la doamna des Vieux-Arbres, află că Simileanu o vizitase de vr'o câteve ori şi că impresiunea ce-i făceà tânărul acesta «bine crescut» erà din ce în ce mai în folosul lui.

Cu venirea vacanţei se gândià şi la venirea lui, şi dându'şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seama că nu i-ar fi displăcut să'l vadă, nu contrarià planul fratelui ei ci îl rugă să o lase în București până pe la 15 Iulie. Ca motiv îi dădù că trebuià să'şi facă oarecari pregătiri, deoarece aveà să primiască musafiri la Umbrărești.

Simileanu, mulțumit de simpatia ce-i arătă doamna des Vieux-Arbres, plănui să nu se mai ducă în țară până ce nu va termină doctoratul şi să aştepte în Paris pe Angela. Dar după plecarea Ametistei, făcând doamnei des Vieux-Arbres ultima vizită de rămas bun, află că Angela erà să vie numai de iarnă: această amânare nu-i plăcu. Contrarietatea i-o observă bătrâna şi par'că deşteptată la o realitate ce nu bănuise încă, începu a'l descoase cu meşteşug. El înțelese şi voi să se folosiască de moment. Cine ştie! Poate că mătuşa fetei i-ar fi fost de ajutor. Se prefăcu foarte încurcat, se prinse într'adins cu vorba şi când bătrâna începu să râdă cu bunătate în ironia ei, el exclamă:

— O! doamnă, v'am ofensat poate cu îndrăzneala mea de-a visà la ceva... cu neputință de împlinit?

— Dragul meu, îi răspunse bătrâna, departe de mine ideea de ofensă. E foarte adevărat că situațiunile noastre diferă, dar îmi place să cred că inteligența dumitale şi alte însuşiri îți pot dà dreptul să speri la mâna Angelei. Eu n'am putut prinde de veste dacă nepoată-mea te simpatizează... şi aci e principalul. Dumneata ce zici?

— Vă cer voe, doamnă să fiu sincer, față cu marea dumneavoastră bunăvoință: nu cred că sunt indiferent domnişoarei Păiuşanu. Delicatețea situațiunii pentru mine este că nu am avere şi mă tem să nu mi se ia în altfel iubirea ce am pentru dânsa.

— O! nu! Angela nu'ți poate socoti în chipul acesta simțământul dumitale.

— Dar fratele său, doamnă... rosti el şi par'că se opri, stânjinit că mersese prea departe.

— Robert?

El îi povesti atunci în ce chip îl primise, la București, în vara ce trecuse, domnul Păiuşanu, ceea ce'l mirase şi'l mâhnise.

— Robert e puțin cam mândru... îi răspunse ea. Nu mă pot rosti tinere dragă, între el şi Angela, dar eu cred că nu trebue să disperi...

— O! dacă dumneavoastră mă încurajați, doamnă, nu vă puteți închipui ce recunoscător vă cer voe să vă fiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poate că vom mai vorbi cândva de lucrul acesta... îi zise ea, cu bunătate... Te duci în țară, vara aceasta?

— Dacă m'aș duce nu m'aș puteà opri să nu caut s'o văd pe domnișoara Păiușanu, și cu tot dorul ce am, mă tem să nu par prea stăruitor... prea...

— Îți înțeleg delicatețea și o aprob. Nu i-ai scris? nu ți-a scris?

— N'aș fi cutezat, doamnă, exclamă el foarte cu neliniște.

— Bine, bine... In sfârșit, vom vedeà. Timpul e marele maestru în orânduirea împrejurărilor ce ne hotărăsc soarta.

— Cred să rămân în Paris și să citesc mereu ca să termin anul acesta.

— E înțelept și dovedești că'ți cunoști interesul... Îți zic la revedere pentru la toamnă.

Paul avusese o clipă speranța să fie invitat la Vieux-Arbres... Erà prea mult, negreșit, — dar dece n'ar fi fost? Îi sărută mâna, ascunzându'și dezamăgirea și voi să plece.

— Apropo! Dar vara dumitale ce se face? Nu m'a mai vizitat de mult.

— A terminat Conservatorul și a plecat în vilegiatură imediat ca să se odihnească. A avut mult de muncit și aceasta a fost desigur cauza că n'a mai venit pe la dumneavoastră.

— Am citit în câteva ziare succesul ce l'a avut la examen: premiul al II-lea la tragedie, înseamnă foarte mult.

Atunci intră un fecior cu câteva ziare și cu o scrisoare, pe o tavă de argint.

Doamna des Vieux-Arbres le luă și aruncă ochii pe plic.

— De unde e scrisoarea? De la cine?

Și o desfăcu a lene, apoi căută semnătura.

— A! zise, zâmbind, e tocmai de la cine vorbiam.

— De la Ametista?

— Da... Îmi dai voe s'o citesc?

— Vă rog...

— E în vilegiatură cu doamna de Camargues... tocmai la Pirinei... Doamna de Camargues... Îmi aduc aminte... Am cunoscut-o... Da, da. E de viță nobilă... Știu că a rămas văduvă... De atunci n'am mai întâlnit-o.

Paul erà surprins... De unde și cum cunoscuse Ametista

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe doamna aceasta și dece nu-i spusese și lui cu cine și unde se ducea?

— Mă bucur că e în așa de bună tovărășie, zise doamna des Vieux-Arbres după ce mai citi. Dar par'că doamna de Camargues avea un băiat... Trebue să fie mare acum.

Paul avu ca o strângere de inimă: un băiat! Nu cumva era... ceva, la mijloc?

— Imi pare bine că mi-a scris. Să-i spui, te rog, că am primit scrisoarea și că-i doresc bună petrecere... Sper s'o văd când se va întoarce.

Paul plecă îngândurat. Dece ideea aceasta că doamna de Camargues avea un băiat, îi făcea rău par'că? Intre el și Ametista nu mai era decât prietenie...

— Nu, nu... Dacă nu mi-a spus cu cine se duce și unde cauza e că... avea ceva de ascuns. Toată ziua aceea fu nervos, — răvășit par'că de amintirile iubirii lui cu Ametista.., răvășit de ideea că ea iubia poate pe băiatul acela. Pe urmă își dădu seama că doamna de Camargues nu puteà să permită lângă ea o legătură între fiul ei și o artistă... Cu mintea lui își făurià lucruri nebunești... Și, la urma urmei, așa de ar fi fost, ce'l mai puteà interesa? Oricum, Ametista puteà prea bine să-i spue și lui ce erà cu dânsa. Prea se făcuse misterioasă, mai ales de la mutarea ei în altă parte. Mai multe zile de-a rândul îl preocupă taina aceasta a Ametistei.

Așteptă câtva timp o scrisoare dela ea și apoi cu încetul o uită. Când citi în ziare că s'a început repetițiile «Medeei» cu domnișoara Sătesco în rolul principal, înțelese că Ametista se întorsese. Și să nu'l vestiască? Nu mai aveà dar nici prietenie pentru el? Alergă în bulevardul Sevastopol și căzù din cer când i se spuse că s'a mutat și că n'a lăsat adresa.

Ce însemnă aceasta? Se duse la Comedia Franceză și se informă. I se spuse că erà în repetiție. Adresa nu i-o dede nimeni. Se întorceà foarte nemulțumit și îngrijit, când, eată întâlni pe Ana Dervilliers. O salută și se opri să-i vorbiască.

— A! domnul Simileano? Ce mai faceți? Nu v'am văzut de mult, îi zise Ana dându-i mâna.

— Sunt bine doamnă și mă bucur că vă văd.

— Păreți turburat, așa nu știu cum.

— Turburat, nu... Am grija axamenului din urmă ce se apropie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe Ametista aţi văzut-o?

— Nu; se va fi întors din vilegiatură?

— Negreşit şi mă mir că nu v'aţi văzut... E ceva nou... şi foarte plăcut pentru ea...

— Da? făcu el, înfiorându-se...

— Ei, vechile... simpatii se uită... zise ea cu ironie. Amica mea e în vorbă de logodnă cu un tânăr foarte bogat şi de bună familie...

El se înroşi tare şi simţi că inima-i bătea cu putere.

— Aceasta să nu vă nemulţumiască domnule Simileano!

— Desigur că nu... Aş fi voit, dimpotrivă, s'o văd şi să-i prezint felicitările mele... Căci, de un singur lucru nu se poate îndoi: de prietenia mea.

— Cred, cred... Totuş, e delicat lucru s'o mai vedeţi acasă la ea... Logodnicul o vizitează în toate zilele.

— Domnul de Camargues? murmură el.

— O! dar sunteţi mai în cunoştinţa lucrului decât arătaţi... Îi voi spune că v'am întâlnit.

— Spuneţi-i vă rog, salutări din parte-mi.

Şi, se despărţiră, — el, foarte turburat; ea, ironică, zicându-şi: da, da... Cine'ţi va mai dă, domnişorule, întreţinerea!. Ce om fără caracter! Şi avu în ochi o sclipire de dispreţ. Erà la o săptămână după instalarea Ametistei în locuinţa ei de pe bulevardul Saint-Germain. Ana o întâlni la repetiţie şi-i vorbi de Paul. Ea se înroşi şi se simţi stânjenită.

— I-am dat a înţelege domnului Simileano că nu te mai poate vedea acasă... şi cred că va fi cuminte.

Ce e drept, Ametista, în împrejurările acestea, nici nu se mai gândise la Paul. Acum că i'l amintise Ana, prima-i grijă fu în privinţa mijloacelor lui de viaţă. De primit firește că nu'l puteà primi chiar de va fi voit el să vie la ea, dar puteà să-i scrie şi să-i trimită bani. Alt motiv, din partea lui, ca s'o vadă, nici nu-i admiteà. Trebuià dar să-i trimită pentru ultima oară o sumă care să-i ajungă pentru tot timpul până să termine studiile. O amintire vagă cu privire la legătura cu el îi veni, o făcù să se ruşineze şi o alungă repede; trecutul murise.

Cum ajunse acasă luă două mii de lei din propriii ei bani şi-i puse într'un plic, apoi, repede, scrise vr'o câteva rânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urmă stătu să chibzuiască prin cine să trimită plicul? Îşi aminti că nu vizitase pe doamna Sorrel şi se hotărî să se ducă în acea zi, după plecarea lui Jules dela ea. Scrise adresa pe plic şi'l puse în săculeţul ei de mână, iar săculeţul, de-oparte, ca să nu deà Jules peste el. Erà ultima taină ce mai aveà faţă cu logodnicul ei.

Doamna Sorrel nu se întorsese încă din vilegiatură. Află că Jacquelina erà la Houlgate şi i se dădù o scrisoare de la dânsa. Rugă pe portar să-i ducă «vărului» ei plicul şi să'l lase în camera lui dacă nu erà acasă; dacă erà, să-i spună că «vara» lui i-l trimesese printr'un servitor. Portarul, mulţumit c'un bacşiş, se duse să facă comisionul iar Ametista se întoarse acasă. Sfârşise şi cu aceasta.

Paul primi plicul şi stătù câteva momente cu el în mână, privindu-l, mişcat. Plicul erà greu; — recunoscuse mâna Ametistei: îşi închipuià ce puteà cuprinde. Aşa dar... nu voià să'l mai vadă! Rupse plicul, cu necaz: o cartă de vizită, albă, şi câteva rânduri:

«Amica din trecut roagă pe domnul Paul Simileanu să primiască cel de pe urmă semn de prietenie, şi-i doreşte izbândă şi bună întoarcere în ţară».

Nici o semnătură. El, posomorât, cuprins de multe simţiri de-odată, privi lung la hârtiile de bancă, — apoi, le numără, fără să-i fie mintea la ce face. Din viaţa lui se rupea ceva par'că... Erà însă ciudă mai degrabă decât mâhnire; părere de rău mai degrabă decât durere, în firul care se rupeà.

Aruncă banii... şi se ridică, nervos, cum s'ar fi certat cu cineva!.. Îi veni de-odată gândul să înapoeze banii şi să scrie Ametistei ceva care s'o supere, să-i facă rău. Cu încetul îl folosi ideea că nu mai aveà decât două sute de lei în buzunar şi că banii aceştia îi erau trebuincioşi... Iar bine că Ametista nu'l lăsase... Dar cât îi trimesese? Repede numără din nou: Două mii de lei. Se înroşi... de mulţumire, pentru el. Pentru Ametista nici o mişcare de recunoştinţă! Se puse apoi să'şi facă socotelile şi se încredinţă că, cu taxe, cu tipărirea tezei, şi cu întreţinerea, îi erau tocmai de ajuns, şi-i rămâneà ceva pentru întors în ţară. Trebuià ori cum să scrie «Popii» la Simila... Ametista calculase prea de aproape. Puteà să-i trimită măcar cinci sute peste cele două mii.

Dar... în sfârşit!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câte-va zile se luptă cu gândul să-i afle adresa şi să se ducă s'o vadă. Curiozitate sau dor..., erà una din două şi nu se puteà hotări. Pe urmă îşi potoli şi simţirea aceasta. Dacă ea nu voià, — rămas bun pentru totdeauna! O va vedeà poate pe scenă. Şi o văzu, într'un rol mic din «Paul Forestier», fără să-l insufleţiască... Aşa «debut» aveà?

Oricât încercà doamna de Camargues să amâne logodna, se lovi de voinţa de fier a fiului ei şi în cele din urmă cedă.

Partea grea pentru dânsa fù, când trebui să reînoiască legăturile de prietenie cu câteva familii, ca, tot după dorinţa lui Jules, logodna să aibă martori.., şi mai ales când le vesti această logodnă cu... o artistă...

Numele domnişoarei Sătesco erà deja cunoscut dela producţiunea din urmă... Erà însă o «cabotină», cum o numiau între ele, acele familii. Doamna de Camargues, simţi ce se petreceà în cugetul prietenilor, supt aparenţa de încuviinţare şi de admirare pentru... «artista».., şi fu toarte jignită, ruşinată. Dar şi familiile acestea îi simţiră adevărata stare şi... o compătimiră în sufletul lor. Doamna de Nolly nu se putù stăpâni se nu-i zică, în chip de mângâere:

— Scumpă amică, anume flacări ale tinereţii trec... Nu trebue să disperi...

Atunci ea îşi revărsă tot focul inimii.

— Negreşit, scumpă amică, aşa să şi faci; dă-i iluziunea căsătoriei... şi lasă timpului să lucreze. Eu sunt sigură că, întârziând căsătoria, cu îndemânare, fiul dumitale singur va ajunge să vadă neputinţa lucrului.

Pe doamna de Camargues o îmbărbătă asigurarea aceasta.

In ce privià însă pe rudele ei şi ale soţului ei, nu avu curajul să le vestiască: Parisul erà atât de departe de provincie şi rudele erau toate acolo.

In fine Direcţiunea Comediei Franceze nu avù încotro. După o amânare a repetiţiilor, timp de două săptămâni, puse din nou «Madeea» şi hotărî reprezentaţiunea în seara de 15 Noembrie. Logodna fu fixată după acest debut al Ametistei. In bucuria ei, Ametista îşi aminti de doamna des Vieux-Arbres şi se duse s'o viziteze. Feciorul îi spuse că doamna des Vieux-Arbres nu se află acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista lăsă carta şi se întoarse. Înainte de-a se urcă în cupeul ei, eată domnul des Vieux-Arbres că se ivi: se întorceă dela plimbarea-i obişnuită, călare, — urmat de un lacheu, de asemenea călare. Cum o văzu, sări cu uşurinţă de pe cal, aruncă lacheului frânele şi se apropiă de Ametista.

— Ah! mititica mea, îi zise c'un ton care o surprinse, am început bine, cum văd.

— Mă confundaţi, de sigur, domnule, îi răspunse, cu demnitate, şi, fără să se uite la el, se urcă, iar cupeul porni.

Domnul des Vieux-Arbres murmură, pe urma ei:

— Drace! ce întăţişare de nobilă ofensată!.. Se vede că comedia e soră cu tragedia... Vom căutà să constatăm.

Ca să ne lămurim această atitudine a domnului des Vieux-Arbres, faţă cu Ametista, trebue să ne întoarcem puţin în urmă. Femeilor, ajunse la anume etate, le place să vadă pe tineri că se înjugă la carul căsătoriei, mai ales când cel ce mână e ştrengarul de Cupidon. Roxana, cum se aşeză la Vieux-Arbres, unde-i eră mai drag decât ori unde să se afle se gândi cu plăcere la Angela şi la tânărul Simileanu. Dacă ar fi avut o fată, negreşit că nu ar fi dat-o după un om în ale căruia însuşiri să fi fost cea dintâia bunul muncei şi reputaţiunea în viitor. Pentru nepoata ei, care avea să trăiască în ţara depărtată, unde boerimea nu mai aveà nici măcar privilegiul numelui, — un pretendent ca Simileanu eră o valoare pe care o va pune la preţ averea Angelei.

Deci, scrise fetei şi printre ştirile ce-i dădu fu vizitele lui Simileanu de care-i vorbi fără deocamdată să pară că aveà anume intenţiune. Angela se grăbi să-i răspundă, şi dintr'un îmbold tainic, fu mai puţin diplomată ca mătuşă-sa. Astfel aceasta simţi că Angela simpatiza pe tânăr.

Atunci, după ce lăsă să treacă vr'o zece zile, îi scrise din nou şi-i arătă, deşi cu destulă discreţiune, că-i înţelegeà simţimântul.

In timpul acelei veri se urmase astfel corespondenţa până când Angela îşi mărturisi iubirea şi cereà sfat bătrânei dacă puteà ori nu să ia pe Simileanu, totdeodată arătându-i că în fratele ei Robert întâlniă împotrivire.

Doamna des Vieux-Arbres amintindu-şi de spusele tânărului cu privire la chipul în care'l primise c'un an în urmă Robert la Bucureşti, — să hotărî să scrie nepotului ei şi să-i ceară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părerea asupra căsătoriei Angelei. Când Robert citi scrisoarea bătrânei şi când văzu ce laude aduceă lui Simileanu, îi trecu ceva roşu pe dinaintea ochilor.

Aşa dar domnişorul se însinuase în simpatia bătrânei! Aşa dar Angela, alergase şi ea, la sprijinul bătrânei!

Ascultă de mânia lui, de nuştiu ce simţimânt declarat, împotriva Ametistei, de dispreţul lui, de aproape ura lui împotriva lui Simileanu — şi, fără să vorbiască ceva cu sora lui, scrise doamnei de Vieux-Arbres o lungă scrisoare.

Pe Ametista o zugrăvi ca pe o fiinţă rău înrâurită de mediul care-i dăduse spirit aventurier şi scuza lui eră că i-o recomandase fără s'o cunoască. In urmă, aci în ţară, aflase ce eră de dânsa şi aşteptă numai momentul când, venind în Paris, să-i spună tot.

Ii arătă cum ea plecase din ţară, cu amantul ei, Paul Simileanu şi cum ea îl întreţineă la Paris, cu mijloacele ei, — ce mijloace, lesne se puteă pricepe, — iar el eră în stare decăzută de a primi asemenea situaţiune ruşinoasă.

Astfel de om puteă oare să fie bărbatul Angelei?

Acum, el îi cereă bătrânei sfatul în ce chip să ajungă la faptul de-a hotări pe Angela să nu mai viseze la o căsătorie cu tânărul immoral.

Să-i spue, el, realitatea; să-i mânjiască auzul cu cunoştinţa unor ticăloşii ce nu le puteă, curata copilă, bănui? Era foarte delicată situaţiunea şi se mărturisiă în neputinţa de-a găsi un mijloc. Făceă apel la experienţa şi la înţelepciunea mătuşe-si şi o rugă să'l scoată din impas.

Se poate închipui impresiunea ce făcu doamnei des Vieux-Arbres destăinuirile acestea. Să primiască în casa ei asemenea stricăciuni morale, asemenea lepădături sociale?

O cuprinse mânia, apoi ruşinea, apoi desgustul, — şi cu indignare adâncă povesti tot, bărbatului ei...

Acesta, se indignă, negreşit, tot atât de mult, — faţă cu soţia lui, — ca mai apoi să'şi zică în gând cu mulţumire:

— Atunci... e treabă de făcut cu mititica... Mă voiu grăbi să-i prezint «omagiile» mele însoţite de bilete de bancă... Şi ce candoare, drace!

Doamna des Vieux-Arbres răspunse nepotului ei cu mustrări, fiindcă, cu experienţa lui de lume, se lăsase să fie înşelat tocmai de o fiinţă cum de sigur întâlnise destule. In ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privià pe Angela, fiindcă iubirea ei îi păreà lucru serios, trebuia să umble cu băgare de seamă pe lângă ea. De altfel se însărcinà dânsa să-i scrie; în tot cazul, erà bine să vie cu ea la Paris şi să corespundă epoca plecării lor din ţară cu plecarea din Paris a miţelului îndrăzneţ.

Eată dece dăduse ordin servitorilor să nu mai primiască nici pe Ametista, nici pe Simileanu. Eată dece domnul des Vieux-Arbres întâmpinase pe Ametista în acel chip ofensător pentru ea. Se vede că bătrâna îşi descărcase din mânie şi faţă cu camerista ei. Aceasta, ne aducem aminte, simpatizà pe Ametista ca frumuseţe şi ca artistă nu mai puteà după ea. Ea nu'şi închipui pe această fată cu înfăţişare cuminte aşa după cum stăpână-sa o socotià şi bănui cine ştie ce intrigărie...

După vizita Ametistei, îi scrise şi-i adresă scrisoarea la Comedia-Franceză. In fericirea în care-i erà sufletul, scrisoarea fetei îi veni ca o lovitură dureroasă. Cine oare fusese nemernicul care ridicase vălul depe trecutul ei? Ori cât se bătù cu gândurile nu putu deslegà tainica legătură şi rămase în suflet cu lovitura care o durea. Pierduse stima doamnei des Vieux-Arbres tocmai într'un timp când era aproape să intre în altă viaţă, în altă lume.

Dar dacă Ametistei doamna des Vieux-Arbres nu-i scrise, puse pe secretarul bărbatului ei de scrise «nemernicului» aceste rânduri.

«Domnule, când un bărbat trăeşte de pe urma unei femei cu care e în legătură, din mijloace a cărora origină nu se poate să nu şi-o închipuiască, nu are cutezanţa de-a se introduce în o lume cu moravuri curate şi de-a spera la o alianţă de care nu e vrednic. Acestea vi le scriu din partea doamnei des Vieux-Arbres şi a soţului său.»

semnat: Delambre, secretarul Casei.

Paul Simileanu rămase trăsnit şi multă vreme nu prea fu în mintea lui. Cum? de unde putuse află doamna des Vieux-Arbres? Şi în ce fel i se spusese lucrul, de erà vorba de «mijloace a cărora origină» şi-o închipuià murdară? Obrajii i se aprinseră şi o durere de cap violentă îi apucă deodată.

Acum îşi judecà starea de *«întreţinut»* şi-i vedeà partea ruşinoasă, măcar că «origina» banilor Ametistei o cunoşteà ca destul de curată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi dacă doamna des Vieux-Arbres ştiă lucrul, desigur că aveă să'l ştie Angela... De sigur că aveă să'l ştie Robert...

Deodată par'că-i licări o lumină ciudată, înnaintea lui în frământare. Robert! O! el ştiuse lucrul, de-aceea îl primise rău, în Bucureşti. Doamna des Vieux-Arbres se interesase de el şi de Angela; Robert aflase şi... dăduse lovitura.

Se ridică, groasnic de văzut în ura şi în doru-i de răzbunare împotriva lui Robert! Aveà să-i plătiască, el, surparea speranţelor şi piedeca ce-i pusese viitorului lui! Aruncă apoi vina pe Ametista, — fără să se întrebe de ce, fără să se gândiască de fel că aveà în casă banii ei.

Câteva zile, pe drum, îi părù că trecătorii îl priviau cu batjocură, că i se vedeà pata, că i se cunoştea ruşinea.

Doamna Sorrel se duse să facă vizită doamnei des Vieux-Arbres. Cum o văzu, nici n'o întrebă cum petrecuse vara şi cu izbucnire mânioasă îi vorbi de Ametista şi de vărul ei a căruia calitate de văr refuză s'o recunoască. Trebuià să fi fost numai văl care acoperià o situaţiune ruşinoasă.

— Vezi, doamnă, pe cine primim în casele noastre, dacă nu ne îngrijim să controlăm moralitatea persoanelor! Şi dumneata ai o fiică. Şi ai trimes-o la familia dumitale, supt privigherea ei!..

Doamna Sorrel se înroşi şi rămase foarte încurcată. Ea îşi închipuise, după cum ne amintim, legătura dintre tineri, dar nu-i dăduse proporţiunea ce-i dà acum bătrâna aristocrată. Se grăbi să primiască vederile ei şi să'şi exprime mulţumirea că n'o mai aveà în casa ei. Apoi, dintr'o pornire ce nu şi-o putu explica după aceea, povesti doamnei des Vieux-Arbres că Ametista moştenise două sute de mii de lei dela unchiul bărbatului ei.

— Ei, vezi, doamnă? Vezi ce fiinţă perversă e această fată cu chip de înger? Cât a stat în familia dumitale a prins în mreajă şi pe nenorocitul acela de bătrân.

După ce plecă dela doamna Vieux-Arbres, se căi că spususe acest lucru. Ametista nu încetă de a-i fi simpatică, — şi uite că-i mai pusese şi ea în sarcină o faptă, pe care doamna des Vieux-Arbres, nu se putea s'o întreprezе altfel. Dac'ar şti Ametista!

Se întâmplă ca după câteva zile artista să-i vie la vizită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și o primi cu stânjinire vădită: avea remușcarea greșelei ei.

Ametista, cu mâhnire, își explică în chip firesc primirea: știa poate și doamna Sorrel ceva... și eată că o desconsideră și dânsa! Ce pedeapsă, din toate părțile. Mai rămâneă să afle și Jules? Se înfioră și-i veni să plângă. Doamna Sorrel văzù tristețea și se sili să fie afectuoasă, și-i promise să • viziteze cu Jacquelina.

Schimbarea aceasta îi păru Ametistei ca o iertare indulgentă și-i făcu puțin bine, dar mâhnirea urmă să i se adâncească în suflet. Nu avu curajul dar să-i vestiască apropiata logodnă și plecă. Acum Paul căută să întâlniască cu orice preț pe Ametista, să-i spue păsul lui și să vadă dacă știă și ea ceva.

Venind într'o zi dela Sorbonna o zări într'un cupeu, cu lacheu pe capră, cu cai frumoși, — și repede luă birjă din colțul bulevardului Saint-Germain.

Nu merse mult și o văzu unde intră. Se cobori și dădu drumul birjei, apoi stătu sfios, înaintea porței mari de fier, privind la casa frumoasă și la orânduirea grădinii și a curții.

Eră foarte bogat logodnicul ei! Eată ce soartă aveà ea,— și cum rămăsese el! Zâmbet amar îi trecu pe buze și invidia îl încolți.

— Hei, trebue să fii femee frnmoasă și... ușurică... se gândi el, ca să ajungi repede la bună stare!.

In fine se hotărî să intre. La ușă, după ce sună cu mână tremurătoare, fu întâmpinat de un fecior, bine ras, îmbrăcat cu livrea albsatră.

— Ce dorește domnul?

— Domnișoara Sătesco e acasă? întrebă cu glas ce se silià să și'l facă impunător.

— Acum s'a întors acasă... dar nuștiu dacă primește...

— Anunță-i, te rog, pe vărul său Simileano.

Și-i dădu repede și o cartă. Feciorul îl pofti, cu deferență, în sală și apoi într'o cameră.

— Rog pe domnul să binevoiască a aștepta puțin.

Ametista primi carta și își domină bine surprinderea și nemulțumirea. Se dăduse drept «vărul ei», nu putea să nu'l primiască. Numai de nu s'ar nemeri să vină Jules! Nar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voit întâlnirea lor şi explicaţiunea de ce nu'i vorbise încă de vărul ei...

— Spune domnului că'l rog să aştepte.

Feciorul se înclină şi ieşi. Ea se grăbi a'şi pune găteala de casă şi se arătă după câteva minute. Îi întinse mâna cu oarecare răceală şi-i zise repede în limba mamă:

— De ce-ai venit, Paule? Ai făcut o mare imprudenţă.

— Faţă cu noua ta stare, da, o recunosc. Trebuiă să te previu însă de un pericol şi n'am mai stat la chibzuinţă.

— Un pericol? întrebă ea, emoţionată. Şezi. Ce pericol poate fi pentru mine?

El şezu şi, cu oarecare codire întâi, apoi cutezător şi par'că ar fi vorbit cu un prieten ori în adevăr cu o rudă, îi spuse că, după ce-a avut convingerea că între ei amândoi nu mai puteà fi... decât prietenie, — a ţintit la Angela... Îi arătă ce-a fost în ţară, cu el şi cu Robert; ce-a fost aci cu doamna Vieux-Arbres şi apoi îi citi biletul trimis din partea ei.

Ametista se îngălbeni, la citirea biletului. Acum înţelegeà de ce n'a primit-o bătrâna şi tonul obraznic al bărbatului ei; dar mai ales o lovià greu credinţa bătrânei că ea trăià din mijloace neoneste.

— Vezi dar că e un pericol pentru tine, Ametisto. La mine nu mă gândesc că am pierdut pe Angela... Voiu lupta şi voiu ajunge ce vreau, şi fără dânsa. Tu însă, în situaţiunea ta de azi, şi faţă cu viitorul, ce te vei face dacă s'ar află de legătura din trecut şi dacă s'ar împrăştià mizerabila bănuială în privinţa mijloacelor tale de traiu de până acum?

Se făcù tăcere. Ametista se simţià rău... Şi nu-i erà de dânsa. Se gândià la Jules, la viaţa lui.

— Îţi mulţumesc, Paule, de grija ta... Insă... ce vrei să fac? Dacă doamna des Vieux-Arbres va vorbi..., ceea ce nu cred, — va fi o faptă rea din parte-i. Voiu suferi urmările... zise apoi, oftând.

— Şi eu am fost vinovatul, rosti el cu părere de rău adevărată.

Îl mişcà starea Ametistei. Atunci se auzi sunetul clopoţelului. Ametista tresări şi sângele îi îmbujoră obrajii.

— Trebue să fie Jules... logodnicul meu, şopti ea.

— Prezintă-mă... cum crezi tu.

— Bine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jules intră voios, aducând un mănunchiu de trandafiri albi. Ametista îl întâmpină cu dragoste şi-i întinse obrazul. El o sărută.

— Jules, dă'mi voie să'ţi prezint pe domnul Simileanu, student la Drept în Paris, amic şi tovarăş de copilărie al fraţilor mei şi al meu...

Jules îi întinse mâna repede, cu prietenie.

— Fiţi bine venit, domnule Simileano.

— Nu mă văzuse de mult şi aflându-mi adresa, dela teatru, a venit.

— O! dar va fi şi amicul meu, rosti cu însufleţire. Şi ca semn, îl rog să ne întovărăşiască la «dejun».

Ametista îi aruncă o privire prin care-i recomandă prudenţă şi ieşi, destul de turburată în adâncul ei. Jules convorbi cu Paul cu multă tragere de inimă, întrebându'l de ţară, de fraţii logodnicei lui a căror cunoştinţă o dorià, — apoi de teatru şi de apropiatul succes al Ametistei.

«Dejunul» fu vesel şi Ametista făcu faţă împrejurării.

II

In seara de 15 Noembrie Teatrul Francez gemeà de obişnuiţii primelor reprezentaţiuni. «*Medeea*» nu se jucase de la 6 Iunie 1871 când se sărbătorise a 265-a aniversară a lui Corneille (numai un act) şi debutul Ametistei Sătesco îi atrăsese mai mult decât piesa în sine. In o lojă erà şi doamna des Vieux-Arbres: cu tot dispreţul ei pentru Ametista, ca femee nu o putuse răbdà curiozitatea de-a vedeà pe artista. Afară de aceasta, în casa ei se produsese fiinţa aceasta şi între spectatori erau multe din persoanele ce fuseseră faţă în serile obişnuite.

Domnul des Vieux-Arbres trimisese şi un enorm mănunchiu de flori cu carta lui, — negreşit fără ştirea soţiei. Jules trimisese două coşuri mari, foarte frumoase, cu flori. Cu muma lui, în o lojă aproape faţă în faţă cu doamna des Vieux-Arbres, aşteptà cu nerăbdare, cu nuştiu ce teamă, începutul reprezentaţiunii. Un act de ridicare de cortină, îl enervà: de ce mai pusese Direcţiunea şi piescioara aceasta!

Atât de doamna Camargues cât şi de doamna Vieux-Ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bres se priviseră şi recunoscându-se, cu mirare din partea celei de a doua, — se salutară.

In fine actul se terminâ. După un într'act de un pătrar de o oră, «Medeea» se începu. Impresiunea ce făcu apariţiunea Ametistei, cu desăvârşire sigură de sine, merse crescând şi la finele actului al II-lea se arătă în aplauze furtunoase. Se auziră însă câteva fluerături stridente şi aplauzele reîncepură, în mijlocul indignării generale. Ametista le auzi şi se îngălbeni, şovăind o clipă. Fu rechemată însă şi fluerăturile nu se mai auziră.

Între culise o întâmpină Jules, foarte iritat şi îi strânse mâinile cu dragoste, căutând să o mângâe. Gôt se arătă lângă ea.

— Copila mea, nu trebue să te turbure invidia care a răsuflat. Publicul a făcut-o să tacă... Ai fost minunată... Aceasta e răsplata dumitale. Ametista, îmbujorată, îi prezintă pe Jules şi Gôt îl felicită, strângându-i mâinile.

In scena teribilă a uciderii copiilor, Ametista înfioră sala şi ajunse la culmea artei. După câteva clipe de tăcere adâncă, aplauzele izbucniră, strigătele de «bravo» răsunară amestecându-se entusiast cu bătăile din palme şi ea, aproape ameţită de acele sgomote, cu inima în bătăi puternice, gustă vraja succesului deplin.

Într'un într'act domnul des Vieux-Arbres vizitase pe doamna de Camargues reînnoind cunoştinţa de altă dată şi invitând-o cu fiul ei s'o viziteze. Doamna de Camargues promise, deşi cu strângere de inimă: trebuiâ să le anunţe logodna lui Jules şi familia aceasta eră poate din cele ce nu iartă o «mezalianţă» de felul acesta.

La finele piesei i se făcură ovaţiuni Ametistei, în momentul când i se prezintară mănunchiul şi coşurile cu flori. Atunci iarăşi se auziră câteva fluerături pornite dela galerie din trei direcţiuni.

— Canalii! strigă un spectator ce nu se mai puteà stăpâni privind în sus şi ameninţând cu degetul.

Artista fu chemată de opt ori, iar printre aplauze şi strigăte de bravo, i se auziâ şi numele aclamat.

— Ei, ce zici, mamă? o întrebă pe doamna de Camargues fiul ei, în ochii căruia strălucià o nespusă mulţumire.

— E artistă... îi răspunse ea, zambind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eră foarte emoţionată, însă nu voiă să se arate.

— Corijează-te dragă mamă, şi zi: «cea mai mare artistă».

O conduse până la cupeul ce'l aveà cu luna, îi sărută mâna şi-i rosti călduros:

— Te rog să nu fii supărată că nu te însoţesc!

Ea îl sărută pe frunte, fără să răspundă, şi când cupeul plecă, — oftă adânc: bucuria lui eră acolo... lângă «ea»!.. şi mai ales după asemenea succes.

Toate ziarele de dimineaţă, puţine câte erau pe-atunci, vestiră succesul, promiţând să revie în cronica teatrală. In săptămâna ce urmă nu rămase ziar să nu vorbiască de evenimentul artistic: unele o comparau cu Rachel, altele o dădeau urmaşa marei Déjazet, altele căutară să loviască în gloria deja pornită a Sarrhei Bernhardt. Numai în «*Rappel*», în «*le «Matin»* şi în «*Petit Paris*», se căută a se micşorà entuziasmul publicului, reducând talentul nouăi actriţe a «Comediei» la ceva mai sus de mediocru şi dând a se înţelege că frumuseţea ei împresionase mai mult pe publicul «select» al primelor reprezentaţiuni.

Jules nu lăsă o gazetă măcar necumpărată iar articolele, foiletoanele, ştirile în care vorbiă de iubita lui, le tăiă şi le orândui într'un album anume comandat, legat cu piele de tigru şi purtând medalioane de aur cu portretele al mamei lui, al lui şi al Ametistei. Eră să fie unul din darurile dela logodnă.

In seara când «Medeea» se jucă pentru a zecea oară, ziarele anunţau logodna «marei şi frumoasei» artiste cu domnul Jules de Camargues.

In «*Le Temps*», «*le Figaro*» şi în «*le Gil-Blas*» erau biografia artistei şi a fericitului logodnic, — cu lămurirea liniştitoare pentru publicul admirator al artistei, că scena căreea se devotase şi-i închină talentul ei neasemănat, nu o va pierde din cauza căsătoriei. «Logodna s'a fixat în seara de 26 Noembrie, la a XII-a reprezentaţie a «Medeei» când, după teatru, în chip destul de original, — va fi acasă la artista, ceremonia, faţă cu un număr restrâns de invitaţi, amici ai familiei».

Când doamna des Vieux-Arbres citi în «*le Temps*» această lungă informaţiune, sări din loc şi începu să se plimbe agitată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum? era cu putinţă? Dar să vede că doamna de Camargues nu cunoştea trecutul acestei fete! îşi ziceă, în agitaţiunea ei... Înţeleg să permită fiului ei, căci la mijloc era dragostea, negreşit, — să ia şi o artistă, — dar o fiinţă curată, — dacă se mai pot găsi curate odată ce au intrat în Conservator! Doamna de Camargues a promis lui Henri să vie să mă vadă şi totuş n'a venit... Unde să fi locuind? Trebue să aflu şi să o invit la mine.

Simţiă atât de mare ură şi dispreţ pe Ametista, mai mult din cauză că se putuse ea înşela, ea, care se credeă cunoscătoare de oameni, după chip şi după asemănare cu alţii, — încât nu mai puteă de necaz şi de dorinţa de-a o demasca în ochii tuturor. Mai cu seamă îşi socotiă ca o datorie să prevină pe doamna de Camargues şi să împiedice o familie bună de-a se mânji cu asemenea alianţă. Fu adevărată răbufnire de furtună când îi spune lui Henri vestea ce, de altfel, o cunoştea şi el.

Negreşit că el erà din punctul de vedere al alianţelor dintre familii, mai indulgent, însă alt motiv îl făceà să nu doriască căsătoria Ametistei: ar fi pierdut-o «bon-vivanţii» din calea lor şi ar fi fost păcat: asemenea frumuseţi împătimitoare nu sunt pentru un singur bărbat şi acela legitim. Ele cată să fie mângâierea şi desmierdarea cunoscătorilor, plăcerea de-a trăi a acelor ce se pot plictisi în monotonia căsătoriei...

Domnul des Vieux-Arbres îşi aveà decalogul său tainic şi tăinuit şi încă nu ostenise cu totul urmându-l punct cu punct.

Deci ţinu ison din toată inima scumpei lui neveste şi-i promise să-i aducă adresa doamnei de Camargues, a doua-zi chiar. Nu-i spusese, firește, că mai fusese de patru ori la reprezentaţiunile «Medeei» şi că 'şi făcuse locuşor şi printre culise spre a-i fi Ametistei în cale, ca încă atâţia alţii..., — el, mai fericit decât ceilalţi, căci legase de-aproape cunoştinţă şi cu tânărul fiu al vechiului lui prieten pe care'l bănuia amant al «mititelei». Când colo... izbucni bomba logodnei... Ce prostie pe capul «junelui» de Camargues!.. ce egoism să pretindă a o aveà numai el pe «delicioasa» artistă! Ei, vezi, asta nu se face!

In acea seară dar se duse iar la «Comedia Franceză»...

Văzu pe Jules singur în loja pe care o luase, presemne, cu arendă... şi i se înfăţişă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Așa dar, fericitule muritor, ne iei pe frumoasa artistă,— îi zise pe ton glumeț...

— Domnule des Vieux-Arbres, îi răspunse Jules, cu seriozitate, înroșindu-se, Ametista nu trebue nici o clipă confundată cu altele... E de bună familie, e de-o cuminție excepțională, și o iubesc din tot sufletul.

Bătrânul i se înclină, serios și el ca pentru împrejurare.

— Nu zic altfel, tinere amice, nu zic altfel.

— Mâine seară îmi e logodna... Ah! ce uitare... și vă cer iertare, domnule des Vieux-Arbres: nu v'am invitat.

— Regret, însă nu am fi putut veni cu toată părerea de rău, căci soția mea e răcită... se grăbi să răspundă bătrânul. Cu toate acestea doresc să știu unde locuiți.

— Eu și mama, locuim provizoriu, până la căsătoria mea, în Place S-t. Michel No. 2, catul I-u. Logodna se va face însă în casa de pe Bulevardul Saint-Germain No. 76, unde locuește logodnica mea.

Bătrânul își notă amândouă adresele: eră bine să nu uite mai ales pe a doua.

Doamna des Vieux-Arbres lăsă să treacă ziua logodnei,— o logodnă se strică ușor, — și scrise de a doua-zi chiar doamnei de Camargues, rugând-o să vină s'o vadă, căci dorià să reînnoiască legăturile de prietenie de altă dată.

— Se vede că logodna lui Jules n'a supărat-o, își zise doamna de Camargues, oftând. Cel puțin, dacă așa este, pot s'o văd cu mulțumire. Se va fi mirat că încă n'am vizitat-o...

Eră ca și singură. Jules da rar pe-acasă: doar cînau împreună, când ea nu voià să se ducă la Ametista. Din seara de logodnă n'o mai puteà aveà la inimă: o văzuse atât de fericită, — par'c'ar fi meritat așa soartă; văzuse pe Jules atât de adâncit în fericirea lui, — că, geloasă și răvășită de trecutul Ametistei, îi retrăsese orice simpatie.

N'aveà ce să se facă, de ochii lui Jules, și prânzià uneori cu ei amândoi; dar se gândià că plece la moșie, cât mai curând. Când își da seama însă că acolo trebuià să aibă de-a face cu rudele, din partea cărora se așteptà la mustrări, la ironii, la răceală, — îi venia rău, — și nu mai știà unde să deà cu capul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Teama ei era neîntrecut de mare nu cumva să grăbiască Jules căsătoria, iar grija, răvăşitoare, căci nu ştiă în ce chip să sape între Jules şi Ametista prăpastia de netrecut.

In acea zi trebuiă să prânziască la Ametista: promisese. De-acolo, hotărî să se ducă la doamna des Vieux-Arbres. In timpul mesei auzi pe Jules că-i zice logodnicei lui:

— Dar bine, scumpă Ametisto, tocmai prietenul tău din copilărie să nu asiste la logodna noastră!

Ametista avu o svâcnire puternică a inimii, dar putu răspunde fără turburare:

— Să'l iertăm, dragă Jules... Cu puţinele lui mijloace, nu are haine de serată... Ne-a felicitat însă telegrafic.

— Da!... N'am văzut telegrama.

— Trebuie să fie în birou.

Doamna de Camargues aruncă Ametistei, — într'un moment când Jules turna vin, — o privire adâncă, întrebătoare, în care era şi asprime. Cugetul ei era: nu cumva acel «amic din copilărie» era chiar fostul amant? Cum? venise în casa aceasta? Il cunoşteă Jules? Il prezintase ca «amic din copilărie»? Ametista îi înţelese privirea, dar se stăpâni şi-i zâmbi cu linişte.

După ce termină cu masa, doamna des Camargues plecă repede, cu toate că Jules se plânse că mai niciodată nu rămâneă mai mult timp cu ei.

— Eu nu sunt tânără să pot întâmpină prea multă osteneală, răspunse cu oarecare stânjinire.

Ametista simţise mai de mult răceala, faţă cu ea, a viitoarei soacre, şi aveă o tainică teamă în suflet. Nu alergase după o situaţiune. Iubiă însă acum pe Jules. Odată ce se făcuse logodna lor, odată ce lumea parisiană cunoştea lucrul, era şi cestiune de amor propriu să vadă făcându-se mai repede şi cununia.

Azi, când doamna de Camargues o privise ciudat, închipuindu-şi desigur cine era «amicul din copilărie» de care se vorbise şi bănuind poate ceea ce nu puteă fi, — Ametista se hotărî să discute cu Jules cestiunea cununiei şi să fixeze data.

Doamna des Vieux-Arbres primi foarte afectuos pe vechea-i prietenă şi împreună cu ea îşi amintiră de timpul când ea locuiă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în Paris și când domnul de Camargues era unul din amicii lui Napoleon al III-lea. După căderea imperiului el se retrăsese la domeniile lui și foarte rar mai venise în capitală. Doamna de Camargues îi povesti viața ei dela moartea soțului încoace și suferințile de pe urma boalei fiului ei..., și ajunse la iubirea lui nebună după Ametista și la silita încuviințare a căsătoriei ce nu-i era la inimă.

— O! dragă amică, dragă amică, — ce tristă împrejurare, căci dacă ai ști... exclamă Roxana.

Doamna de Camargues o privi lung, înfiorându-se: ce știa oare amica ei? Ce însemnă acel glas de compătimire?

— N'aș voi să'ți fac și mai grea starea sufletească, dragă amică, urmă Roxana, părând că'și caută cuvintele, — dar e datorie din parte'mi să te înștiințez, să te previn.

Se opri... Îi era mai greu decât își închipuise, de a dă bietei mume o lovitură dureroasă. Doamna de Camargues se îngălbeni, apoi se înroși...

— Pentru Dumnezeu, dar ce e? murmură ea, înnăbușindu-se.

— Înțeleg, scumpă amică, o concesiune care trece peste anume tradițiuni de familie și convenințe sociale. Dar cel puțin ființa care se folosește de asemenea desgrădire, să fie vrednică de onoarea și de fericirea ce i se dă.

— Ce vrei să zici, amica mea?

— Am avut neplăcerea să cunosc de aproape pe artista Sătesco, printr'un nepot al meu din România, care, mi-a recomandat-o, la venirea ei în Paris. Mi-a făcut foarte bună impresiune, ba încă i-am dat sprijinul meu, căci am făcut-o cunoscută în saloanele mele la câteva concerte ce am dat. Când colo, mi-a fost dat să aflu ce era în realitate ființa aceasta. Am înțeles că nepotul îi fusese amant, în țară, — și m'a indignat procedarea lui de-a mi-o recomandă, ba încă de-a-i permite să fie prietenă cu sora lui... Dar ființa aceasta a venit din țară c'un tânăr, pe care'l da drept vărul el, cu care a trăit aci și pe care'l întreține din mijloacele ei... Și ce fel de mijloace, îți poți închipui, odată ce nici o avere nu avea. Mai mult, s'a dus în provincie, acum va fi un an și jumătate, la Houlgate, la soacra unei cunoștințe a mea, doamna Sorrel, cu fiica acesteea și acolo a ademenit pe un bătrân, becher, fratele soacrei, și acesta, când a murit, i-a lăsat două-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sute de mii de lei... ca recunoştinţă... Vezi dar cine e fiinţa aceasta, pe care n'am mai primit-o de îndată ce i-am aflat viaţa imorală.

Doamna de Camargues, galbenă ca turta de ceară, îşi acoperi faţa cu mâinile, murmurând:

— Vai! ce mizerie! Ce nenorocire!

— Îţi poţi închipui dar scumpă amică, ce dureroasă, ce revoltătoare surprindere a fost pentru mine când am citit vestea logodnei ei cu fiul dumitale...

Se făcù tăcere: grea, răvăşitoare pentru doamna de Camargues, stânjinitoare pentru doamna des Vieux-Arbres.

— Suferi, scumpă amică... suferi, îi zise cu duioşie, luându-i mâinile... Din fericire se poate preîntâmpina însă pasul cel din urmă.

— Se poate, însă ce se va face Jules al meu!... exclamă ea cu durere şi-i povesti starea lui de boală, îmbunătăţită numai de amorul acesta şi temerile medicului ei de casă... La Jules mă gândesc, amica mea şi tremur la ideea de-a nu'l vedeà sdrobit şi de-a nu'l pierde, dacă suferinţa îi va readuce boala.

Lacrimile o înnăbuşiră.

— In adevăr e critică starea, însă nu poate există iubire care să reziste cunoaşterii unor anume taine ce jignesc onoarea şi însăşi iubirea. Datoria dumitale este să nu'ţi laşi fiul pe mâna unei fiinţi perverse... Suferinţa o va aveà, negreşit, dar motivele ce o vor provocà vor fi otrava care opreşte pe loc boala. Vindecarea nu se poate să nu vie apoi şi dumneata vei fi lângă el.

— O! mi-aş da viaţa să i-o scap pe a lui... Mă tem însă mă tem.

Şi plecă greu capul, cu descurajare adâncă.

— Dar îl putem lăsà în neştiinţă, strigă, cu încăpăţinare doamna des Vieux-Arbres. Inchipuieşte-ţi dragă amică putinţa firească de-a află mai târziu fiul dumitate lucrul... Nu va fi mai rău, întrucât divorţ nu există? Disperarea de-a n'o puteà alungà, de-a trăi separat, — nici însurat nici neînsurat, — nu-i va fi adevărată boală şi primejdie?

— Ştiu, ştiu; înţeleg totul... şi cu toate acestea nu mă ţine pământul de teama de-a nu'l pierde... Acum, ca şi mai apoi, disperarea lui va fi tot atât de primejdioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Scumpă amică, cel puțin amână cât mai târziu căsătoria... Imi ierți o indiscrețiune? E... amanta lui?

— Nu știu... Cred...

— Să te convingi. Motive se pot găsi... O închipuită boală mai îndelungată, a dumitale, ar fi unul. Ce etate are?

— Fiul meu? Douăzeci și trei de ani.

— Nu-i dă consimțimântul. Până la douăzeci și cinci de ani trebue să'l aibă... și încă și după aceea... numai prin somațiunea respectuoasă, cum i se zice... In doi ani se pot modifică multe, dar o iubire care a apucat să fie satisfăcută!

— Iți mulțumesc, scumpă amică: mai pui o scântee de curaj în inima mea îndurerată...

— O! cum aș voi să fac totul, numai ca să treci cu bine prin încercarea aceasta!

Vorbiră mult încă și când plecă, doamna de Camargues păreà mai întărîtă... In acea seară însă, înainte de-a se duce la teatru, Jules, foarte desmierdător îi spuse că fixase căsătoria la 15 Ianuarie. Doamna de Camargues rămase ca trăsnită. Jules o privi cu nedumerire, apoi cu teamă.

— Dar ce ai, mamă?

— Nuștiu. De câteva zile nu'mi e bine.

— Vei fi răcit... Să chem un medic.

— Cred că am nevoe de odihnă, de liniște și nu Parisul e pentru asemenea lucru. Eram să te vestesc chiar că plec mâine la noi acasă.

— Și să mă lași singur aci...

— Singur nu ești... cu toate că mult aș dori să mergi și tu cu mine. Nu se știe ce se poate întâmplà... și ar fi bine să fii lângă mine..

— A! mamă! ce vorbe sunt acestea! îi rosti cu imputare, dar și cu grijă.

— In privința datei căsătoriei tale, decе atâta grabă? Nu te gândești că viitoarea ta are teatrul? De ce să nu amâni până ce se va închide stagiunea? Va fi și timpul să vă faceți călătoria de nuntă...

Își sprijini capul pe mână și adaose:

— Nu; nu... Nu mă simt bine de loc.

— In sfârșit, vom mai vorbi mâine de amânare. Pentru acum mă duc să'ți trimit un medic.

Muma nu voi să refuze, ca să nu-i deà de bănuit și Jules

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se duse în căutarea unui medic, foarte pe gânduri, plin de neliniște, de nuștiu ce teamă care'l făceà trist.

După treizeci și cinci de reprezentațiuni în șir, «Medeea» începu să aibă mai puțini privitori, și deja se anunțase reluarea piesei «Les Fourchambault» a lui Augier, în care Ametista aveà rol. Pe Jules îl chemà mumă-sa acasă, — pe el singur, — de sărbătorile Crăciunului, — și el ar fi vrut să meargă și Ametista. Ea ar fi putut dobândi o permisie măcar de opt zile, cu toate că începuse repetițiile unei noui piese în care aveà rolul fruntaș, — dar față cu faptul că doamna de Camargues nu o chemà și că abia îi pomeniă numele în scrisorile ei, se hotărâse să nu se ducă cu Jules.

Acesta erà în mare încurcătură și nu știà cum să'și împace cele două iubiri. Să nu se ducă la Camargues, supărà pe mumă-sa, mai puțin îngăduitoare; să se ducă, lăsà singură pe Ametista, prea mult încunjurată la teatru. In Paris îl opriă gelozia mai mult decât iubirea; spre Camargues îl mâna mai mult iubirea decât datoria. Simțiă și Ametista nemulțumire căci aveà să rămână singură, însă prin nimic nu o arătă lui Jules; dimpotrivă, îl rugă să nu lipsiască pe mumă-sa bolnavă de bucuria de-a'l aveà lângă ea de sărbători.

— Ah! dacă n'ai aveà nici repetițiile, îi zise Jules, privind-o cu gelozie în înflăcărarea lui, ce liniștit aș fi... Ametista se uită la el cu surprindere.

— Dar de ce Jules? îl întrebă.

Înțelese repede însă, din zâmbetul lui, că erà gelos și-i înconjură grumazii:

— Gelosule drăguț! îi șopti...

El se înroși...

— Dacă te iubesc de mor... Și apoi, cu cine vei face Crăciunul?

— Cu tine, negreșit, căci te voiu aveà în gând, după cum te am în suflet.

— E adevărat, Ametisto, că mă iubești, în fine?

— Da... îi răspunse cu seriozitate dacă nu cu avânt.

— Nu-i așa că întâi ți-a fost de mine numai milă?

— Mi-ai fost simpatic prin suferința ta...

— Și acum?

— Imi ești drag prin bunătatea și prin iubirea pentru mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cât mă faci de fericit!

Și chipul lui strălucia de mulțumire...

Apoi, după o clipă de gândire:

— Știi ce? invită pe vechiul tău prieten din copilărie. De el nu sunt gelos...

Ametista nu se putu opri și se înroși...

— Invită și pe amica ta Ana, care îmi e simpatică fiindcă te iubește cu sinceritate..., urmă el, fără să ia seama înfățișării cam ciudate, a Ametistei. Trebue să ai și tu cu cine să petreci...

— Nu, nu, Jules. Ți-am spus: voiu petrece cu gândul la tine și voiu studia noul meu rol...

— Atunci... e bine și așa, îi răspunse, sărutând-o.

Doamna de Camargues plecase de a doua zi chiar după vizita la doamna des Vieux-Arbres, — și plecase foarte amărâtă și plină de cea mai grozavă revoltă. Tot ce-i scrisese Ametista când își mărturisise greșala, îi venise în minte, pe drumul către casă... In loc să'și zică însă că hotărârea ei de-a-i face acea mărturisire, fără să o silească cineva, dovedia tocmai curățiа sufletului ei, — o vedeă acum ca o viclenie mai mult.

Eră sigură că i se puteă dă cândva pe față ticăloșiile, și apucase înainte, ca să aibă dreptul pentru mai târziu a le aruncă, ei și fiului ei, în ochi cuvintele: «ați știut cine sunt, ați cunoscut ce-am fost»...

Păcătuia în contra logicei bunului simț, dar eră pornită și vedeă numai răul. Intreținută, întreținea la rândul ei, ca orice «cocotă». Primită în o casă cinstită, nu i-a fost nici greu nici rușine să ademenească pe un bătrân... și să'l jumulească.

Dar eată în cale-i nenorocitul ei fiu... A și înțeles că eră altceva să prindă în mreajă și pe acest sărman bolnav, a cărui viață scurtă i-ar fi dat nume și avere...

Și, în timp ce jucă comedia virtuții față cu Jules, primiă pe bătrân și nu se sfiă să pue mâna pe moștenirea ce-i lăsă acesta. Se dăduse apoi lui Jules... O costă puțin, negreșit; dar, bizuindu-se pe calculul obișnuit «cocotelor» că prin posesiune se înlănțuiește mai sigur o ființă, ea «sconta» câștigul cel mare și Jules plătiă «scontul» cu inima, cu viitorul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ertfa tuturor datoriilor... Biata femee își îndârjiă în asemenea judecată nedreaptă suferința și ura, fără totuș să afle o scăpare care să nu primejduiască viața fiului ei.

Ajunse acasă zdrobită și nu vesti nimănui întoarcerea-i.

Cu toate acestea rudele aflară și veniră pe rând să-i înfigă săgețile ironiei și să-i însuțiască suferința. Căzu cu adevărat bolnavă și chemă pe doctorul Bonnat, căruia îi destăinui totul.

— Cum vezi, dragă doctore, sfatul dumitale a dat greș. O! nu'ți fac vr'o imputare, căci nici dumneata nu ai bănuit adevărul... De aceea sunt bolnavă și mi-e teamă să nu'm pierd mintea...

— Doamnă, să nu fie numai oarecari defăimări iscate de invidie?

— Dar ce invidie să poată aveà doamna des Vieux-Arbres?

— Au căutat s'o discreteze întâi pe lângă dânsa, ca protectoare.

— Mă rog, poate că nu ți-am lămurit bine lucrul...

Și i'l povesti dela capăt acum cu toate amănuntele, adăogând, în fine:

— De altfel creatura aceasta ea singură, în o scrisoare, pe care o păstrez, mi-a mărturisit greșala ei... Așteaptă să'ți citesc scrisoarea...

O scoase repede din ascunzătoarea în care o pusese, într'un fund de sărtar și i-o dădu. Medicul o citi, foarte liniștit, o îndoi tot așa și căta lung și drept în ochii mumei:

— Doamnă, să'mi dai voe să'ți spun că, după cum cunosc din ochi semnele exterioare ale boalelor interne, cunosc după anume manifestări și sufletele. Logodnica lui Jules e vinovată numai că a iubit, și de acest lucru nimeni nu e în drept să-i ceară socoteală: e dreptul inimii oricărei ființi. Tocmai fiindcă a ținut să'și mărturisiască, ceea ce ea numește greșală cu rușinea proprie sufletelor curate încă, — e dovadă că n'a voit să speculeze cu iubirea fiului dumitale... Ea arată de unde-a avut mijloacele cu care trăiă și lucrul poate fi verificat. Că a ajutat și pe vărul ei, care în Paris numai i-a devenit amant, — e oare o piatră ce-i trebue aruncată? Să nu fi însemnând bunătate de suflet față cu acela ce nu mai puteà să aibe mijloace, după ce bursa i-a fost tăiată? Că el a primit asemenea lucru, e altă cestiune și domnișoara Sătesco nu poate fi învinuită de lipsa de scrupul a iubitului ei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a dus la Houlgate. Un bătrân celibatar s'a aprins după ea... Crezi oare că ea i-a dat prilejul? Dar acest om, par'că'l văd: înțărcat de plăceri, care toată viața lui n'a țintit decât avere, vine în atingere cu fata aceasta frumoasă și ia foc... Simte iubirea fiului dumitale, tânăr, plăcut, și desigur că atunci va fi vorbit fetei... Cu o fire ca a ei, n'a putut decât să'l respingă. Incăpățînat, s'a dus desigur la Paris ca să încerce din nou. Dar copila deja legată de fiul dumitale prin compătimire, întrucât îi cunoștea starea sănătății, respinge iar pe bătrân. E vinovată oare dacă bătrânul nebun a găsit cu cale să-i lase partea ce putea din averea lui? Vei zice: dece a primit-o? Lasă că nu cred să fi constatat dumneata acest lucru, dar eu sunt sigur că, chiar dacă va fi primit legatul, n'a făcut-o din lăcomie... Uite, doamnă, cercetează și vei vedea că nu va fi voit să'l primiască... Nu pot ghici amănuntele, dar Doamna Sorrel, dela care doamna Vieux-Arbres a avut știrea, îți va putea spune cauza pentru care legatul a fost în cele de pe urmă primit... Nu te luă doamnă după aparențe, după tristă lumină în care rău-voitorii se silesc să pună un suflet de femee fără alți apărători decât conștiința ei, decât inima ei.

— O! doctore câtă logică cheltuită... poate în scop umanitar. Să zicem că ar fi așa, dar că eu nu mai voesc jertfa numelui nostru...

— A! atunci e altceva; însă urmările?

— Tocmai aci voiam să viu. Nu crezi că Jules, mulțumindu-și câtva timp pasiunea, ca amant, s'ar putea într'o zi lepădă fără pericol, de amorul lui?

Medicul stătu pe gânduri.

— Nu știu ce să zic, doamnă. Spui că domnul Jules va veni de Crăciun, singur. Îți promit să'l examinez bine, fără să-i dau de bănuit... Și cu toate acestea, s'ar putea să mă înșel. Un nimic, și poate răscoli adâncul în care trăește pândind răul care a răpit și pe tatăl lui la o etate destul de înaintată. La domnul Jules e ceva patologic, rău care ține adecă de însuși felul cum e organizațiunea lui fizică. In fericirea de care se bucură acum și încă trebue ferit de imprudențe... Dar venind o suferință grea? Ei, atunci?

— Nu mai spune, doctore, căci mă îngrozești! rosti muma cu răvășirea întregei sale ființi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dece să te măgulesc, mai ales acum, cu speranțe deșarte? In fericire și abuzul l'ar primejdui cu încetul; dar în suferință, îl poate repede dobori. Eată adevărul. E dureros, dar e așa.

Se făcù tăcere. Muma plângeà.

— Ce nenorocire! murmură ea apoi.

— Fatalitatea moștenirii părintești, rosti doctorul...

— Să sufer dar, cu toate cele ce știu? Să închid ochii și să'l las în discreditul rudelor și al prietenilor?

— Doamne, ce puternice și rău sfătuitoare sunt prejudecățile!... Unde e libertatea de-a fi fericit după cum înțeleg eu fericirea? Sunt eu oare sclavul vederilor strimte ale societății ipocrite?

— Doctore, dumneata ai spirit revoluționar!

— Am libera judecată a omului de știință, doamnă.

— Dar dacă el ar afla, după căsătorie, tristul adevăr?

— Cred că va cerceta și se va convinge că adevărul e în caracterul iubitei lui și în fericirea ce dânsa i-o dă.

— Ai răspuns la toate: nuștiu însă dacă iubirea lui nu va fi jignită.

— Dacă va vedeà prin prejudecăți și nu prin iubirea lui, va fi dovada că nu'și merită fericirea și suferința îl va privi.

— Ești aspru și... nedrept, doctore. Dumneata m'ai descurajat și mai mult. Acum nu mai văd nici un mijloc de a'l scăpà...

— Lasă lucrurilor rostul lor tainic și înțelept... și cred că nu vei greși...

Jules sosi cu două zile înainte de Crăciun încărcat de daruri pentru mumă-sa și pentru doctorul Bonnat pe care nu'l uità.

Muma îl primi cu nespusă bucurie, în clipa revederii uitându-și toate necazurile.

— Dar de Ametista mea nu mă întrebi de loc scumpă mamă? îi zise cu blândă imputare.

— Să mă satur întâi de bucuria că te văd, drag copil.

El așteptă câteva clipe, apoi se alipi de ea desmierdător.

— Pari să fi având ceva în contra Ametistei mele... îi șopti cu oarecare grijă.

Ea avu lung fior.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu mi te răpește oare? îi răspunse, închipuind un zâmbet.

— Și ea cât te iubește de mult!

Mumă-sa se grăbi să desfacă lucrurile aduse și cu bucurie silită le văzu și le admiră pe fiecare.

In seara acelei zile îi păru lui Jules că mumă-sa eră suferindă...

— Ce fel? nu suntem încă bine, dragă mamă? o întrebă afectuos și o sărută.

— Nu încă...

— Ce zice doctorul Bonnat?

— Depărtarea de tine mă îmbolnăvește, scump copil...

— Dar ce dorim, eu și Ametista, decât căsătoria cât mai curând, ca să nu te mai desparți de noi?

Iar Ametista și tot Ametista. Ea închise ochii, ca să nu-i vadă scânteile de ură. Doctorul veni a doua zi și se arătă încântat de înfățișarea tânărului, dar cu ochii lui ageri deosebi oarecari semne de slăbiciune fizică: înnamoratul își puneă prea mult la încercare avântul amoros. La ce se gândiă muma și unde eră încă un pericol!...

In zilele sărbătorilor rudele și câțiva prieteni se arătară la Castel, mai mult ca să'și exprime mirarea... și alte sentimente puțin creștinești, ceea ce impresionară rău pe Jules.

Noroc de doctorul că eră de față. El, cu îndemânare, aci glumeț și luător în râs, aci lăsându-și filozofia socială să deà lecții de viață modernă, înlătură o ceartă la care se vedeà pornit tânărul cu rudele lui și impuse mumei prudența.

Apoi, în două trei plimbări cu Jules îi aminti cu seriozitate starea lui nu de demult și făcând apel la judecata lui, îl sfătui să'și economisiască tinerețea care ține mai puțin decât amorul, să nu înceteze cu exercițiile fizice și somnul de noapte să și-l aibă la vreme și liniștit.

— Dar nu vezi, doctore, că iubirea, că fericirea m'au făcut sănătos? exclamă el, râzând.

— Te-au făcut în adevăr, dar nu te-au întărit... și eu te voiesc puternic. Să nu iei, te rog, încordarea nervilor drept tărie și aprinderea amoroasă drept «specific»...

— Înțeleg ce vrei să zici, doctore...

— Aș dori să și faci după cum zic: fii avar, dragul meu, căci fericirea nu stă în îmbrățișări continue.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iţi promit, doctore, zise el râzând, înrăurit însă.

— Nu simţi din când în când oboseală şi par'că stânjinire în mişcări?

— Une ori, când mă scol din somn.

— Asuzi, noaptea?

— Adese ori, deşi în camera de culcare am 12 grade...

— Respiraţiunea?

— Une ori stânjinită. Alte ori se pare că nu respir din adânc...

— Va să zică ai observat... Inima?

— Bate... de dragoste.

— Nu aşa. Când eşti liniştit, nu ai observat nimic... neobişnuit?

— Par'că... Un fel de strângere... Nu ştiu cum să-i zic. Ceva care, dacă nu mă supără, mă neliniştеşte.

— Dragul meu, se impune viaţă regulată, exerciţii măsurate, iar pe timpul verii, hidroterapie în o localitate de munte întâi şi apoi de mare.

— Vechea boală, nu-i aşa? întrebă el, serios, îngrijat.

— Nu trebue să ne gândim la boală, ci la sănătate şi aceasta cere păzirea regulelor higienice şi economia puterilor vieţii...

— Am înţeles, doctore şi-ţi mulţumesc... Cam pierdusem cumpăna...

— Am observat de cum te-am văzut...

— Vei veni la nunta mea? Ce fericit aş fi...

— Promit. Va fi şi pentru mine prilej de-a gustà din fericirea dumitale.

— Un lucru numai. Ai ascendent asupra mamei. Hotărăşte-o să nu mai amâne căsătoria...

— Nu mi s'a părut că are intenţiunea aceasta.

— O are supt cuvânt că e bolnavă. La urma urmei, ce are, doctore? Ştii că am început să mă îngrijesc?..

— Ei, tinere... tinere... boala mumei dumitale e tocmai grija de dumneata. Vede cum te cheltueşti în fericirea dumitale şi...

— O! spune-i că m'ai sfătuit şi că voiu fi cuminte...

— Bine; îi voiu spune, căci te cred.

Cu două zile înainte de anul nou Jules voià să plece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna des Camargues era într'o agitațiune care o ținea în pat. Sfaturile, rugăciunile doctorului, calmantele medicale nu puteau reacționă, iar Jules stă trist și nehotărât. Doctorul se temeă de o izbucnire, în starea ei de atâțare, și nu mai știă nici el cum să facă. Îi veni într'un moment ideea de-a vorbi cu Jules de-oparte, de-a-i arătă ca bănueli, ca bârfiri ale lumei, cele ce muma lui le socotiă realități și de-a dezarmă astfel pe bătrâna. Se temeă totuș de Jules al căruia caracter îl știă că ține de unele prejudecăți ale lumei lui...

Ceva trebuiă să se facă, în cele de pe urmă, ca apoi să poată veni bătrânei ușurare și băiatului putința de-a o convinge că eră greșită. O întrebă dar dacă nu credeă că eră bine să deschidă el lui Jules vorba și-i arătă în ce chip va expune lucrurile.

— Da, da, răspunse ea... Cel puțin pentru întâele momente să creadă că sunt numai defaime.

— Dacă va crede așa, va fi scăpat. Dar dumneata să consimți la căsătorie. Cu condițiunea aceasta voiu face-o...

Bătrâna se gândi mult, se frământă ca pe cărbuni...

— Căci înțelegi, doamnă, că trebue. Dacă acele defăimări îi vor da de gândit și se va apucă de cercetat, va fi cestiune de luptă cu amorul lui de a crede în vinovăția ei sau în reaua ei purtare. Astfel, fără prea mult sbucium, va hotări el dacă să o mai iă sau nu. Atât dumneata însă cât și eu suntem datori să o apărăm. Credința noastră în nevinovăția ei îl va face cu judecată și în cazul cel rău, nu va suferi peste măsură; deci nu va fi pericol.

— Bine, doctore; voiu face cum vrei. Mă încred în experiența dumitale.

In dup'ameaza când, seara, Jules trebuiă să plece, medicul luă la plimbare pe Jules. Ziua eră rece, dar frumoasă și întinsele câmpii străluciau de lumină. Medicul începù cu sănătatea doamnei Camargues și ajunse la cauzele adevărate.

Jules rămase foarte atins în primele momente.

— Dar cum de-a ajuns mama să poată primi asemenea mârșave denunțări și mai ales să le dea credință?

— Nu le-a dat credință, amice, însă, nu mai puțin au răvășit-o și i-au lăsat îndoeli...

— A! dar i le voiu spulberă îndată, strigă Jules cu tărie. Ametista nu poate fi astfel...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Negreşit că nu. Să admitem însă că un lucru adevărat ar fi: prima ei iubire...

— O! nu, nici aceasta...

— Iubire negreşit, fără vină... Ai face-o răspunzătoare de un trecut de experienţă, al primei deşteptări a inimii?

El se înroşi, se codi şi răspunse apoi cu sinceritate:

— Nu, desigur... întrucât sunt sigur acum că mă iubeşte pe mine.

— Cugeţi înţelepţeşte, amice dragă... Ce ciudată lire omenească ne-au creat miile de generaţii de dinaintea noastră! Abia trecem de pragul copilăriei şi un ce tainic ne împinge în braţele unei femei... Ne întrebăm noi oare atunci cine este acea fiinţă? Este şi ea fiica cuiva, sora cuiva? N'au crescut-o şi pe ea părinţii în dezmierdări? Nu i-au visat soarta cea bună care se cuprinde în anume legiuiri sociale? Înfăţişează ea numai ideea scurtelor momente de plăcere, sau, în chip realist vorbind, numai un fel de sghiab prin care să se scurgă prisosul forţei virile? O întâlnim, supt aspectul curtezanei care se vinde, supt aspectul însă fecioresc al primei tinereţi, supt aspectul tovarăşei de viaţă a prietenului nostru şi găsim totdeauna un motiv de ispitire spre a ne satisface o necesitate care nu ne iartă. Îi dăm noi însă vre-o consideraţiune? Nici una după ce s'a plecat trebuinţii noastre tirane. Vorbim de amor, dar acesta este un cuvânt frumos după care se ascunde aprinderea sensuală, egoismul nostru bărbătesc. Chiar când un simţimânt de ordine morală, pornit din o creştere mai îngrijită ne apropie şi sufleteşte de această sărmană fiinţă, e destul să-i găsim o greşeală şi cel dintâi lucru ce i-l retragem e stima iar acel faimos amor sboară ca o pasăre ce s'a speriat de-o umbră. Nu ne gândim că şi fiinţa aceasta poate aveà ispitele ei, biciuirile aceluiaş sânge omenesc; nu ne gândim mai ales că ea ajunge să ne cunoască egoismul teribil şi să'şi întoarcă de la noi ochii spre a căutà stima, încrederea, măcar sprijinite pe spiritul de sociabilitate, de prietenie, care este însuşire omenească. In fine ajungem la forma cea cunoscută, căsătoria... Şi noi cari am trecut prin braţele a zeci de alte femei, luăm pe fecioara neprihănită sau pe femeea care a putut fi a altuia, dar tot după legiuirea socială. La ce ţinem dar? Nu oare la forme şi numai fiindcă au o sancţiune? Dar fecioara după ce i-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luat vălul fecioarei, după ce a dobândit cunoştinţa de lume, nu ne gândim că'şi dă şi ea seama că am avut alte femei înainte de ea? Da, dar îşi zice: aşa e rostul lucrurilor: însă nu va mai aveà alta fiindcă mă are pe mine: forma căsătoriei îi creiază un drept la această neîmpărţire cu alta... Şi câţi din noi îl respectă! Dacă însă fecioara, dintr'o pornire firească, în împrejurări ce nu o pot păzi, a gustat din plăcerea iubirii, — când îi cădem în cale şi când îi arătăm în toate felurile că o dorim, — de ce numaidecât să ne desguste faptul că a fost a altuia; de ce să ne pară că legătura legală cu noi, nu-i poate fi îngăduită? Nu-i egoism brutal din partea noastră, — când şi noi i-am venit din alte braţe? De ce nouă să ne fie permis a ispiti, a ne folosi de corpul lor şi când ele fac ca noi, să le aruncăm dispreţul nostru plin de mândrie şi de prejudecăţi nedrepte? Dar prin căsătorie noi îi vom dà dovadă de dreptate omenească; dar ea, în căsătorie, ne va da aceeaş mulţumire, ca ori care alta şi va fi numai a noastră după cum pretindem, fără să rămânem foarte adeseori numai a ei. Las la oparte fel şi fel de raţionamente pe cari le găsim spre a ne asigurà tot numai noi un fel de priorităte... stupidă. Trebue să ne învăţăm odată să fim drepţi şi să cunoaştem ce înseamnă egalitatea între oameni... Conchid dragul meu dară, venind la cazul nostru, că şi pentru dumneata şi pentru logodnica dumitale viaţa datează de când v'aţi simţit că puteţi trăi împreună şi de când v'aţi legat... Ca să suferi fiindcă ea va fi fost şi a altuia, nu ar fi demn de-o adevărată fire bărbătească... Omul a creat cuvântul fericire prin care înţelege o dorinţă ce s'a împlinit, o posesiune îndelungată a lucrului dorit. Nu'ţi vorbesc de obligaţiuni morale: ele ţin de caracterul individului. Iţi vorbesc numai de această «fericire», de natură egoistă, şi îţi zic: poţi fi fericit; fii...

Medicul se oprì şi respirà lung apoi îl privì adânc. Jules ascultase cu toată luarea aminte şi din lunga vorbă a medicului trase o singură încheere: «*Ametista fusese desigur a altuia*»... Nu mai erà de îndoit. Pentru acum raţionamentele medicului avură darul a'l face să primiască realitatea, fără revoltă.

— Cred că ai dreptate, doctore, îi răspunse el cu seriozitate şi destul de liniştit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In ce privește acum caracterul logodnicei dumitale, cere mamei dumitale scrisoarea ce i-a scris domnișoara Sătesco în ajunul plecării dumneavoastră la Paris. Te vei convinge că ea, dându-și seama de prejudecățile mediului social, a voit să i se cunoască ceea ce noi numim «greșeala».

— Da, i-a scris? făcu el cu surprindere. Nu mi-a spus mama.

Atunci medicul îi povesti și cele întâmplate atunci între el și doamna de Camargues' cât și lupta ei ca mamă, față cu adevărul ce cunoștea.

— Scumpa Ametista! rosti el cu emoțiune...

— Da, amice, ea a ținut la sănătatea dumitale, când a amânat la Houlgate, de-a se rosti; a ținut apoi la onoarea dumitale, așa cum o înțelegem noi, civilizații egoiști, — și sigură că, însănătoșat, vei putea suferi, fără pericol, despărțirea de visul dumitale de fericire cu ea, a voit să i se cunoască greșeala.

— Și mama nu mi-a spus...

— S'a temut de suferința dumitale...

— Draga mamă.... Cu toate acestea de ce suferea ea, acum?

— Să n'o judeci, amice. Iartă-i credințile cari țin de sufletul ei prin tradițiuni ce-i sunt scumpe. Poți să nu i le împărtășești, să fii omul modern, — dar iartă-i-le... Mai vine în favoarea ei bârfirile cari, în ochii ei, au mărit vinovăția greșelii...

— O! lasă că am să vorbesc cu ea... Ametista va fi soția mea, o jur...

Medicul îi strânse mâinile... și după puțin timp se despărți de el.

Plin de nerăbdare Jules grăbi către casă și intră la mamă-sa căreea îi anină brațele de grumazi.

— Știu tot, dragă mamă, îi șopti.

Ea tresări și privi la el, agitată.

— O! te rog, nu'ți face inimă rea, scumpă mamă. Trebue să privim lucrul pe partea lui cea bună...

Și acum, el discută toate învinuirile ce se aduceau Ametistei, spulberându-le una după alta, cu căldura convingerii și punând în lumină însușirile alese ale logodnicei lui, încheiă prin dulcea dar stăruitoarea rugare de-a-i permite și pasul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căsătoriei... Doamna de Camargues rămase mută de durere; ajunsese la rezultat contrariu... Până se ivi seara și se apropriă momentul plecării lui o ținu supt farmecul visului lui de fericire și, în fine, ea hotări să nu se mai opună ca față cu ceva fatal, — simțind însă că viața ei aveà să se sfârșiască curând de mâhnire, de durere...

III

Mumă-sa îi dăduse scrisoarea Ametistei. Acum, în tren, la lumina pâlpâitoare a lampei, — se nemerise a fi singur într'o despărțitură de vagon, — citi din nou, cu oare cari svâcniri de inimă, dar zicându'și: e mărturisirea unei ființi alese... și trebue să mă gândesc la aceasta numai, că e a mea și că mă iubește...

Așa dar tânărul Simileanu a fost «iubitul» ei... «Amant» îi venià greu par'că să zică... Adeseori căutăm anume cuvinte cari s'ar părea că micșorează însemnătatea unei situațiuni grele.

Dar de ce l'a mai primit? Dece mi l'a recomandat? N'a avut cum face, odată ce venise iar eu l'am găsit acolo. O! dar atitudinea lor erà în adevăr... a unor... prieteni vechi...

Totuș simțià ca o tainică jignire. Ar fi fost mai bine să nu'l fi cunoscut... Nu ar fi fost rău să nu'l mai întâlniască. Înțelegeà acum de ce nu venise la logodnă; înțelegeà de ce Ametista nu-i vorbià de el, iar când aduceà el vorba, vedeà la ea indiferență... dacă nu stânjinire...

Și, în adevăr, dece s'ar fi simțit stânjinită? Trecutul nu mai există pentru ea... Apoi, el aveà să se întoarcă în țară... și dispăreà astfel ghimpele din cale. A, da... Venise, desigur, să-i mai deà, vechea prietenă, mijloace de traiu... Negreșit, eată cauza venirii lui, atunci. In privința aceasta Jules își dà seama că vechiului ei prieten îi lipsià... caracterul... Cu orice preț, nu trăiește din averea unei femei, un om de treabă... în condițiuni nelegale... Desigur că acest lucru o și desgustase pe Ametista de el.

In privința mijloacelor ei, avusese din scrisoarea către mumă-sa, lămurirea și simțià că așa erà. Mai știà acum, tot din scrisoare, răceala ce erà între frații ei și dânsa și bunătatea unchiului ei, — bătrânul iubit ca un tată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Biata fată: prin câte dezamăgiri, prin câte suferinţi trecuse. O! dar el o va face să uite totul...

Moştenirea dela bătrânul din Houlgate îl nemulţumia... Dar desigur că Ametista îi va spune motivul care o silise s'o primiască.

Până târziu, în legănarea vagonului, la lumina din ce în ce mai slab pâlpâitore par'că ar fi fost ostenită de lungul drum, — Jules se gândi la aceleaşi lucruri, luându-le de-a capul, răspicându-le şi punându-le în aceeaş lumină favorabilă pentru logodnica lui. Se păreà însă mai degrabă că supt înrâurirea vorbelor medicului *voià* să le vadă în aceea lumină. In adâncul lui se mişcà totuş simţirea ascunsă a unei contrarietăţi... Aceasta-i cereà alte lămuriri, alte asigurări, altă convingere.

In cele de pe urmă adormi.

Când îl văzù Ametista, în dimineaţa următoare, *citi* numai decât pe chipul lui, în afară de oboseala călătoriei, *ceva nou*, — şi presimţirea-i spuse că era în sufletul lui cel puţin nemulţămire... In îmbrăţişarea lui simţi ceva stânjinit; în zâmbetul lui, în privirea lui un gând ascuns... supt a cărui înrâurire se află şi care-i fusese tovarăş de drum. Erà curagioasă însă şi nu aveà nimic de dosit, după cum nu aveà nimic a'şi imputà.

— Mama, ce face mama? îl întrebà cu grijă în duioşia ei.

— Mama e suferindă încă... şi nu'ţi închipueşti, desigur, că... din cauza mea...

— De ce? I-ai părut schimbat?

— A, nu...

Se opri şi o privi lung... apoi o cuprinse în braţe, o sărutà mai cu pornire decât la venirea lui şi-i şopti:

— Să nu fii îngrijată, scumpă Ametistă... Am convins-o că trecutul tău te-a lăsat curată şi bună...

Ea se înroşi ca focul şi se înfiorà, cutremurându-se...

— Nu puteam cu nici un preţ să nu-i mărturisesc greşala mea... rosti ea, înţelegând ce se petrecuse.

— Ai făcut bine, draga mea cea dulce... Pentru mine prezentul există şi în el e chezăşia pentru viitor...

O sărutà din nou...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te iubesc... Jules... Dar te rog, dacă crezi că poți aduce mamei dumitale ușurare, — mai mult, împăcarea cu sine și cu dumneata... nu te gândi la mine...

— Ah! taci, nu vorbi astfel... îi strigă îngâlbenindu-se... *Mă gândesc la mine!...* Dar după acest cuvânt egoist, repede adaose: la noi amândoi... Suferința ei va trece ca un vis rău când ne va vedea buna căsnicie... Ce'mi pasă de societatea noastră și de credințile ei? Ea oare 'mi dă fericirea? Prin ce mi-ar înlocui ea ființa ta, iubirea ta, dacă m'aș potrivi ipocritelor ei deplângeri și convenționalismului ei stupid? Puteam să tac; am voit însă tocmai deplina ta liniște, căci în cugetul tău trebue să fi fost o așteptare, o temere. Mama s'a învoit la căsătorie și nu vom mai amâna-o... Te rog de un lucru numai... Nu te supără și spune-mi trecutul tău... L'am citit din scrisoarea ce-ai scris-o mamei dar îmi va face bine sinceritatea povestirii tale... Nu-i așa că vrei? Și o sărută...

Ametista înțelese că în sufletul lui erau nedumeriri încă, dacă nu bănuieli și, cu simplitate în care eră cel mai curat accent al adevărului, își povesti și cu viu graiu viața, începând-o de-acasă... Nu lăsă nimic, nici încercările fără succes ale lui Păiușanu, nici situațiunea mincinoasă ce-i crease el în casa mătușei lui doamna des Vieux-Arbres, nici năzuința lui Simileanu la mâna Angelei, dulce și bună ființă, amăgită și ea de aparențe...

— Și acestui om i-ai întins mereu mână de ajutor! O! ticălosul!

— Îmi făcusem o datorie de a nu'l lăsa pe drumuri.

— Ce suflet mare ai scumpa mea Ametistă!.. Nu-i așa că pentru ajutor venise în ziua când l'am cunoscut?

— Nu; venise să'mi spue ce-i scrisese doamna des Vieux-Arbres spre a'l face să nu mai calce pe la dânsa... Înțelegi cât de greu mi-a venit să ți-l prezint. Dar fiindcă muma ta nu'ți vorbise încă de trecutul meu, nu am avut cum face altfel... Fii convins însă că are atâta bun simț în cât să se feriască de-a mai veni pe la noi... Acum că știi tot, foarte ușor îi voiu face cunoscut să mă scutiască de venirea lui...

— Dar acea moștenire, de ce-ai primit-o, Ametista mea, de ce?

— Iartă'mi o socoteală, de rând, dacă vrei, dar firească:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu credeam să fii al meu... Avere nu aveam. Doamna Sorel m'a sfătuit că trebuia s'o primesc; scrisesem doamnei Sorrel bătrâna dela Houlgate, că o refuz. Nu mi-a răspuns, dar notarul ei a venit şi mi-a comunicat că suma o avea în depozit la dispoziţiunea mea. Atunci mi-am zis că, dacă nici familia sărmanului Kervick nu o primeşte, nu'mi rămâne decât s'o primesc eu şi s'o am de-oparte pentru cine ştie ce zile grele... Eată adevărul.

— Insă fiindcă zile grele nu vei avea scumpă Ametistă, fă-o uitată...

— Negreşit. Vrei s'o dăruiesc vre unei instituţiuni de binefaceri?

El o sărută.

— Vom vorbi altă dată de aceasta.

Se făcu puţină tăcere.

— După cât dau cu gândul, rosti el, cugetător, acela care a stârnit reaua voinţă a doamnei des Vieux-Arbres, nu poate fi decât domnul Păiuşano... Mama a vizitat pe doamna des Vieux-Arbres cu care e legată de mult, de pe când trăia tata... Ii va fi spus desigur grozăvii... şi eată decc mama eră aşa de mânioasă... Dar, încă odată, am potolit-o şi... nimic nu ne mai stă în cale... De acum să ne pregătim de nuntă scumpă şi dulce iubită...

— Facă-se voea ta, dragă Jules.

La «Comedia Franceză» limbile rele intraseră la locul lor, ca nişte săbii ştirbite, în teci; iar ochii se făceau dulci, iar mâinile fruntaşilor se întindeau cu deosebită grabă şi consideraţiune, în timp ce alte mâini, aşteptau mâna Ametistei, în atitudine de admiraţiune şi aproape de sfiosie: eră comedia, cu felurite scene, a prosternării înaintea numelui şi mai ales a bogăţiei care dă independenţă şi putere.

Ametista avea casa ei, — o frumuseţe de casă splendid mobilată, după cum vestise Ana Dervilliers, cu mândria pentru sine că o văzuse şi că eră amica Ametistei: care din artiştii Comediei n'ar fi voit să i se facă onoarea de-a fi admis ca prieten în acea casă ce avea să fie locuinţă aristocrată?

Ametista se logodise; eră serios dar amorul domnului de Camargues. Ce viitor dar i se pregătia ca femee ce avea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ținută de lumea mare și deci ca artistă ce avea să se deosebiască de anumita lume a artiștilor, și prin viața ei și par'că printr'altă aureolă, a meritului.

Toți protivnicii ei, făcând loc invidiei și urii, în cel mai depărtat adânc al ființei lor, își spoiau chipul cu zâmbete și graiul cu pulbere de zahăr în coloarea zâmbetului: se feriau unii de alții spre a'și trădă adâncul, de teama de-a nu ajunge până la Ametista vreo șoaptă care să le înstrăineze «bunele ei grații».

Se știă apoi că Sardou scria o piesă cu rol principal pentru Ametista și că Dumas Fiul dorià s'o vadă în «L'Etrangère», sigur că piesa lui aveà să dobândiască un succes, prin superioara interpretare a acestei artiste «minunată».

Piesa ce se repetă acum «*Adrienne Lecouvreur*», jucată altădată de Sarah Bernhardt și care se retrăsese de la acest teatru, — eră așteptată cu nerăbdare de public și unele ziare discutau cestiunea dacă nu cumva se aduceà oarecare jignire marei artiste Bartet că se «montă» piesa din nou fără ea în rolul «Adriennei». Se presupunea că însăși marea artistă inspirà acele aprecieri, cu toate că Direcțiunea când o întrebase, ea răspunsese că pentru scena «Comediei» părăsise acel rol.

In acel răspuns eră negreșit o părere de rău, ascunsă însă într'un zâmbet. Jignirea se arătă în hotărârea ei de-a nu mai reluà rolul cât timp ea sau Ametista vor fi împreună la «Comedie». Stă de față la fiece repetiție, în o lojă, și urmăriă cu atențiune încordată jocul nouăi zeițe a publicului. Cu cât Ametista treceà de la schițarea rolului la deplina întrupare, cu simțul ei artistic recunoșteà o superioritate de interpretare, diferită de a ei și gelozia nu puteà să nu o turbure. Prin nici un gest, dar mai ales prin nici un cuvânt nu'și trădă gândul, nici nu'și arătă aprecierea.

Auzi pe Coquelin zicând că Ametista dà caracterului «Adriennei și ușoară nuanță de poezie care mărià farmecul personajului și nu răpià nimic din firescul situațiunilor. Vorba aceasta îi părù marei artiste ca o ironie cu privire la dânsa și avu câteva clipe de fierbințeală.

Gôt o ascultă vorbind și adeseori închidea ochii: ce dicțiune splendidă, ce finețe în amănunțirea stărilor sufletești, câtă mlădiere și câtă drăgălășie, față cu energia și cu simțirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

adâncă din momentele dramatice! Ana Dervilliers, de câte ori ieșiă din scenă Ametista, o îmbrățișă și o duceă de mijloc,— lucru care bucuros l'ar fi făcut Jules, — nelipsitul de la repetiții, iubitul care-i culegeă toate zâmbetele și privirile.

Déjormes, din umbra unui colț de sală, o sorbiă cu ochi pătimași iar vechea lui dragoste i se reaprindeă... Dojenit și biruit, făcuse plăcerea Anei lui și acum erà de partea Ametistei, însă intră și cu inima ca partizan al ei.

Paul Mounet, cu «sobrietatea» ce puneà în jocul lui, nu intrase în nici una din tabere.

Acum că toți ai casei lui Molière păreau a fi pentru Ametista rostise singurul cuvânt, foarte prețuit: «*își trăește rolul*».

Mounet-Sully, amic al domnișoarei Bartet, vorbiă numai cu ochii, prin scurte sclipiri de însuflețire. Marthe Brandès își aveà partea firească de gelozie, dar nu se puteà stăpâni să nu'și arate dragostea pentru fericitul temperament al Ametistei.

Veselul Coquelin-Cadet, a cărui viață păreà că e făcută numai din râs, numai din lumină, îi adresă complimente hazlii, foarte de spirit, în care pătrundea emoțiunea sufletului ales.

Jules erà numai ochi și urechi ca să vadă impresiunile, ca să culeagă șoaptele, fără să se osteniască a descoperi ce clocotiă supt laude și supt zâmbete. El luă fața și erà fericit...

Se împrietenise apoi cu câțiva ziariști cărora le acordă întâlniri, împrumuturi ce se făceau uitate și gustări bine udate cu bordeaux și cu șampanie... Erau băeți veseli și de spirit pe lângă că muiau cu bunăvoință condeiul în călimări: cerneala e neagră dar ce albeață aurită poate dà la lumină!

Cu toată buna lui dispoziție sufletească, Jules aveà momente când simțiă ieșind în unda gândurilor lui o tainică preocupare.

Ametista îi spusese tot, și nimic nu'l îndreptățiă să se îndoiască de adevărul împrejurărilor trecute din care inima ei ieșise curată, din care caracterul ei rămăsese neschimbat.

Oricum, simțiă nuștiu ce trebuință ciudată de-a mai cercetă, de-a mai întrebă pe câte cineva, de-a mai auzi poate incriminări dar poate și asigurări cari să-i adeveriască încă odată bunătatea logodnicei lui.

Făcuse, la Ametista, cunoștința doamnei Sorrel și a dră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gălașei sale fetițe care-i plăcuse nespus de mult pentru iubirea și admirațiunea sinceră ce arătă Ametistei. Îl îmboldia cugetul să se ducă la doamna Sorrel și să o provoace la destăinuiri. Își dădeă negreșit seama că erà foarte delicat lucrul însă nu'și puteà astâmpărà îmboldul.

Se folosi de venirea într'o zi a Jacquelinei, singură, la logodnica lui și de rugarea Ametistei de-a o conduce el acasă.

Erà nemerit și neașteptat prilejul acesta.

Pe drum, petrecu foarte plăcut cu Jacquelina, care, cu ironie și cu haz îi aminti de zilele dela Houlgate când ea îl simțise că iubià pe Ametista.

Pe urmă, drăgălașa fată, acum de cinsprezece ani, îi vorbi cu duioșie de Ametista, cu admirare de când o văzuse pe scenă și fericirea lui Jules nu mai aveà margini. Nu! nu se înșeală un drăcușor de fată ca Jacquelina, asupra firii altei femei.

Doamna Sorrel bătrâna închisese ochii în toamnă și nurora moștenise pentru Jacquelina frumoasa avere de peste cinci milioane. Încetase dar și supravegherea în ce privià relațiunile cu Ametista.

Doamna Sorrel primi cu foarte mare deferență pe logodnicul Ametistei, — ce fel! un nobil de viță veche! Iar în timp ce fata se dusese spre a se pregăti de întoarcere la nesuferitul pension, — Jules aduse cu îndemânare vorba de logodnica lui în timpul șederii la Houlgate; își aminti de doamna Sorrel bătrâna, de domnul Ives Kervick; fu ironic glumeț în privința dragostei lui de Ametista și atinse cestiunea legatului.

— O! în privința aceasta unchiul Jacquelinei a făcut o copilărie ca și amorul lui nepotrivit... zise doamna Sorrel, instinctiv ghicind că legatul acesta îi puteà stà pe inimă logodnicului Ametistei. Mărturtsesc, cu toate acestea, domnule de Camargues, că eu am sfătuit pe domnișoara Sătesco să'l primiască... Soacră-mea nu voià s'audă de banii aceștia ca mai făcând parte din succesiunea fratelui ei... Poate că, din ura ei pe Ametista, nu-i primià, cu gândul că o vor compromite... De altfel cunoșteà bine caracterul Ametistei și știà că nu din vr'o încercare a ei bătrânul se aprinsese după dânsa! O! dacă aș fi prevăzut însă ce fericire o așteptă pe frumoasa și buna copilă, vă asigur că aș fi fost cea dintâi s'o sfătuesc a refuzà legatul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar pe când vorbiă astfel cu tăria convingerii, își aminti în ce chip vorbise doamnei des Vieux-Arbres și se simți foarte nemulțumită de ea.

Jules o ascultase cu foarte adâncă mulțumire, însă prinse de veste acelui moment de nemulțumire care-i insuflă bănuiala că vorbele doamnei Sorrel erau convenționale, că ea ascundeă cine știe ce realitate supărătoare spre a nu face rău Ametistei...

Intoarcerea Jacquelinei, gata de plecat la școală, cu vestmântul pensionului, care, o prindeă și-i da înfățișare de nevinovată cuminte, — fu alt prilej de vorbă însuflețită cu privire la lagodnica lui și el își luă seară bună foarte încălzit și mulțumit.

Dar... trebuiă să mai întrebe... să mai cerceteze. Pe cine însă? De-odată îi veni în minte doamna des Vieux-Arbres. Da, se va duce și la dânsa. Știă din spusele mume-si ce credea aceasta de Ametisia, cu prețul însă de a-i face rău cele ce-i va spune și lui, se simțiă îmboldit să se ducă și la amica mume-si.

Paul Simileanu trecuse examenul de doctorat «*magna cum laude*», și fusese felicitat de juriu, — bucurie mare, negreșit, pentru el. Totuș, în împrejurările în care dobândiă acest succes, bucuria i se amestecă fără tranziție cu turbureala amărăciunilor.

Pe deoparte luxul în care trăiă Ametista și apropiata ei căsătorie care aveă să-i asigure o viață în belșug și plină de onorurile succeselor scenice, îl răvășiau, căci îi aprindeau dorul după avere și după onoruri potrivite carierii lui, făcându'l totdeodată să vadă greutatea de-a le cuceri. Pe de altă parte gândul la Angela îl enervă, îl înciuda și-i făceă nenorocit. Ah! doamna des Vieux-Arbres! Ce femee rea, fără suflet. Desigur că numai ea îi depărtă din cale pe Angela! O va puteă oare vedeă când va fi în București? Cine știe! Negreșit că va încercă, — dar când se gândiă să deă peste mutra lui Robert nesuferitul, se înfiora de teamă dar și de ură: l'ar fi sfâșiat cu dinții, să-i fi fost în putere!...

Pe urmă își zise că trebuiă cu ori ce preț să vadă pe Angela... și-i veni dor să plece cât mai repede. Il mai oprià luarea diplomei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi după examen, se gândi să se ducă şi să'şi ia ziua bună de la Ametista. O va puteà însă găsi singură?

Logodnicul ei nu-i răspunsese într'o zi, la salut, când îl întâlnise. I se arătase prieten nevoe mare şi acuma... ce-i căşunase? Mirosise oare ceva... din trecut? Poate... Ori cum, simţià că'l urăşte şi nu voià să mai deà ochi cu el.

O! cum urà pe toată lumea aceasta care se răsfăţă în avere şi'n traiu bun!

Pe Ametista chiar aveà ceva... şi cu toate acestea cu ce plăcere sălbatecă ar mai fi strâns-o în braţe! Măcar ca să facă sânge rău dobitocului care o luà... de la el. Rânji la ideea de-a o mai aveà pe Ametista, — fără să se gândiască nu la neputinţa lucrului, dar cel puţin la răul ce i-ar fi făcut ei... Inima lui sângerà în faţa bogăţiei ei şi a altora cât şi în faţa săràciei lui. Şi acum, nici un cuget de recunoştinţă pentru binele ce-i făcuse Ametista.

Partea rea a firii lui se înfoià, îi înmugurià răutatea cu toate pornirile ei uricioase. De unde să'şi închipuiască, printre răvăşirile lui, că Angela se află de câteva zile în Paris la mătuşa ei?

S'ar fi făcut în patru, în opt, numai să poată ajunge până la ea. Dar acest lucru nu-i erà dat. Banii ce aveà îi erau pe sfârşite: în seara de 25 Ianuarie plecă dar din Paris, fără să fi avut curajul a se mai duce pe la Ametista ori a-i scrie.

Doamna des Vieux-Arbres să răfuise groasnic cu Robert Păiuşanu, din chiar întâia zi a sosirii şi aproape să nu'l ierte de fel... Robert se arătă însă foarte căit şi, căutând să se justifice întrucâtva, dădù mătuşe-si convingerea că Ametista îi fusese amantă şi că numai în focul acelei dragoste făptuise imprudenţa vinovată. El nu se apărà... aşa că Ametista mai purtă o pată în credinţa bătrânei.

Pe urmă ea căutà să aibă cunoştinţa stării inimii Angelei şi, foarte supărată, văzù că «ticălosul» ţinea oarecare loc în inima ei.

Pe cât putù mai decent se sili să facă pe copilă să înţeleagă cine erà Ametista ca fiinţă, cine erà «ticălosul» care trăise cu ea şi din mijloacele ei neoneste... Curata fată înţelese... şi suferi în amorul ei, în simţimântul ei de curăţie, în prietenia ce dăduse Ametistei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar din prima seară când, în singurătatea camerei ei de culcare, judecă pe aceste două ființi și împrejurările, condamnă întâi pe Robert care o pusese și pe ea în joc, condamnă pe Simileanu și inima ei se închise tânărului ei simțământ de iubire curată.

Pentru Ametista simți milă și părere de rău. Instinctiv își dădu seamă că, fără părinți și lăsată să ia o carieră periculoasă, căzuse victimă. Simțiă că tot i-ar fi mai întins mâna, că doriă s'o vadă cel puțin pe scenă și prin aplauzele ei să-i arate, — dacă ea va înțelege, — că nu i-a retras cu totul prietenia ei.

Apropiă neexperiența Ametistei de neexperiența ei, de primele impresiuni față cu un bărbat ce se arătă stăruitor, și-i iertă greșelile: una atrage pe alta, într'un mediu în care nu-i putință de întoarcere la altă viață. Mătușa ei nu-i spusese că Ametista se logodise: ea sperà că logodna aceasta erà ceva... provizoriu; se încredea în hotărârea doamnei de Camargues.

Angela gândindu-se și în ziua următoare la iubirea ei, se simți tristă, nu însă nenorocită: disprețul pentru om rănise iubirea și acest simțământ trăgeà să moară în inima ei.

Va mai iubi? Nu se gândia, nu se întreba. Un văl acoperia viitorul inimii sale.

Erau gata să iasă la plimbare, a doua-zi după plecarea lui Simileanu, ea și doamna des Vieux-Arbres, când feciorul aduse bătrânei carta de vizită a lui Jules de Camargues.

Fu surprinsă, dar curioasă de-a vedea mai de aproape pe acest tânăr, preferi să rămână și să'l primiască.

— Poftește pe domnul în salon, ordonă ea și își scoase pălăria. Să amânăm plimbarea, dragă Angelo, se adresă nepoate-si. E un domn pe care țin mult să-l primesc: fiul unei foarte bune prietene.

Angela nu'și pusese încă pălăria.

— Bine, mătușică, rămânem.

— Când voiu trimite să te chem, să vii și tu în salon.

— Da, mătușică. Trec în camera mea să citesc.

Bătrâna își aruncă ochii în o oglindă, își mai potrivi părul, și se privi cum îi stà «costumul». Erau ca niște mișcări reflexe ale unei deprinderi, gându-i erà cu totul la altceva: tânărul, erà tot logodnicul «acelei fete»? Îi spusese mumă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sa ceva? Și aproape cu sălbătăcie în priviri și în cuget, se simți gata să sfâșie pe tosta ei protejată, pe care n'o puteà nicidecum iertà.

Jules nu dădu nici o luare aminte frumuseții mărețului salon, la ora aceasta plin de lumină. In picioare, în dreptul uneea din ferestrele foarte mari, privià pe bulevard și așteptà nu fără o ciudată emoțiune, nu fără un vag regret că venise.

Doamna des Vieux-Arbres intrà. El înaintă, o salutà respectuos și-i sărutà mâna când ea i-o întinse, zâmbind.

— Să vă fi întâlnit pe stradă nu știu dacă v'aș fi putut recunoaște. Vă rog, ședeți. Ce face amica mea doamna mama dumneavoastră?

— A fost foarte bolnavă, în timpul din urmă. Sărbătorile le-am petrecut cu dânsa și am lăsat-o în mult mai bună stare.

— Dar ce-a avut?

Jules se înroși...

— Vă puteți închipui cauza boalei, răspunse el, întrucâtva stânjinit.

— O! copii, copii!... dacă n'aveți minte pentru voi și inimă pentru părinți!.. îi zise cu părintească imputare în care erà duioșie.

— Credeți oare, doamnă, că anume porniri sufletești se pot înlătura ca o insectă numai deschizând fereastra? Ori câtă minte să avem pentru noi și oricât să ținem de mult a nu ne supăra părinții, — simțim că avem un drept la viață, un drept la fericire, și regretând din tot sufletul că facem rău celor din juru-ne, suntem siliți să cunoaștem că trebue să ținem și la noi.

Accentul sincer și călduros al tânărului făcu impresiune bătrânei. Câtă simpatie la el. Insă îi răspunse:

— E adevărat, dragul meu, nu zic. Dece nu ne punem însă inima în mâini curate și vrednice de iubirea noastră? Uite, să'ți vorbesc sincer, ca fiului uneea din cele mai bune amice ale mele. Să nu mă crezi tocmai retrogradă. Nu mă uit atât de mult la treapta socială, dar mă uit cu patru ochi la adevăratele însușiri, cari se pot întâlni pe orice treaptă. Dovadă că, am o nepoată, din țara de unde mi-e origina. A cunoscut pe un tânăr tot de acolo, însă aci în Paris, acum doi ani. Erà sărac și din popor, dar mi se făcuse simpatic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Crezi că nu i-am învoit începutul de înclinare pentru el? Din contră, eram gata să netezesc unele piedici. Numai când am aflat în chip dovedit că tânărul e un ticălos, că trăia aci din mijloacele unei... fete, cu care venise din țară... și pe care o primisem în casa mea socotind-o onestă, — numai atunci l'am îndepărtat și am știut să smulg din inima nepoatei mele iubirea care nu putea fi floare, ci buruiană otrăvitoare.

Jules cunoștea amănuntul acesta, și înțelese numai decât că era vorba de Simileano și de... Ametista lui...

Se îngălbenise, căci, vorba că *«o socotise onestă»*, în gura acestei femei plină de nu știu ce nobilă mândrie, îl lovise adânc și-i răsunase ca o sentință de condamnare fără drept de apel.

Doamna des Vieux-Arbres, prinsă de ura ei, nu luă seama îngălbenirii și urmă, căutând să'și facă glasul mai blând:

— E o nenorocire însă, dă-mi voe să-i zic astfel, și pentru dumneata și pentru mama dumitale, că inima ți s'a înșelat luându-se după aparențe.

— O! doamnă, voi să protestez...

— Iartă-mă dacă fac rană și o ard cu piatra iadului: dragostea de familia dumitale mă silește, cu speranța de-a scăpa partea sănătoasă a ființii dumitale: judecata, bunul simț, spiritul datoriei către dumneata și către mama dumitale, poate și către societate, căci nu fără nici o pedeapsă o rupe un om de onoare și de familie bună, cu lumea lui. Vrei să'ți acord, în numele mamei dumitale, indulgența? Tinerețea trebue să petreacă, amăgindu-se cu bună credință, cum e cazul dumitale. Dar când e vorba de onoare, să se deștepte, să vadă rătăcirea, și să se mărginiască cu avântul inimii la o legătură trecătoare.

— O! doamnă, doamnă, dar este onorabil și demn de numele și de familia mea, să'mi calc cuvântul dat? Mă refer numai la aceasta, cu toate că este în cauză un simțimânt puternic și ține de însăși viața mea.

— Nu poate să țină de viață, un simțimânt, când ființa ce ni l'a inspirat e departe de-a fi idealul castității și al onoarei.

Jules se îngălbeni din nou. Ea văzù acum și se opri.

— Doamnă, răspunse Jules cu hotărâre, îmi faci plăcerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

să discutăm punct cu punct vinile ce se atribue logodnicei mele?

Doamna des Vieux-Arbres îl privi contrariată, stânjinită. Par'că-i eră teamă nu cumva să i se poată dovedi netemeinicia învinuirilor.

Cu energie şi cu foarte multă limpezime în expunere ca unul care cunoştea capetele de acuzare, le luă unul după altul şi la fiecare răspundeà cu logică strânsă, punând în opoziţie cu vina trăsura de caracter a Ametistei. Fără să se tulbure, puse în joc pe domnul Păiuşanu, — pe care nu avea onoarea să-l cunoască, şi i-l arătă ca pe adevăratul vinovat care compromisese pe tânăra fată fără să fi dobândit dela ea vre-o favoare, iar mai la urmă, ca răzbunare, şi spre a se justifica în ochii doamnei des Vieux-Arbres, o acuzase. Dacă doamna dorià, el eră gata să ceară socoteală domnului Păiuşanu şi de sigur că aveà, ca om de onoare, să recunoască că greşise foarte mult.

Doamna des Vieux-Arbres rămase foarte turburată, neliniştită şi plină de îndoieli.

— Da, doamnă, un singur lucru aş aveà de imputat logodnicei mele: iubirea ei pentru omul cu care a venit din ţara ei. Dar ea e vinovata sau chiar omul pe care şi eu îl consider mişel?

Cu privire la asemenea vină a Ametistei, — dacă vină eră, — vorbi cu argumentările doctorului Bonnat, pornite acum din convingerea lui şi ului cu totul pe doamna des Vieux-Arbres.

— Eată dece şi mama a recunoscut în cele de pe urmă dreptatea tuturor vederilor mele şi a consimţit la căsătorie... încheiă el.

Doamna des Vieux-Arbres rămase pe gânduri, atât de încurcată faţă cu acele idei moderne ce nu-i păreau tocmai lipsite de bun simţ şi de dreptate, că nu ştia ce să mai zică.

— Dragă domnule de Camargues, rosti ea după silinţa de-a ieşi din impas, poate că eşti în dreptul dumitale de-a'ţi apăra iubirea şi obiectul acestei iubiri. Iar dacă doamna de Camargues s'a învoit, — tot ce pot adăugà e că-ţi doresc fericirea.

Nu retrăsese nimic din credinţa ei faţă cu Ametista, — o vedeà bine Jules aceasta, dar cel puţin îi potolise pornirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dispreţuitoare. Poate că îi insuflase şi îndoieli, însă mândria n'o iertă să şi le arate. Erà un triumf pentru cauza lui.

Doamna des Vieux-Arbres se ridică; el, socotind că erà semn ca el să plece, o imită.

— O! nu te duce. Doresc să'ţi prezint pe nepoata mea.

Jules se înclină. Înţelegea că voia să se schimbe vorba, că nu trebuia să-l lase să plece tocmai supt înrâurirea discuţiunii neplăcută pentru el.

Doamna des Vieux-Arbres sună.

Feciorul se ivi.

— Poftește pe domnișoara Angela.

Feciorul ieşi.

— E un suflet de copilă cum rar se întâlneşte, iubite amice, îi zise ea zâmbind.

Jules se înclină, zâmbind şi el.

— O voiu reţine până la toamnă şi voiu lua-o cu mine la Vieux-Arbres să petreacă vara.

Angela se ivi sfioasă, dulce, drăgălaşă în toată curăţia fiinţii sale care făcea plăcere. Innaintea ei nu te puteai gândi la materialitatea vieţii.

— Angelo, scumpa mea, domnul de Camargues. Nepoata mea, domnişoara Păiuşano.

Se înclinară, unul altuia, în tăcere, dintr'o repede privire cercetându-se amândoi.

— Şi la noi, în ţara depărtată de Franţa, domnule de Camargues, sunt tradiţiuni scumpe de viaţă aristocratică şi de nobleţe sufletească...

— Nu mă îndoiesc, doamnă, răspunse el cu seriozitate. Apoi, privind la Angela, adaose curtenitor: şi domnişoara e, negreşit, una din reprezentantele cele mai perfecte... O dovedeşte înfăţişarea sa distinsă.

Angela se înroşi.

Doamna des Vieux-Arbres o făcu să şadă lângă ea şi-i luă o mână într'ale ei, privind-o cu drag.

— Şederea Angelei la mine e o plăcere nespusă...

— Vă aminteşte şi Patria, doamnă.

— O! Patria mea e de mult Franţa. Imi aminteşte însă primăvara vieţii şi-mi dă iluziunea dulce de-a fi având o copilă, mie, pe care Dumnezeu n'a voit să mă mângâie cu asemenea dar...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Angela zâmbi și se uită la bătrâna mătușă cu duioșie: ce privire ingerească. Jules nu se putu opri să nu admire acea gingășie deosebit de simpatică. Doamna des Vieux-Arbres îi aruncă o privire, în care era o intențiune. Jules o înțelese: «eată ce trebuia să găsești» era înțelesul acelei priviri. Nici un cuvânt, față cu Angela, din care copila să afle că Ametista era logodită cu domnul de Camargues.

In fine, Jules se ridică, după câteva cuvinte încă și plecă.

Pe când ieșia din salon, împreună cu Angela, doamna des Vieux-Arbres își întrebă nepoata.

— Cum îți pare domnul de Camargues?

Angela, nedumerită privind la mătușă-sa răspunse:

— Mai pot să mă rostesc după aparență?

— O! cu ce ton vorbești, Angelo...

Fata se înroși.

— Nu crede că mă mai gândesc, dragă mătușică, la ce-a fost. Imi am și eu mândria.

— Domnul de Camargues e cum aș vrea și fiul meu să fie dacă l'aș avea.

Dar dece bătrâna păreà că voia să i'l pună înainte, în așa lumină măgulitoare?

Aprilie, lună dragă Parizienilor pentru zilele ei frumoase, foarte puțin schimbătoare, veni să-i dezdăuneze de toanele lui Martie.

Robert se întorsese în țară cam nemulțumit de răceala ce-i arătase mătușă-sa până la plecare, — lucru ce nu și-l putuse tocmai bine lămuri. Doamna des Vieux-Arbres, soțul ei și Angela se duseseră la o moșie de câmp în Charente, să petreacă Paștele. Jules, la mumă-sa, pentru câteva zile. Dar Paștele trecură, iar el amână zi cu zi plecarea, supt diferite motive pe cari mumă-sa, de altfel, nu i le cereà.

Il vedeà preocupat, nu tocmai vesel, căutând mai mult singurătatea și în privința acestei stări ar fi voit să'l întrebe, însă o opria o teamă neînțeleasă. Lăsa dar așa lucrul și se mulțumia că-l aveà mai mult timp lângă dânsa.

De altmintrelea nu arătà suferind, era alt bine pentru ea. O intriga cu toate acestea faptul că Jules nu-i mai vorbià de Ametista și de căsătoria amânată pân'acum. Vorbia ea însă de lucrul acesta cu medicul, tot atât de nedumerit ca și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dânsa, iar într'o zi, tremurând de-o speranţă mulţumitoare, îi zise.

— Nu cumva, doctore, e pe cale de a'şi lua seama? Te rog, cercetează-l dumneata. Eu n'am curajul.

— Bine, doamnă. Nu sunt medicul lui? îi zise, zâmbind ciudat.

Desigur că Jules scrisese Ametistei, căci pe la 20 Aprilie îi veni o scrisoare din Paris.

— E dela Ametista, îi vorbi Jules, arătându-i-o. Mă doreşte; o cred... Nu ştiu dece însă, simt trebuinţa de-a sta încă aci...

— Stai, scumpe Jules... Crezi că pe mine nu mă bucură? El o privi lung, melancolic şi par'că îşi înnăbuşi un suspin.

Doamna de Camargues avù o tresărire a inimii; desigur că erà ceva. Dar ce?

Erà în adevăr: din ziua de când fusese la doamna des Vieux-Arbres, cu tot triumful ce'şi pusese la socoteală, începuse să simtă în fiinţa lui o schimbare.

In casa îngodnicei lui, adeseori se retrăgea în o cameră ce şi-o orânduise ca biurou, dar în care nu avea ce să lucreze. Singur, cădeà pe gânduri cu zare mărginită împrejur: fiecare învinuire pusă în sarcina Ametistei, i se desemnà par'că înnaintea ochilor şi luà coloarea unei îndoieli cu privire la adevărata fire a logodnicei lui.

Zi cu zi îşi notà observaţiuni care-i păreau drepte şi simţià răcindu-i-se avântul faţă cu frumoasa femee; zi cu zi atenţiunile ei pentru el i se arătau ca uh lucru voit, silit, ca o datorie de îndeplinit pe lângă un bolnav în privinţa zilelor căruia nu e multă siguranţă.

Zi cu zi erà ca o deşteptare pentru el la grija de mumă-sa, la situaţiunea lui în lumea de care ţinea prin naştere, prin avere şi prin nume. Iar străin de asemenea stare treptată nu păreà să fie un chip foarte drăgălaş. Il vedeà foarte adeseori, apărându-i, ca din depărtare, poetizat în lumina amintirii ce i se făceà plăcută, şi nu căutà să şi-l îndepărteze.

Par'că s'ar fi temut de ceva neprevăzut, nu cuteza să-şi afirme nimic şi se lăsa numai unui farmec, nou pentru inima lui.

Ametista îşi dăduse seama de schimbare şi, cu tristeţe tăinuită lui, îşi zicea adeseori că începeà să-l biruiască neîndu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecarea de bună-voe a mume-si faţă cu căsătoria lui. Cine ştie... poate că avea să ajungă, bietul băiat, la supunere. Ea nu-i dă altă cauză, în bunătatea sufletului ei. Cu toată bunătatea însă, nu'şi ascundea rana amorului ei propriu, a mândriei sale, atât întru cât o privia, cât şi faţă cu «ce-ar zice lumea», şi «lumea» eră mai mult întrupată în colegii ei de teatru. Nu-l întrebă însă, nu-i arătă că o durea schimbarea lui, nu-i pomeni vre odată de căsătorie, cu toate că «trusoul» îi venise gata, ca toate că rochia de mireasă aşteptă într'un dulap anume. Ea singură doar o privia cu tristeţe, une ori, când *el* nu era acasă.

Când apoi Jules plecă de Paşte, Ametista avù presimţirea unei despărţiri preursite.

Zilele trecând, îi scrise şi repede în adevăr avù răspunsul, — dar în acele rânduri multe şi dese nu mai eră simţimântul legăturii lor, ci mai numai banalităţile iubirii care se decolorează, — început semnificativ că în curând aveà să apue.

Oftă şi rămase mult pe gânduri... apoi se hotărî să nu-i mai scrie.

In timpul şederii lui la Camargues Jules începu a'şi preciza starea sufletului: da, nu puteà fi viaţă pe deplin lipsită de nemulţumiri, într'un mediu în care «lumea mare» aruncă banul în schimbul plăcerii ce dă Arta, dar nu lasă nici destulă stimă, nici mijlocul de apropiere socială.

Muma lui aveà dreptate, dar mai ales doamna des Vieux-Arbres. Şi alăturea cu acest nume în care se pierdea figura, apărea acelaş chip căruia numele îi dă un relief atrăgător şi atributul de «îngeresc».

Işi amintià acea privire a doamnei des Vieux-Arbres, ai căreea înţeles i se făcea şi mai limpede şi cu bună cunoştinţă îşi zicea că avea dreptate. Dar eră cu putinţă să se ajungă la ce voise să zică ispititoarea privire a bătrânei? Işi simţi obrajii aprinzându-i-se şi începu să se plimbe prin camera în care pătrunde dulce adiere de primăvară.

Totuş... Ametista? Eră logodit cu ea. Ea îi stătuse în cale. El o silise a fi a lui. Şi acum? Nu, nu eră corect din parte-i. Îi veni în minte răceala lui faţă cu dânsa şi simţi părere de rău. Ce va fi făcând? Cum va fi interpretat ca asemenea lucru, trist pentru ea, trist şi pentru el!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu toate acestea zilele urmau să treacă şi el nu se puteà hotărî să plece. Supt înrâurirea părerii de rău se aşezà la biurou şi scrise Ametistei că întârzierea lui aci se datorà mamei lui, foarte bolnavă, dar că neîncetat se gândia la dânsa.

Cu cele mai călduroase expresiuni, bine găsite, îi vorbi de iubirea lor, de apropiata lor fericire, şi se simţi mulţumit, vesel că'şi reaflase întăritorul avânt sufletesc faţă cu buna şi frumoasa fiinţă căreea îi datora negreşit vieaţa.

Muma îl văzu seara, în acea dispoziţiune şi avù altă nedumerire: prin ce crize treceà sufletul băiatului ei? îi ascultă dar pentru întâia oară, decând îi venise acasă, proectele pentru viitor: trei luni de vacanţă ale Ametistei, să le petreacă la Camargues, iar când se va face «turneuri» artistice, să călătoriască împreună cu ea în centrele mari ale Europei şi în America.

Dar aci, la Camargues, le va fi dulcea viaţă tihnită, când vor avea marea mulţumire de-a închină mamei lor scumpe îngrijiri de toate zilele, iubire fără seamăn... şi poate bucuria de-a fi mamă mare. Doamna de Camargues fără voe fu înrâurită şi mai ales de ideea de-a fi mamă mare. O! cum i-ar creşte, ea şi nu ei, copiii, şi cum ar face din ei oameni mai apăraţi de ispite decât fusese Jules: acum dobândise experienţa.

Medicul Bonnat venind la o partidă de cărţi cu doamna de Camargues, dădù peste această intimitate veselă şi privi ciudat la mamă, întrebând-o din ochi. Ea îi făcu semn că-i va vorbi mai apoi.

Jules, lăsându-i singuri pentru câteva momente, ca să facă inspecţiunea de seară, grajdurilor, — muma îi povesti medicului convorbirea cu fiul ei.

— Ei, să ştii, doamnă că a fost ceva între el şi logodnică şi prin scrisori s'au împăcat. Hei! micile certuri ale casei!...

— De bună seamă. Vezi? nu m'am gândit... Şi eu speram că începuse a se depărtà de ea.

— Tot gândul acesta, doamnă? îi impută medicul. Curios lucru! Cum nu ştim noi să ne redobândim liniştea şi să dominăm împrejurările!

— La urma urmei, doctore, facă-se odată. Poate că după aceea mă voiu obişnui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Negreşit că te vei obişnui... şi peste scurt timp nici nu te vei mai gândi că ai suferit. Ar trebui să te duci la Paris doamnă, şi să faceţi cununia.

Doamna de Camargues se gândi puţin, se mai frământă o clipă, două şi, aţintind pe medic cu o privire blândă, răspunse:

— Ai dreptate... Atât de mare încordare mă va dobori înainte de timp, şi, cine ştie, Jules va mai avea nevoe de mine.

— Negreşit... după cum ziseşi: pentru mititeii lui... Se vede că ştie el ceva.

Inima doamnei de Camargues bătu mai tare.

— Da, voiu pleca împreună cu el, ţi-o promit doctore.

— Şi eu voiu veni la Paris să vă felicit.

IV

Castelul des Vieux-Arbres, pe coasta normandă, e o clădire măreaţă cu înfăţişare de citadelă medievală, şi de atunci datează, atât numai că i s'a făcut numeroase reparaţiuni cari i-au păstrat originalitatea, întinerindu-l.

Cea de pe urmă reparaţiune a făcut-o domnul des Vieux-Arbres, de îndată după căsătorie, cu din venitul zestrei ce luase. Insă numai catul întâiu şi al doilea fusese pus în stare de-a fi locuit şi de-a primi oaspeţi. Catul al treilea şi încăperile de prin turnuri, pe dinăuntru rămâseseră neîngrijite şi goale.

Târâmul înconjurător nu erà mare, iar din domeniul agricol fusese mare parte vândut, într'un an când nobilul aristocrat trecuse prin grea cumpănă cu datoriile. Preferise să înstrăineze de aci, în loc de a înstrăina din alte două domenii de câmp foarte mănoase.

Parcul fusese modernizat în faţa castelului şi lăsat cu mulţi arbori în partea dinspre ocean.

De la catul al doilea vederea spre largul fără margini erà încântătoare.

E prin August, pe la fine, şi castelul are numai doi oaspeţi străini, pe doamna de Camargues şi pe fiul ei. Vecinătăţile, pline până pe la începutul lunei de lume, erau acum liniştite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna de Camargues şi Roxana des Vieux-Arbres se preumblă prin parc, pe aleele umbroase şi pline de plăcută răcoare, în timp ce pe-alături soarele foarte călduros încă, nu e tocmai de suferit. In apropiere se aud cântece: pescarii şi-au tras de dimineaţă năvoadele şi acum le repară şi le pregătesc pe a doua zi spre a le arunca mai în larg.

— Văd, scumpă amică, zicea doamna de Camargues, şi par'că tot nu'mi vine să cred.

— Asaltul meu a prins de minune, răspunse Roxana.

— Totuş par'că mă tem de neprevăzut. Intoarcerea la Paris îmi este să nu ne rezerve vr'o surprindere neplăcută.

— A! nu te teme, nu te teme. Jules şi-a spus ultimul cuvânt. Ca să se mai întoarcă la fosta lui logodnică, nu mai are cum. Mai întâi de toate nu l'ar mai primi ea şi apoi, dac'am admite că ar încercă, ar pierde pentru totdeauna pe Angela. Şi vezi cât e de înamorat de scumpa copilă.

— Drept vorbind, dragă amică, nu'mi pot da seama cum s'a apropiat atât de repede de Angela noastră.

— Hei, scumpă amică, ori ce s'ar zice, farmecul curtezanei poate atrage, dar farmecul nevinovăţiei umple sufletul şi reţine.

Şi, cele două mume se afundară într'un desiş unde mijia închipuirea unui pavilion pe o ridicătură.

E scurtă povestea acestei schimbări. Doamna de Camargues şi Jules veniră la Paris cu hotărârea de-a grăbi pregătirile pentru nuntă. Până să le termine, — şi se cerea numai vr'o trei săptămâni, — doamnei de Camargues îi veni de acasă o scrisoare din partea doamnei des Vieux-Arbres prin care o rugă să vină la Paris şi s'o vadă.

Discuta cu fiul său dacă să se ducă ori nu, întrucât ce alt eră să mai audă dela amica ei decât aceleaşi lucruri neplăcute cu privire la Ametista? Incheerea fu să nu se mai ducă, dar împrejurarea aceasta puse iarăş înaintea ochilor lui Jules figura deja uitată a Angelei. Astfel, timp de-o săptămână, în timp ce mumă-sa cu Ametista, mai făceau cumpărături, el redevenia preocupat şi chiar nervos.

Intr'o duminică doamna de Camargues se duse să asculte leturghia la Notre-Dame, în care nu intrase de mulţi ani.

Cu o bancă mai înaintea băncii unde găsise loc, văzu pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doamna des Vieux-Arbres lângă o domnișoară ce i se păru foarte drăgălașă. La finele serviciului, voi să plece înainte de a da ochi cu amica ei, dar aceasta întorcându-se întâmplător, o văzu și se ridică venind lângă ea.

— Așa dar ai sosit... îi zise strângându-i mâna.

— Da, răspunse ea, întrucâtva stânjinită, și eră să viu să te văd.

Atunci îi prezintă pe Angela și copila îi făcu o impresiune din cele mai plăcute. La ieșirea din mărețul templu stătură puțin de vorbă și își dădură întâlnire pe dup'amează.

Doamna de Camargues nu putuse să nu promită. Dar eră hotărâtă să n'o mai lase a-i vorbi rău de Ametista.

Roxana, ce e drept, nici nu-i pomeni, însă îi vorbi de Angela în chipul cel mai plin de însuflețire și apoi, deodată îi zise:

— Spune drept, dragă amică, n'ar fi fericire pentru Jules să aibă de soție o copilă drăgălașă, bună și de familie însemnată ca Angela mea?

Doamna de Camargues stătu foarte încurcată.

— Căci, să vezi ce s'a întâmplat, urmă doamna des Vieux-Arbres, și-i povesti vizita lui Jules, trecând peste discuțiunea în privința Ametistei.

— Și el nu mi-a spus.

— Se poate... N'ar fi însemnat mult vizita aceasta, dar a însemnat ceva, pentru mine, faptul că l'am văzut trecând de mai multe ori pe dinaintea casei mele. L'am urmărit cu privirea și mi s'a părut în lupta de-a intra ori nu. I-a lipsit curajul, dar motivul trecerii i l'am ghicit.

Doamna de Camargues avu o tresărire și par'că i se lumină chipul.

— Ah! așteaptă, scumpă amică... așteaptă... Acuma îmi dau seama de un lucru ce m'a nedumerit foarte mult.

Și, la rândul ei îi povesti ce fusese la Camargues cu fiul ei.

— Ei, vezi? ce'ți spuneam eu? Angela mea îl preocupă... exclamă cu mulțumire Roxana. Eră în lupta dintre amorul nevrednic și înrâurirea ce-i lăsase dulcea ivire a Angelei.

— Cu toate acestea... rosti cu tristețe doamna de Camargues... bietul meu Jules a revenit... și acum... e aproape de-a face nuntă.

— Ah! nu se poate. Trebuie cu orice preț s'o împiedecăm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Fiindcă trebuie să'ţi spun că într'atât de mult am pregătit-o pe Angela, încât sunt sigură că Jules de i-ar cere mâna, i-ar da-o cu plăcere. De-aceea ţi-am scris să vii la Paris. Nu! nu se poate să rămân de minciună faţă cu Angela mea, înţelegi, scumpă amică.

— Înţeleg şi nu ştiu cum să'ţi mulţumesc că vrei să mi'l scapi.

— Trebue să lucrăm repede.

— Da, da... Mai ales că iarăş îl văd preocupat de câteva zile, din ziua când i-am citit scrisoarea dumitale. Iţi mărturisesc că sunt de zece zile aci, şi scrisoarea dumitale mi-a fost trimisă dela Camargues.

— Vezi? I s'a reamintit Angela. Uite ce. Mâine seară veniţi amândoi la cină, la noi, şi să petrecem seara împreună.

— Să încercăm, scumpă amică.

Doamna de Camargues plecă plină de speranţe, după cum mai plecase odată dela amica ei.

Ametista juca în seara următoare într'un singur act dramatic, în versuri. O miră că nu văzu în lojă pe Jules, ca de obiceiu. Nu i se spusese că avea să se ducă în altă parte.

Nici când plecă acasă nu o întâmpină. Se întâmplase ceva? Dar acasă, nici el, nici mumă-sa, care de astădată îşi aveà locuinţa la dânsa.

Se întoarseră târziu, pe când Ametista erà culcată. Jules trecu pe la ea şi-i spuse nu tocmai lămurit că a trebuit să însoţiască pe mumă-sa la nişte amici şi că acolo se simţise rău.

Ea voi să se scoale ca să se ducă repede s'o vadă. Jules o opri, liniştind-o. Dar Ametista înţelese că «iarăş erà ceva» după atitudinea ce i-o mai cunoscuse lui Jules.

A doua-zi doamna de Camargues stătu în odaia ei supt cuvânt că erà suferindă, iar în ziua următoare îşi luă rămas bun, cu duioşie silită dela «viitoarea noră» şi plecă... la Camargues. Aşa cel puţin spuse Ametistei. De fapt se duse să fie oaspe al doamnei des Vieux-Arbres. «Asaltul» de care vorbise ea, acum, la castel, erà că, în seara cinei, adusese aşa lucrurile, încât, pe când Jules erà de vorbă cu Angela, într'o dulce intimitate prietenească, ea, deodată, zise Angelei.

— Ei, ştii, scumpă nepoată, că doamna de Camargues, amica mea, mi-a făcut onoarea de-a'ţi cere mâna pentru fiul ei domnul Jules de Camargues, aci de faţă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fu o lovitură de teatru: înmărmurire la Jules, dulce turburare la Angela, în sufletul căreea lucrase ideea prin stăruința mătușe-si, așteptare plină de teamă și de speranță la doamna de Camargues, zâmbet aproape de victorie la Roxana.

Jules, ori cât de înrâurit de farmecul convorbirii, după acel moment de înmărmurire înțelese că lucrul fusese orânduit întremumă-sa și Roxana și privi la Angela, nu fără strângere de inimă: însă, cum puteă să se deă înlături?

Răspunse dar, cu glas înecat, care puteă trece drept emoțiunea fericirii.

— Să pot oare sperà, domnișoară?

— Da, murmurase Angela și-i întinsese mâna, adorabilă de drăgălășie și de emoțiune.

Negreșit că nu erà iubirea; erà însă emoțiunea necunoscutului spre care se îndreptà. Jules îi erà simpatic și atâta tot. Fusese, din acea seară, zilnic în casa doamnei des Vieux-Arbres până în Iunie când, supt pretext că se ducea pentru câteva zile la Camargues, își luase mai multe lucruri ca de obiceiu și plecase la Vieux-Arbres cu bătrânii și cu Angela, spre a nu se mai întoarce la Ametista.

Dureroasă deșteptare fu pentru dânsa când, peste câteva zile, primi o scrisoare dela doamna de Camargues, datată dela «Vieux-Arbres în Normandia». Singure aceste cuvinte în capul scrisorii, îi dădură lovitura. Nenorocita înțelese tot, tot, dar niciodată n'ar fi crezut că tot doamna des Vieux-Arbres aveà să-i dea lovitura «de grație».

Citi scrisoarea în chip mecanic, și ca prin ceață i se lămuri și altă lovitură: Angela... Angela Păiușanu i-l luase pe Jules. Dar cum! Prin ce împrejurări? Cel puțin de Paul Simileanu nu-i păruse rău. Îl iubise, dar cunoscându-i firea, se putuse despărți de el fără chin sufletesc.

Cu totul prin alte împrejurări ajunsese să iubiască pe Jules și să'l considere «al ei», și să se simtă fericită de-a fi soția lui. Acest om îi datorà viața, în felul cum se purtase cu el. Și acum, de-odată. O! și nici măcar un rând dela el... de rămas bun...

In turburarea ei, în care nervii îi vibrau ca niște coarde atinse cu asprime, râse, însă cu râs amar vecin cu disperarea!

Angela... Ea... Doamna des Vieux-Arbres, dușmană... Dar el, el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi îşi pierdu cunoştinţa. Când îşi veni în fire, eră în pat cu un medic lângă ea, şi ceva mai încolo figura plină de noblețe a marelui Gôt. Venise s'o viziteze şi... o găsise căzută jos. Ea făcù o silinţă asupră-i, după ce'şi aminti, şi se ridică.

— Nu, nu, stai în pat, îi zise medicul. Ai friguri.

— A! nu-i nimic, răspunse zâmbind trist. Nici un rol dramatic nu mă sperie.

Gôt se apropiase. Îi luă o mână şi o privi înduioşat: înţelesese, după scrisoarea ce găsi pe masă, care eră cauza durerii ei, o puse în plic şi plicul sub perina capului.

— Cu toate acestea, zise medicul, trebue să stai în pat şi să iei medicamentul ce ţi se va aduce acum.

— Iţi promit să urmez sfatul, domnule doctor.

— Bine, foarte bine. Domnule Gôt, o las în paza dumneavoastră. La revedere. Voiu trece deseară.

Medicul plecă. Gôt luă un scaun şi se aşeză lângă pat. Ametista isbucni într'un plâns amar:

— Nu ştii... nu poţi şti... ce nenorocire mă loveşte.

— O presimt, scumpă copilă. Ingratitudinea omenească a fost în toate timpurile. N'am citit scrisoarea ce-am găsit pe masă, căci ar fi fost violarea unei taine, dar am avut grijă s'o feresc de priviri indiscrete: e supt perină...

Ea îi mulţumi c'o privire plină de lacrimi, în care zâmbetul trist pornia ca o rază ce luminează prin ceaţă.

— Şi l-am iubit... murmură ea. Apoi, cu pornire îi povesti, iubitului ei profesor, drama vieţii ei.

Gôt îi strânse mâinile cu părintească duioşie.

— Sper că nu vei lăsă să te doboare durerea, scumpă copilă, îi zise afectuos.

— Nu ştiu ce să zic. Mă simt încă în haos... în care gânduri şi simţiri deosebite mi se ciocnesc dureros.

— Părerea mea este să te foloseşti de vacanţă şi să te duci undeva, la munte. Singurătatea îţi va fi bună sfătuitoare şi resemnarea îţi va da puteri nouă.

Ea îşi plecă greu capul şi oftă adânc.

După două zile îşi mai veni în fire, ca să deă drum liber indignării, dispreţului ei, şi hotărârii sălbatice de-a nu mai iubi... de-a fi femeea care să loviască şi ea, la rându-i, pe toţi acei cari vor năzui la fiinţa ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intâi iubise din neînțelesul avânt al tinereții, a doua oară iubise din milă. Intâia oară nu'și jertfise nimic și regretase prea puțin; fusese pentrue ea o trecere dintr'o stare în alta, mai mult prin suferinți fizice. Acum își vedeà jertfite mândrie, demnitate, amor propriu și liniște cu regretul amar de-a se fi încrezut în amor.

Se sfârșise însă: dacă împrejurările o vor cere, va lăsà să fie iubită... și își promiteà c'un fel de sarcasm ce'și adresà, ca amorul altora să-i coste foarte scump. Așa erà societatea omenească cu lipsa de respect de sine și de alții, — ei, uite, așa va fi și ea! Voise să fie bună după cum o îndemna firea; va fi rea după cum lumea o învățа să fie. Bogați și săraci se închină averii; avere va face. Cine discută mijloacele? Singura ei iubire va fi arta, cariera ei, și în afară de ea nu va mai cunoaște nimic.

C'un râs batjocoritor apucă plicul și scoase scrisoarea... Atunci luă seama că mai erà înlăuntrul lui o hârtie. O trase repede și o desfăcù: un cec... C'un fel de sete nesănătoasă citi cifrele ce însemnau valoarea: o sută de mii de lei. Eată cu ce «i se cumpărà» bunătatea și iubirea batjocorite, libertatea și dreptul de-a dispreți, de-a urî chiar. Pentru întâea oară cunoscu ura împotriva altei femei, — împotriva Angelei.

Ce fel iubise această «nevinovată» pe Simileanu? Ce fel puteà să iubiască pe de Camargues? Ce salt repede dela unul la altul!

A! femei și bărbați se aseamănă! Atât numai că, în o legătură de inimă, cel ce iubește e cel jertfit...

Își aruncă ochii pe scrisoarea doamnei de Camargues... Cel puțin femeea aceasta era consecuentă cu ea însăși. Nici un cuvânt de mângâiere ipocrită. In egoismul ei de aristocratà erà sinceră până la brutalitate, îi scria curat că trebuia așa să fie, întrucât dela început fusese nepotrivire.

Negreșit, «nepotrivire»... își zise Ametista, batjocoritor: nobililor li se permit amante, li se iartă greșeli și li se dă voe să sdrobiască inimi; nenobililor... li se plătesc... daune... și nu li se permite nici o plângere.

Avu un gest energic de scârbă și apoi, cu acelaș râs batjocoritor scoase din o mobilă scumpă, actele de proprietate și banii ce mai strânsese în aceste câteva luni: erau vr'o douăzeci de mii de lei.

Se puse să socotiască: aveà dar două sute de mii la notar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

casa aceasta cu mobilele şi o sută douăzeci de mii de lei numerar.

— Da, sunt bogată,.. M'au îmbogăţit doi bărbaţi. Mi se poate zice «curtezana»...

Şi, cu obrajii aprinşi de ruşine, cu lacrimi în ochi, începu să se plimbe prin încăperea în care rădea soarele. Privi afară: în grădina frumoasă erau umbre şi lumini într'un plăcut amestec, erà ciripit de păsărele, erà linişte. Sgomotul marelui oraş erà puternic, dar îi venià ca dedeparte. Deschise fereastra şi se sprijini cu braţele de largul pod al ei. Auzi tropăitul pe loc al cailor, în grajd, cântecul rândaşului care cobora fân şi se coborâ şi ea cu gândul la realitate.

Ce-i trebuiau cai şi trăsuri, a cărora îngrijire trebuia să coste mult? Ea nu se pricepeà să-i ţie. Pe urmă două femei în casă, fecior, vizitiu, rândaş, bucătar şi rândaş la bucătărie. Şapte inşi. Cât lux de servitori !... Casa chiar. Era prea mare pentru ea.

Trebuià să se sfătuiască cu notarul, om foarte cumsecade. Da, era nemerit s'o închirieze, căci de vândut nu erà nevoe, şi ea să'şi găsiască un apartament simplu şi puţin constisitor. Două servitoare,—una să gătiască, alta în casă şi să o servească şi la teatru. Da, da... aşa erà bine.

Reîncepu să se plimbe prin odae, apoi să treacă din încăpere în încăpere şi de pe acum să chibzuiască ce să păstreze ca trebuincios, şi ce să vândă. Obiectele de artă, statuete şi câteva tablouri, o făcură să se gândiască la Jules: cu ce dragoste i le aducea, într'o zi unul, într'o zi altul. In camerele ce le ocupase el se opri privind cu melancolie. De-odată-i veni în gând să caute prin mobilele în care erau lucruri deale lui. Aproape nimic.

Şi râse dureros: luase ce fusese mai de seamă. Ştia că pleacă fără să se mai întoarcă! Şi lacrimi îi rourară iarăş ochii: cât îl iubise!... Da, pentru el simţise adevărata iubire!

Dintr'un îmbold al momentului, ieşi repede şi încuiă uşa dela aceste încăperi: în ele îşi lăsa cea de pe urmă răvăşire a sufletului cu amintirea frumosului vis ce avusese.

Doamna de Camargues şi doamna des Vieux-Arbres după câtva timp de vorbă în pavilion, se întoarseră şi trecură în partea din faţă a parcului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite-i vin... zise Roxana.

Pe drumul plantat până la oarecare depărtare, veniau patru călăreți: Jules cu Angela, înainte, domnul des Vieux-Arbres cu Robert Păiușanu. Tinerii logodnici vorbiau puțin dar schimbau foarte des priviri și zâmbete... Jules își juca foarte cu îndemânare calul și când calul Angelei părea că voiește să'și imiteze tovarășul, Angela, neobișnuită, aveà câte un strigăt ușor și rădea rugând pe Jules să se astâmpere. Călărețiĭ intrară în parc.

— Nu-i oare potrivită perechea aceasta? zise Roxana cu căldură.

— O! da, scumpă amică... și e opera dumitale.

Doi oameni de serviciu alergară și luară caĭi.

— Ei, v'a fost plăcută plimbarea? întrebă Roxana, aproape primind-o în brațe pe Angela, căreea Jules îi ajută să se coboare.

— Negreșit, negreșit... răspunse domnul des Vieux-Arbres. Dar mai lămurit o pot spune înnamoraților noștri.

Angela se înroși, furând c'o galeșă privire pe Jules.

— O pot spune, doamnă, că a fost minunată.

— Iar eu... am făcut zîmbre... zise Robert.

— Apoi, mai așteaptă până să începi a cheli, nepoate, și atunci poate te vei gândi și tu la fericire... îi răspunse Roxana.

Robert își pipăi părul.

— Dacă chelia e semn prevestitor... am, mi se pare, timp încă...

Unul câte unul călărețiĭ se duseră să se schimbe.

— Nu cred să mai aibă în gând fiul dumitale «aventura» dela Houlgate... zise cu zâmbet răutăcios Roxana.

Doamna de Camargues avu ca o înfiorare a inimii.

— A! nu cred... E prea fericit... răspunse, nu însă cu deplină siguranță par'că.

In adevăr, un observaror cu pătrundere și-ar fi dat seama că, în afară de orele când erà lângă Angela, Jules avea alte ore sau cel puțin momente de melancolie.

Chipul în care delăsase pe Ametista îi făceà rău. Iubirea chiar, pentru dânsa, nu se putea zice că pierise ca prin vre o vrajă. Atunci se gândia la dânsa și inima i se bătea mai tare. Lângă Angela, își exercitase voința de-a se arăta po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trivit împrejurării; ajunsese a'şi pierde pentru acele momente conştiinţa trecutului şi a fi înnamoratul drăguţ şi prevenitor. Erà mai mult ameţire însă; erà datoria; erà delicateţea de suflet înnăscută, căreea îi dădeà pas, aşa ca drăgălaşa fată să'şi poată păstra iluziile.

Ei nu i se spusese că Jules fusese logodit cu Ametista şi sperau să nu afle vreodată. Atât doamna de Camargues cât şi Roxana se obligaseră reciproc să intervie pe lângă rude şi prieteni ca să păziască taina. Mai târziu, după căsătorie, după câtva timp de căsnicie, de va fi să afle, ele credeau că pericol nu mai putea să existe.

Logodna lor se făcuse pe când cei de gazdă avuseseră câţiva prieteni la Castel şi formele pentru căsătorie se făceau deja la primăria comunei şi la tribunalul provincial. Căsătoria avea să se facă în primele zile ale lui Octobre la unul din domeniile de câmp unde de obiceiu gazdele adunau prieteni pentru vânătoare. Tinerii aveau apoi să plece în călătorie de nuntă pe coasta de Azur şi în Italia.

V

Se începuse stagiunea de iarnă la «Comedia Franceză» după piesa «M-lle du Vigean», — cu şoapte printre culise cu grivire la Ametista: cum? nu se mai căsătoreà? ori fusese pumai... glumă? De altfel după înfăţişarea artistei nu se puteà rncă adeveri nimic. Erà par'că mai serioasă, — dar când se înîndeà de vorbă cu colegii erà ca şi mai înainte veselă, prăgălaşă... fericită.

Venià tot în trăsură de casă, — fără de «valet» pe capră, e drept, însă cu aceiaşi cai frumoşi. Ori cum, dece nu se mai arăta logodnicul?

Intr'o zi, domnişoara Reichemberg, care atunci juca în «*les Maucroix*» o întrebă fără vr'o intenţiune, negreşit de politeţă, poate: ce face domnul de Camargues? Toate privirile o aţintiră. Ana Dervilliers şi Dejormes avură o clipă de nelinişte. Ametista însă cu tonul cel mai firesc răspunse:

— E bine, domnişoară, vă mulţumesc. Se află la moşia părintească.

Dar furtuna patimilor până atunci înlănţuită, izbucni ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

miloasă în ziua când ziarele vestiră căsătoria domnului de Camargues, cu domnișoara Angela Păiușanu, o «românca», în castelul mătușei fetei, doamna des Vieux-Arbres, din Indre.

Ametista întâmpină numai priviri ironice și apoi «condoleanțe» ipocrite, pline de sarcasm. Ea făcu față furtunii cu o liniște care amuți gurile rele.

— Scumpii mei colegi, rosti ea, să audă toți și toate, eră o căsătorie de conveniență... și tot ce regret e turburarea dumneavoastră.

Adevărată artistă, puneà acum arta în folosul ei personal și eră atât de bine, că, artiștii și ceilalți, dacă-i pricepură starea, fură siliți să i-o respecte și să-i laude curajul și demnitatea cu care primià lovitura. In lipsa ei de lângă dânșii, negreșit că urmară să o sfâșie cu epigrame chiar indecente, dar în față o cruțară: fără voea lor, le impuneà.

Déjormes începuse a se sătura de «jugul» Anei Dervilliers; eră momentul să se declare mângâietorul «văduvei înainte de-a fi mireasă» cum îi ziceau epigramiștii.

Greul era cum să înceapă și mai ales cum să rupă cu Ana, ale cărei «ghiare» de pisică le simțise de câteva ori.

Căsătoria «logodnicului» Ametistei, cu alta, făcu sgomot și dincolo de rampa scenei. In seara zilei când se răspândise vestea, alergă la Comedie toată ceata craiilor lumei mari și cei mai cutezători, tineri și în etate, cari se împăunau cu nume și cu averi însemnate, căutară să o vadă în cabina ei.

Ametista nu primi pe nimeni, primi numai cărțile de vizită și citi acele nume necunoscute pentru ea, supt felurite coroane, embleme ale unei nobilimi fără reală noblețe, — și zâmbi cu tristețe, apoi cu ironie:

— Câți succesori la «văduvia mea» rosti ea, căci își cunoșteà porecla dată de scumpii colegi.

In seara aceea avù un succes, par'că și mai mare în «L'Etrangère» iar flori... ba chiar și giuvaeruri în unele mănuchiuri, nu-i lipsiră. Giuvaeruri! Și acestea de acum îi aminti giuvaerul de altădată, dat de Păiușanu, «persecutorul» ei din țară și vrăjmașul de aci.

Zilele începură a trece însă și nici un suspinător nu se puteà lăudà cu vr'un pas înainte. Frumoasa casă din bulevardul Saint-Germain le rămânea închisă tuturora. In fine se văzù la poarta casei o tăbliță cu anunțul «*de închiriat*»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu sau fără stăpâna? se auzi vorba printre culise, în hohote de râs.

Déjormes îl auzi pe unul dintre artişti repetând-o cu gesturi comice şi-i ceru socoteală.

— In ce calitate, vă rog? de chiriaş? întrebă obraznicul.

— In calitate de coleg şi de amic şi e rău că oaspeţii casei lui Molière sfâşie pe cei fără apărare.

— Dar par'că şi dumneata sfâşiai cândva, amice? Ori acum... muşci din ce e mai dulce?

Déjormes îi dădu o palmă, celalt se sili să i-o întoarcă... Fură despărţiţi. Motivul certei însă şi a «reparaţiunilor» onoarei provocă altă serie de sarcasme.

Ametista află şi rugă pe Ana să stăpâniască pe un apărător de care nu avea nevoe. Ana avu o scenă violentă cu iubitul ei şi el, făcându-se foarte supărat, şi ca atins în libertatea lui de acţiune, — plecă dela ea... ca să nu se mai întoarcă.

Lucrul nu conveni artistei şi alergă la ajutorul Ametistei ca să-i împace. Ea îi pofti la dânsa acasă pe amândoi. Impăcarea nu se putu face atunci, însă Déjormes găsind pretextul de-a-i puteà intra în casă, veniă, chip să-i mai asculte sfaturile.

Intr'o zi, pe la orele zece de dimineaţă Ametista se pomeni c'un Englez, de foarte bună înfăţişare şi vorbind destul de binişor limba franceză.

— Doamnă, îi zise, recomandându-i-se: Lord Fitz-Powlet, casa dumneavoastră îmi convine.

— Doriţi să-i vedeţi cuprinsul?

— După cel mai frumos giuvaer ce are în persoana dumneavoastră, cuprinsul nu poate fi decât în potrivire... îi răspunse foarte curtenitor, însă c'un zâmbet cam obraznic la urmă.

— Domnule, complimentul dumneavoastră nu mă ispiteşte, îi rosti ea cu linişte.

— Aoh!...

Ametista sună. Camerista se ivi.

— Margôt, arată te rog, domnului casa şi, salutându-l uşor, trecu în camera ei de lucru.

Englezul rămase o clipă cam contrariat, dar apoi vizită casa nelipsind dela datoria de a lua informaţiuni dela servitoare în privinţa doamnei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnișoară, vă rog, îi îndreptă camerista vorba.
— Aoh!...
Camerista îi dădu așa lămuriri că Englezul se făcu foarte serios, ascunzând însă o emoțiune. Eră om în etate, însurat și voia să se așeze la Paris pentru mai multă vreme, obosit cum eră de politică și de «spleen». Casa-i conveni și cerù să vadă pe domnișoara, în privința chiriei.
— E de douăzeci și cinci de mii de franci, domnule, chiria anuală.
— De acord, răspunse el...
— Poftiți la domnișoara...
Acum, îi vorbi foarte respectuos; stabiliră condițiunile și ea îi ceru adresa spre a-i trimite la hotel pe notarul ei.
Englezul plecă.
— Dar bine, Margôt, cum de-ai cerut în loc de cincisprezece mii, douăzeci și cinci de mii? E exagerat.
— Domnișoară, dela Englezi totdeauna se cere mai mult, răspunse râzând, camerista.

Notarul, domnul Fayole, își avea birourile pe bulevardul Voltaire, nu departe de măreața statuă a republicei, din «*Place de la République*».
La rândul de jos (Rez-de-chaussée) aceste biouri ocupau toată fațada casei și «entresol-ul». Catul I-iu eră împărțit în patru apartamente mari, două spre bulevard și două spre curte, fiecare cu intrare deosebită, iar catul al II și al III-lea fiecare în câte 6 apartamente. Mansardele erau parte pentru servitori, parte pentru câțiva băieți «comiși» ai biroului domnului Fayole.
Clădirea eră proprietatea sa și-i aduceà frumos venit. El propuse dar domnișoarei Sătescu să-i deà unul din apartamentele din față, dela catul I-iu ce aveà să se facă liber dela 1-iu Octobre. Ametista îl văzu și-i plăcù: eră alcătuit din o sală patrată în care da scara, primindu-și lumina dela o fereastră dublă, și unde puteà face sală de așteptare; cameră de culcare cu alta de gătealà care aveà și cele necesare pentru bae, într'o parte, de cealaltă parte salonaș cu prelungire în altă încăpere ce puteà fi biurou; în fund sala de mâncare și cameră pentru o servitoare, apoi un coridor și bucătăria, odae pentru alt servitor și magazie pentru lemne.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Camerele erau destul de încăpătoare, cu ferestre mari, nalte în tavan şi văpsite cu uleiu în colori unice, uşor şi plăcut înflorate dela jumătatea de sus a pereţilor şi la tavanuri.

Chiria eră patru mii de lei.

In ziua când văzu casa făcu şi contractul, pe trei ani... iar la 2 Octobre se mută. Mare parte din mobilierul din casa ei trebui să-l vândă şi prinse pe el cincizeci de mii de lei iar pe cai şi pe trăsură treizeci de mii.

Socotindu-şi în total averea, cu ce-i produsese până atunci capitalul, se găsi stăpână pe 520.000 lei.

— Cel puţin am cu ce trăi, îşi zise cu mulţumire, în tristeţea ce avea să fie fondul firii sale pentru foarte multă vreme.

Abia îşi orânduise pe deplin noua locuinţă, când într'o dup'amează se pomeni cu Jacquelina Sorrel, singură.

— Ei, ce? crezi că nu eră să te găsesc, îi rosti copila sărindu-i de gât. Ia să-ţi văd noua locuinţă... Frumos, artistic, de gust. Iţi doresc sănătate şi mângâiere.

— Mângâiere, dece Jacquelino?

— Dece! O! cât m'a revoltat purtarea domnişorului de Camargues... Mă rog, aşa se poartă nobilii? Dar lasă... Am pus de gând să-i scriu o scrisoare...

— Nu, să nu-i scrii, drăguţă... L-am uitat eu... De ce să nu-l uiţi tu.

— Nu l'ai uitat, scumpă Ametisto. Nici nu s'ar puteà... Noi, femeile, iubim altfel.

— Ah! ştii cumva cum iubim?

Jacquelina se înroşi...

— Ştiu, îmi închipuesc adecă cum aş iubi şi eu. Aş puteà să-ţi spun un mic secret. Vecin cu pensionul nostru e marele magazin de ferărie al domnului Duvernoy, care cuprinde şi alt articol, pe fiul lui, un blond înnalt şi nu prost. Inchipuieşte-ţi că domnul Duvernoy fiul, deja de trei ani îmi face curte şi-mi trimete scrisori cu duzina într'o lună. O întreagă bibliotecă într'un an... dacă le-aş fi păstrat. Te rog să nu râzi, Ametisto: le primiam cu plăcere...

— Şi răspundeai poate...

— Negreşit... odată pe lună... Eram ceva mai avară în cheltuiala hârtiei. Acuma că m'a luat în fine mama, după a mea stăruinţă hotărâtă, din pensionul nesuferit, domnul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Duvernoy fiul s'a grăbit a'mi cere mâna... dela mine, bine înţeles...

— Şi ce i-ai răspuns?

— Încă nu s'a împlinit luna, ca să-i răspund. Abia ieri am primit înfocata scrisoare. Dar ce'ţi închipui, scumpă Ametisto? Nu mai simt plăcerea acestei corespondenţe. Mi-am făcut cercetarea conştiinţei şi am văzut că nu am plecarea de-a purta numele de madame «Duvernoy»... care îmi pare prea... burghez, — şi e destul cred că port pe acela de Sorrel. Mi-am făcut cercetarea inimii şi am văzut că... nu bate mai tare. Concluzia? Nu iubesc aşa cum te-am văzut că iubiai pe Jules... O! nu te posomori... că nu mai pomenesc de acest ingrat înşelător.

— Ce nebună eşti! îi zise, sărutând-o. O! eşti copilă încă.

— Nu tocmai, Ametisto. Imi place să râd, să fiu nebună cum ziseşi, dar simt că am voinţă şi că nu m'ar putea duce nimeni de vârful nasului... mai ales că'l am prea mic.

— Şi zi... ai terminat şcoala?

— Am vrut s'o termin. Ce atâta ştiinţă serioasă! Despre limbi, mai zic: engleza, italiana şi puţin germana... Incolo... curată babilonie. Mie 'mi place literatura... şi am citit de toate. Dar arta teatrală e Dumnezeul meu Ametisto. Vreau să fac conservatorul.

— Jacquelino dragă, nu-i cu putinţă.

— Dece? Mă crezi fără talent?

— Te cred nepotrivită pentru trista noastră viaţă de actori, îi zise cu seriozitate, aproape cu mâhnire.

— A! cum? întrebă ea nedumerită.

Dintr'o pornire firească împrejurărilor prin care trecuse şi încă treceă, Ametista îi povesti ce este viaţa de teatru, plină de intrigi, de invidii, de calomnii, josnică între culise, înjosită de lumea de dinafară.

— Cum se poate? exclamă copila foarte surprinsă.

— Sunt şi rămân în această carieră dar cu jertfa multor simţiri...

— Şi cu toate acestea, succesele...

— Dac'ar lipsi ar fi nesuferită cu totul cariera şi mediul... Nu, Jacquelino, ascultă-mă, nu face asemenea pas.

— Dar simt că fierbe ceva colea. Tu eşti tragediană. Eu voiu să râd şi să fac pe alţii să râdă. Atât mai rău pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aceia cari ar voi să mă plictisiască. Le voiu pune în nas vârful ghetei mele, dela înălțimea celor cinci milioane moștenire dela mama mare.

— Și fără această avere ai putea fi fericită, într'o viață cu totul departe de scenă. Dar mai ales, bogată... Nu, nu face...

— Spune drept și frumos, Ametisto; dacă ai fi avut averea mea, n'ai fi urmat vocațiunii de care mi-ai vorbit de atâtea ori c'un entusiasm care mă înfiora de plăcere?

Ametista rămase pe gânduri.

— Ei vezi că nu știi ce să răspunzi? Uite, și eu am vocațiunea, care, s'a născut desigur, în mine, pe când milioanele erau numai în năzuința de-a se îmbogăți, a rudelor mele.

— Dar bine, ce va zice mama ta?

— Ce să zică? E furioasă ca o leoaică, într'o cușcă la grădina de aclimatațiune.

— Rău faci că o superi.

— Dar n'o supăr eu. Ea se supără. I-am făcut ieri pe «subreta» din Avarul lui Molière, și în loc să râdă, s'a apucat să plângă: era ceva... care m'a făcut să nu'mi mai înțeleg rolul...

— Jacquelino, Jacquelino... mă mâhnești: nu pricepi oare durerea mamei tale?

— O! doamne, dar adecă numai voința părinților să predomniască? Ei vor să trăim; să ne lase să trăim după cum ne place. Eu îi vorbiam de teatru, ea îmi vorbia de măritiș. Eu îi spuneam: va veni și măritișul... Ea îmi răspundea: nu trebuie să vină așa, ori cum, ci, cu averea mea să caut și voiu aveà un titlu de contesă, marquiză, ducesă...

— Are dreptate mama dumitale Jacquelino. Ca artistă... nici un nobil nu'ți va cere mâna.

— Ca Jules... O! iartă-mă. Iar am greșit.

— Da, ai cugetat bine și la timp. Cariera mea l-a îndepărtat... în cele de pe urmă.

Și-i povesti ce puteà spune, în privința aceasta, într'adins ca s'o convingă a'și lăsà gândul.

— Ce vor fi având mamele de se pun totdeauna de-a curmezișul. Îi voiu întâlni eu la doamna des Vieux-Arbres, pe Jules și pe mumă-sa: tot am să le-o zic, cu mănuși albe în mână, dar s'o simtă, nu glumă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eşti cuminte şi nu vei face-o, mai ales că ar fi îndeşert. Venind la chestiunea teatrului, te rog, dacă ţii la mine...

— O! nu pune la mijloc iubirea mea pentru tine, căci m'ai sili să rămân numai cu admiraţiunea, şi să trec, Rubiconul, cum se zice în viaţa lui Iuliu Caesar.

Ametista nu mai stărui.

A doua zi îi intră, de dimineaţă, ca o bombă, doamna Sorrel... şi începu de îndată cu plângerea disperată că fiică-sa voia să se facă actriţă.

— Doamnă, Jacquelina a fost ieri pe la mine.

— Bănuiam... deşi s'a ferit să mi-o spună. O! cum şi-a luat de repede libertatea de-a ieşi singură, de-a face după cum o taie capul.

— I-am vorbit cu căldură să nu facă asemenea pas teribil.

— Nu-i aşa? Dumneata ai experienţa.

— N'a vrut să mă înţeleagă... cu nici un chip.

— Ah! când mă gândesc, domnişoară că prietenia cu dumneata i-a inspirat dragostea de teatru.

Ametista o privi cu tristeţe, înroşindu-se, şi-i răspunse fără supărare:

— M'am ferit cel puţin de a-i da gustul, doamnă.

— Iartă-mă... Te-am ofensat.

— O! nu...

— Te rog, domnişoară, stăruie cu toată puterea ce ai asupră-i să o convingi. Aş muri de inimă rea. S'a mai văzut atâta voinţă, atâta încăpăţinare la o fată care încă n'are şasesprezece ani împliniţi. Şi apoi... cu averea ei.

— Doamnă, negreşit că-i voiu mai vorbi, vă asigur.

— Vino de ne vezi cât mai des.

— Nu atât de des... ca să nu aibă efect contrariu. De-aş fi prevăzut, nu rămâneam în casa dumneavoastră.

— Te rog... nu'mi luă în nume rău vorbele de adineauri. La durere se spun şi de cele nesocotite. La urma urmei, mă duc să mă sfătuiesc cu domnul Fayole, notarul nostru. Sunt hotărâtă să o duc într'o mănăstire şi s'o ţin până când voiu găsi s'o mărit.

Sărută uşor pe Ametista şi se coborâ la notar.

Lordul Fitz-Powler se instalase şi el, cu foarte mare lux în casa artistei, în care, — după cum i se părea lui, — rămăsese de pe urma ei parfumul fiinţii sale împătimitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista şedea de vorbă cu nemângâiata ei amică Ana Dervilliers, într'o zi din Noembrie, friguroasă şi urâtă, — spaima Parizienilor.

De-o săptămână afişul schimbându-se, Ametista n'avea rol şi eră mai liberă.

— Nu'ţi poţi închipui dragă Ano cât sunt de supărată că din cauza mea Déjormes te-a lăsat, îi ziceă Ametista.

— Şi vine des pe la tine? întrebă cu gelozie în glas şi'n priviri.

— Dragă Ana! Şi o sărută, apoi îi zise: Des, însă rar primit, te asigur. Ţi-ai închipui tu oare, în cele de pe urmă, că aş puteă fi a lui:

— O! tu eşti onestă, te cunosc. Nu te pot ispiti banii.

— Nimic nu mă poate ispiti. Apoi, privind ţintă într'un punct, urmă, pe gânduri: nu ştiu dacă alt bărbat va puteă să mă cuceriască. Nu văd cum, când dispreţul meu e deopotrivă pentru toţi. Ori cum, ori ce s'ar întâmpla, Dejormes, fiindcă s'a purtat aşa cu tine, nu va ajunge până la mine... ţi-o jur.

Ana se înroşi. Erà de mulţumire, ori de cine ştie ce altă simţire, — destul că plecă ochii, şi rămase tăcută.

Atunci s'auzi clopoţelul.

— El trebue să fie, zise Ana, sărind ca muşcată de şarpe.

Ascultară vorba cuiva, cu Margôt, şi Ametista, începu a zâmbi deodată.

— Ştiu cine e... Şi se ridică.

Margot intră cu o cartă.

— E... englezul, domnişoară.

— Lordul Fitz-Powler... citi Ametista.

— Un lord... făcu Ana.

— Pasăre britanică, zise Margôt.

— Nu şi-a găsit locul să fie jumulită de pene, zise Ana.

— Poftește-l...

Lordul intră şi sărută mâna artistei cu foarte mare respect. Ametista îi prezintă pe Ana.

— Artistă? Încântat domnişoară.

— Doamnă, cu voea dumneavoastră, mylord.

— Aoh! Şi mai încântat. Iar după ce şezu, în urma invitaţiunii Ametistei, o privi lung şi rosti: domnişoară, trebue să ştiţi că eu mâncam foarte bine şi eram vesel pe cât poate fi un supus al Majestăţii Sale Reginei Victoria.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, și acum? întrebă Ana, râzând.

— Acum, doamnă, am pierdut pofta de mâncare și sunt trist ca o lumânare stinsă.

— Vai? și ce vânt v'a putut stinge mylord? zise Ana cu ironie.

— Vântul indiferenței domnișoarei Satesco...

— A! mylord, vă rog... îi rosti Ametista cu imputare.

— Nu vă supărați. Eu sunt sincer din fire și apoi nu cunosc finețele limbii franceze.

— Aveți spiritul însă... zise Ana cu gingășie.

— Aoh!... se poate... Aș dori să am acel spirit care distrează și cândva convinge inimile.

— In adevăr, mylord, că nu etatea omului îl poate împiedeca, zise Ana, dispusă să vorbiască.

Englezul se gândi puțin.

— Cum spuneam, domnișoară, am neplăceri în viața din Paris la care venisem cu altă dispoziție. Nu mă «jenez» de prietena dumneavoastră, care trebue să fie bună pe cât e de glumeață.

— Dacă joc în comedie... mylord.

— Aoh! îmi place comedia, dar ador tragedia.

— Tragedia trebue să vă mulțumească pentru cugetul ce-i păstrați, zise Ana.

— Mă adresez dumneavoastră domnișoară și vă rog să'mi spuneți dacă nu cunoașteți un remediu care să'mi readucă veselia, mulțămirea.

— Negreșit: pofta vine ea pe urmă zise Ana.

— Mylord, îi răspunse Ametista, cu dumneavoastră nu se poate supăra cineva, însă vă poate sfătui să consultați un medic.

Englezul se înroși peste roșeața figurii lui.

— Așa dar, urmați a fi crudă?

— Mylord e un cuvânt ce nu'l primesc.

— Prietenia nu stă în firea dumneavoastră domnișoară?

— Am foarte puțin timp, mylord, pentru prietenie chiar.

— Aoh!... Atunci... ce mai putem vorbi?

— De aceasta vă e teamă? exclamă Ana. Cum sunteți mulțumit de casă?

— Familia mea o găsește «confortabilă». Eu... găsesc în fiecarezi urme lăsate de domnișoara... și...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Urme? întrebă Ametista, surprinsă.

— A rămas nu știu ce parfum «suav» al ființii dumneavoastră în toată casa aceea, și...

— Dar sunteți poet, mylord... exclamă Ana, împreunând mâinile.

Ametista se înroșise și începu a da semne de nemulțumire. Englezul văzù și înțelese: dar socoti că pentru întâia oară când fusese mai lămurit, era destul, și se ridică, luând înfățișare tristă, — mai adevărat: plictisită.

— La revedere, domnișoară... Văd bine că am să slăbesc.

— Regretele noastre, zise Ana, ridicându-se. Ai de studiat Ametisto: te las și eu.

Ametista nu-i mai dădù englezului mâna și-l petrecu cu răceală. Când fu pe bulevard, unde aștepta un cupeu, întrebă pe Ana.

— Stați departe, doamnă?

— O! nu cumva vreți să mă conduceți, mylord? îi zise cu ironie.

— Imi place și comedia... îi răspunse, privind-o de sus până jos.

Ana râse... și-i ședeà bine cum râdeà. Englezul o pofti în cupeu și se așeză lângă ea. Pe Bulevardul Sevastopol, unde rămăsese cu locuința, când ea îl rugă să opriască, se coborî și Englezul.

— A! doriți să mă vizitați? Vă rog, mylord: primesc amicii numai lunea și vinerea, iar azi e miercuri.

Lordul i se înclină și, foarte liniștit, se urcă în cupeu.

— Are haz englezul. Apoi, după o clipă: adecă de ce nu? Și, începu să sue scara.

Martie, veni cu întâele suflări primăvăratece, dar și cu zile mai mult umezite de ploi mărunte, printre zâmbete de soare în una și aceeași zi. Jules de Camargues și Angela căzură pe neașteptate la moșie spre marea bucurie a mumei.

Cu aceeaș pornire îi îmbrățișă, îi sărută și nu se mai puteà sătura privindu-i: amândoi înfățișau, în adevăr, perechea simbolică a celei mai potrivite uniri, a deplinei fericiri.

— Ei, ce zici, Angelo, să-i spun mamei? o întrebă Jules, c'un zâmbet plin de anume înțeles.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah! ce răutăcios denunțător de secrete... răspunse Angela, făcîndu-se numai bujori pe obraz.

— Așa? sunt răutăcios? Atunci să'mi îndreptățesc numele. Ea îi acoperi gura cu mâna.

Jules i-o luă și i-o sărută de trei ori în șir, cu sgomot.

— De trei ori, mamă, căci scumpa Angela... e în trei luni.

— Cu adevărat, Angela mea iubită? exclamă muma și, luându-i capul drăgălaș, între mâini, o sărută de mai multe ori, în timp ce ea era stânjinită, roșinoasă, — însă adânc mulțumită.

— Da, mamă dragă, murmură.

— Da, mamă, — segniorul de Camargues va avea moștenitor. Te autorizez, doamnă, să începi grandioase pregătiri din vreme... căci altfel nu e chip.

— Va fi după poruncă, segniore... îi zise muma, făcîndu-i plecăciune.

Apoi, luând-o pe Angela pe brațe: drăguță, de-acum să începi a te feri de multă osteneală. Iar dacă m'ați asculta amândoi, nu v'ați mai mișca de aci până după ușurarea Angelei. Vă promit să v'aduc amici și rude, ca să aveți cu cine petrece.

— Cât despre aceasta, mamă, răspunse Angela, eu sunt deprinsă să stau la țară. Numai lui Jules să nu i se urască?

— Mie, lângă tine și lângă mama? Ce vorbă rostiși scumpă Angela. Voiu lua în mână cârmuirea domeniului nostru și, timpul va trece, și plăcut și cu folos.

— Foarte bine, scumpe Jules. Unde mai puneți fericirea ce'mi dați?

Și doamna de Camargues eră în culmea fericirii, așa cum în timpul din urmă nu mai sperase.

După câteva zile, pe un timp foarte umed și rece, tinerii soți se retraseră devreme în apartamentul lor și se puseră să răsfoiască ziare și reviste din Paris.

Jules luă seama într'un rând că Angela citiă într'un ziar, în «*Le Temps*» cu foarte mare atențiune.

Jules o privi câteva momente zâmbind.

— Peste ce-ai dat, scumpă Angelo, de citești cu atâta luare aminte.

— Citesc o cronică a lui Sarcey... și mă interesează căci e vorba de o amică a mea, de artista Satesco.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jules se făcu foarte roşu şi rămase locului surprins.

Turburat, pentru întâia oară dela căsătoria lui, se gândi acum la «vechea» lui legătură.

— Tu n'o cunoşti Jules? îl întrebă, ridicând la el privire de-o clipă şi urmând a citi.

— Ba da, ca artistă. Am văzut-o jucând.

— Nu-i aşa că e mare artistă?

— E una din cele mari...

— Cu ce entuziasm vorbeşte Sarcey. A jucat şi joacă acum într'o piesă a lui Sardou...

Ce mult aş fi voit s'o văd.

— Vom vedea-o iarna viitoare, răspunse el, nesimţindu-se par'că la îndemână.

Angela lăsă ziarul şi veni lângă el.

— Am cunoscut-o în Paris, la mătuşa mea, şi mi-a făcut aşa de bună impresiune, cum nu pot să o descriu. Cu toate acestea, am înţeles din oarecari aluziuni ale lui Robert... că nu putea fi stimată decât ca artistă. Mătuşa Roxana încai erà foarte urât înrâurită de... nu ştiu ce purtări ale ei. Biata fată; ori ce-ar fi fost, eu o plâng.

Jules erà ca pe ghimpi... şi o privià adânc, întrebându-se cu teamă dacă în adevăr nu ştia Angela cevà mai mult.

Dar acel chip curat care părea încă copil, nu ştia să ascundă. Pe urmă îl liniştì ideea că de-ar fi ştiut Angela legătura, nu l-ar fi luat. Doamna des Vieux-Arbres fusese foarte cuminte că nu-i dăduse nici măcar să înţeleagă.

— Eşti suflet bun Angelo, îi răspunse el.

— Imi pare rău însă de biata fată. Aşa-i când nu-i nimeni să apere pe fiinţa orfană rămasă singură. Când nimeni nu-i deschide ochii să vadă pericolele. Ce să-ţi spun? eu simt că încă mi-e dragă.

Jules se înfioră. Ciudată potrivire de lucruri! Simpatia aceasta a soţiei lui pentru aceea pe care el o lăsase, ca s'o ia pe dânsa!... Şi fiindcă femeile înţeleg mai bine decât bărbaţii calităţile altei femei, chiar dacă ar fi geloase de ele, — avù ca o mustrare că el nu putuse preţui fără nici un gând ascuns, calităţile Ametistei.

Dar, în sfârşit, — erà trecutul.

Erà trecutul, şi cu toate acestea, în zilele următoare, pe când, pe timp bun, cutreera domeniul, se gândi mai mult de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât ar fi voit la Ametista: i se închipuia tristă, suferind în dezamăgirea ei şi... urându'l poate... La ideea aceasta, până într'atât de mult se mâhni că rămase în mijlocul drumului ca rătăcit.

Medicul Bonnat trecând atunci în gabrioleta lui uşoară, îl făcu să se deştepte la realitate.

— Da ce măsurai colea, Jules dragul meu? îl întrebă, râzând.

— Distanţa dela trecut la prezent, îi răspunse cu tristeţe.

— Ah! ia stai puţin...

Se dădu jos, aruncă feciorului frâurile şi-l luă de braţ, depărtându-se cu el în direcţiunea către casă, unde se ducea.

Il văzuse, la întoarcere, sănătos, voios, fericit şi se bucurase. Ce vis rău îl lovia acum cu aripă grea?

— Ei, ce este Jules? Trecutul e strigoiu pentru tine?

— De dumneata nu pot nimic ascunde, doctore. E un bine nespus că te pot avea spre a'mi uşura cugetul.

Îi spuse împrejurarea, pe care o numi fatală, din seara convorbirii cu Angela despre Ametista şi-i mărturisi că de atunci trecutul, cu diferite gânduri şi imagini, îl prigonia şi-i turbura fericirea.

— Şi, înţelegi, doctore, că pentru nimic în lume, dacă am pricinuit un rău amantei, n'aş voi să-i pricinuesc soţiei.

— Dragul meu, am dovadă de oarecare slăbiciune a sistemului tău nervos, şi trebuie să-ţi prescriu un tratament. Eu pornesc dela fizic ca să ajung la moral.

— Dar am stăpânire de mine, doctore, dovadă că pot ascunde faţă cu ai mei starea mea uricioasă.

— Nu e d'ajuns. Un moment neprevăzut de enervare şi, eată răul ce nu se poate repara de fel ori foarte anevoe. Merg cu dumneata acasă. Voiu profita de câteva clipe şi'ţi voiu prescri ceea ce va trebui să urmezi întocmai. Apoi, caută să nu fii mai deloc singur. Pleci la moşie, — ia pe doamna: ieşi în trăsură, fiindcă la starea ei nu poate călări. M'ai înţeles.

— Da, doctore. Un rău de care nu mă voiu puteà feri e simpatia Angelei de... *cealaltă*, ceea ce o face să'mi vorbiască de ea ori decâte ori citeşte dări de seamă teatrale prin ziare.

— E rău şi nu trebuie s'o opreşti cu toate acestea, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără voe femeea adună în minte anume impresiuni, din cari, la prima ocaziune, face deducţiuni cari o duc la descoperiri supărătoare. Ai greşit, fii bărbat energic şi prevăzător: îndreaptă şi ocoleşte pericolul.

— Ştii, doctore, că e grozavă viaţa?

— Fiindcă noi ne-o croim aşa.

— Înţeleg ce vrei să zici.

— Fii convins că nici o putere exterioară, destin sau soartă cum o numim din moşi-strămoşi, nu lucrează asupră-ne. Dăm pe ea vina şi o credem că se amestecă în împrejurările vieţii noastre, căci vrem să scăpăm de răspunderea faptelor noastre nechibzuite. Vrei să zici că: dece le putem face? Fiindcă n'avem nici educaţiunea fizică nici pe cea intelectuală care determină buna cumpănire a forţelor şi a năzuinţilor noastre. De-aceea nervii noştri ne stăpânesc şi ne iau înaintea judecăţii. Ei, uite, voiu să'ţi edăc nervii... şi vom mai vorbi: încă nu e târziu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA IV-a

I

In ziua de 6 Decembrie 1886, Coquelin-Ainé lăsă «Comedia Franceză» din cauza direcțiunii ce tot timpul aspirase s'o întipărească acestei instituțiuni, cea dintâi în lume ca expresiune a Artei..., — fără să fi putut izbuti. Negreșit că amicii lui personali, — unii ocupau situațiuni înalte de Stat, alții erau oameni de litere însemnați, — se emoționară și căutară să împace lucrurile, cu noul director Claretie.

— De o camdată, le spuse marele artist, lăsați-mi libertatea. Voiu să duc și peste granițele țării mele renumele Artei Franceze. Când mă voiu întoarce, poate că anume stare războinică va fi încetat, în casa lui Molière, și reîntrarea mea va fi cu putință.

Cea mai trist atinsă de plecarea lui Coquelin fu Ametista. Ea avea pentru dânsul admirațiunea sinceră care nu se precupețește. Și, i-o spuse, cu rouă de lacrimi în ochi, cu atâta duioșie, că acest artist a cărui inimă singura avea amor propriu, a cărui cugetare era numai pentru Arta în cea mai înaltă expresiune a ei de măreție și de poezie, se simți înrâurit adânc.

— O! amica mea, cum de nu te pot luà cu mine. N'ai pierde nimic, plecând și dumneata dela Comedie: orice scenă Franceză te-ar primi cu brațele deschise, la întoarcerea din «*tourneu*».

Stătu puțin pe gânduri, apoi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Adecă, la drept vorbind, nu s'ar putea oare? Ai primi domnişoară?

— Dar din toată inima, se grăbi ea să răspundă.

— Voiu chibzui...

Ametista, câteva zile după aceea, nu avu alt gând tainic: ideea de-a cutreera lumea cu Coquelin, o atrăgeà, îi erà necesară depărtarea aceasta de Paris, mai ales faţă cu neaşteptata nebunie a fostului ei logodnic. Il uitase. In singurătatea ei studioasă de-acasă, biruind toate năzuinţile unei clase de oameni cari mor după plăceri, îşi urmase viaţa liniştită şi serioasă care îi făcuse acum la «Comedie» şi mai înveşunaţi duşmani.

Toţi admiteau virtute casnică perechilor de artişti însuraţi, dar ca virtutea rănită odată, la o femee tânără şi frumoasă cu deosebire, să ţie înfruntând orice ispită, erà cevà care lovià în nu ştiu ce simţimânt ciudat al tuturora. Unii mergeau foarte departe şi-i atribuiau vicii secrete, căci, ziceau ei, nu se puteà ca natura să nu aibă aprinderile ei, trebuinţile ei organice.

I se dăduseră în timpul acesta şi roluri nepotrivite, numai ca s'o silească să caute în *cineva* sprijin plătit cu fiinţa ei.

Ametista primise toate rolurile, până şi cele mai neînsemnate, — ceea ce provocase adese ori discuţiuni în presă şi ironii le adresa Direcţiunii. Spre necazul amicilor buni din teatru publicul îi făceà ovaţiuni şi în acele capete de roluri.

Erà de admirat în toate.

Se pornise în cele de pe urmă curentul de-a o face să plece dela «Comedie». Astfel anul 1886 o văzuse foarte rar apărând pe scenă. Dar dacă suferia cu admirabilă resemnare persecuţiunea, nu putu să sufere reivirea în calea ei a lui Jules de Camargues.

Deja cu doi ani în urmă îl revăzuse întâiu, dela căsătoria lui. Se pomenise cu el, acasă, într'o dimineaţă, după ce cu vr'o câteva seri în urmă, îi dăduse un mănunchiu de flori pe scenă.

Aceste flori date pe când ea juca un rol mic, provocase râsul colegilor şi răutăcioasa aluziune că ea singură şi-l oferise.

Când îl văzu pe Jules, care dădu năvală în camera ei de lucru, cu toată opunerea fetei din casă, — rămase o clipă înmărmurită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum? așa mă primești, Ametisto? îi rosti el voind să-i ia o mână.

Ametista îl privi cu asprime și se depărtă cu câțiva pași de el.

— Domnule de Camargues pentru mine și pentru dumneata nu mai poate există o Ametistă. Acest lucru trebuia să'l cunoști și să nu mai încerci o întrevedere foarte grea pentru fiecare din noi.

— Ametisto, te rog, ascultă-mă...

— Nici un cuvânt, domnule. Nu am ce ascultă.

— Dar nu înțelegi că iubirea mea de altă dată...

— O! dar ce fel de om ești dumneata ca să uiți că ai o soție vrednică de toată iubirea, de toată stima! Lasă-mă, te tog, — ca să nu'ți retrag și cea din urmă considerațiune cu care m'am despărțit de dumneata.

— Așa dar nu mă disprețuești, nu mă urăști?

— E de prisos să cunoști simțimintele mele intime pentru dumneata și pentru purtarea dumitale... Adio...

Și ieșise, lăsându-l singur. El căzuse pe un scaun și stătuse până ce servitoarea venise să-i vestiască plecarea d'acasă a stăpânei sale. Jules plecase foarte amărât, cu dragostea și mai atățată însă.

In timpul acestor doi ani, cu toate alte încercări, nu mai putuse pătrunde la ea. Una mai ales, când o invitase Angela chiar, să vie la o serată și să zică ceva, îl lovise adânc căci ea refuzase.

Angela, nedumerită, apoi atinsă de acest refuz, se supărase pe prietena ce încă și-o socotia prietenă.

Astfel, Jules de Camargues începuse să se schimbe, să fie când trist, când morăcănos, și Angela nu putea să'și dea seama de cauza schimbării. Se stabilise la Paris unde stă două luni din toamnă și din primăvară până în Iunie.

Doamna de Camargues bătrâna eră totdeauna cu ei, ca să supravegheze pe nepotelul ei, dragostea și toată grija ei.

Când prinse de veste schimbării lui Jules, se temă să înțeleagă cauza, apoi nu se mai pută îndoi și-i intră moartea în inimă. Eroică însă, se sili să întreție în credința Angelei că o boală veche i se întorcea și că trebuia să fie cruțat de observațiuni.

— Dar să se caute, zise Angela într'o zi. Eu nu țin la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paris. Să ne întoarcem la Camargues, să ne ducem ori unde ar puteà să se simtă bine.

Şi, într'o zi, îi vorbi, plină de teamă şi de duioşie, lui Jules care, spre dureroasa ei mirare, îi întâmpină cu răceală sfatul.

Doamna de Camargues bătrâna chemă la Paris pe doctorul Bonnat, în toamna acestui an, şi, în taină, îi arătă cauza temerilor ei. Doctorul îl găsi în adevăr schimbat, pe Jules, fiziceşte şi anume simptome îi dădură de gândit. El singur aveà autoritate asupra sufletului acestui bolnav nenorocit şi după o convorbire serioasă cu el, îl hotărà cu mare greutate să lase Parisul şi să steà cu familia în sudul Franţei, la Cannes.

Văzând că nu mai aveà încotro, scrise Ametistei o lungă scrisoare în care-i spuneà că va muri, de vechea boală ce ea o cunoştea, dacă ea nu va voi să-l scape pentru a doua oară. O ruga fierbinte să-i îngădue s'o vadă înainte de-a pleca... poate pentru totdeauna. Ametista nu-i răspunse. El îi scrise că, dacă nu'l primeşte, se ucide, spre a'şi scurta chinul.

Atunci ea se hotărâ să'l primiască şi-i scrise să vie. Toată puterea ei de mângâere, toată judecata ei şi le puse în lunga sfătuire prietenească cu el, punându-i în vază datoriile de părinte cel puţin, dacă pe acelea de fiu şi de soţ le lăsă în uitare.

La toate acestea, el, cu lacrimi în ochi, răspunse:

— Te vreau soţia mea. Aş merge până la cea din urmă stăruinţă, la Papa, ca să'mi sfărâme jugul şi să'ţi dau în fine numele meu, ceea ce trebuia s'o fac de mult. Ah! blestemat fie ceasul când m'am dus la doamna des Vieux-Arbres.

Şi-i spuse cu patima urii în ochi şi în suflet, ceea ce se petrecuse la bătrâna «megeră» şi o rugă să-l ierte şi să-i deà speranţa învietoare.

Începù a tuşi... pentru întâia oară şi avu puţină sleire de puteri. Vorbise prea mult şi prea cu foc.

— Vezi că e timpul încă, draga mea Ametista... Mai apoi... ar fi prea târziu... şi cred că nu vrei moartea mea.

Grea situaţiune, în care adevărul izbucnia real, de netăgăduit, şi în tot ce fusese, şi în tot ce erà acum: acest nenorocit îi stà în faţă mai mult ca o victimă, decât ca un greşit cu voinţă. Şi cu toate acestea nu-i mai era cu putinţă o reapropiere, ori care i-ar fi fost urmările. Mila o aveà încă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

față cu el, dar duioșia care dă milei mângâiere și o face să devie faptă, — nu o mai găsiă în sufletul ei care fusese umilit.

Își zicea, la urma urmei, că avea și ea dreptul să fie egoistă și să se bucure în pace de libertatea ei.

Ori cum, îi venià foarte la nedemână să-i spună în față care erà hotărârea ei.

— Domnule de Camargues, nu'ți poți închipui cât îmi pare de rău că suferi... îi răspunse cu glasul celui ce nu știe cum să scape dintr'o încurcătură. Dumneata fii bun de te caută, mai întâi, și lasă timpului să poată îmbuna ceea ce pentru acum se pare cu neputință.

El o privi lung, ca să citiască în acei ochi frumoși adevăratul înțeles al cuvintelor. Dar și privirea lor nu mai aveà par'că sinceritatea de odinioară: erà o speranță sau o politicoasă alungare? Sufletul lui însetoșat după iubirea acestei făpturi împătimitoare, alese speranța.

— Scumpă Ametisto, voiu lăsa timpului, ca și întâea oară, sarcina sănătății mele. Am însă nevoe de-a te vedeà, de-a te simți în preajmă cel puțin două, trei ore pe zi și te rog să nu'mi refuzi acest bine sufletesc. Vei puteà să nu'mi vorbești, te vei ocupa cu ce vei voi, — eu, te voiu privi, voiu respira din aerul locuinții tale, și mă voiu duce fără sgomot, fără vre o pretențiune. Ani întrsgi de vei voi să țină asemenea stare de lucruri, eu nu mă voiu plânge, nu voiu suferi și voiu aștepta cu răbdare, aproape fericit, hotărârea ta: numai permite-mi să viu în casa ta.

De-odată se îngălbeni și își duse mâna la inimă: o idee groaznică pentru el, îi fulgerà în minte.

— Afară numai dacă...

Ametista îi înțelese gândul, dar foarte liniștită îi răspunse:

— Vei puteà să vii oricând... între zece și douăsprezece dimineața.

El năvăli să-i apuce mâinile, foarte emoționat, vrând să i le sărute, dar ea îi strânse mâna și-i rosti:

— La revedere...

— La revedere scump înger al vieții mele.

Și ieși, șovăind aproape, de bucurie.

— Ah! singura mea scăpare va fi să plec, își zise, după plecarea lui, și rămase adâncită pe gânduri triste.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.ro/mdrr1901-1932

Nici nu'şi puteà închipui o mulţumire mai dulce, mai alinătoare, ceva ce dă o viaţă mai nouă şi care schimbă toată zarea gândurilor, ca în ziua de cincisprezece Decembrie.

Erà nor pe inima şi pe cugetul ei, în timp ce citià o cronică dintr'o revistă teatrală şi simţia privirea lui Jules de Camargues ca lipită de dânsa, din colţul unde, într'un fotoliu, stà de vr'o oră nemişcat, dar liniştit, senin, aproape cu bună înfăţişare de convalescent.

De odată clopoţelul sună şi răsună pe sala din fund a apartamentului. Jules tresări, se înroşi, se îngălbeni şi se ridică.

— Trebuie să fie cineva dela teatru, îi zise, la întâmplare.

Auzi vorbă în sală şi apoi paşii servitoarei.

— Domnul Coquelin doreşte să vă vorbiască domnişoară.

Chipul Ametistei se lumină. Jules văzù schimbarea şi simţi un junghiu în inimă.

— Pot plecà, nu-i aşa?

— La revedere... pe mâine, îi zise şi-i întinse mâna.

El i-o sărută cu patimă, o privi gelos, şi se lăsă să fie condus de Margot.

Ametista trecu repede alături, unde Coquelin observa tablourile.

— Ah! maestre, ce plăcere că te văd!...

El îi sărută mâna.

— Dragă prietenă, viu să'ţi vestesc «angajamentul» ce-am făcut cu impresariul meu, lucru care te priveşte şi pe dumneata.

— E cu putinţă, scumpe maestre? şi se îmbujorà.

— Da, Satesco, da, îi răspunse cu bunătate. Te-am pus în combinaţiune şi impresariul a primit cu entusiasm. La ora aceasta telegramele duc vestea în patru părţi ale lumei că Coquelin-Ainé şi Ametista Satesco... le vor face onoarea de-a veni să fie aplaudaţi.

— Ah! maestre, ce fericire! Cum să'ţi mulţumesc!

Şi-i strânse amândouă mâinile.

— Să şedem şi să mă asculţi.

Şezură unul lângă altul.

— Sunt numai urechi, maestre.

— Am alcătuit repertoriul pentru amândoi, amic a mea. Eu, câteva comedii de caracter, dumneata, Medeea, Adrienne Lecouvreur şi Dama cu Camelii. Iţi convin nu-i aşa?

— O! negreşit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In serile când vei juca dumneata, eu voiu zice câte un monolog. Vom avea în totul opt reprezentaţiuni în fiecare oraş mare, cum e Londra, Constantinopole, Atena, Madrid, St. Petersburg, Viena. Ştii că vom merge şi în Bucureşti?

— In Bucureşti? Va fi o mulţumire mai mult, maestre.

— I-a şi venit impresariului răspunsul pentru 6 reprezentaţiuni.

— Avem un public foarte primitor, în Bucureşti, şi dorit după sărbători artistice.

— Mi s'a spus şi mă bucur.

— Dela Comedie iau încă pe Ana Dervilliers şi pe Déjormes.

— Ana, iubita mea prietenă.

— E o subretă de merit. Déjormes apoi, nu e rău. Mai iau dela Rennaisance, dela Gaité, şi dela Odéon. Astfel, amica mea Satesco, de mâine, repetiţiile la mine acasă, aşa ca în zece zile să fim gata de plecare. Costumele pieselor clasice îl privesc pe impresariu. Pentru celelalte, să te îngrijeşti...

— O! da... Pe lângă cele ce am, voiu mai face, şi cât de repede.

— Acum, partea cealaltă: mi-am permis să fixez şi pentru dumneata, Satesco, onorariile care, pentru întreg «turneul» vor fi de treizeci de mii de lei, afară de întreţinere şi drum care priveşte pe impresariu.

— Dar e o întreagă avere! exclamă ea, nevenindu-i să creadă.

— Centrele mari trebuie să plătiască bine onoarea de-a ne vedeà... şi dumneata eşti deja celebritate.

— A! maestre... e prea binevoitoare aprecierea dumitale răspunse ea cu sinceritate.

— Prezentul mă îndreptăţeşte, şi viitorul va confirmà.

Coquelin îi strânse mâna şi i-o reţinu puţin în a lui, privind-o cu oare-care drag: pentru întâia oară îi făceà Ametista şi o impresiune în afară de Artă.

Ea se înroşi, plecând ochii.

— La revedere. Mâine înnaintează-ţi demisiunea, la Comedie şi fii la mine la trei ore dup'amează.

Îi sărută mâna şi plecă, înrâurit şi sentimentaliceşte par că de frumoasa fiinţă a bine înzestratei artiste. Ametista nu'şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găsi locul de bucurie, mai multe momente. Apoi, chemă pe Margot.

— Dragă Margot, știi că plecăm în «turneu» cu Coquelin?

Margot rămase cu gura căscată.

— Cum? mă luați pe mine?

— Negreșit, buna mea Margot... Poate nu vrei însă.

— Să nu vreau? Dar cine să vă serviască? Vreau de nu mai pot, și-i sărută mâinile cu dragoste.

— Nici un cuvânt însă domnului de Camargues.

— Mută ca pământul voiu fi.

La «Comedia Franceză» fu ușurare pentru mare parte din «colegi» demisiunea Ametistei, dar pentru Direcțiune, nemulțumire, și aceasta se acentuă când ziarele prin pene critice autorizate, începură să-i arunce bombe care izbucniau în cabinetul directorial fără cruțare.

Acum se alergă la Gôt ca să pue cuvânt, dar și marele artist, amărât de mizeriile ce se făceau elevei lui iubite, * arătă greoiu.

— Lasă să simtă Direcțiunea lipsa ei... și mai târziu, după întoarcerea din «tourneu», vom vedeà, își zicea artistul.

Doamna de Camargues bătrâna urmăria zi cu zi pe chipul fiului ei schimbările și înțelegeà cărei împrejurări se datoriau.

Așa dar, «nenorocitul» căzuse iar în ghiarele prefăcutei cumetre? Binele ce vedeà în înfățișarea lui, erà dovadă de netăgăduit și în inima ei nu mai aveà odihnă.

Ce aveà să se întâmple când Angela, dulcea și curata ființă pe care o iubià din tot sufletul, — va afla asemenea purtare a fiului ei? Desigur că aveà să sufere și... cine știe... să ajungă, cu bună dreptate, la separațiune. Dar dacă, — inimă aleasă, va înțelege purtarea ca o tristă necesitate, ca un rău trebuincios, — oare nu va puteà să ierte și să se devoteze copilului ei? Câți sărmani ca Jules, nu păcătuiesc și apoi își revin din rătăcire?

Și, femeea aceasta care însăși greșise când permisese fiului ei o amantă în Ametista, impunându-i acesteea o jertfă, — erà gata să pretindă o jertfă și nurorii sale!...

Trist egoism de mamă! Când citi în ziare vestea demisiunii Ametistei, discuțiunile în privința demisiunii și plecarea ei cu Coquelin, respiră... ca după câteva momente să se întrebe cu grijă: ce va face Jules când va aflà?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El nu mai citiă ziare; nimic ce nu erà Ametista, nimic în afară de orele când se ducea la dânsa, nu'l interesà. Deci pentru moment nu erà încă primejdie.

Când citi însă că plecarea se fixase pe ziua de 26 Decembrie, se înfiorà: acea zi aveà să însemne începutul furtunii, cine ştie cu ce urmări.

Cum însă de'şi dăduse ea demisiunea şi se hotărâse să plece dacă reprimise la ea pe Jules? Ce fel de fiinţă neînţeleasă erà femeea aceasta? Ea ar fi voit să ţină cât de mult legătura tainică şi tăinuită, — numai Angela să nu afle, numai starea lui Jules să fie mulţumitoare.

Şi în asemenea contradicţiuni de gândire se află zilnic şi nu mai ştia cum să îndreptăţiască uricioasa stare.

Jules, de partea lui, erà în casă, cu mumă-sa, cu Angela şi cu copilul, după dispoziţiunea sufletească în care stà să se ducă la Ametista şi în care se întorcea dela ea.

Angela, nici prin vis bănuind adevărul, mărginiă schimbările lui de dispoziţiune la boala de care ştiă că sufere şi lucrul acesta o îngrijiă. Aveà însă lângă ea pe doamna de Camargues, bună ca o adevărată mamă cu ea; aveà pe micul ei îngeraş care-i da bucuriile cele mai dulci, şi între acestea şi mângâierile, speranţele şi tovărăşia bătrânei, îşi treceà zilele, aproape cu totul lipsită de contactul cu lumea din care făcea parte.

In casa mătuşă-si se ducea singură sau cu copilul, şi atunci în strictă intimitate, iar la teatru, rar, când juca Ametista, căci Jules atunci o invità să meargă.

Că Jules dà semne de prea multă însufleţire în aplauzele lui şi că o privià lung cu binoclul cât erà în scenă, nu-i dà nimic rău de gândit: ea însăşi simţiă această plăcere pentru prietena ei şi-i păreà bine că Jules îi împărtăşia admiraţiunea şi-i îndreptăţia prietenia.

Venirea lui Robert cu soţia lui, — căci se însurase şi el în fine, — ca să petreacă sărbătorile cu sora lui, aduse mişcare şi mai multă veselie în casă. Doamna Păiuşanu, tipul păpuşei drăguţe care vrea să fie frumoasă, îşi studiază mişcări şi zâmbet şi urmăreşte cu patimă moda în care pune mai mult lux, decât adevăratul gust, — făcù ciudată impresiune Angelei, totdeauna simplă în îmbrăcămintea ei, firească în înfăţişarea ei, drăgălaşă şi la locul ei fără nici o pretenţiune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cecilia Păiuşanu chiar în veselia ce arătă, eră afectată; ori cum însă îi plăcea să fie veselă şi să vorbiască mult, — adevărata morişcă a vorbei fără multă gândire.

Robert nu prea eră în sufletul lui mulţumit de felul cum ieşise «la probă» nevasta lui, — dar tăceă. De altfel nu eră dispus să se considere nenorocit: luase avere mare, pe lângă averea lui şi... nu se lipsiă dela compensaţiuni în afară de casă; astfel, se împăca îndestul cu sine.

La venirea lui vâlva eră în toiu în privinţa plecării Ametistei. Fu ispitit să o vadă, aducându-şi aminte de deşarta oftare după ea, de odinioară şi neînchipuindu-şi că ea cunoşteă ce-i datorà lui în urmă. Ametista nu-i refuză primirea, — dar Robert căzu ca de pe un copac, când se găsi nas în nas cu... cumnatul lui. Jules, se făcu, şi el, roşu ca macul şi rămase foarte încurcat.

Ametista zâmbià, privindu-i.

— Aşa dar «*on revient toujours à ses premières amours*», găsi el de cuviinţă să zică.

— E de prisos să vă presint pe unul altuia, zise Ametista. Dar dumneata, domnule Păiuşanu, cum de'mi faci onoarea unei vizite?

— Am auzit că pleci din Franţa şi am venit să te salut şi să'ţi urez călătorie bună şi succese.

— Mulţumesc. Puteaĭ aveà ocaziunea să'mi aduci urările acestea la Bucureşti.

— A! vei veni şi pe la noi?

— Negreşit.

— Iţi voiu face o primire regală. Ne vom înjuga la carul dumitale triumfal.

— Vă veţi face datoria, răspunse ea, râzând, — deşi în cugetul ei nu eră asemenea credinţă orgolioasă.

Jules stà ca împrostit şi se uità la Ametista par'că n'ar fi înţeles bine.

— Cum? pleci din Paris? o întrebă în fine.

— Ia te uită ce înfăţişare la Jules! râse Robert, ironic.

— Da, domnule de Camargues... plec în «turneu» pentru mult timp.

— E cu putinţă? şi se îngălbeni.

— Haide, haide, curaj Jules dragă. Scumpa Ametistă se va întoarce şi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule Păiuşanu nu credeţi că felul dumneavoastră de-a vorbi e jignitor? Uitaţi, se pare, un lucru foarte elementar: buna-cuviinţă.

— Vă cer iertare, domnişoară. Voiam să mângâiu pe un «incorigibil».

Jules simţi că eră ridicol în ochii lui Robert, făcu o silinţă asupră-i şi întinse mâna, Ametistei.

— La revedere, domnişoară.

— La revedere, domnule.

— Imi dai voe să'ţi zic tot astfel, i se adresă Robert.

— Se primesc şi vrăjmaşii, răspunse ea, zâmbind.

— Eu, vrăjmaş, domnişoară?

— Dar eu iert unele greşeli.

Robert înţelese, mai ales din privirea Ametistei, rostul cuvintelor ei şi se înroşi puţin, cu toată silinţa de-a se domina.

Ametista îi întinse mâna, iar el i-o sărută. Când fură pe bulevard, Robert îi zise lui Jules:

— Dar ştii că nu se face aceasta, cumnate dragă şi că sunt în drept să te cert?

In tonul lui glumeţ eră oarecare nuanţă de imputare serioasă. Jules îl privi fără supărare şi-i răspunse, descurajat:

— Mor după ea şi ea nu mă mai voeşte. Sunt nenorocit.

— O! dar atunci.

— Nu ştiu unde voiu ajunge. Te consider mai mult prietenul meu şi eşti întâiul căruia îi spun nesuferita mea stare. Şi acuma... pleacă... Imi ia şi ultima speranţă.

Ii plăceà lui Robert să calce pieziş pe lângă căsnicia lui, dar din capricii trecătoare, cari, după cum îşi închipuià, nu prea atingeau onoarea casei. In starea lui Jules văzu un pericol pentru căsnicia surorii lui şi se puse cu tot dinadinsul să-i deschidă ochii şi să-l facă să'şi deà seama de răspunderea faptei lui faţă cu liniştea Angelei.

Jules, pentru întâia oară privi în adevăr, în faţă, situaţiunea. Nu eră lipsit de bun simţ şi recunoscu rătăcirea care puteà să loviască pe soţia lui, bună şi iubitoare.

— Inţeleg, dacă vrei numaidecât, dacă nu poţi altfel, să'ţi permiţi oare cari ştrengării, dar s'ajungi la dramă, dar să'ţi pierzi cumpătul... nu e cuminte, nu e logic... îi mai zise Robert.

— Iţi promit, amice, să fiu după povaţa ta. Drept iţi spun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că mă mir de-atâta rătăcire încât să'mi uit şi cele mai esenţiale datorii.

— Ei aşa mai vii de-acasă!

Il plimbă, îl ţinu mai mult timp supt înrâurirea poveţelor lui şi când îl aduse acasă, Jules erà stăpân pe sine.

Ana Dervilliers se despărţia de «Englezul» ei cu părere de rău privitoare la partea materială, dar perspectiva îndelungatei călătorii şi a succeselor, dar faptul că avea să fie lângă Ametista, dar mulţumirea că avea să'şi rădă de Déjormes şi să-i paralizeze apropierea de Ametista, o hotărâseră repede.

Negreşit că ea aprecià mai mult ca oricare marele talent al Ametistei; împrejurarea însă că un impresariu îi dà pentru un «turneu» treizeci de mii de lei, — o urca pe Ametista şi mai sus în aprecierea ei: prin urmare să fie tovarăşa ei de «turneu», pe lângă onoarea de-a fi în trupa lui Coquelin, erà cea bine venită ocaziune de a'şi pregăti reputaţiunea de mai târziu.

Ea prevedeà alte «turneuri» ale Ametistei; succese din ce în ce mai mari morale şi băneşti: puteà să se folosiască şi ea atunci, în timp ce de-ar fi rămas la «Comedia Francezà» s'ar fi pierdut în rândul celor ce nu se pot ridica prea sus.

Aveà darul de-a şti să judece timp şi împrejurări şi se părea că nu-i erà tocmai greşită judecata.

Un singur lucru numai nu-i plăceà la Ametista: acel fond sufletesc prea cinstit, prea moral care o deosebia de marea parte a femeilor din teatru. Numai ea ştià câte persoane sus puse ca naştere, ca avere şi ca poziţiune socială năzuiseră la Ametista şi-i acordaseră ei atenţiune şi aproape prietenie spre-a o face punte de trecere între ei şi amica ei.

Fusese în deşert. O ascultase totdeauna cu linişte, zâmbind fără ironie, fără supărare şi-i răspunsese uneori:

— Ce să fac, buna mea Ana, dacă inima, dacă natura mea nu mă îndeamnă! Ce dragă mi-e vieaţa aceasta singuratecă dată numai studiului... une ori şi amintirilor!

In altă zi îi zisese:

— Ştiu eu, Ano? Poate că dacă nu aveam averea aceasta, m'ar fi silit trebuinţile vieţii să accept câte un pretendent din aceştia. O! dar ce uricios lucru!

Şi se făcuse roşie până în albul ochilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La urma urmelor, Ano, îi zise într'o seară când beau ceaiu împreună, întâmplările prin care am trecut sunt cu ceva în «indolența» mea, cum ai numit-o tu.

Cu toate asemenea răspunsuri ale Ametistei, Ana Dervilliers, în a căreea viață ținea mult loc plăcerea de-a petrece, sperà că va puteà hotărî cândva pe Ametista să iasă din «nefireasca-i indolență». Își făcea socoteala că dacă ea ar fi primit «omagiile» marilor bogătași, s'ar fi înfruptat și ea din ospățuri și din generozitatea admiratorilor mulțumiți.

In timpul repetițiilor trupei «de turneu», trebuind să joace în «Dama cu Camelii» rolul *Prudenței*, — își zise, zâmbind, că puteà fi și ea o Prudență reală pe lângă Ametista.

Ana își iubia amica în felul ei: ar fi apărat-o din toată inima, dar ar fi speculat-o fără vre un scrupul. Cu prilejul «turneului» își pusese deja în cap ca, în lumea nouă mai ales, în lumea miliardarilor și arhimilionarilor să n'o mai lase nehotărâtă. Cu spiritul ei pătrunzător prinse repede de veste însă unui oare care început de sentimentalitate la Coquelin pentru Ametista.

Asemenea lucru care puteà duce la o legătură cel puțin cât aveà să țină «turneul», nu-i erà pe plac.

Intr'o seară, cu vr'o două zile înainte de plecare, pornind dela Coquelin cu Ametista, îi zise zâmbind:

— Mi se pare că maestrul se gândește că nu e bine să fie bărbatul... singur... într'un «turneu».

Ametista o privi nedumerită:

— Cum adecă, Ano?

— Vei fi voind să mă faci să cred că nu înțelegi? Ah! ce lipsă de sinceritate, micuța mea!

— Îți mărturisesc foarte sincer, dimpotrivă, că nu pricep deloc.

Ana râse ciudat.

— Dar nu vezi că maestrul începe să prindă... slăbiciune de tine?

Ametista se înroși și începù «a vedea».

— Mi se pare că acuma ești pe cale. Ba nu zău, de-ar fi așa, în ce chip ai privi lucrul?

— Maestrul și-a ales destule frumușele în trupă, răspunse Ametista întrucâtva turburată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, dar nici una nu prețuiește, cât prețuiești tu, ori în ce fel ai luà tu lucrul.

— Ce ciudată ești tu, Ano... îngână Ametista, ușor zâmbind.

— La drept vorbind, maestrul e maestrul... negreșit. Ori cum însă, a'l preferà când Ducele de Vaughan de pildă ar face cele mai mari nebunii pentru tine, e copilărie curată.

— Nu mai vorbi așa, Ano, îi zise cu seriozitate. Nu ne-am explicat oare îndestul în privința unei asemenea cestiuni?

Și, par'că nemulțumită, n'o invită să cineze cu dânsa. Ana simți «efectul» și se despărți de amica ei, cu ciudă. In adevăr, Ametista, se vedeà dorită după singurătate: Ana îi descoperise ceva ce-i scăpase observațiunii și, în seara aceea, se gândi numai la acest lucru.

Nu încăpeà îndoială că maestrul o plăceà, că «turneul» puteà fi pentru el un mijloc spre a'și ajunge scopul. Dar atunci? Se simți foarte stânjinită, totdeodată mărturisindu-și însă că nu erà în stare să-l refuze. Prestigiul lui, geniul lui artistic îi impunea. Admirațiunea lui sinceră pentru talentul ei, protecțiunea de care-i dăduse dovadă, o măguliau, i'l făceau simpatic.

— Eată cum putem fi a cuiva, fără ca inima să fie în joc, își zise ea, zâmbind melancolic. Drept e, că totdeauna trebue să fie ceva în joc, în locul inimii.

II

La Londra, — cu toată atmosfera nu tocmai priincioasă politicei Franceze și prieteniei dintre popoarele vecine, — se făcu trupei lui Coquelin o primire foarte cordială.

A fost destul ca la reprezentațiunile trupei să asiste Principele de Galles, moștenitorul Coroanei, care să aplaude în chip demonstrativ pe Coquelin și apoi pe «marea tragediană» Satesco, — și nobleța engleză să se întreacă în manifestări de simpatie și în daruri.

Cele opt reprezentațiuni fură adevărat triumf, și «marele amic al Franței», Principele de Galles binevoi să cheme în loja lui pe Coquelin, să viziteze pe Ametista în cabina ei, și să le ofere daruri de preț.

Ziarele fură și mai entusiaste: interviev-urile nu lipsiră,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

portretele lui Coquelin și al Ametistei figurară în cele mai principale. Articole critice admirabile sărbătoriră trecerea marilor artiști prin capitala Regatelor-Unite.

Artiștii Englezi nu se lăsară mai prejos.

Și acest triumf avù răsunet viu în Franța.

Dar Ametista, stăruitor și tainic solicitată de un duce din Casa Regală, nu se depărtă dela hotărârea ei... Și apoi... Coquelin ce-ar fi zis? Simțiă că se apropiă ora când acesta eră să-i întindă o mână mai mult decât amicală și dacă lucrul i se înfățișa ca preursit, cel puțin să se bucure și de stima lui.

La un banchet ce-l dădu Pressa în onoarea lor și la care luară parte și bărbați din elita Londrei, Ametista luă seama că Coquelin o fură cu priviri în cari sclipiau gelozia, față cu oarecari curteniri semnificative.

Ea îi dădu mulțumirea de-a o vedeà demnă și se simți și ea mulțumită.

La 1-iu Februarie trupa se întorceà în Franța și după o zi de odihnă la Havre plecă la Lyon, de aci la Bordeaux și de aci de-a dreptul la Madrid.

Ametista depusese, la Lyon, pentru notarul ei la Comptoire d'Escompte, zece mii de lei, — dărnicia în bani a bunilor Londonezi și ducea cu dânsa giuvaerurile care prețuiau poate mai mult.

Ana nu mai puteà de bucurie amestecată cu ciudă. Ce însemna talentul, dar și faima! dar și frumusețea! Și Ametista nu «catadicsise» să lase nimic din ființa ei!

Déjormes fusese el dornic față cu Londra, spre a se încredința de deosebirea dintre Paris și capitala Angliei, iar încredințarea rămâneà în folosul Parisului.

Nici această experiență nu avu darul să'l depărteze de la gândul lui, înfipt adânc în creer: entusiasmul Londrei pentru Ametista îi dusese la culme patima și începeà să viseze la o nebunie.

Madridul îi mai liniști furia: eră patria «Carmenei» și avù rivale aproape vrednice de Ametista.

Trupa avù de întâmpinat aci o întâmplare neplăcută. Un «Mare de Ispania» se arătă atât de stăruitor admirator al «divinei artiste», că, pătrunzând în camera ei dela hotel, supt seară, o află singură și-i vorbi foarte cutezător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Déjormes, trecând, auzi glasul ridicat al Ametistei care păreà supărată şi intrà repede, ca să vadă pe «Marele de Spania», mic de tot într'o încercare brutală. Furios, ca un maur, de... glorioasă amintire, luă de guler pe «Marele de Spania» şi-i făcu vânt pe uşă, cu o putere ce nu i s'ar fi bănuit.

Nobilul, foarte plouat, dar cu moartea în inimă, plecă... jurând răzbunare, şi artista fu fluerată nemilos, printre aplauze furtunoase şi mirare generală.

Erà în «Dama cu Camelii»: Ametista erà în scena dintre eroina piesei şi tatăl lui Armand: Déjormes. Furios, Francezul, când se potoli furtuna, veni la rampă şi lămuri publicului cauza ruşinoasă a fluerăturilor.

Atunci izbucni un scandal ne mai pomenit: fluerături, ţiştueli... şi reprezentaţia se întrerupse, într'un sgomot infernal.

Parte din public, — burghezimea, erà pentru artistă şi luà ca bună lămurirea artistului; nobilimea, parte deşi veştejià brutalitatea semenului ei, nu primià explicarea actorului, parte erà revoltată şi învinuià pe artiştii Francezi.

A doua-zi Coquelin voi să plece din Madrid: însă Curtea Regală interveni. Pe deoparte făcù pe nobilul vinovat să se ducă la o proprietate a lui din provincia Murcia, iar pe Coquelin şi pe Ametista îi invità la Palat la o serată, în care să se producă înaintea familiei Regale şi a Curţei.

Reprezentaţiunile, la care asistă într'adins Curtea, se urmară în mijlocul ovaţiunilor.

Coquelin mulţumise călduros lui Déjormes pentru intervenirea lui la timp, ca şi Ametistă.

— Te-ai arătat «cavaler», amice, îi zise... şi-ţi sunt recunoscătoare.

— Aş fi foarte fericit, domnişoară să vă pot dà totdeauna dovezi de... «cavalerism» şi de... devotament.

Privirea lui galeşă spunea ceva mai mult. Ametista se făcu a nu înţelege şi schimbă vorba.

Dela Madrid trecură la Barcelona şi apoi la Marsilia, de unde, după patru reprezentaţiuni, se îmbarcară cu destinaţiune pentru Atena, pe un paquebot al «Mesageriilor Maritime».

Pentru întâia oară cu impresiunile nouă ce-i dà cele două nemărginiri, marea şi cerul, Ametista stà dusă pe gânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu știu ce bine mângâetor și dulce o cuprindeà cu încetul, pe când își pierdeà în depărtare privirile.

Ziua erà plină de soare, cerul limpede, marea erà liniștită, aerul cald și ușor îmbălsămat de adieri.

La un moment, din cauza răsfrângerii luminii prea mari ce se juca pe valuri, ochii par'că i se întunecară și avu un vârtej de-o clipă.

— Te simți rău, o întrebă atunci un glas afectuos și se simți stânjinită. Intoarse puțin capul: erà Coquelin, ciudat cu vestmântul lui de călător, cu pălăria lui cu margini mari: dar supt această pălărie răsăria chipul inteligent, plin de distincțiune cu toată neregularitatea trăsurilor lui, iar în ochii vioi aveà acum acel nuștiu ce pe care femeile îl înțeleg totdeauna.

— Nu, maestre... nu am nimic. Mă orbise lumina.

— O lumină trebuie să ne orbiască în totdeauna, îi răspunse el, ușor strângându-i brațul.

— Lumina geniului, maestre?

— Lumina frumuseții fizice și sufletești, amica mea.

Ghiața se rupsese. Apăreà ochiul limpede și strălucitor al apei, amăgitor dar nu fără anume farmec ispititor. Marea coajă de nucă, — precum o numise maestrul, cu zâmbetul lui fin luător în râs,—se legăna pe valuri, împinsă de-o forță ascunsă cu sgomot înnăbușit, rezistentă, cu toată presupusa-i fragilitate, grea, cu toată ușurătatea alunecării ei pe-acest drum fără de urme.

Coquelin o făcu să șadă într'un jilț cu spate înalt «capitonat», adus ca un acoperemânt, — iar el se așeză alăturea în altul la fel.

— Lumina Artei m'a orbit cea dintâi, maestre.

— Pentru vocațiunea pentru ea ai avut-o înnăscută. Suntem frați gemeni, de altmintrelea. Privește imensitatea aceasta, a întinderii. Eu aș compara-o cu imensitatea Artei. Și aceasta înfășură pământul și leagă omenirea prin trebuința sufletească mai presus de interesele de rând. Sufletul omului apoi să nu fie și el o imensitate prin aspirațiunile lui?

Privirea lui Coquelin se pierdeà în depărtări, ca mai adineauri a Ametistei, — însă cugetul ei nu urmăria nimic hotărât, pe când al maestrului, acum, părea că urma pe anume cale, mai sigură decât aceasta pe care o străbătea «paquebotul».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

— Amica mea, rosti el după o clipă, întorcându-şi spre ea privirea: crezi dumneata că imensitatea unui suflet se poate apropia de alta spre a determina o potrivire de aspiraţiuni?

— Reducându-le la un punct şi din aspiraţiuni alegând poate pe aceea care ar fi comună amândurora, răspunse ea, zâmbind uşor, fără să'l privească.

— Şi acel punct, care poate fi, mă întreb?

— Cuvântul e convenţional, maestre.

— Negreşit, dar exprimă o cugetare.

— Mai nemerit o dorinţă, rosti ea uşor, ironic.

Coquelin zâmbi şi privirea lui avu o sclipire.

— Mai nemerit, o aspiraţiune, răspunse el, căci de aspiraţiuni fusese vorba.

— Se pot confunda, maestre.

— Când se pot înţelege, zise, dând anume intonaţie frazei.

Ametista se înroşi, ori cât se domină: înţelesul era limpede.

— Şi înţelegerea amica mea, ca orice lucru ce'şi are cauza, ca orice clădire ce'şi are temelia, se sprijină pe simpatie, care nu mai poate fi cuvânt convenţional.

Ametista privi în larg câteva clipe, în timp ce'şi căuta răspunsul. Coquelin îi luase pe nesimţite o mână şi acea atingere îi da fiori. La ea nu mai era nehotărâre; totuşi era greutatea pasului, cel puţin a chipului în care să primească dorinţa maestrului.

— Caracterul simpatiei se deosebeşte dela bărbat la femee, îngână ea.

— Să nu fie numai în aparenţă? zise el, zâmbind şi strângându-i mâna ceva mai mult.

— Nu cred, întrucât pot fi două voinţi ce nu se aseamănă.

— Să nu sper oare că voinţile noastre s'ar putea asemăna?

Şi se aplecă puţin spre dânsa dând ochilor lui aprinşi moderaţiunea privirii galeşe. Ametista îl privi, încurcată, încă răspunse la strângerea lui de mână cu o strângere tremurătoare.

— Femei sunt destule, amica mea, dar pe mine m'a atras întotdeauna sufletul unei femei... Nimic, fără poezie... nimic.

Ea îi zâmbi.

Atunci se arătă la o ieşire a cabinelor chipul cercetător al lui Dejormes.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Decând se putuse desface de Ana omul acesta părea că trăieşte între oameni, că trăieşte liber, că e al său, şi nu'şi explică deloc cum de putuse Ana să'l încătuşeze aşa încât să-i întipărească numai felul ei de-a fi, numai gândul ei, numai voinţa ei.

— Doamne, dar tâmpit am mai fost! Nu mă mai prinde alta însă!

Şi cu toate acestea când vedea pe Ametista, îi muriau ochii după ea şi îngenuchi i-ar fi căzut pe stradă dacă ea l-ar fi încurajat numai c'o privire. Fusese însă cât fusese pe-acasă pe la ea până ce, faţă cu neschimbata ei atitudine care ţinea prea de demult, — o rări şi apoi nu mai dădu pe la dânsa.

Când îi propusese Coquelin «turneul», Déjormes primi fără entusiasm ci numai cu dorul de-a schimba aerul.

Când i se spuse că şi Ametista făcea parte din «turneu», inima aproape să-i sară dela loc: desigur că departe de Paris aveă în fine să-i depună la picioare... «omagiile lui».

Inima i se mai aşeză când află că şi Ana Dervilliers eră în numărul artiştilor «turneului». O! dar să nu'şi arate colţii, ex-tirana lui, şi să-i pue beţe 'n roate cu privire la Ametista, — căci «paquebotul» pluteşte doară peste adâncuri ce n'au gură.

Şi asemenea cuvinte şi le spuneă cu chip şi cu accent melodramatic.

Ca actor Déjormes era o utilitate de ţinut în seamă. In comedie ca şi în dramă, i se puteau da roluri de oarecare forţă şi le juca pe toate corect. Nu se ridica prea sus, însă nu displăceă nici prin vr'o exagerăţie, nici prin vr'o altă notă nepotrivită. Dragostea de teatru îi întrecea talentul, — şi, desigur că, inteligent cum eră, şi-ar fi simţit singur măsura acestui talent, dacă mama lui ar fi mai trăit şi nu l'ar fi ţinut mereu departe de ea.

Relativ dându-i prea puţin faţă cu cât trebuia să cheltuiască cu Ana, iar leafa dela teatru fiindu-i prea neînsemnată, — n'ar fi putut-o duce mult şi ar fi căutat să să supue mume-si şi să se lase de teatru.

Dar muma-i muri puţin timp după ce se despărţise de Ana.

Stăpân pe o avere de vr'o două milioane, îi păsa prea puţin de leafă şi deveniă artistul de plăcere, liber să joace unde l-ar fi dus capriciul; liber să cheltuiască şi să fie «micul idol de aur» al tuturor «cabotinelor» drăguţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In disperarea că Ametista-i scăpa şi ţinând să facă Anei în ciudă, dă ospăţuri peste ospăţuri la care aveă cele mai nostime fete din teatru şi «demi-mondene» de a doua mână.

Ajunsese deja «eroul» lor. Pe Ana, ce e drept, o cam răcâia la inimă acea risipă care i s'ar fi cuvenit ei. Ametista habar n'avea, iar când îi spuse Ana, cu necaz, ea ridică din umeri.

Din momentul când se îmbarcaseră, la Marsilia, Dejormes pândià momentul să se ofere Ametistei ca «dulce cavaler» pe tot timpul «turneului», mai ales după întâmplarea din Madrid; apoi, după întoarcerea la Paris, dacă inima ei i-ar fi şoptit, să urmeze a fi împreună.

Mai întâi îl stânjini foarte locuinţa într'o cabină a Ametistei şi a Anei; după aceea prostia impresariului căci orânduise două feluri de tratamente pentru trupă: pentru Coquelin, pentru Ametista şi pentru Ana, — ce onoare pentru Ana! tratament de clasa I-a; — câte-trei mâncau împreună şi aveau cabine din cele luxoase. Pentru ceilalţi ai trupei, — între cari se prenumărà, — tratament de clasa II-a, — ceea ce erà o umilire, — şi mai erà şi cauza dé-a nu putea fi mai mult timp lângă Ametista.

Cu umilirea se răzbună căci refuzase întreţinerea impresariului şi trăia după punga lui, — iar serile cheltuia cu ceilalţi tovarăşi. Cu planul faţă cu Ametista nu puteà înnainta, căci ori Ana erà cu dânsa de vorbă, ori Coquelin.

Şi eată că acum când ieşia şi el pe punte, după un puişor de somn ce trăsese, dădu cu ochii de maestru în convorbire— nu ştiu cum... care...

Avù o mişcare nervoasă din cap şi din mâini şi strânse aşa de tare pipa între dinţi că o strică.

Înnaintă uşor de tot apoi în dreptul lor, nu tocmai aproape însă, şi se sprijini de un catart.

— Da, da... îngână el, cătând nu prea dulce la ei, maestrul atinge coarda şi coarda cântă... a dragoste... Drace! ce nenorocire!

Coquelin se ridică.

— Imi dai voe, amica mea, să te las, îi zise. Doresc ca cina de deseară să fie mic ospăţ de nuntă.

Ametista se înroşi plecând ochii; inima i se bătu mai tare.

Coquelin văzu pe Dejormes stând întunecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A! dar ce e pe dumneata, amice? Lămurești din taina depărtărilor vr'o apropiată furtună? îi zise, zâmbind.

— Poate, maestre, poate.

— Ia vezi, ia măsuri să nu ne înnecăm, decât în șampanie «Veuve Cliquot».

Și se depărtă, râzând.

— Da, faci aluziune la cheiurile mele. Ce'ți pasă. Dumneata te înneci în ochii cei mai frumoși din lume, mormăi el.

Ametista rămase într'o stare nedefinită, de neliniște par'că, de rușine, de mulțumire.

Tocmai oftă zâmbind în acelaș timp, în chip ciudat, când Déjormes i se ivi.

— Frumos timp, domnișoară, îi zise, salutând-o, posomorât însă.

Ametista îl privi curios.

— Da, domnule Dejormes.

— Și când te gândești că acest calm poate prevesti furtună.

— A! ce spui! zise, înfiorându-se. Știi dumneata ceva?

— Negreșit că știu.

— Taci că mă înfricoșezi.

El începu a respirà cu nasul în sus.

— In aer chiar se simte.

— Ei, cum?

— Miroase a... dragoste... și valurile se pot impresiona grozav.

Ametista se uită lung la el.

— Din ce piesă e aceasta, domnule Déjormes?

Dar, venindu-i repede în minte că el fusese martor poate la convorbirea ei cu maestrul, se înroși, simțind totdeodată și ciudă: ce drept avea el să se amestece și să cuteze prea mult?

— Din piesa, «*Valurile mării și ale amorului*» de Grillparzer, răspunse el, râzând.

— Nu cumva e vorba în piesa aceasta și de actori indiscreți până la nepoliteță?

La rându-i Dejormes se înroși, pierzându-și prezența de spirit.

Ametista se ridică: avea înfățișare de supărată.

— N'ar fi rău să meditezi asupra rolului bunului simț în raporturile de prietenie dintre oameni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi se depărtă lăsându-l de lemn şi de foc. De-aceea se şi aprinse şi cătă foarte mânios pe urma Ametistei.

— O-ho! aşa o iei dumneata, scumpo?

Pe urmă, şezu în locul pe care-l ocupase Ametista, se cuibări acolo şi, dându-şi seama că în adevăr uitase bunul simţ, se dojeni şi... îşi iertă păcatul. Recunoscu totuşi că în loc să se apropie, mai mărise distanţa între el şi diavoliţa care-l fermecase.

Puţin timp după aceea Ana Dervilliers, — care înţelesese ce se pregătiă între maestru şi amica ei, — se ivi pe punte ca s'o întâlniască. Zări însă pe Déjormes singur. Iar fiindcă era un loc gol lângă el veni şi se aşeză, făcându-se că nu'l vede. Îşi puse mâinile paravan în dreptul ochilor şi începu a se uita în depărtări. Déjormes cât p'aci s'o dea dracului. Dela despărţire nu mai fuseseră aşa de aproape unul de altul. La mişcarea de ridicare ce făcu, Ana se uită la el.

— Ah! erai dumneata, amice chefliu? îi zise râzând.

Nu ştiu cum îi păru şerpoaica aceasta, durdulie, veselă, cu ochii asasini, de-o frăgezime, (ca după somn), care o făcea şi mai tânără, — căci se înfioră: afemeiatul vorbia, desigur, în el.

— Da ce te uiţi aşa la mine, Déjormes? Ori sunt de zahăr şi vrei să mă mănânci? îl întrebă, hohotind.

— Ce să aibă marea de te face par'că mai nostimă?

— Nu mai spune! Ei, a dracului mare, se va fi prefăcut, de hatârul meu, în elixir de frumuseţe. Mai ştii?

— A! nu... exagerez... Lumina soarelui poate fi de vină.

— Nu'ţi lua vorba înapoi, că ai fi nepoliticos... şi nu te prinde.

— Ia spune, doamnă Dervilliers, cum îţi priieşte călătoria? Paquebotul leagănă, valurile desmiardă. Coquelin vânează... muete...

— Iar dumneata faci zâmbre. In adevăr, fiecare face ce poate, domnule Déjormes.

— Drace! teatrul e cu noi pretutindenea... pe apă ca şi pe uscat.

— Dacă suntem artişti. Atât numai că unele roluri nu ne convin.

— Impresariul e de vină, doamnă Dervilliers.

— Şi unii actori că au primit «angajamentul».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Speram să schimb aerul Parisului.

— Şi Parisul te urmăreşte, o! nenorocitule Romeo !..

— In adevăr, trist lucru să mă întâmpini tot dumneata ca Julietă.

— Nu fii obraznic, Dejormes, — îi zise râzând.

— Ba nu zău, nu'ţi seamănă întâmplarea, o persecuţiune ?

— Ţi-aş răspunde eu una şi bună, dar ai parte că eşti milionar, «sceleratule».

— Milioanele servesc a'ţi dovedi că nu poţi cumpăra cu ele ce vrei.

— Cumpără ce se poate.

— Dar dacă nu poţi dă cu sila, — oare nu s'ar puteà... luà cu sila ?

Şi căută în zare, posomorât.

— Fugi că devii tragic!

— Şi numai dumneata eşti de vină, doamnă Dervilliers.

— Eu? Mai ştii nelegiuire?

— Dumneata, fiindcă în loc să'mi procuri aurul curat, nebătut încă monedă, mi-ai dat monedă în curs.

— Destul, Déjormes. Devii supărător, îi zise, în adevăr necăjită.

Ivirea câtorva actori, cari îi înconjurară, le puse capăt convorbirii ce purcesese spre ceartă.

In Atena primirea fu, negreşit, foarte entusiastă, căci grecii au darul de-a se aprinde uşor, însă, în afară de preţul locurilor şi de flori, nu'şi arătară însufleţirea... prin daruri.

Regele George pofti în audienţă pe Coquelin şi se întreţinu cu el despre politica lumei, dacă nu tocmai despre Artă. — Telegramele vestind această audienţă dădură prilej ziarelor franceze din Paris să facă glume de spirit şi să'l numiască pe marele artist «*Coquelinopol*»*).

Déjormes, trist ca un măslin atins de ger, din cauza legăturii «maritime» a maestrului cu «Dulcineea lui», vru să înveţe greceşte dela o fiică a Eladei şi eră să se aleagă cu o lovitură de cuţit.

— Urâtă ţară! îşi zise el... şi grea limbă. Dar mai urât, să fii în ea artist francez.

*) După ziare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum când se uită la Ametista, dacă ea îi zâmbiă, plecă repede ochii; dacă întâlnia privirea ironică a Anei, fugia mormăind. Dar când Coquelin se ducea cu ea să viziteze frumusețile istorice ale Atenei, se simțiă ros de gelozie și căută o cârciumă unde să'și înnece amarul în vinul de Rodos și de Cipru.

— Am să mă fac Turc, la Constantinopol, își zicea, râzând și bând, bând și neputând să se împace cu sine.

Entusiasmul grecilor nu plăcu lui Coquelin și șterse Grecia de pe listă pentru viitoarele «turneuri».

La Constantinopol Coquelin avu o glumă de spirit când văzu mulțimea câinilor tolăniți pe toate ulițile.

— Acum înțeleg dece Rusia n'a luat Constantinopolul! Câinii latră din vreme și Turcii au când să'și încarce tunurile.

Nicăiurea nu i-a fost dat să vadă atât de mare amestec de chipuri și de limbi într'un decor mai original și într'o poziție mai pitorească. Cu toate că era obosit de o mare foarte rea, ieși îndată cu Ametista și însoțiți de un secretar al ambasadei Franceze, se plimbară în landou deschis în părțile cele mai curioase ale marelui oraș oriental.

A doua-zi, dis de dimineață făcură tot câte trei o excursiune până la Apele-Dulci în Asia-Mică, unde prânziră pe o minunată pajiște. Ametista era cu deosebire voioasă și pentru întâea oară se descoperi lui Coquelin în toată vioiciunea spiritului și a inteligenței. De altfel atitudinea lor, a unuia față cu altul, era atât de cuviincios prietenoasă că'ți venia să mergi prea departe cu gândul spre a le bănui legătura.

De fapt nici Coquelin nu'și putuse închipui vr'odată să fie atât de duios legat de o femee, nici Ametista, după decepțiile ei, să mai poată pune și inima într'o legătură nouă.

In admirațiunea ei pentru maestru era un respect aproape fiesc și atențiuni pline de drăgălășie pe cari le dictează recunoștința și simpatia. In admirațiunea lui pentru dânsa se potrivia simțimântul de ocrotire aproape părintească cu o delicată curtenire de amant din care nu lipsia emoțiunea sentimentală.

Cu cea dintâi calitate a acestei legături le sta bine în afară și plăcea celor ce-i înconjurau făcându-i pe aceștia să păstreze față cu amândoi atitudine respectuoasă iar în momente glu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

meţe să nu treacă peste anume margine; cu cea de a doua calitate, în intimitatea lor, aveau aparenţa unei căsnicii şi puteau fi mulţumiţi, în prezent, fără contrarietăţi, fără să priviască în viitor şi să întrevadă umbra vreunui regret.

— Pari fericită, Ametisto, îi zise Ana într'o zi, când erau asupra plecării din Constantinopol.

— Fericită? Crede-mă Ano, nu mai pot să zic că ştiu cum e fericirea. Am văzut-o în mai multe feluri pân'acum. In ce priveşte Arta şi succesele ce am, dacă e fericire ceea ce am, dacă e fericire ceea ce simt, da, — sunt fericită.

— Dar în dragostea ta cu maestrul?

Ea se înroşi; apoi, după o clipă:

— Nu, aceasta nu e fericire, Ano. E mulţumirea unor momente şi izvorăşte cu totul din alte simţiri decât ale iubirii cu primele ei iluziuni; poate dintr'un simţimânt de mândrie, de recunoştinţă, — poate dintr'o situaţiune în care nu eră chip să fiu altfel.

— Te-ai întrebat cât va ţine?

— Dece să mă fi întrebat? Am primit situaţiunea, însă n'am legat de ea viitorul. Imi dau seama că va veni momentul când ea va înceta fără nici o sguduire, după cum a venit fără vre o pornire din adânc. Epoca pasiunii a trecut pentru mine, şi nu se va mai întoarce.

— Nu zice vorbă mare, — căci prin ea chiar «angajezi» viitorul, răspunse Ana râzând.

— A! nu, nu... pot afirma că, în privinţa aceasta îl «degajez».

— Dar bietul Déjormes, bietul Déjormes ce va face! zise Ana batjocoritor.

— Drept să'ţi spun mi s'a făcut foarte simpatic.

— Ei, vezi?

— Numai ca prieten. M'aş mira ca de cine ştie ce lucru nesocotit, să fiu vre odată a lui.

— Ar fi şi el... ca toţi.

— Nu suntem şi noi, «ca toate»? zise ea cu melancolie.

— Atunci... Déjormes poate sperà, zise ea râzând, silit de astădată.

— Tu, Ano, vorbeşti printr'un resimţimânt, eu cred că nu, — dintr'o convingere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cele opt reprezentațiuni se terminară în mijlocul celor mai vii și mai sincere însuflețiri ale publicului cosmopolit.

Sultanul primi pe Coquelin, în deosebi de artistul, ca pe un fiu al Franței, amica de totdeauna a Turciei, și'l încărcă cu daruri și cu o decorațiune, iar Ametistei Satesco îi trimise ordinul Ichtiaz cu briliante și giuvaeruri de mare preț, invoindu-i să viziteze haremul.

Cu prilejul acesta, fără să fie văzut, o văzu și Majestatea Sa și-i mai făcu daruri, acestea pentru frumusețea artistei.

Ametista plecă din mărețele și mai presus de orice închipuire bogatele «colivii», cu o impresiune de tristețe privitoare la acele numeroase sclave ale unei deprinderi tradiționale.

Își dădu seama că acele ființi frumoase, leneșe, cu singura plăcere de-a se găti și cu singura menire de-a plăceà Suveranului, — păreau într'un fel de copilărie a vieții, în care cugetarea s'a oprit la anume stadiu și în care numai instinctul trăiește, mărginit și acesta numai la conservare și la aplecări egoiste de rând.

Bănui, după oarecare semne și mișcări, că spiritul de intrigă și de gelozie trebuia să fie singurele manifestări ale inteligenței lor și plecă deplângându-le.

I se spuse de altmintrelea că viața femeei musulmane e, pretutindenea unde se află islamul, aproape aceeaș, că suflarea civilizătoare la celelalte cel puțin poate pătrunde ca ușoară adiere, cu speranțe în viitor.

Situațiunea acestor femei nenorocite o făcu să se gândiască apoi la femeile libere din alte țări, — la sine. Este o libertate, — totuși încătușată de prejudecățile mediului social, un fel de sclavie în care se poate umblà, dar în care femeea are totdeauna pentru sine defaima, umilința și rușinea.

III

De pe unde juca trupa lui Coquelin, se trimetea telegrame în celelalte orașe unde aveau să se ducă artiștii. Aceste telegrame veniau și în București și ziarele, înregistrându-le, vorbiau cu mândrie de compatrioata ce'și făcuse renume în străinătate.

Acum, în Aprilie 1887, afișe mari anunțau începutul re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prezentațiunilor lui Coquelin și ale domnișoarei Ametista Sătescu. In ziare i se dădea biografia, și toate își arătau bucuria de-a o vedeà în țară și alăturea de neîntrecutul maestru Francez în piese ce-i făcuseră reputațiunea.

Erà o sărbătoare a Artei în care eroina era românca, și la care toată societatea Capitalei avea să ia parte. Insuflețirea în care vibra coarda patriotismului, erà de nespus și se făceau pregătiri pentru o primire din cele mai măgulitoare pentru artiști.

Direcțiunea Teatrului Național o avea «Grigri» Cantacuzino, și «societatea dramatică» erà în floare, numărând adevărate glorii artistice și succese ce au rămas neuitate.

Locotenentul Mirea Sătescu se afla într'un regiment la Iași; Șerban Sătescu, sub-prefect al unei plăși din Ilfov. Față cu renumele surorii lor și cu cele ce citiau de câteva zile în ziare, se simțiau măguliți și începeau, în cercul lor, să vorbiască entusiast de ea și să arate că o așteptau cu mare dor. Li se părea că acel renume se răstrângea și asupra lor, că le da însemnătate mai deosebită în ochii amicilor.

La Iași trupa Franceză avea să deà trei reprezentațiuni: locotenentul se amesteca ostentativ între acei ce pregătiau trupei primirea cuvenită. Șerban se mulțumia cu așteptarea și cu pregătirea pentru el de-a se afla liber în București pentru zilele când «să se afle în treabă».

Amândoi, într'un deopotrivă gând, țintiau să se aleagă și cu ceva parale dela sora lor «iubită», — căci o artistă de seama ei nu se puteà să nu fi făcut ceva avere.

Și rău mai stăteau amândoi cu «finanțele».

Șerban, cu licența lui în drept, dobândise o subprefectură, și se obișnuise a'și mai creà peste leafă și «chicușuri» însemnate. Erà însă mână spartă și datoriile se țineau pe urma lui ca umbra ființii lui fără cârmă.

Vina că nu putea fi altceva o arunca în spatele Norocului. Se socotia în stare să fie și ministru, căci își închipuià calități și activitate, negreșit încă ascunsă, care să'l ducă și atât de sus. Insă, nu avea noroc, — și câte «lichele» ajunseseră «oameni mari» și cu avere.

Se punea bucuros în numărul acelora pe care Societatea nu-i poate înțelege ca oameni superiori.

Locotenentul, bun, foarte bun militar, avea calitățile și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

defectele ostaşului fără avere şi fără protecţie. Dacă nu l-ar fi încurcat «cărţile» şi dacă nu l'ar fi impresionat prea mult sexul frumos, desigur că ar fi fost lucru mare. Dar iarăşi, să fii tânăr, să fii militar nostim şi să nu petreci, — viaţă mai poate fi? Datoriile se ţineau şi la el, de sabie, şi nu mai ştia cum să'şi socotiască leafa... «Chicuşuri», în situaţiunea lui, nu erà ca în a frăţiorului. Tot mai bine o ducea «ţivilul».

Ah! dacă iubita surioară ar fi generoasă!

Deci, mişcare la dreapta, pentru primire şi entusiasm, în scopul mişcării spre stânga, unde spera să fie inima surioarei lui.

Incă un emoţionat, în felul lui, erà Paul Simileanu. Acesta se aruncase legat de mâini şi de picioare în politică şi dovedise mari aplecări de trepăduş politic şi destulă pricepere de-a se strecurà pe lângă zei. Ii mergeà binişor de tot cu avocatura şi deja începuse cu oarecare speranţă de izbândă vânătoarea după o zestre.

Apropiata venire a Ametistei îi da oarecari friguri, răscolindu-i multe amintiri şi o decepţiune ce nu-i erà de uitat.

Condeiul lui, la un ziar guvernamental, luase aripi şi sburà pe câte o coloană în care vorbia de marea artistă pe care avusese fericirea s'o aplaude la Paris. Amintiri apoi din saloanele doamnei des Vieux-Arbres în care venia elita Parisului: acolo domnişoara Sătescu primise botezul artei. Şi înşira lucruri ştiute dela Ametista, ca văzute de el, spunându-le cu căldură şi cu tot accentul sincerităţii.

Aceste articole le punea apoi de-oparte spre a le duce vechei lui «prietene iubite».

Robert Păiuşanu se afla la Paris cu soţia lui, şi de acest lucru îi părea bine lui Simileanu; nu avea să'l mai întâlniască în cale, la Ametista. Aprinzându-şi închipuirea, se aştepta dela Ametista la o primire foarte călduroasă şi nu îndepărta aproape siguranţa unor dulci petreceri cu dânsa.

Erà să fie în Bucureşti, în ţara ei. Negreşit că pe el îl avea «cel mai de aproape».

Neaşteptată şi plăcută surprindere pentru Coquelin şi Ametista, — pentru întreaga trupă: la sosirea trenului din Constanţa, peronul gării era plin de public şi de studenţi. Muzica unui regiment întonă Marsilieza: acest bărbătesc imn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

al libertăţii, împreună cu entusiastele strigăte de «trăiască Coquelin», «trăiască Franţa», «trăiască Ametista», aduse lacrimi în ochii tuturor din trupă şi puse fiori în toate inimile.

După ce încetă prima parte a imnului, Directorul Teatrului se prezintă lui Coquelin şi Ametistei, oferindu-le câte un mănunchiu de fiori şi ură trupei bună venire în ţara suroră Franţei.

Preşedintele Societăţii Studenţimii universitare luă cuvânt şi salută cu cea mai puternică însufleţire pe cel mai mare artist al Franţei şi al lumei şi arătă legătura sufletească şi de rasă ce uneşte pe Români cu Francezii cărora le datorează recunoştinţă şi pe cari îi iubesc şi-i admiră. Apoi se adresă Ametistei ca româncă şi arătă cât e de măgulită studenţimea şi lumea cultă românească, că una din bine-înzestratele fiice ale ţării şi-a ridicat talentul până la înnălţimea artei desăvârşite, fermecând marele oraş al luminei. «Ai trecut peste marginile lui, ai dus gloria numelui tău în alte ţări şi acum vii să ne faci şi nouă partea de-a te admira. Fii bine venită».

Urale izbucniră şi aplauze cari ţinură câteva minute.

Coquelin făcu semn că voia să vorbiască şi tăcură toţi.

Marele artist, viu emoţionat, mulţumi cu cuvinte entusiaste pentru primirea frăţească ce nicăierea nu li se mai făcuse, dovadă că în România palpită inima rasei şi că legătura dintre Marea Franţă şi surora ei dela Dunăre va fi pururea strânsă şi folositoare progresului în toate ale lui manifestări. Să trăiască România! Să trăiască Studenţimea! Să trăiască arta Română!

— Trăiască Coquelin! Trăiască Franţa!...

Muzica intonă imnul regal şi capetele se descoperiră. Atunci se apropiară de Ametista fraţii ei şi o îmbrăţişară cu mare paradă de căldură. Simileanu nu cuteză să se apropie şi-i eră necaz: ar fi văzut lumea că eră amicul marei artiste.

Coquelin prezintă Directorului Teatrului pe artişti, iar acesta, lor, pe societarii teatrului.

Înnaintarea spre ieşire se începu, când artiştii români înconjurară pe Ametista strângându-i mâinile călduros.

După ce se urcară în trăsuri artiştii iar studenţimea în altele, cu muzica în frunte şi mulţi cu lampioane în mâini, — porniră cu toţii în oraş.

Prin îngrijirea studenţilor Calea Griviţei şi Calea Victoriei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
dacoromanica.ro/mdrr1901-1932

erau pavoazate, şi multă lume stătea pe trotuare să vadă şi să salute pe artişti.

Această manifestare luă caracter şi mai sărbătoresc şi artiştii Francezi nu mai puteau de mulţumire.

La hotel Bulevard aşteptă altă mulţime care aclamă pe artişti. La coborârea lor din trăsuri muzica intona «*Deşteaptă-te Române*» şi uralele reîncepură. Artiştii salutară, entusiasmaţi şi apoi se retraseră.

Fraţii Ametistei o însoţiră în frumosul salon ce-i era destinat şi unde Margôt îi ajuta să'şi scoată haina de călătorie şi pălăria.

Aci, nouă pornire de dragoste din partea fraţilor, la care, în aceste momente dintâi, răspunse şi ea cu inima.

Apoi, repede deschise o uşă ce da într'un balcon şi începu să priviască, emoţionată, bulevardul, mişcarea cea mare, şi să respire cu nesaţiu aerul Patriei. Lacrimi de înduioşare îi diamantară genele.

Fraţii, unul în dreapta, celalt în stânga, cu adevărat emoţionaţi acum şi ei faţă cu muta şi adânca emoţiune a surorii, o priviau zâmbitori.

După multe momente de asemenea adâncire în sine, Ametista se uită la ei şi fiindcă le erà în umbrà chipurile, îi luà de mânà şi intrà cu ei înlăuntru unde îi privi cu drag, cu priviri înlăcrimate.

— Ce mai faceţi voi? Nu mi-aţi scris niciodată.

In pronunţia ei românească se simţia un uşor accent străin.

— Ba odată, da, însă nu ne-ai răspuns... zise Şerban imputător.

— A... da... Să lăsăm însă trecutul. Tu, Mireo, eşti locotenent, nu-i aşa?

— Da, Ametisto.

— Dar tu, Şerbane?

— Eu... viitor ministru. In vremea aceasta însă simplu sub-prefect, în judeţul Ilfov.

— La mai mare.

— Mulţumesc.

— Dar tu, Ametisto? Ai ajuns departe. O lume întreagă vorbeşte de tine cu admiraţie, zise Mirea.

— Talentul, dragă frate, răspunse ea, zâmbind. Apoi, întunecându-se la chip. Aţi mai vizitat voi mormântul mamei?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atât de neașteptată le fu asemenea întrebare, că amândoi frații se priviră încurcați. Ea înțelese că nici nu le trecuse prin gând datoria aceasta pioasă.

— Mâine dimineață voiu să mă duc. Care din voi se însărcinează să cumpere o coroană?

— Eu, răspunse Șerban.

— Ne vom duce amândoi.

— Margôt, deschide te rog, săculețul, și adu-mi-l.

Atunci frații își dădură seama că servitoarea surorii lor eră foarte drăguță. Locotenentul și începu să'și răsucească mustățile.

— Nostimă fată... mormăi el.

Ametista îl privi ciudat.

— Se cunoaște că ești ofițer, îi zise.

Margôt îi aduse săculețul de piele, destul de mărișor, în care își avea giuvaerurile și banii. Scoase din el un portofel de piele de tigru, — dar al lui Jules de Camargues, — și, în ochii fraților plini de lăcomie, se iviră cam multicele bilete de bancă.

Ea numără cinci de câte o sută și le întinse lui Șerban.

— Vedeți, vă rog, să fie frumoasă; de flori artificiale. Mâine la ora opt să vii tu Șerbane cu coroana aci și cu un cupeu.

— Bine, Ametisto.

Atunci veni Coquelin. Ametista îi prezintă pe frații amândoi, cu care el schimbă câteva cuvinte.

— Domnișoară, ni se oferă un «supeu», și suntem poftiți.

— Dragii mei, se adresă în franțuzește fraților, mă iertați: la revedere pe mâine și nu uitați că mâine, la «dejun» sunteți invitații mei.

Frații îi sărutară mâna, se înclinară lui Coquelin și ieșiră, petrecuți de Margôt, căreea Mirea îi șopti:

— Sunteți foarte frumoasă.

Ea, zâmbi și'l privi galeș.

— Ai familie aci, amica mea? o întrebă Coquelin.

— Numai pe acești doi frați.

— Chipoși băeți. Imi sunt simpatici.

Ametista zâmbi... Apoi, aruncând o privire în oglindă. Ah! și n'am avut timpul să mă îngrijesc puțin.

— Atunci pot aștepta câteva momente. Sunt alături.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ieşi zâmbindu-i.

A doua-zi disdedimineaţă se deşteptă, cum nu mai era obişnuită şi îşi deşteptă camerista care dormia pe o canapea după un paravan, până să'şi ia în primire camera ce i se destinase peste sală, în faţa salonului stăpâne-si.

Până să se îmbrace, o năvăliră amintirile de mama ei, de talăl ei şi... iată că se gândi şi la unchiul ei Ciugulea.

— Doamne, unde va fi el înmormântat? Şi în ochi îi lucirâ lacrimi.

— Ce aveţi, domnişoară? o întrebă cu grijă Margôt.

— Ei, drăguţă, aci sunt în ţara mea: aci am morţi scumpi şi amintirea de ei mă mişcă, îi răspunse oftând.

— A! aci e Patria dumneavoastră. Şi eu vă credeam Franceză.

— Mă vei iubi mai puţin, Margôt?

— O! nu, domnişoară... nu.

Şi-i sărută mâinile cu pornire sinceră de iubire şi de respect.

Şerban şi Mirea fură exacţi. Dacă ar fi ştiut însă Ametista că amândoi fraţii opriseră fiecare câte o sută de lei din banii pentru coroană, — cu ce dispreţ i-ar fi privit.

Îi păru frumoasă însă coroana de miosotis cu un şir de lăcrimioare la mijloc şi le mulţumi de alegerea ce făcuse.

Se aşeză în cupeu pe braţele lor şi plecă la cimitir.

— «Apropo», le zise după câteva momente de tăcere. Dar unchiul Ciugulea unde e înmormântat?

Fraţii se priviră încurcaţi: uitaseră, de şi îl petrecuseră la ultima locuinţă.

— Nu cumva nu ştiţi? le zise cu imputare.

— S'ar putea? exclamă Şerban. La Sfânta Vineri, Ametisto.

— Nu'mi amintesc unde e. Veţi merge cu mine, nu-i aşa?

— Când vei voi, răspunse Şerban.

— Eu trebuie să mă întorc la Iaşi. Stau diseară să te văd şi plec mâine seară, căci am numai o permisiune.

— Atunci dacă ţii să mergi şi tu, ne vom duce mâine tot pe timpul acesta.

— Bine, răspunseră amândoi.

— Veţi luà o coroană la fel.

— Negreşit, zise Şerban.

Şi amândoi cugetară: încă câte o sută de lei!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Până la cimitir vorbiră de mama lor, — ea cu emoţiune adâncă şi cu lacrimi, — ei, aproape indiferenţi, plictisiţi par'că.

In acea seară, în «*Denisa*», în care jucară Coquelin şi Ametista, artiştii repurtară un succes neîntrecut acoperit cu flori şi cu aplauze furtunoase până la delir.

Nu se văzuse încă la Bucureşti o interpretare mai desăvârşit artistică a tuturor rolurilor, — şi fără «sufler». Ce întrupare a personagiilor, ce relief caracterelor, ce frumos «ansamblu», fără nici cea mai mică notă discordantă.

Dispăreà convenţionalismul unor anume scene, spre a se ivi o adevărată viaţă pasionată şi pasionătoare! Piesa erà trăită!

Publicul, în staluri şi în loji, vorbiau numai de Ametista, după actul cu frumoasa ei scenă, a mărturisirii, — şi îşi manifestau unii altora plăcerea şi mulţumirea... Şi încă nu'şi dăduse Ametista toată variata gamă a puternicului ei talent.

Bărbaţi politici din cei mai de seamă, ziarişti, vr'o doi miniştri, bogătaşi din «elită», veniseră după fiecare act, în cabina artistei s'o felicite şi să'şi exprime mândria de români.

Pe deoparte asemenea manifestări par a aveà şi ceva nesincer în ele, cu privire la meritul artistic: dacă străinătatea n'ar fi consfinţit acest merit şi nu i-ar fi dat adevărata apreciere, desigur că românii aceştia, mai mult iubitori de paradă şi de lustru, n'ar fi venit să recunoască şi ei asemenea merit.

Dovadă artiştii Teatrului Naţional, de unde plecase Ametista, — unii dintre ei ca Manolescu, Iulian şi în urmă Nottara, cari au ajuns la desăvârşire; dovadă Aristiţa Romanescu mai cu seamă: au rămas în ţară şi au cinstit adevărata artă cu marile lor talente şi ce consideraţiune deosebită li s'a dat oare? De câte ori, când aveau creaţiuni cari ar fi făcut vâlvă pe scene străine, sala erà destul de goală, iar «elita» se duceà să asculte artiştii străini cu mult inferiori, numai *fiindcă erau străini?*

Aşa ar fi fost cu Ametista dacă ar fi rămas şi ea pe scena românească.

Să mai tragem o încheere? Nu, căci ar fi prea tristă şi să lăsăm altor generaţiuni, c'un spirit adevărat românesc, să judece ceea ce pentru ele va fi *trecutul* unei stări sufleteşti înnapoiate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paul Simileanu își făcu și el în fine drum la Ametista! O căutase de două ori de cu ziua și n'o putuse găsi acasă.

În cabina artistei mai erau câteva persoane: întrevederea lor nu puteà să aibă caracter mai intim. El totuș trase și din această vizită vanitatea de-a fi fost primit de Marea Artistă cu destuiă prietenie...

Stătù până să plece toți ceilalți.

— Te-am căutat, Ametisto, de două ori azi... începù el.

— Și nu m'ai găsit, îi zise c'un râs care nu'l mulțumi.

— Când te pot vedeà, ca să am plăcerea de-a stà mai mult de vorbă cu dumneata?

— Domnule Simileanu, nu ți-aș puteà fixà o oră, căci sunt foarte ocupată, după cum îți poți prea bine închipui... Vino mai devreme mâine seară și te voiu primi aci.

— Dar mâine seară nu joci, după cum am văzut afișul...

— Cu adevărat... Joacă numai Coquelin. Totuși voiu fi în o lojă pe scenă.

El înțelese că artista nu voià să'l mai vadă ca intim și o privi ciudat.

Clopoțelul regizorului sună.

— La revedere, domnule Simileanu.

— La revedere, Ametisto...

Ea nu-i întinse mâna; el i se înclină și ieși necăjit.

Fu mare truda lui Șerban până să găsiască pe bătrâna Păuna, fosta servitoare a unchiului Ciugulea, ca să poată găsi mormântul acestuia.

Păuna, cu puținul ce agonisise își făcuse o căscioară tocmai pe lângă spitalul Filantropia și trăià cu amintirea fostului ei stăpân, omul bun și blând pe lângă care nu știuse ce era necazul. Cât îl plânsese când îi închisese ochii și după aceea. Ea îi făcuse pomenile; ea îi îngrijià de mormânt și adeseori și ducea să plângă acolo, să vorbiască cu el, să'l jeliască și să-i pue câte-o floare supt crucea de piatră.

In chip vag își aminti Șerban că bătrâna locuià pe acolo și, în dup'ameaza zilei, când o găsi, ea se mirà că'l vede, și cu nuștiu ce ciudă îl primi în modesta ei căscioară, plină de lucrurile bătrânului lăsate ei și mai ales de portretele lui.

Numai când îi spuse că a venit Ametista în București și că voià să se ducă la mormântul unchiului, — bătrâna se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucură dar peste această sclipire de lumină îi trecură nori de lacrimi...

— Mititica mamei!... Ea, cum a venit, s'a gândit la mormântul lui... Erà o imputare indirectă la adresa băeților cari'l uitaseră.

Luase înțelegerea ca bătrâna să fie la opt de dimineață la poarta cimitirului, și Șerban plecă aproape vesel: scăpase, față cu sora lui, cu obraz curat: ce-ar fi zis ea dacă el n'ar fi știut s'o ducă la mormântul unchiului lui?

A doua zi, disdimineață Păuna se duse la cimitir cu flori luate din glastrele ce aveà în casă, cu smirnă și tămâie, și cu untdelemn pentru candelă.

Puse pe un paznic de curăți buruienile și prundișul din jurul grilajului de lemn: verdeață tânără răsărise pe brazda dimprejurul pietrei, — și împreună cu curățenia ce făcu ea, mormântul aveà înfățișare bună, par'că s'ar fi pregătit să primiască o vizită așteptată, dorită...

O! desigur că sufletul bătrânului se bucură și binecuvântă pe nopoata pe care o iubise ca pe o fiică... Plânse apoi, mai mult de dor decât de jale, lângă cruce; — aprinse candela în micul felinar de la căpătâiu și supt cruce puse florile.

Șerban nu spusese Ametistei nimic, nici despre bătrâna: întâlnirea erà să fie ca din întâmplare... Numai de nu i-ar veni bătrânei gândul să-i spue că dânsul fusese pe la ea!

In adevăr, când Ametista intră pe poartă și o văzù că-i iese înainte, rămase o clipă ca în fața a ceva neașteptat, surprinsă și neștiind par'că ce să vorbiască.

— Vai ce frumoasă te-ai făcut, domnișoară! exclamă bătrâna, împreunând mâinile.

Această femee devotată îi aminti Ametistei cu atât de mare putere pe scumpul dispărut, că lacrimile îi veniră în ochi și cu pornire o sărută pe obraz ca pe o soră iubită.

— L'am pierdut, Păuno... rosti ea strângându-i mâinile.

— S'a dus sărmanul. I-am închis ochii pe când tot mai pomenià numele dumitale.

Și izbucni în plâns.

— Bietul unchiu!...

Aproape indiferent, Șerban o luase înainte: lacrimile nu erau făcute pentru el.

Ametista luă brațul Păunei și bătrâna înnaintă astfel, lă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sând pe Şerban în urmă, de care ea nu ţineà nici o socoteală...

După ei venià un paznic ducând coroana: luà mai mult ochii decât cea din ajun, dar erà mai de proastă calitate şi costase numai două sute de lei: fraţii economisiseră câte o sută cincizeci de lei de fiecare!

Ametista vorbià Păunei numai de unchiul şi-i cereà lămuriri în privinţa boalei şi a celor din urmă momente ale lui.

Bătrâna i le spunea cu deamănuntul, printre lacrimi: par'că fuseseră în ajun.

— Eacă-i mormântul! o auzi.

Ametista, c'un lung fior, se opri şi privi mormântul simplu ca şi viaţa bietului bătrân, cu puţine flori ca şi bucuriile ce avusese în viaţă.

In tăcerea marelui cuprins în care numai tânărul frunziş fremătà uşor, tăcută, cufundată în amintirile ei, Ametista privià crucea, piatra, grilajul, verdeaţa, curăţenia din lăuntru şi din preajmă, — şi aveà conştiinţa de ele numai în chip vag: cu mintea, cu inima vedeà fiinţa bătrânului şi, cu mare repeziciune, diferite momente din timpul vieţii ei pe lângă bătrân.

Când paznicul se opri şi zise:

— Eacă coroana... Ametista se deşteptă şi luând-o, intrà, o depuse pe cruce şi îngenuchind pe piatra mormântală, plecà fruntea, în timp ce lacrimile i se porniră.

Incercà să'şi aducă aminte o rugăciune ca s'o spue şi nu puteà... Atunci bătrâna începù a jeli şi Ametista se mărgini să asculte acea jelire ca pe un cântec trist de desmierdare, a unei fiinţi iubite, care-i rechemà din nou amintirile şi o făceau să plângă cu inima toată.

Şerban fluerà uşor printre dinţi, enervat şi se făceà a privi nişte morminte din apropiere.

Bătrâna sfârşi, îşi şterse lacrimile, oftând, apoi tămâià cu o căţue în care jarul, acoperit cu spuză, mijià, aşteptând să se stingă.

— De-acuma, haidem, domnişoară... rosti Păuna. Sufletul dumnealui are mângâierea plânsului dumitale şi că nu l-ai uitat...

— Să'l uit? O! nu...

Şi plecă, după ce mai privi odată mormântul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Să îngrijești de coroană, băete, zise paznicului bătrâna.

Ametista căută la paznic și-i dădu o hârtie de douăzeci de lei.

— Sărut mâna, coniță. Lasă că-i am eu grija... Lasă!...

— Și mult o să stai pe la noi, domnișoară? o întrebă Păuna.

— Nu, Păuno. Vr'o zece zile cel mult... «Apropo», Unde ședi, căci voiu să viu să te văd...

— Doamne ce bucurie mi-ai face! Și-i spuse cum s'o poată găsi.

— Te duc eu, Ametisto, intră Șerban în vorbă.

— Ba nu; las'o să vie singură, răspunse bătrâna.

Ametista înțelese rostul acestui răspuns și-l încuviință în inima ei. Șerban zâmbi batjocoritor.

La poarta cimitirului Ametista voi să ia pe Păuna în cupeul ei, dar bătrâna se împotrivi, îi sărută mâna și rămase să privească pe urma cupeului, și mulțumită, și nuștiu cu ce tristețe.

Simileanu își pusese în gând să o găsească acasă pe Ametista și să fie primit cu orice preț. Tocmai după cel mai mare succes al ei, «*Medeea*», a cincea reprezentație, putu să pătrundă la ea, din înșelarea cameristei Margot care crezuse întâi că era fratele stăpâne-si.

Când îl văzu, avu un gest de nemulțumire și-l întâmpină cu răceală: vechiul amant îi făceă o impresiune displăcută. Îi păreă c'o înfățișare prea plină de persoana lui, de însemnătatea lui socială, — dacă va fi avut-o în realitate; i se arătă acum, ca nealtădată fals, și se miră că'l putuse iubi și crede om de inimă.

— «Splendidă» ai fost aseară, Ametisto: exclamă el cu căldură voită, pe când îi sărută mâna.

Voi să i-o reție, privind la frumoasa, nespus de frumoasa artistă, cu licăririle unei dorinți învăpăiate. Ea își retrase mâna și'l pofti cu răceală să șadă. El avu bunul simț să nu arate că'l lovià răceala aceasta.

Vorbiră câteva minute în privința «turneului» ei și, deodată el îi zise:

— Dar bine, Ametisto... nu porți numele bărbatului dumitale?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Precum vezi, nu.

— Şi te-a lăsat să pleci?

— Negreşit...

— Mărturisesc că eu n'aş fi putut...

— Mai întâi de toate... n'ai putut să mă iei... îi zise, zâmbind ciudat. O! nu crede că e imputare. Vorba a venit aşa...

El se înroşi tare.

— Dacă nu-i imputare din parte-ţi, e remuşcare pentru mine, răspunse, cu ochii în jos. Am apoi o datorie către dumneata, Ametisto... Iartă-mă că nu'ţi pot zice decât pe nume. Cum aş putea face să...

— O! domnule Simileanu, cine mai vorbeşte de datorii... decât poate când are să ia.

— Dar ai de luat Ametisto... în cazul nostru.

— Nu, domnule Simileanu... te rog să crezi că nu.

— Mă gândesc ce serviciu ţi-aş putea cel puţin face.

Ea se ridică vădit rău impresionată... şi se duse până la fereastră. El o urmări cu ochi răutăcioşi, cu zâmbet în care erâ încîudarea. Se ridică şi el. Vedeà bine că nu erà chip să se ia bine pe lângă ea, cu nici un preţ... O! şi cum ar fi voit!..

Ametista se întoarse.

— Pleci? La revedere domnule Simileanu.

— Nu dai beneficiu? întreabă el, zâmbind, şi ca în aşteptare spre a o servi.

— Nu e prevăzut în contractul nostru...

— Imi dai voie să te mai văd în cabină la teatru?

— Dacă doreşti...

El îi sărută mâna şi ieşi, revoltat, jurând s'o no mai vadă ca spre a'şi răzbună: la urma urmei ce însemnà asemenea răceală? Ea rămânea... «artistă», — iar el... erà «om cu vază»!.. Şi supt asemenea gânduri căutà să'şi ascundă necazul, mânia chiar. Nici măcar nu'l întrebasc ce face? Ce este?

Nu cumva îl... dispreţuià?

— Ei, ştii că ar avea haz? îşi zise, rânjind... Ba nu zău!..

Dar reprezentaţiunile marelui Coquelin nu aveau să se termine, în Bucureşti, în mijlocul aceluiaş entusiasm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Impresariul nu voise să acorde locuri artiștilor teatrului și nu toți încăpeau în lojile de pe scenă... Nici studențimei nu voise să facă reduceri de prețuri.

Artiștii pe deoparte, studenții pe de altă parte se adresară lui Coquelin. In ce dispoziție de spirit va fi fost marele artist, cine-o poate spune? Destul că răspunsese cam nepoliticos artiștilor, așa că, jigniți, aceștia ajunseră la conflict cu el, și fruntașii nu mai veniră la reprezentațiuni, dela a patra înainte.

Cu studențimea, deși politicos, nu mijloci însă pe lângă impresariu și faptul nemulțămi pe mare parte dintre studenți. Mai ajunse la urechile lor și svonul celor întâmplate cu artiștii așa că nemulțumirea crescu și se manifestă prin ziare, iar în teatru prin răceală.

Celelalte reprezentațiuni, se urmară în asemenea împrejurări, cu stânjinire și din partea trupei franceze și din partea unei părți din public, — ceea ce făcu că la plecarea trupei, la Galați și Brăila, să nu mai fie nici o petrecere entusiastă.

Coquelin se simți atins de acest incident și, de vorbă cu Ametista, recunoscu că făcuse rău... Găsi o scuză în tonul cu care i se ceruse favorile și caută ca din Brăila să facă a se publica în ziare regretele lui.

Iașii îndreptară incidentul: impresariul fu mai politicos, și cel puțin acolo studenții și artiștii teatrului se bucurară de înlesniri făcute cu bunăvoință, fără intervenire.

Astfel, la primire ca și la plecare spre Ungheni, trupa întâmpină cea mai călduroasă manifestare de simpatie și de admirațiune. Studenții, în mare număr și câteva persoane din «elită» petrecură trupa până la Ungheni, și acolo Coquelin salută țara și în special studențimea română în o cuvântare plină de simțimânt.

Locotenentul Sătescu credeă că'și făcuse datoria de frate și aștepta o răsplată.

In adevăr, înainte de plecarea dela otelul Traian din Iași Ametista îi strecură, după cum făcuse și celuilalt frate în București, două mii cincisute de lei în bilete franceze.

— A! Ametisto, ce faci! îi zisese oarecum ruşinos.

— O mică amintire, Mirea... Te rog nu mă refuza. Dar pe la Paris n'o să te repezi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cine ştie, Ametisto... O duc greu... Am datorii... şi înţelegi că...

— Ce să-i faci tinereţii... zise ea, zâmbind...

Îi stătuse pe buze lui Mirea să înceapă a'şi arătă starea, dar nu avusese curaj şi să mulţumise cu ce-i putuse dă acum.

Simţise, din pipăite, că eră ceva...

De altfel ce'l împiedecă să-i scrie... mai târziu? şi o întebase numai pe când aveă să fie înapoi la Paris.

— N'aş puteă să'ţi spun, Mirea.

— Ori cum, de toamnă, spre iarnă.

— Desigur.

— Vezi că aş dori să ne scrim, să nu mai fim atât de străini ca până acum...

Ametista zâmbise, ca să nu răspundă.

La Ungheni, în momentul plecării, îi mai strecură o mie de lei, zicându-i:

— Pentru datorii, şi... fii cuminte.

El o îmbrăţişă cu căldură apoi îi sărută şi mâinile amândouă.

De la Odesa, eată-i la Petersburg, în Maiu, epocă în care marele oraş de nord începe a se deşteptă la suflări primăvăratece. Aci întâmpină entusiasmul bogătaşilor, lesne darnici, dar şi al unor năzuitori cheflii pentru cari artistele franceze erau mai înainte de toate... femei şi mai cu seamă Ametista, frumoasă până la împătimire.

După fiecare reprezentaţiune un mare-duce ori un prinţ din mobilime, dă câte un banchet, precedat de câte un anume dar scump bănesc şi din giuvaeruri pentru Ametista, iar «omagiile» în timpul banchetului deveniau propuneri aproape pe faţă cari făceau să se urce roşeaţa pe obrajii artistei şi pe ai lui Coquelin.

La unul din aceste banchete marele artist, foarte supărat, plin de spirit şi zâmbitor, închină pentru onoarea femeilor ruse, una şi aceaşi cu a femeilor franceze şi lăsă să se înţeleagă, prin o anecdotă, că femeea artistă pe lângă noblеţea ce'i-o dă arta, posedă noblеţea înnăscută, a sufletului, şi deci demnitatea ce nu se poate refuză nici uneia, pe ori care treaptă socială ar fi femeea.

Suspinătorii cutezători înghiţiră hapul, — dar urmară pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ascuns cu încercările de ademenire... Într'adins stăruiră pentru alte opt reprezentațiuni; dar nu li se isbuti de cât să aibă... reprezentațiunile. Ce eră vinovată Ametista dacă rublele curgeau cu miile? Cum eră să le refuze, când le acoperiau florile?

De altfel Ana râdeà și-i zicea:

— Să iei, fără să dai în schimb, nu e nici un păcat...

Numai Déjormes, pus în cunoștința lucrului, clătină din cap...

— Ei, par'că d-ta ai dà... fără vre o speranță! i se răstì Déjormes, și incidentul se închise.

Suspinătorii bănuiră în fine că eră Coquelin în causă, — dovadă toastul lui intenționat, — și o slăbise pe artistă cu dragostea.

Unul însă, mai înamorat, o pofti pe Ametista să facă singură un «turneu» la Petersburg și se obligă să facă minuni...

Ametista începu să râdă...

— Să mai fac minuni? zise.

— O! dà... domnișoară... Incercați...

— Vom vedeà...

— Voiu veni la Paris să vă decid...

— E prea lung și greu drumul, Principe.

Nu vă gândiți?

— Ca tot drumul ce duce la fericire, și-i sărută mâna foarte delicat curtenitor.

IV

Viena, Munich, Drezda, Berlin, Bruxelles, Haga, Stockholm, Christiania... Paris!..

In fine!.. după zece luni de călătorie, de felurite emoțiuni, de întâmpinare a aceloraș năzuinți, ceea ce dovadă este că omul e pretutindeni pătimaș, — pe la începutul lui Noembrie Ametista se văzu în locuința ei, care i se păru nespus de frumoasă, de odihnitoare, de liniștită!

Margôt se învârtià într'un picior și nu știà ce să facă întâi de bucurie, — de bucuria întoarcerei, dar mai ales de bucuria că într'un colț de geamandan adusese vr'o cinci mii de lei... din bacșișuri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erà o avere, — nu glumă! Şi dobândită, fără să facă vre un serviciu... rău, stăpânei sale.

Ametista stătu trei ore nemişcată, în scumpul leagăn frumos capitonat... aproape fără să se gândiască la ceva. Îi era mintea doritoare de odihnă, ca şi corpul.

Puţin câte puţin corpul se înviorà, se destinseră membrele iar mintea începu să lucreze: mai toată fizionomia oraşelor pe unde fusese îi trecu pe dinainte, ca într'o repede schimbare de decor; scenele, în lumina vie a rampelor, sălile în lumină sau în obscuritate... banchete şi felurite figuri...

O! cătă mâncare şi cătă şampanie! Par'că i se făcu gust de acru în cerul gurii şi avu ca o oţărire. Îi erà lehamete!

Obişnuită să'şi dea seama de cele mai lăuntrice ale ei simţiri, dovadă că nu se ferià să se cunoască pe sine, — observă că se făcuse o schimbare în natura ei. Dacă'şi puneà tot sufletul în crearea personagiilor, nu mai erà sentimentală în legăturile ei de colegialitate şi chiar de prietenie, bunioară faţă cu Ana Dervilliers chiar. Un raţionalism... ciudat i se determinà de îndată ce se gândià să facă ceva. Bunătatea sufletului i se oprià înaintea convingerii că nimic nu se mişcà în juru-i fără anume interes.

Coquelin... O dorise ca femee, fiindcă ea erà ceva mai de dorit din toată trupa. Ana, cu sfaturile ei, căutà să o supună fără condiţiuni mediului, spre a trage foloase. Déjormes, o pândià, fără altă consideraţiune decât plăcerea, decât ambiţiunea de-a-i fi biruit rezistenţa...

Fraţii ei... O socotiau bogată şi se arătau foarte duioşi, cu scopul de-a-i stoarce bani. Scrisorile lor cari-i veniseră la Petersburg, cari o urmăriseră şi o găsiseră la Viena şi la Berlin, ori cât de frumos stilizate, arătau printre rânduri interesul...

Ce fuseseră Simileanu şi Jules de Camargues? Toate aceste făpturi, ori cât de deosebite ca vieaţă şi ca creştere, aveau un singur scop: să exploateze, în numele unor simţiminte închipuite.

Da, dulcea şi duioasa Ametista de altă dată, încetase de-a mai fi... şi în locul ei începeà să trăiască altă fiinţă, creaţiune a Societăţii, după chipul şi asemănarea ei.

Coquelin nu-i zisese oare, pe când se apropia de Paris:

— Scumpă amică, îţi mulţumesc pentru frumoasele momente în care m'ai făcut să renasc la tinereţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce însemnau aceste cuvinte egoiste dacă nu despărțirea de fapt, chiar dela porțile Parisului? Ce e drept, cu nici un regret nu încetau relațiunile acestea «de turneu», dar faptul îi lăsă un fel de acrime ca și multa șampanie ce fusese silită să bea... Îi fusese amantă, nu eră să-i mai fie... și ací se termină acest alt trecut.

Ridicându-se dela locul ei, instinctiv se îndreptă la sacul ei de drum și-l deschise. O nouă simțire i se lămuri destul de limpede; dorința de-a avea cât mai mulți bani. Își puse rând, pe o masă, toate giuvaeruriile, cari de cari mai scumpe și mai bătătoare la ochi: eră o avere. Socoti cât depusese în timpul «turneului» în diferite orașe, la bănci, pe seama notarului ei: peste optzeci de mii de lei, și avea la dânsa onorariile «turneului». Simți pentru întâea oară o mare mulțumire.

Pe urmă veni gândirea pentru viitor și înțelese că va trebui să plătiască cu ființa ei asemenea dărnicii. Dar în acest caz de ce să nu'și aleagă dintre suspinători pe aceia cari vor fi în stare să lase în mâinile ei averi întregi?

O înfioră încă de desgust asemenea idee, — însă pentru cea din urmă oară.

Destul că nu va alergă după cuceriri, dar fiindcă bărbații văd în femee numai plăcerea, dar fiindcă în viitor ispititorii don-Juani nu o vor lăsă în pace, — ei bine... va fi ca toate!

Un nor îi trecu peste priviri: i se evocă imaginea unchiului Ciugulea și par'că simți rușine și remușcare. Cum ar privi-o el... dacă ar fi trăit mulți ani încă și i-ar fi ghicit schimbarea?

Închise ochii câteva clipe și când îi redeschise lacrimile îi puseră ca o ceață.

— Am fost... murmură ea... Mediul, groaznicul mediu!

Oftă apoi și, repede, par'că s'ar fi temut să nu-i vadă unchiul giuvaeruriile, le strânse și le puse într'o lădiță anume de lemn de trandafir, încrustat și smălțuit foarte artistic, — darul lui Jules.

Ziarele din Paris anunțară întoarcerea trupei lui Coquelin. De a doua-zi reporterii îi năvăliră locuința ca să-i ceară impresiunile din timpul «turneului». Aceste impresiuni, la care se adăogau aprecierile și laudele reporterilor, — ținură câteva zile în câteva ziare mari, la urmă cu dorința artistei, de-a se odihni câtva timp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

N'apucară să li se termine însă aparițiunea și într'o dimineață se pomeni cu carta de vizită a unui impresariu. Il primi fără multă tragere de inimă.

— Domnișoară, îmi permit să vă vizitez spre a vă cunoaște părerea dacă nu ați fi dispusă pentru un „turneu" în America.

— Am fost la începutul anului acesta, îi răspunse ea zâmbind...

— Știu, în Europa cu Coquelin. Impresiunile ce ați lăsat sunt de-așa fel că, pipăind pulsul american, m'am convins că publicul v'ar vedeà cu cea mai mare bucurie... cu entusiasm.

— Domnule, nuștiu ce să zic. Aș fi dorit mai degrabă un angajament în Paris.

— Negreșit că l'ați aveà repede... Nu de acest lucru m'aș îngriji.

Îi spuse numele artiștilor cărora se adresase deja, dintre cari nu lipsiă Coquelin, și numele pieselor. In Ianuarie aveà să fie plecarea, numai pentru patru luni.

— I-ați spus domnului Coquelin că vă veți adresa și mie?

— Nu, mai 'nainte de-a vă fi dobândit asentimentul.

— Să vă cunosc condițiunile dumneavoastră.

— Domnișoară, v'ar conveni zece mii de lei pe lună?

Ametistei îi bătu inima cu putere: în patru luni se făceà mai mult decât i se dăduse pentru cele zece luni în turneul trecut. Stătu totuș puțin pe gânduri. Impresariul zâmbi:

— Pentru onoarea de-a vă aveà în trupă, vă rog să primiți și două beneficiuri cât am acordat și lui Coquelin. Deducând cheltuelile serale, produsul va fi întreg al dumneavoastră. In total, în patru luni, vom aveà șeasezci de reprezentațiuni, iar beneficiile în orașele cele mai mari, ca New-York și San-Francisco.

— Primesc, domnule Cormon și vă mulțumesc...

— Bine înțeles că întreținerea e în socoteala impresei.

— Se câștigă dar mult, domnule Cormon?

El zâmbi.

— Se câștigă, dar impresa are și riscuri... O! n'o. zic cu privire la artiști, când dumneavoastră și Coquelin sunteți marii fruntași; dar sunt alte cestiuni. In fine, binevoiți a semnà angajamentul?

— Da, domnule Cormon.

Și subscrise cele două foi, oprindu-și una, semnată de impresariu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă mulțumesc, domnișoară și vă rămân adânc recunoscător.

Foarte fericit că dăduse puțin și că nu i se ceruse mai mult impresariul îi sărută mâna și plecă.

— Ei, Margôt, știi că vom plecă iar, în Ianuarie?

— Ah! Și unde, domnișoară?

— In America de astă dată.

— Să trăiască America, domnișoară!.. strigă camerista și se grăbi să sărute mâna Ametistei.

Pe când cercetă lista spectacolelor cari o priviau: Phedra, Tosca, Francillon, Deniza, Dama cu Camelii, Medeea, Adrienne Lecouvreur și Fedora, — clopoțelul o făcu să tresară.

— E Ana, desigur... se gândi... și așteptă.

Margôt se ivi.

— O doamnă dorește să vă vorbească.

— N'o cunoști?

— N'am mai văzut-o la dumneavoastră.

— Poftește-o.

După câteva momente se ivi o doamnă, cernită, și când își ridică vălul, înaintând spre ea zâmbind trist, Ametista avu o dureroasă strângere de inimă.

— Dumneavoastră, doamnă? dumneavoastră? și în doliu? exclamă Ametista.

— Și nu'mi mai zici pe nume, Amêtisto? O!.. dă'mi mâna și lasă-mă să te sărut.

Ametista o primi în brațe și o sărută călduros.

— Dragă Angelo.

O făcu să șadă și se așeză alăturea, reținându-i mâinile.

Angela izbucni în plâns.

— L-am pierdut, scumpă amică.

— O! Doamne!.. Pe Jules? Voiu să zic pe domnul de Camargues?

Și rămase încremenită.

Angela își șterse lacrimile, își domină durerea și c'un zâmbet trist rosti, privind-o duios.

— Poți să-i zici și lui pe nume. Era al tău și eu nu știam. O fatalitate m'a pus în calea lui. Acum că cunosc totul țiu să'ți spun cât te stimez pentru cele ce-ai făcut pentru el și cât te rog să-l ierți c'a putut fi nerecunoscător față cu tine care i-ai jertfit mult... O! mult.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista, roşie ca focul de ruşine şi de bunătatea de suflet a amicei ei, îi strânse mâinile.

— Nu am fost vrednică de el... murmură.

— O! nu zice aşa! L'ai iubit... ştiu tot şi dau partea de vină mamei lui şi mătuşei mele. Pentru ce prejudecăţi nevrednice de numele lor, l'au făcut să piardă iubirea ta şi să se piardă apoi şi el? După plecarea ta cu trupa, am înţeles că erà o taină în viaţa lui şi când a căzut bolnav, am căutat să am dezlegarea, cu gândul să'mi pun tot sufletul ca să-l scap. De la cine să aflu însă când muma lui ocolia ori ce lămurire? Am rugat pe doctorul Bonnat, cu lacrimi, şi în fine l'am hotărât să'mi desvălue taina. Atunci, nu'ţi poţi închipui cât am regretat că plecaseşi, căci te-aş fi rugat să rămâi şi să mă ajuţi să-i redăm sănătatea. Eram hotărâtă să renunţ la el, da...

— Angelo... cum s'ar fi putut!

— Dar mai bine este că s'a pierdut un om care mai puteà fi fericit?

— Făceai tu jertfa cea mai mare.

— O! nu prea mare, Ametisto. Mi-ar fi lăsat copilul şi m'aş fi simţit destul de mulţumită.

Se făcu tăcere de câteva clipe. Angela urmă:

— Intr'o zi, i-am vorbit de tine, făcându-l să înţeleagă că ştiam taina şi m'am încercat să-i dau speranţa vieţuirii cu tine...

Ametista îşi acoperi faţa cu mâinile, dogoritoare de ruşine, de durere, de remuşcare par'că.

— Am luptat câteva zile, în taină, punând şi pe Bonnat să'mi sprijine ideea şi am avut mulţumirea să'l văd primind şi par'că renăscând. A fost o iluziune a dorinţii noastre şi o aparenţă de întremare. Erai la Berlin când el a dorit să te vadă şi ţi-am telegrafiat: telegrama nu te-a găsit şi s'a întors. Peste două zile... i-am închis ochii.

Aci se opri, plângând încet, cu ochii ţintă în jos.

— O! draga mea Angela. Cât ai suferit, cât suferi!

Şi o strânse la sân ca pe un copil.

— Sufer, fiindcă n'am ştiut din vreme. Eu însămi l'aş fi rugat din suflet să'şi împliniască dorul, să'şi ţină cuvântul. Acum... e prea târziu. Nu citisem ziare de mult. Eri întâmplător mi-am aruncat ochii în «le Matin» şi am văzut că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

te întorseseşi. Erà să plecăm de-aseară la Camargues. Am amânat, numai ca să te văd, să'ţi spun că'mi vei fi totdeauna ca o soră. Ţi-am făcut rău, iartă-mă.

— Nu, Angelo; nici un rău, căci nu cu voea ta a fost.

— Robert a stăruit să plec cu el şi cu copilul, în ţară. Dar cum erà să las pe nemângâiata mumă, mai ales că iubeşte pe Gaston ca ochii din cap? Am rămas, şi voiu stà pentru totdeauna cu bătrâna.

— Eşti de-o bunătate ingerească! îi zise Ametista sărutând-o.

Angela oftă.

— Imi dai voie să'ţi scriu din când în când?

— O! cu dragă inimă Angelo. In Ianuarie plec în America... pentru patru luni

— Iţi voiu scri şi acolo. Dar unde?

— La New-York. Voiu lăsà acolo vorbă să'mi trimită scrisorile în orice oraş mă voiu găsi.

— Iţi mulţumesc scumpă Ametisto.

Stătură mult încă de vorbă şi când Angela plecă, se simţi întrucâtva mai uşurată: taina morţii lui Jules o îngreuià, — taină, întrucât cu muma lui nu vorbise nici un cuvânt de trecutul nenorocitului ei fiu. Ametista rămase pe gânduri: în ce momente venise destăinuirea aceasta, când ea, descurajată de mediu, se hotărâse să fie fără inimă, la discreţiunea oricărui desfrânat!

Caracterul Angelei îi fu remuşcare şi ruşinea o răvăşi amar.

Reaua dispoziţiune a sufletului ei ţinu câteva zile, în care timp nu primi pe nimeni supt cuvânt că erà bolnavă, — nici chiar pe Ana, care bănui... cine ştie ce taină! In cele din urmă veni impresariul Cormon şi-i comunică începerea repetiţiilor pentru a doua zi, într'un apartament anume închiriat pe boulevard des Capucines la al II-lea cat.

Impresariul, foarte mulţumit se vede de totalul onorariilor trupei, orânduise un bufet, la dispoziţiunea artiştilor, fumătoriu pentru bărbaţi şi un mic «parloir» pentru artiste cu o cameră alăturea cu trebuincioasele pentru... «un boût de toilette». Asemenea deferenţă pentru artişti, plăcu tuturora.

— Impresariul, «*rarement c'est un homme*», zise Coquelin; când e «*gentil*» desigur «*qu'l est gentil homme*». Cu ciocnirea cupelor cu şampanie se făcu începutul repetiţiunilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coquelin aşteptase c'un fel de nerăbdare pe Ametista: era curios să vadă dacă era, în adevăr «femee de spirit». Şi Ametista, cum se ivi, salută de jur împrejur, pe cei de faţă; prinse dintr'o privire fizionomiile artiştilor ce nu-i erau cunoscuţi şi merse de-a dreptul la Coquelin căruia îi întinse mâna cu deosebită prietenie. El i-o sărută.

— Fără îndoială, «este», îşi zise.

Îi fură prezintaţi, — şi pe când ţinea încă prezentarea deodată se simţi cuprinsă în braţe, pe la spate şi auzi un râs argintiu, dulce şi cunoscut: se întoarse surprinsă: Jacquelina!

— Tu? tu scumpă Jacquelino?

— Aşa-i că te miri? Dac'ai fost luni întregi în «turneu», îi zise sărutând-o şi luându-i apoi braţul. Mă scuzaţi domnilor şi dumneavoastră iubite colege, căci n'am văzut-o de mult şi o iubesc de când eram copilă încă.

Repede trecu împreună cu Ametista în salonaşul de vorbit şi se aşezară una lângă alta.

— Din ce în ce mai strălucitoare ca frumuseţe, scumpă Ametistă.

— Ah! ce linguşitoare pisicuţă eşti.

— Pisicuţă, e ceva, dar nu e tot. Îmi pare că ghiarele îmi sunt de tigroaică... după cum au binevoit s'o zică nişte adoratori... puşi după uşă cu onorurile cuvenite. Dar... uite că mă ia gura... şi câte am să'ţi spun. Am venit acasă să te văd şi nu primiai: oprire riguroasă.

— Dar de ce nu ţi-ai spus numele, scumpă copilă! Te-aş fi primit cu braţele deschise. Aşa dar ai intrat în teatru?

— Da... Ascultă, Ametisto. Diseară cinăm amândouă.

— Atunci, la mine... se grăbi Ametista să zică.

— Fie la tine şi vom vorbi. Dar nu ştii câtă bucurie e pe sufletul meu că voiu fi cu tine într'un «turneu». Şi o sărută. Acuma, să vedem cum şi ce fel începem. Nu-i aşa?

— Da, Jacquelino. Şi privind-o, cum se ridicase, exclamă: ce frumoasă te-ai făcut!

— O! frumoasă, prea e mult. Sunt, ceea ce promiteam: foarte drăguţă şi... o bunicică comediană... te-asigur.

Ametista râse şi o strânse la sân: ah! pentru ce viaţă ţi-ai dat liniştea!

— E cestiune de discutat... şi cred că vom cădea la înţelegere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 19

In adevăr, Jacquelina avea înfățișare foarte plăcută de bălăioară, cu ochii albaștri plini de vioiciune, față de-o albeață strălucătoare și lucioasă, pe care ședeau bine buzele foarte roșii, de-un roșu firesc și doi bujori de-un trandafiriu delicat. Figura-i era plină de expresiune și de mobilitate, iar râsul curat, bine timbrat ca și glasul, armonios, une ori dulce batjocoritor.

In întregime ființa ei respirà veselie, neastâmpăr, pornire spre glumă și spre nebunii copilărești. Aceeaș, de pe când era copilă încă, — în mai deplinătatea libertății ce'și dobândise și a multor cunoștinți ce căutase să le aibă în ce privià viața în general. Dar supt asemenea acoperemânt, care puteà amăgi pe naivi și ispiti pe «blazați», — se aflau caracter, voință, energie, priceperea situațiunilor, «mirosul» dacă s'ar puteà zice așa, prin care simțià numaidecât pe om. De aci până la deplina drămuire a sufletului, ce mai era?

Pe urmă, în libertatea ei, avea acel ceva care impune, fără voe chiar, celor ce nu țin numai decât la ban, — avea avere, — o situațiune la fel cu a lui Déjormes, de care însă acesta nu știa să se folosiască spre a fi și demn. Și diavolița de fată care întorsese multe minți, avea demnitatea, în privința căreea nu mai glumià.

Eată-le în drăguța sală de mâncare a Ametistei, pe amândouă, ca vechi prietene deopotrivă de bine înzestrate cu anume însușiri, între cari sinceritatea: în prietenia și în iubirea lor, era cea dintâia. Erau la fructe și o sticlă cu șampanie fină, singura băutură spirtuoasă ce întrebuințau acum, la destăinuiri.

— Mor de curiozitate, Jacquelino, și te rog spune'mi mai repede prin ce minune ai ajuns să biruiești pe doamna Sorrel.

Ea începu a râde; gustă din cupă, își plesni ușor limba de cerul gurii și rosti:

— Ai și dreptate să fii curioasă. Mi-a trebuit grozavă desfășurare de puteri, în care însă n'a intrat de loc elocuența! Să vezi, căci încep dela capăt. Imediat după plecarea ta, m'am pus să observ ceva ce'mi bătuse mie la ochi, în viața mamei și am descoperit «le pot aux roses». Mama avea o legătură... scumpă, și nu de gât, — ci de inimă. Aceasta era cauza că nu mă luà vara cu ea în vilegiatură... care,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţineà trei sau patru luni. Şi care crezi tu că a fost «nodul» descoperirii? Amicului de inimă i-a murit soţia, — căci erà însurat... necredincios într'o parte, foarte, în alta. Bucuria ce-i strălucià mamei în ochi, faţă cu asemenea întâmplare, erà negreşit ceva macabru, cum s'ar zice; dar erà bucurie şi eu m'am folosit repede de ea. Fără precuvântare, am intrat în materie şi i-am hotărât, mai înainte de-a'şi puteà ieşi din uimire şi, negreşit, din oare care stânjinire vecină cu ruşinea: eu teatrul; ea, să se mărite cu omul inimii. Averea noastră pe din două, — frăţeşte, — fără discuţie. Un milion dela tata, cinci dela mama-mare, — şase. Pe din două: trei şi trei. Foarte frumos, nu-i aşa? A încercat ea să cârmiască în dreapta, în stânga: nici o portiţă. In dreapta, voinţa mea de neclintit: în stânga, inima ei, libertatea.... fără mine în cale. Fiecare... cu situaţiunea sa bine determinată şi bogat garnisită.

— Şi... s'a făcut?

— Ba încă cum! După o săptămână de doliu... convenţional cu totul, amicul s'a prezintat, — desigur înştiinţat de mama despre toate, — şi... mi-am salutat cu entusiasm pe viitorul tată vitreg. Pe legea mea, impunător şi frumos bărbat, — ştii, cam de vr'o patruzeci de ani. Ne-am făcut repede prieteni. E vesel şi e şi serios: aci ne deosebim puţin.

— E de uimit, Jacquelino!

— O! ce nu face voinţa!.. Şi cum îţi spun, i-am şi îmboldit să facă repede formele, ca să-i văd casătoriţi şi... să-i expediez în călătorie... de nuntă!

Râse cu haz şi mai gustă din cupă.

— Acuma, draga mea surioară, erà vorba cum să fac eu? N'aveam poftă de conservator: erà să pierd prea mult timp. Tăticul meu vitreg domnul Andral, s'a arătat la înălţimea situaţiunii lui de tată, — foarte puţin vitregă. M'a luat într'o bună zi de mână ca pe-o şcolăriţă şi m'am pomenit că mă duce la directorul teatrului «Gâîté». Cum au vorbit ce-au făcut eacă nuştiu; destul că directorul m'a angajat.

— Cred şi eu.

— Nu-i aşa? Iar pe când citiam că tu repurtai succese peste succese măreţe, eu debutam în «*scânteea*» lui Pailleron pusă în scenă numai pentru mine, apoi în «*Toto chez Tata*»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Meilhac şi Halevy; apoi în «l'ingénue» tot de ei. In fine veni creaţiunea mea cea mare ca să zic aşa: în «*Ma gouvernante*» de Bisson, la Rennaissance, în ziua memorabilă de 10 Februarie 1887, şi unde am jucat până la Octombrie acum când piesa n'a mai mers. Fusesem angajată numai pentru piesa acesta şi nu se propunea să rămân, când eată Cormon, pentru America. A fost de-ajuns să'mi spună că mergi şi tu, ca să primesc. Negreşit că lui îi convine fiindcă eu nu mă uit la ban.

— Draga mea Jacquelina!

— Şi mai ziceai azi că de ce m'am hotărât pentru viaţa de teatru!..

— Se vede că'ţi e ursită.

— Nuştiu; văd că e plăcerea mea. Va ţine toată viaţa? Nu pot să mă prind.

Se făcu puţină tăcere. Jacquelina îşi turnă, sie, apoi Ametistei, ciocni şi bău, — repede pe urmă puse jos cupa şi începu a râde.

— Ei, dar nu ştii ce s'a întâmplat cu domnişorul Duvernoy, — ţi-aduci aminte? Iubitul şi pretendentul meu de când eram încă în pension?

— Da, mi-aduc aminte. Ce-ai făcut cu el?

— Inchipueşte-ţi, iubito, că vine la mama într'un suflet, se mărturiseşte în două timpuri şi trei mişcări, şi o conjură pe toţi sfinţii şi pe mântuirea sufletului, pe de-asupra, — să nu mă lase în teatru fiindcă mă iubeşte şi... etcetera... Eu, într'un timp: tabloul I-u. Îi spun, — fiindcă trăsesem cu urechea, — că nu mă mărit şi că artistă voiu fi. Tabloul al II-lea. El... plecă foarte disperat: tabloul al III-lea şi... cortina gata. Il lecuisem, căci, să vezi: pe când debutam în «*la Gouvernante*» citesc vestea căsătoriei lui cu domnişoara Paulina Lemerre, fiica unui extra-bogat fabricant de săpunuri fine şi de parfumerii... chimice... Socrul îi trecu fabrica şi se retrase din afaceri; tatăl lui îi trecu fierăria şi fabricaţiunea îngrăşămintelor chimice. Câtă potrivire! Avea destul săpun să spele fierăria de rugină şi destule parfumuri, să dea miros mai distins îngrăşemintelor: Eată cum unii oameni nu'şi cunosc întâi aplecările, ar ajunge de unde trebuiă să porniască!

Şi, nebunateca hohoti voios.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Astfel dar, scumpă Jacquelino, vom merge în America, împreună... zise Ametista privind-o duios.

— Negreşit... şi cu câtă bucurie. Imi vei fi călăuză şi bună sfătuitoare, scumpa mea.

— O! nu ai nevoe... răspunse Ametista zâmbind. Căpuşorul tău drăgălaş nevoe mare, e bine şi solid pus pe umerii tăi frumoşi.

— Drept e că pot zice: am experienţă. Ştiu ce vreau, ştiu ce vor bărbaţii, aceşti pierdevară plictisitori. Poate că voiu iubi, nu zic... Dar nu voiu fi sclava nimănui.

— Eu doresc să nu ai nici-o deziluzie; să fii fericită.

— Deziluzii, nu cred, fiindcă nu am iluzii; fericită, cred, fiindcă fericirea stă în firea mea.

— Dar averea ta mare poate atrage întreprinzători periculoşi.

— Să poftiască să-i văd. Mare viclean va trebui să fie acela care să mă prindă... şi par'că'mi vine să zic că l'aş înfruntă voinicește... rosti, râzând.

Ametista deveni melancolică şi avu un zâmbet trist.

— O! drăguţa mea, tu te gândeşti la trecutul tău şi'ţi zici că vin momente când femeea cea mai bine pregătită greşeşte prin iubire şi ajunge să sufere. Cine ştie ce va fi şi pentru mine în viitor!

Dar... după o clipă de gândire serioasă, începu să râdă.

— Ori ce-ar puteă fi... nu mă turbură necunoscutul, dragă Ametisto... Sper în tăria mea de caracter... în voinţa mea... în veselia mea: câte trei nu cred să mă lase vreodată.

— Ţi-o doresc din tot sufletul. Locueşti cu mama ta?

— Da; însă am transformat casa. Catul de sus e al dumnealor; cel de jos al meu. Fiecare ne avem intrarea deosebită şi libertate neîncătuşată. Mama e fericită; eu deasemenea. Averea mea, bine pusă, îmi dă venit sigur: numai nuştiu ce să fac cu atâta venit. Aceasta mă cam încurcă... deocamdată. Dar îmi fac şi eu la gâteli... de le curge ochii după ele femeilor din loji, când ies pe scenă. Lumea ştie că am avere şi demnitatea sau onoarea, cum i-am zice, îmi e teafără: de altfel ce să zic, ţiu grozav la acest lucru. Aş pălmui pe acela care m'ar bănui... de ceea ce nu este, ce nu poate fi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Convorbirea lor ținu până târziu și se despărțiră cu părere de rău; petrecuseră de minune.

Americanii, fură Americani, și față cu trupa franceză. Mari în lupta lor uriașă de-a ajunge progresul lumii vechi și de-a'l întrece, se arătară mari și în manifestările lor de simpatie pentru teatrul Francez și pentru artiștii fruntași ce le veniseră; mai ales se arătară darnici. Frumusețea și distincțiunea Ametistei, — pe care Presa o numi: «brilant» plin de focul Artei; desăvârșitul ei talent îi duseră până la exagerări datorite amorului lor propriu excesiv. Și exagerările nu erau privitoare la talentul marilor artiști, — căci oricât de sus i-ar fi pus nu puteau greși, — ci erau privitoare la dărnicia lor.

Valuri de flori curgeau pe scenă, la mijlocul actelor și la finele lor, iar în mănunchiurile pentru Ametista se ascundeau giuvaeruri de foarte mare preț și chiar cecuri... în timp ce ziarele, par'că s'ar fi uitat mai dinainte în acele mănunchiuri, descriau giuvaerurile și citau numele dăruitorilor.

Coquelin, Ametista și Jacquelina fură poftiți în case bogate, rugați să zică câteva ceva, să scrie autografe în albumuri... și să încaseze zeci de mii de lei.

Tinere miss veniau să le ceară autografe: eră o manie... și să vadă de aproape rochiile Ametistei și ale Jacquelinei, pălăriile... cum și să le asculte vorbind. Le uimiau frumusețea strălucitoare a uneea, drăgălășia și «eleganța» amândurora. Să fi voit să steă luni întregi în New-York și n'ar fi avut decât sală plină, oricât de scumpe erau locurile.

Biletele se vindeau la licitație și anume samsari făceau parale, negreșit, în unire cu impresariul care... nu mai puteă de bucuria... succesului.

Toate bune: dezamăgire fu însă numai în rândurile vânătorilor de plăceri. Marea artistă rămâneă surdă și oarbă; Jacquelina luătoare în râs față cu suspinătorii: enigme vii.

Lucrul se știu și familiile cari avuseseră la început oarecare prevențiuni în privința marei artiste și a tinerei subrete nu le mai precupețiră laudele și... încrederea.

Alte orașe mari ale Americei de Nord îi așteptau pe artiști, cu nerăbdarea mărită de succesul trâmbițat de ziare, așa că, după douăsprezece reprezentațiuni și șase seri petrecute de artiști în câteva saloane, — plecară în mijlocul ovațiunilor la Washington.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doar celelalte artiste lăsară... amintiri de altă natură. Coquelin, foarte prevenitor față cu «vechea dragoste», nu mai încercă o nouă legătură. Petrecea însă momente frumoase în tovărășia Ametistei și a nedespărțitei domnișoare Sorrel, cea mai de spirit și mai neastâmpărată diavoliță ce putuse întâlni.

Intr'o zi uită prudența și se lăsă să fie mai curtenitor față de Jacquelina: fără voea lui îi plăceă.

— O! maestre, îi zise Jacquelina, fii mai avar în complimente și mai bătrân în experiență.

— Ai dreptate, domnișoară: de obiceiu avariția și bătrânețea se țin de mână, răspunse el râzând.

— Și totuș... nu nemeresc calea înțelepciunii.

— Poate unde-i viața prea scurtă, domnișoară, n'au tot timpul necesar, nici să strângă destul, nici să se bucure destul.

— Regretele mele, maestre. N'am făcut eu viața.

— Dar ce mult o puteți înfrumuseța!..

— Eră odată ca niciodată, căci de n'ar fi fost nu s'ar fi povestit... începu să îngâne pe o arie improvizată și se duse să bată la ușa Ametistei, cu odaea căreea era vecină.

«Maestrul» înțelese că unele vietăți nu'și ard aripele nici la flacăra geniului.

Ametista eră cufundată în citirea unei scrisori. Două așteptau, nedesfăcute încă. Tresări când auzi lovituri în ușă și privi spre cea dinspre sală. Pe urmă 'și dădu seama că erau în ușa despărțitoare: diavolul de Jacquelina, negreșit.

— Intră, îi răspunse.

— Maestre, — se adresă fata, lui Coquelin, salutându-l. La revedere. Singura mea iubire este aci.

Coquelin zâmbi, îngăduitor față cu asemenea puțin politicoasă concediere și, răspunzând la salut, ieși. Jacquelina trecu dincolo.

— Uf!.. Știi tu, Ametisto că sunt două feluri de «curți»? Curtea de dinafară și curtea de din lăuntru. Ei uite aceasta din urmă îmi e și mai nesuferită.

Ametista o privi nedumerită: nu înțelegea nici jocul de cuvinte, nici sensul.

— Ce vrei să zici, mică nebună ce ești!

— Bine, nu vezi că Coquelin îmi face curte?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce spui? Și începu a râde.

— Râzi, Ametisto? Așa mă compătimești? Imi plac actorii ca artiști, — dacă sunt artiști, — dar îi detest când o fac pe curtenitorii.

Șezù lângă ea.

— Ia ghici dela cine e scrisoarea aceasta? o întrebă Ametista.

— Mă prind că e de la vr'un American miliardar.

— Ai pierdut. E dela un Rus.

— Ah! sunt și în America Ruși? Credeam că sunt numai o curiozitate a Parisului.

— Dela un Rus din Rusia.

— Ia taci! Se vede c'a rămas cu vr'un «of» în inimă de când ai fost p'acolo.

— Tocmai... Vrei s'asculți?

— Mai ales. Mor după declarațiuni de dragoste, ca un negustor de mărunțișuri după curiozități.

Ametista citi:

Paris, 17 Februarie 1888
Otelul Ambasadorilor

«Scumpă domnișoară Sătesco,

«M'am ținut de cuvânt și, de îndată ce-am putut, am venit la Paris, să vă decid. N'a fost nimic drumul pe lângă dezamăgirea și nenorocul ce mă așteptă: plecaseți în «turneu». Nuștiu cel puțin dăcă scrisoarea de azi, prima zi a sosirii mele, vă va găsi: totuș, vă scriu la întâmplare. Dacă veți puteà-o primi, vă rog: o telegramă, și imediat plec în America. Trebue să vă decid.

— Ce imperios e Rusul... zise Jacquelina.

— E vorba de-a mă decide să mă duc la Petersburg, cu o trupă a mea și să joc cât mai îndelungat timp acolo... lămuri Ametista.

— Ah! nu vrei, Ametisto? Merg cu tine: voiu fi subreta trupei tale! Petersburgul! Uite, nuștiu ce mă atrage într'acolo.

— Așa de-odată?

— Par'că nu mi-ai cunoaște repeziciunea impresiunilor și a capriciilor!.. râse Jacquelina. Dar... urmează.

— Ascultă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/mdrr1901 1932

«Trebue să vă decid. E vorba de împlinirea unui cuvânt dat şi nimic nu mă poate întoarce dela o hotărâre.»

— Mă rog... e dragoste la mijloc, dar supt ce formă! Omul acesta trebue să fie prea obişnuit cu comanda. Nu cumva e militar?

— Poate. E prinţ.

— In sfârşit! Mai scrie ceva?

— Incă două rânduri:

«Sper în aceeaşi tărie de caracter din parte-vă.»

Devotat:

«Arsenie Yermolov»

— Frumos de tot! exclamă Jacquelina. Ei ce zici? Cum te impresionează această... poruncă rusească?

— Drept să'ţi spun, e ceva deosebit de felul în care se adresează de obiceiu curtenitorii, răspunse, zâmbind.

— Nu-i aşa? Eu m'aş duce... dacă aşi fi promis.

— I-am zis: «vom vedeà».

— E aproape promisiune. Ţine-o măcar de hatârul meu, ca să văd şi eu Petersburgul.

— Să ne întoarcem la Paris, şi... «vom vedeà».

— Iau act. Acuma, ce vei face? Îi vei telegrafia? o întrebă, zâmbind ironic.

— A! nu. E destul... un impresariu, zise Ametista râzând.

— Ah! aşa îl iei?

— Nici măcar nu-i voiu răspunde.

— Dece?

— Pentru motive... binecuvântate.

— Da, da: le înţeleg.

Ametista puse scrisoarea pe masă şi luă alta:

— A! mai ai încă două? E ziua ştirilor.

Ametista o desfăcu.

— E dela fratele meu.

— Ai frate?

— Doi.

— Sunt băeţi buni... ca tine?

Ametista nu răspunse.

— Ştii că aş vrea să-i cunosc? Dacă am merge cu trupa şi la Bucureşti?

Ametista citiă... iar pe buze îi flutură un zâmbet ciudat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Termină, în tăcere, și puse scrisoarea pe masă, cu o mișcare asemănată aruncării. Luă apoi pe a treea, o desfăcu și exclamă cu nemulțumire.

— De la Angela!

— Dela soția fostului tău... Se opri însă, cu teama de-a nu-i aminti lucruri... trecute. Totuș... dela soția lui? Ciudat lucru.

Ametista privi la Jacquelina, îi văzu nedumerirea și-i povesti cele întâmplate cu Jules în lipsa ei și după venirea ei, întrevederea cu Angela.

— Ah!.. făcu, înduioșată, Jacquelina. Ce inimă! Ce caracter!

— Vrei să asculți?

— O! da... Simt că mi-e dragă ca o soră.

Ametista îi strânse mâna și i-o reținu, citind:

Camargues, 12 Februarie

«Bună și dragă amică,

«Trebue să'ți scriu, ca să mai respir, în aerul dulcei noastre prietenii; ca să'mi spun grija și temerile și să'mi pară că cu viu graiu ți le spun și că'ți ascult vorba ce știe nespus de bine să mângâe și să întăriască.»

— Așa este... Cum te iubesc cei buni, scumpă Ametisto!

— «Soacra mea» ființa ce o socotesc mamă și care are drept la iubirea mea, e greu bolnavă, iar amicul nostru doctorul Bonnat nu mi-a ascuns că pierderea fiului ei a lovit-o prea adânc încât să poată rezistă. Iți închipui tu acum, scumpă soră, în ce stare sufletească mă aflu. Am telegrafiat lui Robert să vie negreșit: ce m'aș face singură, în mijlocul unor rude pe cari le cunosc prea puțin și dela cari mă pot aștepta numai la cuvinte banale de compătimire!. Cel puțin dacă ai puteà să fii tu lângă mine! Și tu te vei întoarce, cine știe, prea târziu poate! Dacă nenorocirea se va întâmplà, altceva nu'mi va rămâneà decât să plec în țara noastră și să'mi cresc copilul... ca român: va fi unica'mi mulțămire. Pentru mine nu mai poate fi alt viitor decât viitorul scumpului meu Gaston. De va fi să nu te pot vedeà, să nu mai fiu în Franța, la întoarcerea ta, — îți zic de pe acum «rămas bun». O! ce bine ai face să te întorci și tu în frumoasa noastră țară, cu laurii culeși până în prezent și să'ți urmezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cariera pe scena teatrului nostru care va fi mândră s'o însoreşti cu strălucirea talentului tău! Răspunde'mi, te rog, scumpă Ametisto, şi crede pentru totdeauna în iubirea mea de soră. Te sărut dulce,

«a ta: Angela»

Ametista stătu câteva momente pe gânduri, cu scrisoarea în mână, în timp ce printre gene îi sclipiau lacrimi.

— In ţară... pe scena românească... murmură ea. Cine ştie. Poate că ar fi timpul de-acuma.

— Ametisto... Cum? m'ai lăsă pe mine?

Ea o privi melancolic.

— Crezi oare să putem fi totdeauna împreună, copilă? Şi oftă.

— Vai, ce vorbe triste!... Dar ce ne-ar împiedica?

— Ştiu eu? Destinul.

— Destinul să nu fie oare voinţa omului?

Ametista zâmbi trist, se ridică, strânse scrisorile şi le puse în săculeţul cu obiectele scumpe.

In Maiu trupa împresariului Cormon se întorceă peste aşteptările ei de mulţumită, în mare parte visând de pe acum la alt «turneu» în lumea nouă, în lumea entusiastă şi generoasă. Ametista aduceă cu sine peste o sută cincizeci mii de lei, bani, şi giuvaeruri destule: strânsese o frumoasă colecţiune până acum, din cele două «turneuri».

La Hâvre, pe cheu o întâmpină prinţul Yermolov şi-i oferi un mare mănunchiu de flori.

— Cum vedeţi... v'am aşteptat, îi zise, zâmbind, după ce-i ură bună venire.

— Vă mulţumesc, domnule principe, îi răspunse ea cu politeţe şi-i prezintă pe domnişoara Sorrel.

Rusul o privi, surprins de drăgălăşia fetei şi i se înclină adânc. Inima lui însă, — aceasta se vedeă îndestul, — eră plină numai de Ametista.

Până la Paris, nu închiseră de fel ochii şi o duseră într'o vorbă, foarte cu haz, aproape într'o prietenie frăţească.

Dintr'o neînţeleasă pornire Ametista se întrecu în veselie şi spirit cu Jacquelina, ceea ce cuceri şi mai mult pe Yermolov. Innalt de statură şi bine clădit fără să fie lipsit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mlădiere şi de dinstincţiune, bălan cu ochi albaştri, tot atât de vioi ca ai Jacquelinei; ceeace nu aveà în frumos i se împliniă prin buna creştere şi prin ştiinţa de-a'şi cumpăni vorba şi atitudinile.

Tânăr încă, — tot să fi avut douăzeci şi cinci de ani, — se cunoşteà că e autoritar, hotărât fără şovăire, deprins a fi ascultat şi a cârmui. Ştià totdeauna ce voià iar pentru împlinirea voinţii nu se dà dela nimic înlături, procedând metodic însă, cu tact, ori cât ar fi fost de pasionat şi de nerăbdător.

Credinţa lui nestrămutată erà că trebuià să biruiască orice împotrivire. Îi plăcea să trăiască bine şi să'şi cheltuiască cu generozitate fără tocmeală imensa avere. Afemeierea lui nu erà însă patimă oarbă, descumpănire a puterii fizice şi sufleteşti. Acum că'şi dà seama că iubià pe frumoasa artistă, nu însemnà că şi-ar fi jertfit prejudecăţile şi situaţiunea socială. Nu. Îşi ziceà numai că legătura va ţine mai mult şi că va fi una din cele mai plăcute ce avusese şi pe care o dorià cu mai multă pornire decât pe cele de până acum.

Nelipsindu-i vanitatea, el voià ca în Petersburg să trăiască cu artista, acolo unde toţi suspinătorii ei rămăseseră desconcertaţi; acolo unde el se va arătà fericitul care ştie să se facă iubit. Chiar în dup'ameaza sosirii lor în Paris, Yermolov se prezintă Ametistei şi cerù cu stăruinţă s'o vadă.

Ametista nu'l primi însă: erà obosită; erà cuprinsă şi de o vagă nelinişte: tânărul acesta îi impuneà; simţià apoi că nu va puteà scăpà de hotărârea lui. Rusul se întoarse fără supărare: va fi mâine.

Patru zile veni însă fără să fie primit; în a cincea izbuti.

Ametista erà îmbrăcată, gata să iasă la pădurea Buloniei.

— Nu vă reţin mult, domnişoară, îi zise el foarte cuviincios.

— Vă rog; poftiţi de şedeţi.

— Vă mulţumesc.

Îşi scoase mânuşile încet, în timp ce'şi pregătià desigur cuvintele şi apoi, privind-o drept, nu fără drăgălăşie, începu:

— Îmi permiteţi să vă întreb, domnişoară Sătesco, dacă vă mai gândiţi la promisiunea ce mi-aţi dat-o la Petersburg?

— Ţineţi să aveţi răspunsul într'un timp când un «turneu» nu ar aveà poate sorţi de izbândă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Daţi-mi voe să vă încredinţez că la teatrul «Michel» joacă în permanenţă o trupă franceză, aşa că nu aveţi nevoe de o trupă a dumneavoastră.

— Da? va să zică aş puteà veni singură?

— Negreşit, domnişoară, şi în cele mai bune condiţiuni. Vă amintiţi primirea ce în deosebi v'a făcut-o dumneavoastră Petersburgul; cum v'aţi puteà îndoi că, îndată chiar dacă aţi plecà acolo, nu aţi aveà succes?

— Credeam că erà trebuinţă de trupă şi că nu se jucà în timpul verii. Cât am stat în Petersburg nu m'am informat de lucrul acesta.

Se făcu puţină tăcere. Ametista îşi dădeà seama de adevăratul înţeles al stăruinţii tânărului şi, fără voea ei se simţià dominată de o voinţă mai presus par'că de voinţa ei.

— Numai dacă vă simţiţi prea obosită din «turneul» din care abià v'aţi întors, eu pot aşteptà, domnişoară.

— O! dar nu ar fi nevoe, domnule Yermolov să aşteptaţi. E destul să vă promit că voiu veni.

— A! îmi promiteţi mai cu hotărâre... exclamă el cu pornire.

Ametista se înroşi; răspunse însă cu linişte voità.:

— Nu credeţi ca mai întâi să'mi vie o propunere din partea Direcţiunei teatrului?

A! da, bine ziceţi, domnişoară... şi să mă iertaţi că nu m'am gândit. Ce voiţi, n'am calităţile unui impresariu... adăose, zâmbind. Veţi aveà propunerea cât mai curând.

— S'ar pareà că Petersburgul se grăbeşte foarte mult să mă revadă... îi zise cu uşoară ironie.

— O! da, domnişoară... şi o privi adânc, înroşindu-se: O clipire voità îi făceà mai ascunsă văpaia ochilor.

Erà o luptă în sufletul Ametistei, între înrâurirea ce-i încălzià fiinţa şi simţimântul firesc al ruşinei. Yermolov se ridică şi i se închină:

— Îmi daţi voe să vă mai vizitez, chiar înainte de-a vă aduce propunerea direcţiunii teatrului?

— Primesc foarte puţin domnule Yermolov şi vă rog să nu luaţi în nume de rău sincera mea mărturisire.

— Atunci... în ziua când voiu aveà propunerea?

Ametista i se închină zâmbind uşor, şi-i întinse mâna. O simţi pe-a lui, fierbinte; îl simţi înfiorându-se şi, ca un curent

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără piedică în cale-i, acea înfiorare trecu în fiinţa ei şi-i aprinse obrajii.

Indemânatecul cunoscător avu sensaţiunea cea mai dulce: frumoasa artistă îl plăceà şi rămânea cestiune de puţin timp împlinirea dorinţelor lui.

— La revedere domnişoară, îi rosti emoţionat şi-i sărută mâna.

— La revedere domnule Yermolov.

După plecarea lui, Ametista se lăsă în jilţul ei obişnuit.

— Ciudat... Ciudat... murmură ea. Acum nu mai e iubirea, şi totuşi...

V

E în iarna anului 1890. In una din cele mai frumoase case de pe «Perspectiva Newsky» e recepţiune: sănii bogate cu cai de rasă rusească, ai cărora vizitii abià se văd din blănuri şi carete mari puse pe tălpi de sanie vin rând pe rând, trag la marea scară şi apoi ocolesc casa şi ies spre a se rândui de-a lungul trotuarului larg.

Casa e numai lumină şi plină de frumuseţe ca ornamente şi ca mobilier bogat. Prin marile ferestre, prin scumpe perdele fine, lumina pătrunde şi se aşterne în patru-latere lungi pe neaua încremenită de ger siberian şi lustruită de multă circulaţiune a săniilor

O foarte frumoasă femee de statură înaltă, admirabil gătită şi moderat decoltată, purtând puţine giuvaeruri dar de foarte mare preţ, care-i măresc strălucirea cu focurile briliantelor lor, întâmpină pe oaspeţi, zâmbitoare, prietenoasă, cu deosebită pricepere de-a primi. Este foarte graţioasă în mişcări, de-un firesc care desăvârşeşte şi care farmecă pe musafiri.

Distinsă frumuseţe oacheşă, statuară înfăţişare ca forme!..

Ar părea curios numai lucrul că nici o femee nu se vede printre numeroşii musafiri: bărbaţi şi numai bărbaţi, de la tinerii cărora abià le mijeşte mustaţa până la bărbi albe şi capete pleşuve; varietate de figuri prea deosebite, spre a părea ale aceleiaşi rase, lăsând de-oparte staturile deosebite care n'ar arătà numai decât aceasta.

Rusul e deobşte bălan, mai deschis sau ceva mai închis,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

roşu la faţă, sângeros, mai totdeauna gras chiar când etatea nu l'a îngreuiat. Rusianul, fiu al întinderilor Rusiei-de-Mijloc e mai scund dar voinic şi mai mult bălan închis. Circazianul cu figură bărbătească plină de energie, mai totdeauna frumos şi nu lipsit de oarecare distincţiune şi sinceritate. Cazacul, oricât de civilizat, are urme de sălbătăcie pe chipul lui bălan şi ceva războinic în înfăţişarea lui. Polonezul, nalt, subţiratec, bălan sau ocheşel, chip plăcut dar lipsit de sinceritate, mândru şi lesne a fi aţâţat. Germanul, oricât de rusificat, îşi păstrează fizionomia rasei, supt a cărui înfăţişare cinstită şi liniştită, cu râsul bunătăţii pe buze, se ascunde egoismul brutalităţii teutone. Tătarul, cu ochi mici, cârpiţi par'că, plini de foc şi iute în mişcări şi la fire, şi varianta lui Calmucul, cu nasul puţin pleoştit, dar cu figuri foarte inteligente şi cu vorbă de spirit când sunt culţi.

Alte nuanţe de chipuri, se pierd în numărul celorlalţi.

Situaţiunea în Societatea rusească a Petersburgului şi a provinciilor, a acestor oameni, de frunte, prin naştere şi prin avere: aci sunt prinţi de sânge, nobili, cu diferite ranguri din armată, din administraţiune, înalţi funcţionari şi demnitari, proprietari şi oameni politici, cu toate că politica e numai una şi aceeaş: Ţarul, Autocraţia!

In casa marei artiste Ametista «Sateska», — cum îi zic mai uşor Ruşii, — nu se vorbeşte încă politică. Aci se petrece cu danţ şi cu muzică, se ascultă declamaţiuni şi bucăţi de concert; e prilej mai ales de ospătare îmbielşugată, în valuri de vinuri scumpe şi de şampanie, — şi aceasta, odată pe lună, în cele aproape opt luni de iarnă.

Miercurea şi Vinerea artista nu joacă niciodată: în aceste seri se strâng numai puţini intimi şi aceştia cu amantele lor.

De două ori pe iarnă artista dă câte un bal mascat, şi se zice că între femeile «demi-Mondului» se strecoară în strict incognito şi femei din lumea mare, invitate şi ştiute numai de Yermolov.

Arsenie Alexandrovici Yermolov e foarte fericit de doi ani de zile, invidiat de-o lume întreagă de amici; şi de doi ani e dat cu totul iubirii lui pasionate pentru Ametista, pe care o înconjoară cu lux princiar, ca pe cel mai frumos obiect de artă.

Şi aci, ca în Paris, cuminţia ei, îi dă acel farmec de ones-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

titate şi de demnitate, care i-au făcut o reputaţiune anume. Astfel, amicii numeroşi, cu mult mai numeroşi ca în trecut, ce şi-a făcut Yermolov, o respectă, cu toate că destui sunt înnamoraţi şi ar cădea la picioarele ei, la cel mai mic semn de şovăire. Aceasta însă nu va veni, — îşi zic şi o cred aproape cu toţi

In casa marei artiste mai este o atracţiune, dar pe aceasta n'o pot vedeà decât puţinii intimi. La balurile mascate e de nerecunoscut şi toate încercările de-a o descoperi au rămas deşarte: e drăgălaşa ingenuă Jacquelina Sorrel, venită odată în Petersburg cu Ametista.

La petrecerile intime, deşi se află femei cu situaţiune cu mult mai precară decât a Ametistei, Jacquelina se arată şi petrece şi distrează cu veselia ei: însă aceste petreceri sunt pline de cuviinţă. Prin nimic nu se deosebesc de altele la fel, în lumea mare, ba încă equivocităţile sunt serios îndepărtate, ceea ce adeseori nu e tocmai cazul în lumea mare. Voinţa Ametistei a fost înţeleasă, respectată şi nu numai pentru Jacquelina dar şi pentru ea.

Orice părere ar fi avut bărbaţii de dânsa, nu-i plăceà desfrânarea nici ca vorbă.

Celorlalte femei le convenià această cuviinţă. Deprinse, acasă la ele şi în altă parte, cu o libertate foarte potrivită mediului lor, aci dobândiau par'că din onestitatea şi din cuviinţa Ametistei. In momentele intrării noastre în saloanele pline de bărbaţi, este o pauză între un număr de concert şi danţul ce-i va urma. Ametista stă de vorbă cu un tânăr puţin oacheş, ai căruia ochi par catifelaţi şi de o dulce expresiune de sfioşie şi de bunătate. E de statură mijlocie, foarte distins ca figură şi ca atitudine, însă nu frumos. Numai cunoscându-i însuşirile sufleteşti îţi puteà deveni simpatic. Erà pornit spre veselie şi spre vioiuciunea tinereţii lui sănătoase, dar crescut prea retras şi numai între femei, părea stânjinit, în lume şi în sgomot. Aşa numai când se simţià bine între cei ce'l înconjurau se făceà voios, totuş fără să se depărteze, ca dintr'un fel de teamă instinctivă, de a doua lui fire suprapusă celei ce erà de fond.

— Principe, ceea ce'mi cereţi e cu neputinţă, îi ziceà Ametista cu părere de rău. Jacquelina nu se poate arătà în asemenea adunare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar dacă sunt eu aci... îi şopti cu glas tremurător.

Ametista zâmbi. I se făcea în fine cunoscut simţimântul acestui tânăr bun dar prea sfios.

— Principe, spuneţi drept: o iubiţi pe domnişoara Sorrel?

Un val de sânge îi îmbujoră chipul până în albul ochilor şi ochii i se înfipseră în jos.

— Iertaţi-mi indiscreţiunea, principe. V'am supărat? îi zise cu blândeţe.

El cuteză s'o privească şi aşa-i eră privirea de elocventă, că nu mai eră chip de altă întrerupere.

— Se vede dar că... o iubesc?

— Fiţi liniştit: numai eu am văzut, principe.

El îi zâmbi dulce, duios.

— Domnişoara Sorrel însă... murmură...

— O! nu ştiu ce să zic. Nu mi-a spus nimic.

Chipul tânărului se întunecă.

— Daţi-mi voe, Principe să vă asigur de un lucru: Jacqueline n'a iubit încă pe nimeni şi e din acele firi ce va iubi pentru totdeauna când va iubi. E foarte bogată şi numai dragostea de artă a făcut-o să intre în teatru. De altfel e curăţia şi cinstea întrupate în cea mai drăgălaşă făptură femeiască.

— Oh! da, aşa este... suspină tânărul, înroşindu-se, — apoi rămase pe gânduri.

Dându-se semnalul unui valţ, un colonel din garda imperială veni şi o invită pe Ametista. Ea îl salută pe Principe şi se depărta cu cavalerul ei.

Sergiu Serghievici Bolgotof, polonez de origină, rus prin mama lui şi prin tatăl ei care ţinuse o poloneză, avea în vieaţă pe mumă-sa şi pe bunică-sa, şi între ele crescuse, orfan de tată.

Între două curente, cel de origină reprezintat prin bunica şi cel rusesc reprezintat cu tărie prin mumă-sa, se făcuse mare, nehotărât între care să aleagă.

Răsunet aveau în inima lui suferinţile şi revendicările Polonilor subjugaţi dar nu înnăbuşiţi; îl interesau însă şi suferinţile poporului Rus, la a căruia libertate visă împreună cu înaintaţii diferitelor pături sociale ruseşti. Averea, naşterea, numele lui nu-i orbiseră inima: mama lui nu eră din nobilimea mare şi aveă spirit revoluţionar.

La etatea de 25 de ani câţi avea acum, terminase studiile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și intrase în lume, sfios, rezervat în ce privià politica și lupta de clase. Avea însă pentru un viitor apropiat hotărârea de-a se declară pentru drepturile poporului. Când? Nu statornicià.

Deocamdată jertfià avântului inimii și dragostea lui pentru Jacquelina erà impetuoasă. Se temeà de mumă-sa... aristocrată mândră de nemlădiat. De șapte luni de zile oftà și se dà în vânt după franceza drăgălașă; nu mai lipsià din casa amicului ei Yermolov, — dar nu cutezà să se deà pe față.

In această seară făcuse o mare silință asupra-i spre a pretinde ceva... și acest ceva îl trădase. Cu atât mai bine: erà primul pas. Va spune însă ceva domnișoara Sateska iubitei lui?

A doua zi dup'amiază Jacquelina se înfățișă cam necăjită Ametistei.

— Ce ai, drăguță? o întrebă ea surprinsă.

— Ce să am? O scrisoare foarte imperioasă, neobișnuită, din partea mamei și a tatălui meu vitreg: să mă întorc la Paris ori vin ei să mă ia... și eată necazul meu.

— Să vorbim drept, Jacquelino, de ce nu te-ai întoarce? Doi ani departe de dânșii.

— Vezi că... nu se poate... răspunse copila, cam încurcată.

— De ce, Jacquelino? și o privi cu curiozitate.

— Să'ți spun, Ametisto. S'a întâmplat minunea: iubesc. Și se făcu foc de roșie, dar privi pe amica ei, zâmbind.

— Ah! ce spui? De când? pe cine?

— De patru, de cinci luni... să-i zicem și... pe Bolgotof.

— Draga mea copilă.

Ea privi întrebător la Ametista.

— Nu înțeleg tonul exclamațiunii tale.

— E acesta: iubești, e firesc; ești iubită.

— Cum? de unde-o știi? Bolgotof e foarte sfios... e... nuștiu cum să zic.

— O știu de-aseară.

Și-i spuse ce vorbise cu tânărul.

Jacquelina, zâmbitoare, înduioșată, ascultă.

— Vezi tu vre-o greutate înaintea iubirii noastre? Trebue să știi că eu m'am gândit mult.

— Și nu mi-ai spus.

— Ți-am spus azi, când erà și timpul. Sunt hotărită să las teatrul de va fi să-l iau: iubesc cu seriozitate... și nu pot șovăi între ce știu că se poate și ce știu că nu se mai cuvine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

— Foarte cuminte, şi te aprob. Eşti mai energică decât el: vorbeşte-i tu.

— M'am gândit şi eu. Totuş, ia să chibzuim. Dacă părinţii lui nu vor voi o artistă? Nu-i aşa?

— Depinde de tăria voinţii lui de trăinicia iubirii lui.

— Cred dar că ai puteà să-i vorbeşti tu şi să-l sfătuieşti să dobândiască învoirea părinţilor. De nu se va puteà, — nu voiesc să ştie că-l iubesc şi voiu pleca la Paris... c'o deziluziune.

In palatul Bolgotof ce se oglindeşte în apele Nevei, ars în timpul lui Alexandru al II-lea şi refăcut tocmai supt urmaşul acestuia, cu puţin timp înainte de tragicul lui sfârşit, — nici nu credem să se fi întâmplat vre-odată ceartă mai violentă, ca acum, între două femei destul de sus puse.

Maria Poniatowscky aproape septuagenară, naltă, uscăţivă, oacheşă, chip aspru şi mândru în podoaba părului cu totul alb, frunte lată plină acum de încreţituri, ochi căprii prin cari rar au trecut undele duioşiei, — stă dreaptă şi aruncă fulgere din privirile aprinse.

Xenia Petroiewna, de statură mijlocie, bălaie, grăsulie ca o dropie, încă frumoasă la cei patruzeci şi şapte de ani ai săi, chip alb şi trandafiriu lipsit de mândrie, într'un privaz de păr de-un auriu bronzat, frunte îngustă dar senină, ochi albaştri blânzi, cari şi la mânie tot par'că mai zâmbiau, — primeşte furtuna fără aprindere şi caută s'o domoliască prin cuvinte pline de judecată.

— Nici nu voiu s'aud, o mai spun odată, Xenio, strigă bătrâna cu glas ca de blestem.

— Dar pentru bunul Dumnezeu, mamă, nu înţelegi că Sergiu are dreptul de-a trăi şi de-a înţelege fericirea după inima lui?

— Şi dacă inima l'ar duce la necinstea numelui nepătat ce i-a lăsat tată-su?

— Crezi dumneata, mamă, că după creşterea ce i-am dat ar puteà să ajungă la înjosire? O! nu. Ca mamă refuz să primesc asemenea idee.

Ah! că nu mai trăieşte bietul meu fiu... El ar vorbi altfel.

— Dacă Andrei Andriewici ar trăi, ar judeca întocmai ca mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ar fi un nătărău.

— Mulțumesc, mamă...

Bătrâna se lăsă pe un scaun ostenită de mânia ei.

— Dragă mamă, dece nu te gândești că Sergiu al nostru pe care l'am crescut cu dragoste, la care ne uităm ca la lumina ochilor, ar putea să moară... de durere.

— Să moară zici?

Și bătrâna se ridică, înnegrindu-se la chip, sguduită ca de un cutremur: Sergiu, singurul copil al fiului ei, cel din urmă vlăstar al unei familii de viță veche, — să moară?

Da, era cu putință, după cât îl văzuse de îndrăgostit și de nenorocit față cu împotrivirea ei.

Și rămase ca de piatră.

Xenia se apropriă de dânsa.

— De ce să condamnăm fără să căutăm a ne informă noi înșine? Nu-i așa mamă? Ia să întrebăm pe Arsenie Alexandrovici, care ne este ca un fiu, ia să cercetăm pe Directorul Teatrului care știe multe și nu ne poate minți. Și apoi să zicem cuvântul din urmă.

Bătrâna par'că se deșteptă dintr'un vis, îngână, privind țintă într'un punct.

— Da, să chemăm pe Arsenie Alexandrovici.

Xenia sună și dădu poruncă unui băețandru îmbrăcat bine cu port național, cu părul mare lins și tăiat la ceafă drept, deștept și plăcut la chip.

— Onisifor, du-te și caută pe Arsenie Alexandrovici și să mi-l aduci îndată. Să iei «troika» nouă cu un cal.

— Indată, stăpână.

Și, plecându-se adânc, feciorul ieși.

— Incă odată, Xenia Petroiewna, zise bătrâna cu ton solemn, dacă fata nu e cinstită, prefer să...

— O! te rog, mamă, nu blestema. Așteaptă... o întrerupse Xenia împreunând mâini rugătoare.

Ametista se gândise să împărtășiască lui Arsenie taina amicului lui și să-i deă lui sarcina de-a-i vorbi. Și Arsenie surprins întâi, dar apoi înduioșat, cu opinia lui bună despre domnișoara Sorrel, chemase pe Sergiu și-i spusese:

— Ca bun prieten al tău, Serghie Serghiewici îți încuviințez iubirea și cred că domnișoara Sorrel nu te-ar refuza.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadinsivania.ro/mdrr1901-1932

Du-te mai întâi şi cere însă învoirea mamei şi bunicii tale: aci e totul. Vei dobândi-o? Ametista va fi bine înnarmată cu învoirea lor şi sper să o hotărască pe drăgălaşa fată care e de bună familie... şi onestă.

Sergiu sărise de gâtul amicului lui şi plecase nebun de bucurie şi de speranţă, mai să alunece şi să cadă dincolo de pragul uşii. Acum tânărul erà în camera lui şi aşteptà, într'o stare sufletească de nedescris, hotărîrea mamelor lui pe care le lăsase în încordată ceartă şi al cărora glas ridicat ajungeà până la el, nelămurit, dar umplându-l de nelinişte adâncă.

Auzi sunetul clopoţelului, urmări intrarea şi apoi ieşirea lui Onisifor şi când paşii lui răsunară grăbiţi pe dinnaintea camerei, deschise uşa.

— Ce e Onisifor? îl întrebă cu glas înnăbuşit.

— Barine, mă duc după Arsenie Alexandrovici.

— Aşa! Du-te repede.

Şi închise uşa tremurând de emoţiune; dacă'l chemau pe Arsenie, erà semn bun.

In adevăr Arsenie Alexandrovici sosi după o oră care-i părù lungă lui Sergiu. El nu-l întâmpinà şi rămase în aşteptare şi mai chinuitoare.

— Arsenie Alexandrovici, începu bătrâna după închinăciunile obişnuite, mare turburare ne vine din senin şi cu greu sufletul nostru îi vede alinarea.

— Mario Paniatowschy, răspunse tânărul, turburări de felul acesteea, pot fi supărătoare dar nu în stare să facă victime.

— Eşti dumneata sigur, Arsenie Alexandrovici? întrebă bătrâna, mai înmuiată par'că faţă cu liniştita înfăţişare a tânărului.

— Sunt şi vă voiu dovedi-o întrucât ştiu de ce e vorba. Serghie Serghievici iubeşte şi fata pe care o iubeşte e vrednică de iubirea lui, de-a intrà în familia dumneavoastră. Că a intrat în teatru, e numai o aparenţă de vinovăţie. Mediul n'a înrâurit-o de fel, şi v'ar puteà afirmà acest lucru suspinători din cei mai îndrăsneţi. Familia domnişoarei Sorrel e în legătură cu lumea cea mai bună din Paris, e multmilionară şi a dat o bună creştere fetei. I-au învoit să fie artistă, fiindcă au văzut-o cu talent şi e mândră de cinstea şi de buna ei reputaţiune. Am fost la Paris şi vorbesc în cunoştinţă de cauză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Arsenie Alexandrovici, dacă este așa, și încă tot aș mai avea ce zice: să ne închipuim că am primi-o de fiică. Dar în teatru cu nici un preț n'am primi să rămână.

— Și domnișoara Sorrel nu voiește să mai rămână în teatru, fiindcă iubește pe Serghie și fiindcă își dă seama bine de situațiunea ei în familia dumneavoastră. Jertfește o dragoste unei dragoste mai mari; lasă talentul pentru fericirea ei și a lui Serghie.

— Atunci... murmură bătrâna.

— O! rostește, mamă, cuvântul care să ne bucure pe toți se rugă Xenia.

— Pe onoarea și pe conștiința mea, Mario Poniatowschy, nu vei greși... zise Arsenie solemn.

— Atunci... repetă bătrâna încă mai luptând cu prejudecățile ei, — atunci... să scrie fata părinților ei să vie... la Petersburg.

Arsenie se înclină și își ceru voe să treacă la Serghie.

După ieșirea lui, Xenia se aruncă de gâtul bătrânei și o sărută cu pornire duioasă.

In acea seară Jacquelina telegrafia părinților ei la Paris, ca răspuns la scrisoarea lor:

«*Veniți urgent Petersburg.*»

«Plecăm azi», — primi răspuns telegrafic, a treia zi.

La gară, după trei zile, îi primiau amândoi tinerii, Jacquelina și Ametista, care le prezintă pe Principele Bolgotof, fără să le dea vre-o lămurire. Doamna Andral însă dintr'o aruncătură de ochi la Jacquelina și la principele, par'că întrezări «*ceva*» și se simți neliniștită de asemenea gânduri.

Porniră în sănii: părinții cu fiica lor, Ametista cu Arsenie și Serghie singur, — acesta într'o emoțiune adâncă.

Jacquelina locuia la amica ei. In vederea sosirii părinților săi, Arsenie oprise un apartament la marele hotel «*Alexandru Pavlovici*» și Jacquelina își dusese lucrurile aci cu o zi înainte.

Cu toții dar se urcară în apartamentul în întregime luminat, unde era orânduită și cina... spre mirarea și nedumerirea soților Andral. Jacquelina își conduse părinții într'un salon alăturat camerei ce avea să le fie de culcare, iar ceilalți rămaseră într'un salon-birou vecin cu sala de mâncare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Muma își îmbrățișă și își sărută fiica, apoi privind-o lung îi zise:

— Așa dar... vii la Paris cu noi?

— Nu se știe, dragă mamă... răspunse, cu înfățișare de taină.

— Cum se poate? exclamă Amedeu Andral.

— Mă rog, poți să'mi lămurești ce rol are domnul Bolgotof acesta? îi zise muma, serios întrebătoare.

— Aci e aci... mamă, răspunse fata înroșindu-se.

— Ah... Nu cumva...

— Nu, nu e «cumva»... mamă... răspunse Jacquelina, zâmbind. E ceva mai mult: domnul principe Serghie Serghievici Bolgotof va aveà onoarea să vă ceară mâna... pe care eu sunt dispusă să i-o dau...

Înfățișarea de curățiе a Jaquelinei asigură pe doamna Andral iar putința unei asemenea alianțe îi desmierdă plăcut mândria de burgheză și iubirea de mamă.

— Și acum, vă las să vă faceți «toaleta» și să veniți cu solemnitatea cuvenită... în salonul în care sunteți așteptați.

Jacquelina trecu repede, ascunzându-și emoțiunea în obișnuita veselie, unde cei trei și mai ales Sergiu, așteptau cu nerăbdare... «evenimentul». Sergiu înaintă numaidecât spre ea, plin de neliniște, căutându-i în ochi.

— Închipuește-ți domnule Bolgotof că părinții mei... Se opri o clipă și termină: nu'mi dau voe să te iubesc și începu a râde.

Eră o glumă; totuș Sergiu se îngălbeni, de unde fusese roșu ca macul, cu o clipă mai nainte.

— O! domnișoară... murmură...

Arsenie izbucni în râs sgomotos.

— Ce sunt înnamoraților âștia! Tremură și la un freamăt de frunze.

— Nu pot să spun mai mult, principe... și trecu lângă Ametista strângându-i o mână cu înțeles tainic, zâmbitoare.

Jumătate de oră până la intrarea însemnaților oaspeți, trecu greu pentru Sergiu, căruia amicul lui îi aruncă mereu săgeți ușoare de ironie. Intrară în fine. Tuspatru se ridicară, — iar Arsenie înaintă, solemn.

— Doamnă și domnule Andral, am avut onoare, rosti, să vă cunosc la Paris și să fiu încântat de amiciția ce ați bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voit a'mi arătă, fără să mă gândesc că voiu avea marea plăcere de-a vă servi cândva. Ocaziunea se prezintă. Permiteți-mi să vă spun că eu am contribuit iar că dumneavoastră veniți să faceți doi fericiți. Domnul principe Bolgotof amicul meu aspiră la onoarea de-a fi ginerele dumneavoastră, iar mama sa vă va face mâine cererea. Eată rostul aflării noastre aci.

Emoționată, doamna Andral răspunse:

— Jacquelina a atins cestiunea aceasta, în treacăt, dumneavoastră o precizați; nouă ne rămâne să facem cunoștința doamnei principese și să ne înțelegem.

Sergiu veni repede și-i sărută mâna.

— O! ce fericit mă faceți, doamnă.

Jacquelina asculta și privia, zâmbitoare, abia dominându-și bătăile puternice ale inimii.

De-aci Ametista povesti fazele «afacerii de inimă», — iar Jacquelina spuse cuvântul din urmă:

— Și... trăiască Rusia!

Finitul lui Aprilie, încă destul de friguros dar c'un minunat cer albastru, de câteva zile fără umbră de nor, lipsi teatrul «Mihail» de-o stea drăgălaș strălucitoare și dărui societății Ruseți o femee veselă și de spirit și o soție fericită unuia din cei mai de seamă membri ai ei.

Tinerii plecară în călătorie de nuntă, în clasica Italie, patria artelor și a lunilor de miere; doamna Andral cu soțul ei se întoarseră la Paris, veseli și fericiți spre a-i aștepta, de toamnă acolo; în palatul Bolgotof rămaseră fericite și împăcate, muma și bunica.

Numai Ametistei mulțumirea sufletului îi eră înnorată de melancolie

Săptămâni întregi, în orele-i de singurătate, simțiă lipsa veselei copile pentru care avea iubire aproape părintească; simți și lipsa unei vieți cu adevărat fericite, pentru ea, iar regretul față cu trecutul și cu situațiunea din prezent, îi aduse amărăciune. Pentru întâea oară *regretul!* Fără să invidieze pe Jacquelina, — nu eră în stare, — i se compară, în trecut, și își ziceă că meritase și ea fericirea. Ei, dar Jacquelina renunțase la teatru pentru iubirea ei. De altfel fusese la ea vocațiune ori numai moliipsire fiindcă ea se găsise în calea dulcei copile?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din aceste clipe de gânduri triste avea să rămână cu «regretul» şi cine ştie dacă nu avea să-i fie «regretul unei întregi vieţi»! Tot dela data aceasta Arsenie Alexandrovici Yermolov începu să se simtă obosit par'că în viaţa ce aducea.

Acea înfăţişare de dulce fericire a amicului lui, îi puse înainte ideea de viaţă casnică în condiţiuni normale şi până la dorul de-a'l imită nu mai puteà fi mult. De altfel şi părinţii lui cari îi învoiseră «capriciul» pentru artista franceză, ca o petrecere de tinereţe fără urmări, găs'seră prilejul a-i pune înainte căsătoria lui Sergiu ca un fapt cuminte, ca un rost înţelept şi firesc.

Totuş, nu se dădu încă biruit, mai ales că nu i se ivià o «Jacquelina» care să-i facă inima să vorbiască. Deosebià că erau două feluri de iubiri şi se întrebà dacă cea adevărată erà să-i fie şi lui parte... şi parcă invidià pe Sergiu. El nu cunoşteà iubirea serioasă şi par'că i se nălucià că nu erà în stare s'o simtă. Cine ştie! Poate că de s'ar ivi fiinţa anume,— cea preursită, — alte emoţiuni i se vor descoperi şi atunci...

Urmă, cu toate acestea, să fie aproape acelaş faţă cu Ametista. Atât numai că artista înţelegeà ivirea simptomelor şi prevedeà apropiatul sfârşit al legăturii fără de simţimânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA V-a

I

E în iarna anului 1899.

Douăzeci de ani de când a lăsat ţara românească, aceea ce încă eră o copilă şi vibra de însufleţirea unui ideal artistic!

Să fie oare ea, Ametista Sătescu, femeea aceasta oacheşă, cu figura suptă de adânci suferinţi, — şi nu fizice, căci statura îi era tot dreaptă, naltă, atât numai că nu mai avea rotunzimi naturale? Fruntea-i mare, acum când părul îi erà peptănat ca de casă, erà încreţită şi cu o brazdă adâncă între sprincene.

Se dusese splendida frumuseţe de odinioară şi rămăsese numai urme, cari pieriau pe scenă prin măestria «grimatului» şi mai dădeau o iluziune supt vălul ce rar nu-l mai puneà când ieşia de-acasă.

Ceea ce impresiona adânc la ea, erà o aşa de mare durere, o atât de răvăşitoare descurajare, că uimit te întrebai ce-a putut să o schimbe astfel, să o facă să sufere astfel, când numai viaţă desfrânată n'a dus, desigur, dela întoarcerea ei din Rusia în 1894.

Căci, până atunci a mai ţinut legătura ei cu Yermolov, care, hotărât în fiecare zi să o lase a doua-zi, amânase mereu: deprinderea îi răpise din energie, iar gândul de fiecare zi de-a se despărţi de frumoasa artistă, îi făcea să pâlpâe cu vioiciune «oliul» lămpii amoroase.

A trebuit să se îmbolnăviască mumă-sa care să-i ceară, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte de-a închide ochii, să aibă bucuria de-a'l vedea la casa lui, — spre a se hotărâ, în 1894, după cinci ani de îndelungată dragoste!

Fără regret pentru ea şi fără nici o tristeţe pentru el, Ametista se întoarse c'un milion de ruble şi cu giuvaeruri de-o jumătate, peste cele ce avea din alte părţi.

Averea ei, după întoarcere, se ridica în totul la trei milioane de lei.

Nu-i venia nici ei să creadă.

După o lună de odihnă, se «angajă» la *Marele «Teatru»* şi îşi reîncepù viaţa de succese şi de linişte în apartamentul ei iubit, pe care nu'l lăsase în lipsa ei.

Margôt, simţindu-şi pungulita plină cu rotunda sumă de şasezeci de mii de lei, găsi un negustoraş de etatea ei şi se căsători cu el: fu întâia nemulţumire până la tristeţe, dar nu o putuse opri pe frumoasa fată de-a'şi face şi ea rândul în lume. Acum avea femee în casă o fostă «deschizătoare de loji» dela «Gymnase», care se săturase de meseria aceasta ostenitoare.

Când o regăsim, în starea ei mâhnitoare, Ametista locuia un mic apartament de o mie două sute lei pe an, în strada Mouffetard, la al treilea cat şi cel din urmă, simplu mobilat. Numai multele obiecte de preţ mijlociu, din alte timpuri, împliniau sărăcia apartamentului.

«Mama Christina» stă înaintea-i cu mâinile supt un şorţ numai curat nu, într'o atitudine de milă vecină cu ironia.

— Şi zici că nu mai avem un ban, mamă Christino?

— Nu, doamnă... Am luat azi pe datorie pâinea şi câte ceva dela băcan. Le-am spus că n'ai schimbat, şi firește că m'au crezut.

Ametista îşi plecă fruntea încărcată de nori.

— Voiu cere dela Teatru un «àcompt» mamă Christino.

— Bine, doamnă. Dar dece nu vă adresaţi chiriaşului casei?

— Sst! taci, pentru Dumnezeu.

Şi privi cu spaimă în juru-i.

— Lasă că «domnul» nu-i aci.

— Nu înţelegi că e singura rămăşiţă a averii mele, cu care mai plătesc din datoriile lui strigătoare?

— O! ştiu, buna mea doamnă, ştiu, răspunse bătrâna oftând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— De-ar afla... ar fi...

Nu putu sfârși căci i se înnecă glasul în gât iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce oră e, mamă Christino?

— Să mă uit, doamnă.

Și bătrâna ieși în sală unde se vedeà în jumătate-întunecimea încăperii un pendul.

— Sunt nouă, doamnă... Apoi se duse la treburile casei.

Ametista se ridică, făcu o mare silință asupră-i, spre a'și deprinde mușchii obrajilor cu zâmbetul și se așeză repede înaintea unei mesuțe. Cu mare îndemânare își făcu o pieptănătură care o mai întineria, și își «drese» figura cu atâta artă, că, după ce se ridică și se privi mai bine, în oglindă, rămase mulțumită. Se îmbrăcă c'un capot de casă foarte frumos și «elegant», căci «garderoba» încă-i mai erà bine îngrijită și se puse să aștepte în odaea de alături care închipuià un salonaș-birou.

Lumina soarelui de primăvară care intra plină de veselie pe fereastra deschisă, îi redădù puțină liniște. Luă «rolul» ce stà deschis pe o mesuță lângă un păhărel cu micșunele adus de mama Christina și se lăsă cititului spre a'și amăgi nerăbdarea așteptării.

Se auzi în fine, odată cu bătaia ceasornicului, un duruit de trăsură. Ea lăsă caetul și începu să asculte. Inima-i bătea foarte tare: o roșeață vie îi întrecu pe aceea pusă cu măestrie.

In curând se auziră pași urcând lunga scară, oprindu-se câte puțin și reîncepând, până ce auzi ușa salei deschizându-se cu sgomot, trântită de perete și apoi închisă dintr'o repezeală.

— Ah! Doamne, e iarăș necăjit, își zise și oftă. Apoi, luă repede caetul și se făcu adâncită în citit.

Ușa încăperii se deschise și se ivi în privazul ei un tânăr, să-i tot fi dat douăzeci și cinci de ani, îmbrăcat foarte pretențios cu haine de primăvară, cu o garoafă roșie la cheutoare. Erà nalt, subțiratec, mlădios, de-o distincțiune împrumutată pe care o pierdea în anume momente. Erà și frumos? Cine-ar puteà afirma? Unele chipuri nu sunt frumoase deși au regularitatea trăsurilor și oarecare finețe. Erà ocheșel, cu figura ovală, cu obrajii ca părliți de soare, însă foarte curați: la urechea stângă purta o steluță de aur. Mustățile îi erau frumos îngrijite și obraznic ridicate în sus,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

d'asupra unei guri îndestul de mică. Ceea ce impresiona însă eră ochii lui nu prea mari, dar plini de focul unui diamant negru şi dinţii mici şi de-o strălucitoare albeaţă sidefală.

Don Sancho de las Puntas y Murajo avea desigur pe dracul în el, căci femeile muriau după dânsul şi rămâneau cu plâns în ochi după ce nestatornicul flutur le zicea un rece «rămas bun». Cine-ar fi putut spune cine eră şi de unde eră? Unor astfel de oameni nu li se poate da de urmă şi numai Justiţia când îi prinde cu câte-o oca mică, li se poate urca până la obârşie şi a deslega enigma fiinţii lor.

In vara după ce se întorsese din Rusia, Ametista se retrăsese la Honfleur, pe coasta oceanului, spre a se odihni.

O dusese bine vr'o lună şi jumătate, în tovărăşia Anei, cu apucăturile căreea ce deprinsese: se făcea nevăzută două-trei-zile şi se ivia iarăş voioasă, uşoară, cu glume pe buze.

Intr'o zi pe când se făceà refluxul şi Ametista se întorceà acasă dela o localitate apropiată, un mare dogkart trecu plin cu bărbaţi tineri şi cu femei.

— Mio Dio! exclamă un glas de tenorino... şi tânărul făcu semn celui ce conducea să oprească.

Aproape să cadă când sări, înainte de oprirea deplină, tânărul, care se şi luă după Ametista şi o opri în drum:

— Doamnă... permiteţi-mi să vă prezint «omagiile mele»... Ah! ce frumuseţe orbitoare!

— Domnule, ceea ce faceţi, seamănă a fi impertinenţă.

— Dar nu este... zise, râzând, — şi frumoasa-i dentură albă contrastă cu pieliţa smolită a obrajilor. Mi-aş da viaţa pentru dumneavoastră, şi o privi atât de focos şi de adânc, în cât Ametista se înfioră şi se înroşi puternic.

— Unde vă pot vedeà la Paris? o întrebă apoi cu îndrăzneală.

— Nicăieri... şi-i întoarse spatele.

— Vă voiu găsi... nu vă temeţi, şi avu un zâs care sfredeli inima Ametistei.

Tânărul o urmări câteva clipe cu privirea şi se întoarse la dogkart, în aclamaţiunile cetei întregi. Aproape tot timpul cât mai stătu Ametista la Honfleur, imaginea îndrăzneţului nu-i mai pieria din ochi şi odată cu evocarea ei se simţià rău: eră ca o boală ce'şi are anume ore din zi şi pentru care voinţa nu poate fi calmant.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi răsuna la ureche glasul lui muzical, apoi hohotul de râs care o enerva, apoi privirea acelor ochi «infernali», cum îi numi ea, îi aprindea capul și închipuirea.

Prin Octobre mama Christina, de curând în serviciul ei, îi aduse o cartă de vizită: o coroană și supt ea numele: *Don Sacho de Las Puntas y Murajo*. O fierbințeală o cuprinse numai decât: era desigur... necunoscutul. Avu o scurtă luptă între voința de-a nu'l primi și un dor ciudat de-a'l primi... și aceasta birui.

— Poftește-l în salon... porunci cam răstit, Christinei.

Apoi trecu în odaea de gătit și se îngriji cât mai bine și mai frumos. In acest timp Don Sancho examină salonul, obiectele de artă.

— O! o!... pe-aci este și avere... murmură el zâmbind ciudat. Vom avea ce tocă.

Când o văzu intrând, dintr'o singură aruncătură de ochi înțelese că... se gătise pentru el, căci ghicise că era *el!*...

— Doamnă, vedeți că v'am găsit, îi zise, înclinându-i-se aproape respectuos și apoi o aținti cu privirea lui «particulară» al cărei efect îl cunoștea de câțiva ani, de când abia îi mijise mustața.

— Nu mi-am închipuit că puteați fi dumneavoastră, domnule, îi răspunse ea, silindu-se să pară rece, căci, vă spun drept, nu vă primiam.

— Cum, doamnă, să fi avut oare nenorocul de-a vă displăcea? Aș fi nemângâiat pentru toată viața.

Ea nu'l pofti să șadă.

— Domnule, nu înțeleg de fel rostul cuvintelor dumneavoastră... și...

— Și... doriți să plec, zise, luând înfățișare de tristețe. Fie... Nu'mi rămâne decât să las timpului să vă dovedească cât vă iubesc din momentul acelei întâlniri și de cât devotament sunt în stare. La revedere, doamnă, căci, oricum, nu poate fi decât «la revedere». Sunt sigur de aceasta ca de existența mea.

Ametista nu se putu opri să nu zâmbiască, mai ales că era supt ciudatul farmec al acestui bărbat, și acest zâmbet o pierdu. In loc să plece, urmă să vorbiască, ea se așeză și el, făcu la fel. Apoi începu a'și povesti viața. Era Spaniol, dar trăise de mic copil în Italia, la Neapoli, unde tatăl său

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era bancher. Dacă bătrânului îi plăcea să mănânce şi să strângă, lui îi plăcea pictura, muzica şi... sexul frumos. Totuş nu erà risipitor din cale afară, aşa că, bătrânul închizând ochii, îl lăsă stăpân pe cinci, şease milioane puse în valori şi în afaceri excelente. Venise în Franţa după ce petrecuse în patria spaniolă vr'o doi ani, şi cutreerase toate staţiunile de vară. In Franţa venia pentru întâia oară acum şi gândul lui dintâiu fu la dânsa.

Pe scurt, când plecă dela Ametista, aceasta iera cu totul ameţită, prinsă de inimă, biruită. Iubia, în fine, şi simţia că avea să iubiască pentru întâea oară cu patimă adâncă.

Don Sacho se opri în faţa Ametistei: ea nu ridică ochii.

— Mia chiarina... şopti el desmierdător şi puse un genuchiu jos, văd că eşti supărată, şi'ţi dau dreptate.

— Cât mă faci să sufer, Sancho, îi răspunse, punându-i o mână pe cap şi privindu-l cu dragostea aceea ce e tot sufletul femeei, gata să ierte şi chiar să uite.

— Mio Dio... ce om rău sunt... zise Sancho, petrecându-i un braţ pe după mijloc şi sărutând-o cu înfocare.

Asemenea sărutări o răvăşiau adânc, o pierdeau de fericirea de-a fi a lui.

— Dece n'ai mai venit de trei zile? Ştiu... locuinţa aceasta nu e frumoasă, nici la îndemână nu'ţi poate fi în ea, — dar când bărbatul iubeşte, Sancho.

Şi se sprijini pe umărul lui, înnecându-şi privirile pline de dorinţă în ochii lui.

— Per Bacho, chiarina, răspunse el, eu sunt cauza stării de azi. Aceste trei zile le-am petrecut la Bordeaux unde am încercat să încasez din creanţele tatălui meu. Ah! Sangue de la Madona! cum m'au escrocat toţi aceia cari erau creditorii tatei. Dat aci numai iubirii mele pentru tine, numai adoraţiunii mele, am lăsat deoparte afacerile şi... şi azi sunt fără avere. Trist lucru. Tu ai fost neîntrecut de bună, mi-ai dat toată averea, cu speranţa ce aveam de-a întoarce pasul soartei, de-a reînvia afacerile de bancă ţinute de Prospero, fratele meu. Ce să fac! Nenoroc! L'am târât şi pe el în sărăcie.

Şi păru a avea lacrimi în ochi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Oh! nu vorbi aşa, mai ales nu plânge, căci îmi sfâşii sufletul.

— O! chiarina, chiarina. Nu ştiu ce să fac. Aş da foc Parisului numai să'ţi pot întoarce banii.

— Nu mai vorbi, Sancho, am dat cu mulţumire. Dacă ai voi să primeşti postul de încredere ce'ţi dă notarul meu, repetă cu zâmbet trist. Notarul meu a fost... a fost...

— L'aş primi cu plăcere, Ametisto, însă din călătoria aceasta aduc ceva speranţe. Atât că va trebui să lipsesc mai des şi mai îndelungat.

Inima ei se strânse de-o cumplită durere. Plecă încet capul iar lacrimile începură a-i curge.

— Per la Madona, nu plânge... că mă disperi. Trebue să mă duc să arăt nişte hârtii notarului tău şi să'l rog să'mi împrumute 30.000 de lei; cu aceşti bani sunt sigur că voiu aduce în undă parte din afaceri. O! sunt pe deplin sigur.

— Voiu vorbi şi eu notarului.

— Eu nu cutez să te mai rog, să te mai «angajez».

Văzând că o prinsese cu vorba o ameţi cu drăgostirile lui, iar după amează o porni la notar; el aveà să treacă mai apoi, ca să încaseze. Ametista rugă pe notar să ia ipotecă asupra casei de pe Bulevardul Saint-Germain, şi să facă actele pentru 30.000 de lei. Notarul o privi cu milă, — se codi puţin, apoi îi zise de odată.

— Scumpă doamnă... permite-mi să'ţi vorbesc cu inimă deschisă, Afacerile de care pomeneşte mereu domnul Murajo nu există: m'am informat. Acest domn e un aventurier.

— Domnule, exclamă ea revoltată.

— V'o afirm pe onoare şi ştiţi că onoarea mea nu are nici o pată. Iar acum când şi ultima dumneavoastră avere o aruncaţi pradă acestui domn, ţin să vă deschid ochii.

Ametista se făcu aşa de galbenă şi fu atât de dureros lovită, că şovăi.

— Toţi banii ce i-aţi dat, doamnă, s'au dus pe joc de cărţi şi pe destrăbălări. Dacă nu v'am spus mai de mult, e că nu voiam să vă fac să suferiţi şi mai mult. Acum nu m'am mai putut răbda. Mai ţineţi să fac ipoteca?

— Nu, răspunse ea, încet, ca o suflare şi ieşi bătută de toţi Dumnezeii.

La asemenea nespus de dureroasă veste nu se aşteptase:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea crezuse în el orbește, căci îl iubia, ca o pierdută pentru ori ce alt simțimânt care nu era iubirea aceasta. Se întoarse acasă bolnavă, chinuită de gelozie, lovită nu fiindcă-i dăduse averea, cât fiindcă o înșelă cu alte femei. Se așeză în pat bântuită de friguri și când el se întoarse după două ore, foarte voios, gata să afle rezultatul și să se ducă să încaseze, — o găsi aiurând, cu obrajii aprinși, fără cunoștință.

Înțelese numai decât că notarul îi «făcuse farsa». Îi spusese ei cine era el și... Avu un râs batjocoritor și ieși voind să plece. Tocmai atunci veni un comisionar cu o scrisoare. O desfăcu el și o citi, scoțând o exclamație de mirare.

— Che bestia! murmură. Mai are ceva încă... O casă și ziceă... Ah! mia cara, ai încă prea mult. Vom vedea.

Scrisoarea era dela Ana. Îi scria că-i găsise chiriaș pe un bogătaș negustor în retragere ce voia să se așeze în Paris și-i cereă o oră ca să i-l aducă.

— «Mâine, la ora trei» răspunse el scurt și dădu comisionarului biletul.

Atunci schimbă atitudinea: trimise pe Christina după un medic și el se așeză la căpătâiul ei.

A doua-zi Ametista se făcu mai bine și când Christina îi spuse că domnul a petrecut noaptea lângă ea, plin de grijă, — sărmana pătimașă uită tot. Iar când Sancho veni cu flori și i le puse într'un vas pe masă, ea îi cuprinse capul în mâini.

— Am crezut că voiu muri, șopti printre lacrimi.

El se ridică repede, ca înnăbușit:

— Nu vorbi așa, Chiarina... că mă înnebunești.

Și, obrocita, nu-i impută nimic, nu-i spuse cauza răului ce-o apucase. De altfel și el se feri de-a o întreba. Mare-i fu mirarea când pe la ora trei i se vesti Ana și un domn.

Sancho nu se depărtă, ci numai se prefăcu a nu da luare aminte vorbei dintre ei, după ce se făcuseră prezintările.

Ametista era ca pe cărbuni și întârzia să înceapă tratativele, când, aproape înlemnită, îl văzu pe Sancho că se apropie și se adresă cu ton foarte firesc domnului Antoine:

— Prea stimate domn, casa noastră, așa cum e și într'un cartier aristocratic care vă poate măguli, face cu ochii închiși pentru o chirie de douăzeci de mii de lei. Noi însă o putem vinde cu patru sute de mii de lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Ametista era foarte îngălbenită; Ana, foarte necăjită şi schimbând priviri de mirare cu amica ei.

— Domnule, răspunse Antoine, cunosc valoarea imobilelor şi ţin seamă de poziţiunea lor. Mi-ar conveni, casa, însă preţul dumneavoastră e exagerat.

— Domnule Antoine, să vorbim numai de închiriere, îngână Ametista, simţindu-se rău.

— Doamna e bolnavă? întrebă negustorul cu interes.

— Da.

— Pot veni altă dată.

— Nu vă convine nici chiria, domnule? zise cu ton cam de ofensat, Sancho.

— Pot oferi cincisprezece mii de lei şi în acest preţ o pot lua pe trei ani.

— Fie optsprezece mii, pentru dumneavoastră, zise Sancho, foarte curtenitor.

Negustorul se gândi puţin apoi răspunse:

— Bine, primesc.

Apoi, scoase un portofel foarte umflat, care aduseră sclipiri ciudate în ochii lui Sancho, şi numără cinci mii de lei, cerând chitanţă, până să se facă contractul. Când se ridică să plece, Sancho îşi luă şi el pălăria: avea gândul de-a'l încurcă pe «nevinovatul» provincial şi de-a'l jumuli. Eşiră împreună. Ametista stătu câteva momente ca de piatră. Ana căută să afle cum de ştia Sancho de casă, lucru ce-i fusese până'atunci tăinuit, şi amândouă găsiră lămurirea, când Christina îi spuse că el primise pe comisionar.

— Dar te va despoia, dragă, şi de ultima ta avere, strigă Ana, împreunând mâinile.

— A! nu. De aceasta nu! şi, par'că hotărâtă, energică, luă banii şi-i încuiă în unul din dulapurile cu haine.

— Ar fi şi timpul, biata mea amică să te gândeşti că omul acesta numai te-a exploatat.

— Voiu sfârşi... O! da. Acum îl ştiu cât preţuieşte.

Timp de trei luni de zile domnul Sancho, — al cărui adevărat nume Dumnezeu îl va fi ştiut, — se arătă foarte cuminte: venia regulat acasă, la masa de prânz, une ori şi serile, nu ceru nici un ban şi dădu, în schimb, Ametistei, iluziunea iubirii din anul întâiu al legăturii cu el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhiva.ro/mdrr1901-1932

Când ar fi ghicit biata femee ce-i pregătia însă mizerabilul!

In acest timp trăia numai în socoteala domnului Antoine: acest om dusese o întreagă viaţă de muncă cinstită şi activă iubindu-şi familia şi bucuros că asigură celor trei fete zestre de milioane.

Incăpu pe mâna escrocului şi îşi pierdu sărita.

Pe când nevasta şi fetele legau cunoştinţi cinstite de seama lor şi petreceau modest cum fuseseră deprins, — Antoine umpleà cluburile cu fiinţa lui trupeşă dacă nu impunătoare, jucă din gros cărţi, povăţuit de Sancho şi petreceà într'o societate de desmăţaţi şi de desmăţate de soiul cel mai urât, svârlind banii cu amândouă mâinile. De prisos să spunem că cea mai de seamă parte intrau în buzunarul aventurierului.

Noroc pentru Antoine să vie din Narbonna un văr al lui la Paris. Luându-l cu el la petrecerile obişnuite, acesta, om cu cumpănă, izbuti să'l desmeticiască şi să'l întoarcă la datoriile lui. Iar ca să nu mai fie ispitit, îi redeşteptă gustul după afaceri potrivite «pieţei» în care se află şi îşi prelungi şederea în casa lui Antoine. Soţia şi fetele nu ştiură nimic şi fu mare noroc şi pentru ele. Cine ştie ce neînţelegeri s'ar fi iscat în liniştitul lor interior.

Când într'o zi Sancho îndrăzni să vie acasă la Antoine, vărul Duboeuf îl primi rece şi-i aruncă curat şi limpede în faţă adevăruri crude. Sancho nu se turbură de loc şi răspunse cu foarte mare cuviinţă.

— Mă rog, ce vă aduce la noi? îi zise scurt Duboeuf.

— O afacere, domnule. E vorba să vând casa aceasta şi credeam că domnul Antoine o va cumpăra.

— Aşa? In ce calitate o vindeţi? Pe cât ştiu nu e casa dumneavoastră.

Sancho zâmbi şi scoase din buzunar o procură, în regulă, autentificată prin tribunal, prin care doamna Ametista Sătesco îi dà depline puteri ca împuternicit al ei.

— Atunci aşteptaţi puţin.

Şi ieşi.

Sancho zâmbi ciudat: se prindea... afacerea. După vre-o zece minute vărul Duboeuf intra cu Antoine. Se salutară politicos dar rece, — «vechii» amici de chefuri. Se începu tocmeala şi se statornici preţul de trei sute de mii de lei, cu cheltuelile vânzării în sarcina proprietarului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Peste zece zile afacerea se încheiă și Sancho primiă suma.

In acea zi Ana intră ca o furtună la Ametista.

— Dar bine, dragă, de ce-ai vândut casa? îi strigă din prag.

— Eu? Nici nu m'am gândit.

— Ah! mizerabilul! Ai dat vr'o hârtie lui Sancho să poată vinde?

— Nu. Și se îngălbeni.

— Ei uite, cum va fi făcut, nuștiu, însă azi am întâlnit pe domnul Antoine, — cum? nu te interesează, — și mi-a spus că a cumpărat casa, că Sancho aveă procură dela tine și că i-a numărat 300.000 de lei.

— Doamne! E cu putință?

Și căzu jos ca trăsnită. Ana trimise după medic și ea dădu fuga la Antoine de-i spuse escrocheria și-l rugă să o ajute să facă plângere la Parchet.

— Mă rog, eu sunt în regulă... răspunse Antoine, îngrijat totuș, plin de milă apoi față cu Ametista.

După o oră plângerea la Parchet se făcu, — iar ziarele, de unde vor fi aflat-o, înregistrară știrea. Dibaciul escroc par'că intrase în pământ. Ametista, sdrobită cu totul, plină de rușinea că Parisul îi cunoșteă slăbiciunea, avu energia să se hotărască a părăsi Parisul și a zice rămas bun vieții de teatru în marele oraș.

Unde să se ducă însă? La Petersburg! îi zise gândul. Poate că acolo va puteà să mai aibă succese și să strângă din munca ei ceva bani.

Își socoti ce mai aveà: cincisprezece mii de lei... din cei optsprezece pe un an, dela chiria casei. Dar câte datorii! Aproape cincizeci de mii de lei! Cum să-i plătiască? De va plecă, creditorii o vor socoti o înșelătoare. Vai, ce rușine,— și toate acestea de pe urma nenorocitei ei patimi!..

Ce să facă? Alergă la Ana să se sfătuiască cu ea.

— Draga mea, situațiunea ta e foarte critică... și te deplâng cu sinceritate. Nu voiu să te las în asemenea împrejurare, dar nici eu nu mă pricep ce rost să găsesc.

După câteva clipe de gândire, îi zise:

— Dragă, uneori nu trebue să ne uităm de aproape la anume mijloace. Déjormes s'a întors din America unde-a avut frumoase succese. El are avere: să apelăm la bunătatea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui. Cine ştie... Iubirea lui de altădată va puteà să dea acum dovadă de statornicie.

— Oh! nu... căci ar trebui...

Şi aprinsă la faţă de ruşine, îşi acoperi ochii cu mâinile.

Ana îi vorbi mult ca s'o convingă că altă cale nu puteà să aibă... şi încă şi aşa.

— Cel puţin dacă nu vei voi să mai stai în Paris, când va fi însă să pleci, să pleci în mod cinstit, scăpată de ori ce datorii, liberă... liberă şi mulţumită.

După ce plecă dela Ana începu să se gândiască mai rece la grozăvia de neaşteptat a stării sale, ca datornică. Acuma că Sancho o lăsase, că Sancho o înşelase furându-i tot ce mai aveà, erà o nenorocire ce nu jignià pe nimeni în afară de ea; datoriile însă, pentru dânsa care nu le cunoscuse vre odată şi faţă cu încrederea ce i se arătase, erà curat dezastru.

La ideea că nu aveà să'l mai vadă pe Sancho, că se sfârşise cu romanul celei mai adânci şi mai puternice iubiri, simţiă că i se rupe ceva în suflet, oricât îl dispreţuia. Cine ştie chiar de nu l'ar fi iertat, dacă ar fi venit să-i spună că o făcuse într'un moment de rătăcire, de disperare că nu mai aveà bani şi nici de unde să ceară.

La ideea că va vedeà pe creditori venindu-i, — dejà neliniştiţi dela mutarea ei într'un apartament prea modest, şi că vor începe să o urmăriască, şi că se va face sgomot, — simţiă că o apucă nebunia. Şi cui? cui să ceară? Angela erà în ţară şi o uitase, desigur, căci nu-i mai scrisese decând, după moartea doamnei de Camargues, se întorsese la Bucureşti.

Jacquelina, drăgălaşa copilă prea mult iubită, căreea îi păstra un colţ de inimă neatins, o uitase... şi erà desigur nevinovată: alt mediu, alte datorii. De patru ani nici nu mai venise în Paris. Doamna Sorrel n'o mai primise prietenos ca altădată şi... încetase orice relaţiune cu ea. Şi apoi... chiar de-ar fi fost ca mai nainte, cincizeci de mii de lei sunt sumă mare ce nu se scoate din buzunar ca o mie.

Fraţii ei? O!.. fraţii ei!.. Redevenise sora lor iubită cât timp le-a tot trimis mereu. Ba încă lui Mirea îi plătise datorii de şasezeci de mii de lei, pe când erà la Petersburg. Cum nu le mai dăduse nimic, acum în urmă, de când cu patima ei, nici n'o mai întrebaseră de sănătate, le erà iarăş «străină»!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Paul Similleanu!... O! numai cât își aminti numele lui... Nici pentru un ban de zece nu i s'ar fi adresat, lui, odată ce și'l considerà mai degrabă vràjmaș.

Singurul mijloc erà să sacrifice acești cincisprezece mii de lei ce mai aveà, spre a împàcà pe creditorii mai insemnați și incolo... să plàtiască din leafa ei dela Teatru. Acest lucru însemnà să rămànă în Paris, să plàtiască mulți ani, ca o roabă; să se chinuiască trăind prost; să sufere multe umilinți.

Eatà ce o disperà și-i mànà valuri de sânge la cap.

Intr'un moment îi veni ideea de moarte. Negreșit, erà lucrul cel mai ușor, — dar necinstea numelui ei, după ce va fi închis ochii, — deși n'ar mai fi simțit nimic, atunci, — o înfiorà acum când erà în viață și când simțià... Și nici o propunere de «turneu»! Ce întoarcere a lucrurilor! Șederea ei la Petersburg răcise de ea pe publicul Parisului. Aveà succese, dar nu se mai făceà sgomot în jurul lor. Presa nu mai aveà pentru dânsa entusiasmul din trecut.

La «Grand-Théâtre» îi expirà angajamentul în Martie, anul acesta... peste o lună și ceva, și vorbà de reînnoire nu erà.

Coquelin nu-i mai arătà nici chiar prieteșug, când îl întâlnià: un salut rece... și atât.

Nu'și explicà asemenea indiferență, odată ce talentul ei erà în toată puternicia lui, la o etate când nu poate fi vorba nici decum de o retragere. Nu'și dà seama că, obosită cu totul de pătimașa-i dragoste, tocmai ea se dăduse de-oparte de la ori ce prietenie cu lumea artiștilor și a ziariștilor, că fără voe ofensase pe unii din ei; că s'ar fi cuvenit, cu averea ei, mai ales, să ție casă deschisă și dacă să nu aibă amanți pe mulții suspinători, — dar să fie în legătură de prietenie cu anume inși cari fac succesele, trâmbițându-le și întreținând în juru-le insuflețirea.

Singură Ana îi mai rămàsese prietenă sinceră, — cu toate defectele ei. Ea își urmà neturburată, calea, — petreceà și jucà, jucà și petreceà, cu mare pornire și la teatru și la chefuri, strângând bani albi pentru zile negre și dând dragostei de inimă cu tifla. Poate că ea înțelesese mai bine viața. Și ea, care o iubià, îi propusese ajutorul lui Déjormes... pe care ea îl ținuse totdeauna la distanță! A! nu, nu erà cu putință.

Și poate nu atât în ce privià cestiunea bănească.

A mai fi însă a vreunui bărbat, acum, după marea ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

pasiune nenorocită, — o! nu... Aceasta, vezi, erà cu neputinţă. Mai degrabă ar fi preferit moartea... şi necinstea numelui ei.

A fi iubit, a fi fost a celor cărora le aparţinuse, erà lucru firesc; numele ei nu puteà suferi din aceasta. Dar a fi luat bani cu împrumut şi a nu-i plăti, puteà fi firesc numai pentru pungaşi, — şi ea nu aveà asemenea însuşire.

Un «turneu» ar fi scăpat-o. Dar cui să'l propună ea? cui? Cormon, mai erà oare în Paris? Dacă s'ar fi adresat unei agenţii teatrale? Cu oarecare speranţă se opri la ideea aceasta şi par'că i se mai alină răvăşirea răpuitoare.

A doua-zi se pomeni cu... Déjormes... şi'l primi cu mare stânjinire. Déjormes aveà acum înfăţişare foarte serioasă şi nu lipsită de oarecare nobleţe... poate că prea voit mândria.

Sărută foarte respectuos mâna Ametistei, apoi aruncă repede privire sărăcăcioaselor încăperi, ale cărora uşi erau deschise.

— Amica mea, începu el, după ce şezu, credeţi-mă, sunt foarte mâhnit de cele ce-am aflat şi mai ales de suferinţile prin care aţi trecut şi încă treceţi. Viu la dumneavoastră ca amic devotat şi numai ca amic. Vă rog să fiţi încredinţată că vechiul suspinător, care poate vă va fi ofensat uneori, nu mai există decât ca amintire, — şi amintirea e plăcută fără să mai supere.

— Sunteţi bun, domnule Déjormes.

— Bun cu unii, rău cu alţii, după cum şi viaţa este. Dacă dar credeţi în prietenia mea, vă rog să nu'mi refuzaţi ajutorul cu care doresc din toată inima să vă uşurez situaţiunea faţă cu creditorii dumneavoastră.

— O! domnule Déjormes, răspunse Ametista, înroşindu-se ca focul, cum pot oare primi?

— Daţi-mi voe să vă întrerup şi să vă explic lucrul, căci delicateţea situaţiunii o înţeleg.

Scoase un portofel şi din el un pachet cu bilete de o mie strâns cu o bandă de hârtie, şi'l puse pe masa de lângă el.

— Mi se propune un «turneu» la Petersburg, Berlin, Bruxela şi Stockolm, de patru luni în totul. Am primit, cu condiţiunea să fiţi şi dumneavoastră «angajată» şi impresariul domnul Morisson a primit cu vie plăcere. Il veţi primi mâine căci m'a rugat să vi'l vestesc.

— Oh! aci... în locuinţa aceasta, zise ea cu ruşine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Déjormes se gândi puțin.

— Atunci, dați-mi voe să vă invit pentru mâine la «dejun» la mine, în casa părintească... Va fi și doamna Dervilliers ce va face parte din «turneu».

— Așa? e o mulțămire mai mult.

— Prin urmare, ca orice susceptibilitate să vă fie cruțată, primiți suma aceasta și liberați-vă de datorii. Iar din produsul «turneului» îmi veți restitui cât se va puteà și... restul... cât mai târziu... vă rog, liniștiți-vă și spuneți-mi că primiți.

— Dar cum să vă mulțumesc! exclamă ea, lăcrimând.

— Dându-mi o prietenească strângere de mână.

Și-i întinse mâna. Ea i-o strânse cu putere, foarte înduioșată.

— Vă mulțumesc că nu m'ați refuzat și vă zic la revedere pe mâine.

Déjormes plecă în adevăr mulțumit și fără nici un gând ascuns, — ca după câteva momente să se lase dureroasei impresiuni ce-i făcuse nenorocita artistă prea mult încercată.

«A iubit mult; i se iartă mult», — își zise.

II

La întâea reprezentațiune în Petersburg i se făcu o primire entusiastă, ceea ce-i risipi Ametistei temerile cu cari venise.

Dar, numai un mănunchiu mare de flori... dela Jacquelina, după actul al doilea din Fedora. Cu mare dor caută s'o vadă, o recunoscu numai decât cu toate că se îngrășase, și că aveà altă înfățișare, prea aristocratică poate. Erà numai giuvaeruri scumpe, — moda femeilor Ruse, — și erà superbă cu «decolteul» ei, cu gâteala ei cu deosebire luxoasă.

Sergiu, înapoia ei, mai bărbat acum, foarte impunător chiar, aveà înfățișarea omului fericit... și aveà de ce.

Pe cealaltă doamnă ce erà cu dânsa, nu o cunoșteà: destul de drăguță, oacheșă, cam slabă, foarte luxos îmbrăcată, păreà că ascultă, cam distrată, vorbăreția Jacquelinei.

Deodată avu un fior: alt bărbat se ivi și se aplecă puțin, între cele două femei, spre a privi în sală: erà Arsenie Alexandrovici. Dar ce schimbare! Păreà aproape bătrân, slab și cu părul mare neîngrijit, cu barbă deasă căruntă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dece oare? Şi se depărtă, pe gânduri, intrând în cabina ei.

Se aşteptă în zilele următoare să vadă pe Jacquelina la ea, ori s'o cheme pe dânsa.

Dar dacă nu lipsiă dela reprezentaţiuni, semn de prietenie nu se vedeă, şi cât de mult o măhnià aceasta, numai sufletul ei ştiă! O măhnià mai mult decât entusiasmul foarte scăzut al publicului şi decât unele aprecieri ale ziarelor din care eşià încheerea că, artista, care însufleţise altă dată scena şi publicul, mai pierduse din puterea talentului ei.

Erà sigură că nu talentul ei scăzuse, dar că în aceste aprecieri şi în răceala publicului, erà răzbunarea acelora ce nu-i ertau indiferenţa ei ca femee şi legături cinstită cu Arsenie.

Nu făceà nimic: călcà pentru cea din urmă oară în Petersburg... Se gândià mereu însă la Jacquelina...

Erà în adevăr schimbare firească a acestui suflet bun şi devotat prieteniei? Sau schimbarea o datoria mediului? Poate se supuneà voinţii soţului ei, înrâurit şi el de Arsenie Alexandrovici? Preferà negreşit interpretarea aceasta. Pe de altă parte refuza cu încăpăţinare pe Ana de-a veni şi ea la cheefurile ce urmau regulat după fiecare reprezentaţiune.

Déjormes, cu toate că se purtà foarte cavalereşte faţă cu Ametista, nu se puteà opri de-a nu se simţi mulţumit că ea nu se arătà la petreceri: erà ca dintr'un fel de gelozie... postumă, mulţumirea lui. Il supără grozav indiferenţa publicului şi articolele ziarelor, şi chiar avusese vorbă cu câţiva ziarişti arătându-le că făceau mare nedreptate. Insă situaţiunea nu se schimbà... şi Déjormes rămâneà numai cu mulţumirea lui tainică şi cu un simţimânt şi mai viu de stimă pentru femeea ce pătimise şi care îşi respecta durerea şi deziluziunea.

Trupa mai aveà trei reprezenraţiuni. Intr'o dimineaţă, între zece şi unsprezece un cupeu se opri înaintea otelului «*Paris*», — de curând clădit în apropierea teatrului «Mihail» şi o doamnă, cu văl des pe faţă, se cobori şi intră repede, întrebând de artista Sateska. Un «chasseur» o conduse la catul I-ul şi-i arătă uşa. Doamna bătu şi auzind invitarea de-a intrà, păru a'şi astâmpărà emoţiunea şi deschise uşa.

— Jacquelino! Dumneata... In fine.

Şi Ametista o cuprinse în braţe şi o sărută nebuneşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aproape ameţită Jacquelina, şezu şi se uită lung la artistă pe care o vedeà foarte schimbată fiziceşte.

— Iartă-mă scumpă Ametisto că nu am venit să te văd... Dar...

— Te rog, Jacquelino dragă, nici un cuvânt de scuză. Ai venit şi mi-ai deschis cerul... Nu'ţi închipui ce dor îmi ierà să te văd... Ce frumoasă te-ai făcut... Eşti fericită, nu-i aşa?

— O! da, scumpă amică, da... Am şi doi copii, un băiat şi o fetiţă ca doi îngeri de frumoşi. Dar tu... tu...

— Eu, drăguţa mea. O! dar dece să vorbim de mine? Să fie numai lumină astăzi. Te-am văzut, te ştiu fericită... şi numai prietena ta şi iubirea ei nesfârşită pentru tine, vor să vorbiască.

Şi vorbiră aproape o oră, fericite.

— N'o să te mai pot vedeà, dar nu te voiu uità niciodată Ametisto, îi zise ridicându-se şi îmbrăţişând-o.

— Voiu duce cu mine, balsam alinător, amintirea că ai venit să mă vezi. Poate nu ne vom mai întâlni... şi o înecară lacrimile pe când îi strângeà mâinile.

— La Paris, scumpă Ametisto, la Paris, mai des... căci voiu veni cu copiii prin Septembrie.

Ametista nu-i spuse că intenţiunea ei erà să plece după «turneu» din Paris. Când se întoarse în cameră, după ce o petrecuse până la scară, — zări pe o măsuţă un portofel de piele rusească fină. Il apucă repede crezând că l'a uitat Jacquelina, dar dintr'o despărţitură de dinafară văzând că iese colţul unei cărţi de vizită, o scoase şi... citi cu mirare rândurile:

«Nu refuză vechei tale prietene, surorii tale iubite acest mic semn de iubire, această amintire afectuoasă».

Deschise portofelul şi, cuprinsă de un nedefinit simţimânt, numără două zeci de mii de ruble. Se lăsă într'un fotoliu şi rămase în nemişcare, ca lipsită de puteri, cu ochii închişi, din care curând începură să curgă lacrimi.

In fine, eat-o iarăş în Paris, mai liniştită, întrucâtva mai mulţumită. Intorsese lui Déjormes suma împrumutată, graţie generozităţii Jacquelinei şi onorariului «turneului», iar bună stăpână rămâneà pe douăzeci de mii de lei, — de-acum singura ei avere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se hotărâse să nu mai steà la Paris, să se întoarcă în țară și în București să'și termine cariera artistică. Scrisese din Stockolm Direcțiunii Teatrului din București dacă voește s'o «angajeze» și aștepta răspunsul, de care ținea plecarea ei. Răspunsul, în adevăr, nu întârzià, însă i se arătà că deocamdată «angajamentul» puteà fi numai pentru un șir de reprezentațiuni în stagiunea anului viitor 1900. Mai apoi se va vedeà. I se cereà apoi în ce piese aveà să joace, spre a îngriji traducerea lor, dacă nu vor fi încă traduse, sau dacă va jucà în anume piese din repertoriul Teatrului.

Ametista înțelese din acest fel de adresă că oarecare înrâuriri... puțin artistice, prezidaseră la alcătuirea ei. Și cu amărăciune își zise că și în Patria ei nu aveà loc... și mai degrabă poate, decât aci. Oricum, nici în Paris nu se mai puteà suferi. Se vedeà atât de desconsiderată și cu atât de mare nedreptate, că i se jignià amorul propriu. Erà prea puternică conștiința succeselor avute și a talentului ei care se aflà în epoca deplinei lui înfloriri, ca să mai rămână aci unde devenià cu adevărat străină.

Ah! dacă și-ar fi păstrat averea, cum ar fi susținut-o falsul prestigiu ce'l dă ea, — falș, dar apururea luând ochii! Și iarăși i se ivi și-i răvăși ființa acea imagine ce purcede dela judecată, a mustrării și a condamnării fără apel, care se cheamă *«regretul unei vieți întregi»*.

— Ah! unchiule dragă de ce nu te-am ascultat!.. murmură ea și, luându-i un portret, îl șterse de praf, îl sărută și plânse înaintea scumpei icoane pe ruina primelor ei iluziuni.

Nu țînu mult asemenea delăsare în noianul descurajării. După vreun pătrar de oră se ridică, superbă în atitudinea ei de mândrie, de încredere în sine și de demnitate ofensată: nu trebuià să se deà învinsă. Se va duce în țară, căci la drept vorbind îi și erà dor, va jucà în o stagiune și dacă va vedeà că nu i se vor puteà asigurà nici mijloacele pentru o viață modestă, se va întoarce în Paris și își va pune toată speranța în «turneuri», cel puțin pentru zece ani de acolo înainte.

Déjormes, i se ivi ca scăpare pentru viitor. Bun, îndatoritor, «cavaler» mai ales, dece n'ar face amândoi legământ spre a cutreerà lumea, alcătuind trupă pe socoteala lor? Ideea aceasta îi zâmbi și luà repede în mintea ei formă lămurită, aproape întruparea îndeplinirii. Erà în momentele îmbărbă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tării când Ana îi veni la vizită, într'un splendid vestmânt de vară.

— Ascultă, Ametista mea, îi zise după câteva momente de vorbă de una și de alta, în repezeală de vârtej: ai de gând să fii odată în viața ta, practică, adică cuminte?

Ametista o privi lung: instinctiv o înțelese, dar ascultă mai departe.

— Se ivește prilej să revii în bună parte, materialicește, la ce-ai fost. Dacă eu și am azi o jumătate de milion, — apoi nu ar fi drept să ai tu de trei ori pe atâta? A reapărut Englezul; știi... Lordul Fitz Powler... M'am pomenit cu el... E văduv, sărmanul și apucat de un spleen de înghiață apele... E hotărât să moară la Paris... în brațe adorate și mi-a vorbit de tine cu tot focul ce poate străbate printr'o carapace britanică din cele mai veritabile. Când i-am spus ce ai pătimit, — negreșit cu toate cruțările pentru demnitatea ta, — omul meu a strigat un «*Aoh*» de mi s'au cutremurat geamurile... ca la paradă, de lovituri de tun. Fii cuminte și primește-l. Să fie ultimul, dacă vrei, — dar să faci să moară de ciudă pe atâtea gâște răutăcioase care te cred... scufundată.

Ametista, ca și cum nu ar fi auzit, începu a-i spune planul ei pentru viitor.

— O! draga mea Ametistă... cum pui tu speranțe într'un om, tocmai când acest om... e, nuștiu cum să zic... Căci, ascultă: te-ai apucat și ai înapoiat lui Déjormes cei cincizeci de mii de lei.

— Dar așa mă învoisem cu el.

— Nu cunoști oamenii, scumpa mea, și în cazul nostru, pe Déjormes. Va fi primit învoiala ta, ca să nu-i refuzi ajutorul care era din o pornire a generozității lui, care era, să-i zicem, o formă a admirațiunii lui dezinteresate pentru tine. Dar nu credeà că vei aveà stângăcia de-a i-i înapoià. Uite, l'ai jignit și mi-a spus-o cu atât de adevărată părere de rău că... ți l'ai înstrăinat ca prieten.

Ametista rămase încremenită... Nu mai știà ce să cugete, ce să zică.

— Atunci, împliniască-se ce va fi hotărât soarta, îngână după câteva momente. Nu pot fi altfel de cum sunt, dragă Ano, și'mi pare rău că nu pot urmà sfatului tău.

— Scumpă amică, la voea ta fie. Cred însă că ți-am întins ultima scândură de scăpare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iţi mulţumesc şi te rog să nu faci ca domnul Déjormes. Am «angajament» la Bucureşti pentru o stagiune şi voiu plecà luna aceasta. In anul viitor cred să mă întorc şi să...

— Ametista mea, pe mine mă vei găsi aceeaş...

Pe când însă se mai aflau de vorbă se auzi clopoţelul sunând.

Erà Goron *), şeful siguranţei Publice... «marele poliţist».

Ametista îl primi cu mirare.

— Domnişoară, începu el, după ce şezu, plângerea dumneavoastră pentru escrocheria căreea aţi fost victimă, tocmai acum îşi are efectul: escrocul care se intitulà Sancho des Las-Puntas y Murajo, a fost prins alaltăieri, în Paris, unde se întorsese de vre-o lună, cu alt nume, aproape cu altă înfăţişare.

Ametista se îngălbenise şi inima-i bătea să se rupă.

Goron urmà:

Individul acesta e «pur si simplu» băiatul unui profesor, de altfel cinstit şi distins, — tatăl bine înţeles, nu băiatul. Domnul Albert Démayol a fost chemat în Italia într'o familie ducală, la Florenţa, spre a învăţà şi educà pe doi băeţi. Profesorul s'a dus şi fiind văduv a luat cu sine pe Ipolit al său. Astfel, copilandrul a crescut lângă vlăstarele ducale, s'a obişnuit c'un traiu prea bun şi c'un lux cari i-au faşificat firea. Când Albert Démayol şi-a terminat sarcina, remunerat princiar, a plecat la Bolonia unde i s'a oferit o catedră. Ipolit n'a voit însă să mai înveţe; s'a apucat de pictură, apoi de muzică. Insă talentele erau ceva neisprăvit şi nerăbdarea lui de-a ajunge dintr'odată la celebritate şi la bogăţie l'au făcut aventurier şi anume fapte necorecte, ajunse publice, au grăbit moartea lui tată-său. Atunci, intrând în stăpânirea a vr'o două sute de mii de lei, — averea părintească, — s'a făcut nevăzut. E prea lungă istoria vieţii lui, pe care am reuşit s'o aflu şi s'o întregesc. Pot să vă mai spun că în Paris a făcut mari escrocherii ce erau cunoscute, fără să fi putut Siguranţa să'l prindă asupra vre-unui fapt; erà însă de mult urmărit. Plângerea dumneavoastră a fost prima urmă dovedită şi întâiul motiv de-a se pune mâna pe el. Nu-i aşa că dumneavoastră nu i-aţi semnat procura?

*) Vezi romanul «*Vântură-Lume*», ce va apăreà în curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, domnule, nu... răspunse ea cu glas tremurător.

— V'a imitat însă iscălitura, că vă veți mirà înșivă... Să fiți bună domnișoară să vă prezintați mâine, la ora trei după amează, la Parchet.

— Eu, la Parchet?

— O! nu vă temeți de nimic, domnișoară... zise Goron, zâmbind... Știu că vorba: «Parchet» înfioară mai mult pe oamenii cinstiți. Pe urmă va trebui să vă constituiți parte civilă.

— Cât pentru aceasta, nu, domnule Goron, răspunse Ametista cu energie. Eu plec poimâine în România unde sunt angajată și...

— Nu are a face. Un avocat al dumneavoastră vă va ține locul, ca împuternicit.

— Domnule Gorom, chiar de ar fi cazul să iau înapoi ceea ce mi-a luat el... nu o voiu face.

— După voea dumneavoastră... zise Goron înclinându-se ușor... și schimbă o privire cu Ana Dervilliers pe care o cunoșteà.

Goron înțelegeà motivul adevărat al dezistării, odată ce știà legătura de inimă din trecut.

— Cel puțin veți fi la Parchet. Vă scutesc de o citare în regulă.

— Da, va fi, zise Ana. Te voiu însoți eu, Ametisto.

Ametista se înclină. Goron o salută, dădu mâna cu Ana și ieși. Ametista căzu în fotoliu și închise ochii, prada unei nouă răvășiri sufletești.

— Tot îl mai iubești, biata mea amică, îi șopti Ana luându-i o mână.

Ea deschise ochii, plini de lacrimi.

— Nu'l mai iubesc... dar... nu pot altfel... murmură ea.

Această întâmplare o făcu să plece cât mai repede din Paris și să ia drumul spre București.

III

Ziarele aflaseră de venirea Ametistei Sătescu și mai ales «*Adevărul*» salutase cu adâncă însuflețire pe artista ce'și mai aduceà aminte că erà româncă și că primele ei succese fuse-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră pe scena românească. «*Universul*» vestind şi el publicului întoarcerea marei artiste, după 13 ani, se bucură că de astădată românii o vor auzi jucând iarăş în limba maternă şi exprimă dorinţa să rămână scenei româneşti.

Dar dacă aceste două ziare mari îi preîntâmpinau în acest chip venirea, nu se puteà zice că toţi artiştii Teatrului Naţional se bucurau. Unii erau foarte departe de-a i se sărbători întoarcerea «printre ai săi» şi două, trei ziare se făceau ecoul resimţimântelor ce nu îndrăzniau să treacă dincolo de pragul Teatrului.

Ametista jucase pentru întâea oară, «Magda» la Petersburg în timpul legăturii cu Yermolov, iar la Paris, la Teatrul Mare, după întoarcerea din Rusia.

Trimisese dar Direcţiunii «Magda» de Suderman şi arătase încă trei piese care erau în repertoriul teatrului Naţional: «Medeea», «Adrienne Lecouvreur» şi «Hero şi Leandru», — în aceasta din urmă aveà să joace pentru întâea oară.

In drumul spre ţară, se gândi că se întorceà prea devreme şi că, până la 15 August, data începerii repetiţiunilor, — nu aveà ce să facă. Dacă s'ar odihni, departe de «amiciţiile» din ţară şi s'ar mai linişti la un aer curat de munte, în vr'un loc retras? Dar unde? Elveţia i se înfăţişă în minte şi fiindcă venià pe la Bâle se opri la lacul de Constanţa, îşi expediă lăzile cu lucruri la Bucureşti, în depozitul gării cu anume scrisoare, şi, c'un geamantan numai începu a călători din localitate în localitate până la Montreux unde se aşeză într'o cameră din o casă mai retrasă.

Grija ei erà să se deprindă acum cu rostirea românească, de vreme îndelungată dată uitării: după fiece plimbare, se ocupă cu traducerea rolurilor ce credeà că va jucà şi se silià să prindă tonul vorbelor şi să rostiască frazele corect. Asemenea silinţă o făceà să şi petreacă, închipuindu-se copil în încercarea de-a învăţà ceea ce ştiuse cândva.

Vr'o două trei săptămâni lucrul merse destul de greu, însă voinţa începu să biruiască. Deprinderea cu limba franceză erà ceva suprapus altei deprinderi care erà de origină şi urechea reamintindu-şi exactitatea intonaţiunilor scutură cu încetul ce erà pe d'asupra spre a aşezà ce erà înnăscut.

Ea singură urmărià cu luare aminte asemenea trezire a cunoştinţii limbii şi se ascultà cu plăcere când fraza zisă din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce în ce mai curat românește îi mulțumiă auzul. Totodată se redeșteptă cu totul cu altă putere dragostea de limba patriei și simțimântul de româncă. Îi eră mândrie întoarcerea aceasta la graiul neamului, ca o datorie îndemnul de-a interpretă stări sufletești în acest graiu dulce, leagăn al copilăriei ei; și i se făceă dor să poată jucă și piese din viața românească, în care pe lângă simțul artei să vibreze și simțimântul patriotic.

Și o încălzià ideea aceasta, pe zi ce mergeà și par'că se făceà realitate, fapt împlinit, în mintea ei, — lucru care îi mărià nerăbdarea de-a se vedeà mai curând în țară. Aceste impresiuni le povesti cu emoțiune, după întoarcere, unui ziarist care alergă să o vadă și să o întrebe în privința amintirilor ei din viața-i artistică între străini.

La începutul lui August se allă în Viena, când, în a treia zi de oprire acolo, pe Ring, întâlni o doamnă în fața căreea se opri fără de voe. Doamna eră însoțită de un băețaș foarte frumos și de o fetiță, — chipul întreg al mamei.

— Ametista... strigă doamna, întinzându-i mâna, cu surprindere.

— Angela!...

— Ne-am recunoscut, îi zise, zâmbindu-i... Uite, Gaston și Florica. Franța de altă dată și România de acum. M'am remăritat, și am fetița... Bărbatul meu e inginer-architect... Ne întoarcem în țară dela Camargues din Franța unde am petrecut vara. Păstrez acei domeniu pentru băiat, căci de unde-i știu pentru mai târziu dorința?... Dar tu, tu ce mai faci? Ce? vei fi crezut de mine că te-am uitat?

— Nimica rău, te asigur... îi răspunse zâmbind. Și eu mă întorc în țară unde voiu jucà în stagiunea viitoare.

— Așa? Ce bine 'mi pare. Ne vom întâlni.. Am să te invit... Vei vedeà ce bun bărbat am.

— Mă bucur... Te voiu vizita cu plăcere.

Erau să se despartă când Angela o întrebă repede.

— Dar când pleci, Ametisto?

— Eu, deseară.

— Ce rău îmi pare. Am fi făcut drumul împreună. Eram hotărâți să plecăm poimâine, căci abià aseară am sosit. La ce otel ești?

— La Teghetof.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De va fi cu putință să plecăm și noi diseară, îți voiu trimite un bilețel.

Și se despărțiră. Ametista avu astfel prilejul să mai privească în trecutul ei legat de trecutul Angelei. Cu toată prietenia ce-i arătase, simțiă că vechea iubire duioasă nu'și mai păstrase în Angela caracterul. Anii schimbă pe om și în multe din simțimântele ce-i făceau odinioară plăcere.

De bine de rău artiștii Teatrului Național, — bine înțeles cei ce socotiau că Ametista, prin comparațiune, le va întunecă succesele artistice, — o primiră cu deosebită cordialitate și, atât dintr'un simțimânt de curiozitate, cât și spre a înlătură vorba de succesele ce de sigur eră să le aibă în Patrie, — se interesară foarte prietenește de succesele ei din Paris și din «turneuri».

Firește că Ametista le arătă lumina fără umbre și eră un adevăr, odată ce umbrele veniseră pe urmă. Cât despre nenorocirile ei, nu puteă interesă pe nimeni. Cel mult ar fi fost prilej de bucurie pentru cei ce o invidiau și la asemenea ospăț sufletesc nu eră dispusă să-i poftiască.

Pentru toți cari o cunoscuseră la prima ei venire, cu Coquelin, Ametista aveà înfățișare ciudat de deosebită, de schimbată: dacă nu insuccesele, dacă nu etatea, care să fi fost cauza?

La București, artiștii cari fuseseră prin Paris în diferiți ani dela 1887 încoace, aduseseră întâi numai șoaptele «turneurilor» pline de succese bănești și artistice, iar mai în urmă sgomotul unor anume încurcături, a cărora natură nu o precizau, căutând numai a-i creeà în București o reputațiune îndoioasă. Acum, privindu-i acel chip devenit aspru, acele priviri în cari fără voea ei străbăteà par'că nu știu ce văpae stranie și acea înfățișare de nebiruită melancolie; ascultându-i apoi glasul care, în convorbirea obișnuită, avea sunete închise, ton aproape poruncitor, lipsit par'că până și de mlădierea femeiască, — se întrebau dacă nu cumva pierduse anume însușiri scenice, cine știe din ce cauze... ascunse, — și dacă nu cumva acesta eră motivul hotărârii ei de-a veni în țară și de-a dărui scenei românești rămășițele talentului mult cântat.

Asemenea idee fu obiectul multor convorbiri între artiști și răsuflă în public pe meșteșugită cale supt masca compătimirii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Două persoane de «înaltă» societate a Capitalei, Robert Păiușanu și Paul Simileanu, prinseră cu urechea șoaptele și, cel dintâiu la «clubul tinerimii», iar cel de al doilea în cercul larg al cunoștinților lui le împrăștiară, dându-le autoritatea personalității lor.

Astfel, în timp ce repetițiunile începuseră deja din August și se urmau stăruitor, se alcătuià în jurul numelui și al reputațiunii artistei o atmosferă nepriincioasă, pe care ea erà departe de-a o bănui.

I se orânduise Ametistei «debutul» cu «*Magda*» pentru primele zile ale lunei Noembrie, repetà însă, pe lângă «Magda», «Hero și Leandru» și «Medeea».

In cursul repetițiilor grija Ametistei erà asupra rostirii românești și a deprinderii urechii cu «suflarea» pe românește a «sufleorului»... Astfel, protivnicii se și încredințau că Ametista «pierduse mult»... și mai deosebiau «accentul» străin.

Râdeau batjocoritor între ei; se asigurau unii pe alții că va face «fiasco» și se bucurau, insuflând și Direcțiunii neîncredere și teamă. Surprindeà Ametista înfățișarea colegilor? Le bănuià oare dispoziținea sufletească? Ii ajungeà oare la urechi vre'o șoaptă? Cine știe! Ea își vedeà de rolurile ei,— totuș fără să înceapă a le nuanță... Grija ei părea dată mișcărilor în scenă și deprinderii cu limba. Nimeni nu știà că acasă, în modestele ei două odăi din strada Cazărmei, devenia *alta*, se transfigurà, — erà *ființa* ce întrupà,—erà *artista mare*...

După anume zâmbet ce-i flutură pe buze, când terminà cu un rol în studiu, — par'că s'ar fi putut *zice* că, la teatru, voià să pară «*că pierduse*», ca și cum ar fi înțeles sufletul colegilor.

De altfel, în Patrie, în orașul multor amintiri, unele pioase, altele evocătoare de mulțumiri, — erà cu adevărat mai străină acum decât în Paris. Popeasca nu mai existà; Frossa Sarandi erà ca și dusă din viață. Manolescu, Mateescu, Iulian... dispăruseră. Dintre cei aflați acum, nu voià pe nici unul să și'l facă prieten și mai ales părtaș gândurilor ei. Și cu toate acestea ar fi dorit să rămână ací...

Cercetase despre frații ei cari nici nu știau par'că de întoarcerea ei în țară. Șerban ajunsese în Dobrogea, tot supprefect.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

Din o fatalitate de neexplicat, Dobrogei i s'au trimis totdeauna funcționarii cei mai răi și mai nepricepuți, — cari să facă de sigur să se alipiască cu temeiu inimile străinilor de Patria Românească! Și acest om, destul de matur acum, vițios și neîndemânatec, era convins mereu în sufletul lui că era *persecutat* fiindcă nu puteà să înainteze!

Mirea, însurat cu o zestre respectabilă care fusese atrasă de exteriorul căpitanului, demisionase, fusese prefect și acum aștepta la moșia lui venirea la putere a Partidului, spre a se arunca la un secretariat general de minister. Prin ce calități își făcusere putațiunea de om de merit, de politician de seamă, cine-o poate spune? Destul că o aveà și că se folosià de dânsa, nu spre a o specula, — tot erà ceva, — ci din vanitate. Ca administrator, înțelegea să vadă supunere, iar el să comande ca la regiment. Că supt înfățișarea de supunere era destrăbălare în județ, — nu puteà să vadă. Că țăranul suferià, — nu puteà să înțeleagă.

Șerban citise în ziare întoarcerea Ametistei și făcuse... o mutră... Erà departe, dar puteà să-i scrie. Știà însă svonul că ea sărăcise. De ce dar i-ar fi scris?

Mirea, uitase datoriile plătite. El, om mare acum, să mai aibă legături cu o ființă... desconsiderată? De unde! Pentru el dar Ametista nu se afla în țară.

Intr'o zi frumoasă de Septembrie, după repetiție, Ametista se sui într'o birjă și porni în strada Polonă să vadă vechea locuință părintească, ceea ce mai de mult îi erà în gând.

Dar Bucureștii se prefăcuseră nu numai în părțile lui mai centrale, ci și prin mahalale, cu toate că, alături cu adevărate palate, se întâlniau cocioabe strâmbe sau chiar case nouă pitice.

Dejà din 1887 când venise cu Coquelin, auzise pe Déjormes zicând: «*Bukarest c'est une petite ville dans un grand village*»... Vorba lui și-o aminti acum, cu oarecare necaz, dar îi făceà impresiune ciudată lipsa de îngrijire gospodărească obștească în prefacerea Capitalei.

Când ajunse la locul unde se așteptà să vadă rămasă și casa părintească, — opri birja și începu să se uite mirată... Nu o mai găsi...

Din cele trei case, în șir, cu curți strimte, — între cari erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

odinioară şi *a ei*, — văzu numai una... Două dispăruseră, — între care şi *a ei*, — iar în locul lor, pe terenul acum tot unul, se ridică o clădire mare, cu înfăţişare pretenţioasă însă fără nici o estetică. Pomul mare din fundul curţii trăia încă: îl cruţase noul proprietar, care, făcuse un mic pavilion deschis supt el.

Un servitor văzând că se oprise trăsura, în ea cu o doamnă chipoasă, alergă...

Pe un colţ al casei, lângă stâlpul porţii mari de fier, erà o tăbliţă cu un nume pe ea.

Ametista, absorbită în gândurile ei, nu-i luase seama.

— Doamna voieşte să vie la domnul avocat, auzi un glas.

Tresări şi privi lung la feciorul bine îmbrăcat.

— Cine şade aci? întrebă.

— Domnul avocat Simileanu, deputat.

— Mână birjar... porunci ea cu răstire... în timp cu sângele i se urcà în obraji.

— El... El... pe locul nostru... îngână Ametista... privind înaintea ei ţintă.

Din sufletul ei se ridică rumoarea unor amintiri neplăcute, aproape mâhnitoare.

— Unde mergem, cuconiţă? întrebă birjarul.

— Intoarce pe unde ştii şi ieşi în Calea Victoriei.

Paul Simileanu luptase cu îndârjire, cu propriile lui mijloace, ici linguşitor, dincoace obraznic, pretutindenea fâţarnic şi îndrăzneţ, plin de energie şi de dorinţa de-a fi ceva, de-a fi mult. Işi crease o situaţiune politică din care trăsese şi încă trăgeà foloase materiale, lipsit de orice scrupul; luase zestre mare, însurându-se; fusese deputat şi erà iarăş... şi trăgeà nădejde să ajungă ministru.

Sufleteşte aveà puncte de atingere cu fraţii Sătescu pe cari îi urà. In contra lui Şerban lucrase în Dobrogea; în contra lui Mirea, bogat, duceà luptă de vrăjmaş politic, întrucât erau în partide diferite. Şerban nu ştià, căci i-ar fi cerut socoteală. Mirea nu răspundeà la atacurile pe faţă ale fostului amant al surorii lui.

In Cameră, Paul erà oratorul bătăios, fără fond, — dar bun pentru partid căci *ştià să facă gălăgie şi să plictisiască pe opozanţi*. Când erà el în opoziţie, prin gazete *ştià să tragă la mir* şi să răscoliască toate păcatele guvernanţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erà foarte fudul apoi, cu cei mici, şi nu se sfiià cu cei ce şi-i socotià egali. Superiori lui n'admiteà. Erà sectar. Când citise în ziare că se întoarce Ametista avu un fior... scurt însă. Dacă nu avu curajul să scrie împotriva ei, cu vîu graiu nu se opri să arunce şoapte de discreditare privitoare la talentul ei... «răsuflat».

Din ce tainică pornire o făceà aceasta? Nici el n'ar fi putut-o spune. Asemenea purtare îi vădià însă sufletul lipsit de generozitate, caracterul josnic. Instinctiv poate că Ametista simţià în acest om un vrăjmaş, de aceea inima ei îl respingeà şi gândurile ei de dânsul erau înciudate.

Repetiţiunea generală a «Magdei» fu o uimire plină de invidie pentru artiştii pătimaşi. Nu numai că nu pierduse nimic, Ametista Sătescu, dar se înălţişà acea personalitate puternică, în artă, de care vedeau bine că nu aveau cum să vorbiască de rău.

Doi, trei ziarişti ce fură faţă îşi arătară toată admiraţiunea şi deşteptară curiozitatea celor ademeniţi de şoaptele răuvoitoare.

Reprezentaţiunea fu un triumf. Toţi trecură cu vederea un foarte uşor accent străin, îndreptăţit de ani de zile de joc în limbă străină. Fina amănunţire a stărilor sufleteşti, emoţiunea personală, puternicele accente de durere şi de iubire, ale situaţiunii ei faţă cu familia şi pentru familie, izbucnirea urii sufletului faţă cu acela ce-o amăgise şi care acum năzuià la sora ei nevinovată, — sguduirà inimile, — şi le făcură să treacă prin aceleaşi simţiri deopotrivă de intensiv cu nefericita Magda.

Unii se înduioşară apropiând starea sufletească a artistei, ca femee, de situaţiunea Magdei. Nu fusese şi ea prin alte ţări, depărtată, dacă nu de familie, dar de societatea românească, — şi acum, întorcându-se, nu întâmpinase din partea acestei societăţi neîncredere şi defăimare?

Asemenea micimi de suflet, neîndreptăţite, se topiseră în faţa măreţiei talentului ce nu mai puteà fi pus la îndoială.

Erà mare artista! Eià mare!

Ca şi în 1887 când cu Coquelin, studenţimea îi făcu ovaţiuni la ieşirea dela teatru şi o însoţi până la modesta ei locuinţă, — ceea ce deşteptă mahalaua liniştită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ziarele de dimineață o salutară cu însuflețire. Apoi mai toate cele însemnate, de seară; iar reporterii începură să-i dea asalt, spre a putea mulțumi setea publică cu amintiri din trecutul ei artistic.

Și «Magda» ținu afișul toată luna lui Noembrie fără încetare.

— Dragă Paul, nu vrei să mergem și noi la «Magda», îi zise soția, într'o zi... Toată lumea bună se duce.

— Sunt prea ocupat, Clemenţo... Nu pot... Tu du-te, dacă vrei, cu sora ta. Nu te opresc.

Doamna Simileanu păru că se codește puțin, apoi, zâmbind ciudat, îi zise:

— Știi ce se spune, Paul? Că în tinerețea ta... n'ai fost tocmai străin... actriței aceea.

Paul sări de la birou.

— Cum? Cine a zis așa prostie? strigă el, roșu de mânie.

— O! nu te supără, căci nu'ți fac o crimă din ceea ce-a putut fi, răspunse ea cu același zâmbet.

— Și tu crezi, Clemenţo? zise el, mai potolit.

— Și cred, și nu cred.

— Ei, uite, ca să vezi că n'a fost nimic, voiu merge deseară la «Magda»...

— Fără nici o emoțiune? râse ea.

El dădu din cap, necăjit, și se reașeză la birou. In acea seară, nu-i fu mică mirare când auzi pe Clemența zicând feciorului, la urcarea în cupeu:

— Filipe, să nu uiți să te duci la florar și să'mi aduci «buchetul».

— Ce buchet? întrebă el, după ce cupeul porni.

— Pentru «Magda»... Ce? vrei să zică lumea că nu știm să apreciem talentele noastre?

— Par'că toată lumea din sală aduce flori.

— Noi nu suntem «toată lumea».

— Să creadă actrița că i-le dau eu? rosti el cu imprudență.

— Ei, și dac'ar crede? Apoi izbucni în hohot de râs.

— De ce râzi?

— Nu te mai necăji... Le dau eu, doamna Simileanu, nu tu...

Pe urmă, după o clipă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Par'că nu mi-a spus Robert Păiuşanu, bărbatul prietenei mele, că tu ai fost... *amicul* Ametistei... Şi râse iar.

— Măgarul! Ce are el să spue asemenea lucruri! zise, răstit.

— Ţi-am spus, ce-a fost a fost... Vorba e, de ce vrei să te ascunzi de mine? Par'că pe mine m'ar fi supărat.

— Dar ce va *zice* ea că-i dai flori, tu, nevasta mea?

— Nuştiu ce va zice. Treaba ei. E un capriciu al meu, dacă vrei... şi râse iar.

Paul, foarte înciudat tăcu. Cât ţinu reprezentaţia, nu aplaudă o singură dată şi se sili să pară rece... supt privirile uneori ironice ale soţiei lui... pe care le simţi.

— Ce are? ce crede, la urma urmei? îşi zise şi se înciudă şi mai mult, ia rovaţiunile publicului, când o rechemau, îi făceau rău.

— Lasă c'am să i-o fac eu măgarului de Păiuşanu.

In acelaş partid cu el, făcând aceeaşi politică, atât că Robert o făceà cu linişte şi mai mult de cheful soţiei lui, — erau prieteni... «de căciulă»: nu se puteau suferi, dar îi apropià prietenia nevestelor. Chiar Angela intrà în casa lui şi erà singura, care, din trecut, îi dăduse oarecari emoţiuni, anume îndemnuri de-a se apropià mai intim de dânsa.

Faţă însă cu atitudinea ei demnă, fără cea mai neînsemnată aluziune la trecut, se astâmpărase. Erà şi o teamă apoi în adâncul lui. Oricât de cutezător, îşi dà seama că, băneşte depindea de nevasta lui şi-i ştià de frică: de-ar fi supărat-o cu vr'un adulter, ar fi fost ameninţat să rămână numai în propriile lui mijloace, căci, «ambiţioasă» cum erà, desigur că n'ar mai fi trăit cu el.

«Buchetul» doamnei Simileanu o impresionă în adevăr în chip ciudat pe Ametista... Îşi închipui însă repede că soţia lui Simileanu cunoşteà trecutul şi că aceste flori erau un fel de... răzbunare femeiască. Ori cum, ea o luă ca o prostie, — şi nu se mai gândi la înfruntarea aceasta.

Angela în adevăr, pe lângă că fusese de două ori la «Magda» şi avusese cele mai vii emoţiuni, când se gândià să scrie Ametistei şi să o invite la ea, simţià o nelămurită stânjinire. Svonurile ce ajunseseră şi la urechile ei, — de astă dată nu aduse de Robert, căci nu le-ar fi dat crezare, — îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puseseră în suflet o îndoială în privința adevăratului caracter al Ametistei. Nu cumva era până într'atât de mult «*artista*» încât și viața ei de-acasă în legătură cu prieteniile, ajunsese să fie un fel de piesă cu tot atâtea roluri? Nu cumva bunătatea inimii și onestitatea femeiască erau numai «fardul» obișnuit jocului?

La Viena nu'și putuse opri întâiul avânt care avea amintirea inimii; pe urmă venise calmul și cu el reflexiunea.

Instinctiv, — din experiența cu Jules de Camargues, din cele ce observă în lume, — se temeă să nu'și turbure casa: nu se îndoia, Doamne ferește, de Severul ei, — dar, de! Știe omul de ce să se feriască și de ce nu?

Ametista nu mai era ce fusese; — era însă marea artistă, cuceritoarea sufletelor sguduite de emoțiunea ce dă. In fine, oricare ar fi fost cauza, starea ei sufletească față cu vechea prietenă de odinioară, se modificase și în prezent se manifestă prin neîncredere și prin stânjinire.

Intr'o zi îi veniră amândouă deodată: Cecilia, cumnata ei și nedespărțita-i prietenă Clemența Simileanu. Ce se vorbiă în acest timp mai mult, era despre Ametista Sătescu. De ea se deschise și aci vorba.

— Mult aș dà s'o văd de aproape, zise Clemența. Trebue să fi fost foarte frumoasă femee.

Angela o privi lung; Cecilia fură cu ochii pe Angela.

— N'ar fi greu lucru, răspunse Cecilia. Să dăm o serată și s'o invităm să ne spue ceva: aceasta se face.

Nici Angela nici Clemența nu răspunse.

— Vrei, Clemențo să dau eu serata și să aduc pe Ametista? rosti atunci Cecilia.

— O! da, se grăbi acum să răspundă Clemența.

— Poate să nu vie... zise Angela cu ton ciudat.

— Dece? întrebă Clemența. Nu cumva nu s'ar simți onorată.

Cecilia înțelese gândul cumnate-si.

— Eu totuș voiu încerca. Și numai după ce-i voiu avea răspunsul, voiu anunța invitaților că va fi și artista, zise Cecilia.

In aceeaș zi scrise artistei, la Teatrul Național. Ametista se gândise la Angela, cu dorința de-a o vedeà acasă, dar se hotărâse să aștepte o invitare din parte-i, după cum de altfel ea singură-i zisese la Viena.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când primi invitarea din partea doamnei Cecilia Păiușanu, — pe care numai cât o zărise în Paris, înainte de plecarea în «turneu» în America, la 1888, — stătu pe gânduri: dece n'o invitase Angela, ziua, în intimitate? Dece o chemă, ca artistă, soția lui Robert, la o serată? In tot cazul, dece serata nu o dă Angela? Care din ele trei voiă s'o vadă deaproape și nu pe scenă? «Eră ceva» în invitarea aceasta. Dar ce?

— Fie ori ce, am să mă duc. Mă interesează să văd ce neveste au Robert și Simileanu și ce bărbat are Angela. Voiu fi, cred, pentru ultima oară între ei.

Cu cât dor venise în țară, tot cu atâta tristețe urmă să se simtă străină în țara ei. Mai ales străină eră între artiștii teatrului, al cărora suflet eră carte deschisă pentru ea. Ce avea să facă după stagiune, și mai ales dacă, — după cum simția dispoziținea Direcțiunii, — nu eră să mai fie «angajată»? Să ajungă să colinde provincia, singură, ori cu vr'o trupă fără însemnătate? Chiar în caz de succese morale, — ce va puteă câștiga ca să poată trăi? Teatrul Național chiar, ce-i da? o mie de lei pe lună pentru cinci luni.

Negreșit că dacă i s'ar fi asigurat o mie de lei pe lună pentru anul întreg și «angajamentul» dacă ar fi urmat cel puțin câțiva ani,—ar fi putut să se sprijine pe asemenea situațiune și ar fi avut cu ce trăi mai omenește. Cel puțin dacă ar fi fost îmbrățișată cu dragoste, de colegi, — căci, la urma urmei, nu luă locul nimănui. Fiecare artist de frunte își avea simpatia în public și nu dânsa le-ar fi răpit-o.

Incă nu se hotărâse în fine, dacă avea să rămână sau să plece iarăș spre a nu se mai întoarce. Eră numai tristă, singuratecă și entusiasmul publicului n'o făcea să se simtă altfel dincolo de pragul teatrului.

Răspunse doamnei Păiușanu că primia onoarea ce-i făcea și, în adevăr, aceasta se întâmplă peste o săptămână când eră liberă, — căci între finele reprezentațiunilor «Magdei» și începutul acelora cu «Medeea, se jucau alte două piese din repertoriu cu altă serie de artiști.

Robert locuia tot în casa părintească din Strada Fântânei, — după însurătoarea lui, — casă prefăcută cu totul și modernizată.

Ametista apăru, — comediană de societate, — zâmbitoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

desăvârșit de bine gătită, par'că reîntinerită ca frumusețe, și făcu mare efect.

Păiușanu o salută cu mare politeță și-i oferi brațul, după ce-i prezintă pe Cecilia, — spre a-i prezintă pe invitații ce nu ierau în prea mare număr.

Inginerul Verbiceanu, bărbatul Angelei, îi făcu artistei bună impresiune și ea îi vorbi cu căldură de Angela, care o onorase cu prietenia ei afectuoasă. Inginerul se mărgini să-i mulțumiască ușor zâmbind.

— A! domnul Simileanu, exclamă ea cu răceală și ironie fără să-i întindă mâna, — în timp ce, din preajmă, soția lui observă.

Paul, cu înfățișare aproape mândră, i se înclină ușor.

— Cum vă pare, doamnă, zise el, ca să zică ceva, primirea publicului Bucureștean?

— Sunt încântată, domnule. Gustul pentru Artă s'a desvoltat foarte mult în publicul nostru.

Și, îndemnând c'un zâmbet pe Robert să înainteze, trecu fără să privească pe Simileanu. Acesta, o urmări cu priviri în care se vădia bine uimirea că *ea*... eră încă frumoasă, încă de dorit.

— Doamna Clementa Simileanu, îi prezintă Robert pe amica nevestei lui.

Clementa îi întinse mâna și i-o strânse cu destulă politeță.

— V'am admirat, în «*Magda*», doamnă. Mărturisesc că m'ați emoționat adânc.

— Vă mulțumesc, doamnă... îi răspunse, zâmbindu-i afectuos.

Dintr'o ochire îi ghicise caracterul: desigur că Paul nu o meritase. Robert trecu înainte cu Ametista, ne ascunzându-și că-i făcea plăcere s'o ducă la braț, — uitând cât o vorbise de rău. Când isprăvi cu prezintările, îi șopti:

— Ești pururea frumoasă și simpatică.

— O! domnule Păiușanu, cred că fiecare din noi am rămas precum ne e inima... îi răspunse, rămbind. Tonul însă vădia o intențiune, pe care Robert o înțelese, căci se înroși.

Cecilia se apropiă cu Angela și vorbiră câte-trele puțin, căci se auzi un sunet de piano: începeă partea artistică a seratei. Angela o invită lângă dânsa, până să-i vie Ametistei rândul. Clementa din apropiere o observa mereu și aproape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivana.ro/mdrr1901_1932

nu'şi dă seama ce se cânta: gândurile ei erau la Paul cu privire la... trecut. Va fi iubit-o mult, cât era de frumoasă? Dece o lăsase?

Clemenţa nu iubia pe bărbatu-său, în care vedea mare deosebire sufletească de dânsa. Ea îşi iubia casa, copiii. Pe Paul îl observa în toate mişcările, spre a'l cunoaşte bine; dar une ori îi scăpă; nu-l puteă răzbi cu judecarea. Cum ar fi vrut acum să stea mult de vorbă cu Ametista şi s'o facă a-i descoperi ceea ce-i rămânea încă neînţeles din caracterul lui.

In adevăr, după ce Ametista, cea din urmă în program, spuse frumosul monolog al «Floristei», carele fermecă auditorul, — Clemenţa cea dintâi o felicită, emoţionată, rămase lângă ea până ce primi felicitările celorlalţi, — fără ale bărbatului ei, bine înţeles, — dar dece? şi intră în vorbă cu ea în timp ce lumea se făcea grupuri.

Ametista înţelese că se petrecea ceva în sufletul simpaticei femei, dar nu avu cheia enigmei decât numai când Clemenţa aduse vorba de bărbatul ei, cu foarte mult meşteşug, în aşa chip încât s'o facă a-i vorbi şi ea.

Clemenţa ştia dar că ea fusese amanta bărbatului ei, şi Ametista înţelese că buna femee erà în cercetarea caracterului lui, carele o nemulţumia.

Fără să se turbure, Ametista, făcând-o să cunoască legătura de prieteni din copilărie, — dar numai atât, — înconjură cu fineţe partea grea, partea totuşi dorită de Clemenţa, aşa că Paul îi rămânea ei tot în nehotărâtă lumină. Dece l'ar fi arătat cum erà, — cum erà să ajungă să'l cunoască soţia lui?

De partea ei Clemenţa înţelese mărinimia artistei şi-i recunoscu delicateţe de suflet şi onestitate, totuşi neputând să se apere pe sine de un tainic imbold de gelozie.

Paul trăgeà cu coada ochiului, neliniştit, la grupul lor: ce însemna acea sfătuire cu caracter aproape intim? Ce-i spuneà de el, Ametista, căci instinctiv ghicia că de el era vorba?

Doamna Păiuşanu le întrerupse convorbirea: venià să invite pe artistă la bufet.

După câteva momente Clemenţa ziceà Angelei:

— Dar e încântătoare femeea aceasta! E foarte cultă şi apoi, de-o bunătate de suflet... Angela zâmbi şi-i luà braţul:

— S'o vezi în «Medeea», zise, ca să schimbe vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Stagiunea se terminase, ca de obiceiu, cu sfârşitul lui Martie. De alt angajament Direcţiunea nu-i mai pomenise iar Ametista nu căutase să aibă vr'o lămurire.

Acum, în Maiu, se gândiă ce să facă? Ana nu-i mai răspunsese de două luni nici un cuvânt: se vedeă izolată aci, se vedea uitată acolo, şi nu ştia ce să creadă. Ce se întâmplase cu amica ei?

Intr'o dimineaţă veni s'o viziteze un artist al Teatrului Naţional, care alcătuia trupe de vară, mai în fiecare an şi juca în grădini prin provincie.

— Doamnă Sătescu, îi zise, după ce-i arătă scopul venirii, cred că şi provincia are dreptul să vă vadă, şi întrucât nu aveţi altă hotărâre, ar fi mare onoare pentru noi să ne însoţiţi.

— Credeţi, vă rog, că onoarea este şi pentru mine. Vă voiu da peste câteva zile răspunsul.

— Ţin să lămuresc că onorariul dumneavoastră e de cinci sute de lei pe lună.

— Imi e indiferentă suma. Cestiunea este să pot.

In acea zi telegrafiă la Paris lui Déjormes rugându-l să-i răspundă dacă Ana era acolo. A doua-zi avu răspunsul că plecase din Februarie într'un «turneu» scurt prin Franţa. Se hotărâ dar să se ducă cu trupa prin ţară: erâ o distracţie care să-i alunge urâtul singurătăţii, şi trimise artistului-director vorba că primeşte.

In aceeaş zi se pomeni că se opreşte o trăsură de casă la poarta căsuţei sale. Cu mirare văzu pe Păiuşanu că se coboară. Rău servită cum era, până să cheme pe servitoarea gazdei, Păiuşanu cercă la uşa salei şi deja întră.

— Aci şade doamna Sătescu? întrebă, din strâmta sală aproape întunecoasă.

Ea deschise uşa şi-l pofti înlăuntru.

— O! în ce locuinţă, amica mea, îi zise cu indignare, sărutându-i mâna. Dar nu e vrednică de dumneata, doamnă.

— Toate, domnule Păiuşanu, după timp şi după împrejurări. Filozofia vieţii este să ne mulţumim cu ce avem şi să nu ne credem nenorociţi, nedreptăţiţi. Cărei împrejurări însă datoresc neaşteptata dumneavoastră vizită?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

— Neașteptată pentru dumneavoastră. Eu însă de mult o proectasem și numai afacerile m'au reținut. Familia mea e la țară... și...

— Știți, domnule Păiușanu, că mâine plec în «turneu» în provincie cu o trupă?

— Cu adevărat? O! dar nu face pentru o artistă mare micile grădini de vară. Și apoi, dumneavoastră nu vă gândiți că trebue să vă odihniți?

— Odihna e pentru noi în muncă, răspunse rămbind.

— Eu aș avea altă soluțiune dacă mi-ați face plăcerea s'o primiți. Mă duc la Camargues în Franța să regulez niște afaceri urgente ale nepoțelului meu. Pot prelungi până în August șederea mea acolo și în alte părți, negreșit. Ar fi pentru dumneavoastră tot ca un «turneu».

— Cu dumneavoastră «director»... zise, izbucnind într'un hohot de râs batjocoritor. O! domnule Păiușanu. Până și însurat, sunteți de neîndreptat.

— Dar bine, Ametisto, îi zise cu ton familiar, nu crezi că e timpul să nu mă mai refuzi? După ce ne vom întoarce,— cât timp vei voi, — voiu fi al dumitale, ți-o jur pe onoare, — și recunoștința mea va fi...

— Domnule Păiușanu, dece mă silești să fiu nepoliticoasă?

— Dar ce ți-am făcut de se pare că mă urăști! exclamă el cu nemulțumire.

Ametista, căreea sânul îi palpita, căreea indignarea îi aprindea obrajii, se hotărâ să fie, măcar odată în viața ei, răzbunătoare.

— Domnule Păiușanu, nu voesc a'mi aminti chipul în care m'ai arătat mătușei dumitale și ai făcut-o să nu mă mai primiască în casa ei; nu voiesc a'mi aminti cele ce ai spus Angelei de mine. Te-ai purtat foarte puțin cavalerește. Cel puțin lasă-mă să rămân cu amintirea unui bine ce mi-ai făcut și să cred că ai fost dezinteresat. Eu nu mă vând, domnule Păiușanu. Am făcut experiența lumei; știu cât prețuiți, dumneavoastră bărbații, și... desgustul e tot ce am față cu dumneavoastră toți. Ne socotiți numai unelte de plăcere; sufletul nostru vă scapă cercetării și convingerii. Toate uneltirile, toate mijloacele, chiar toate delicatețele, — până ce vă ajungeți scopul: pe urmă, disprețul, batjocura, dreptul de-a ne trată ca pe niște otrepe sociale. Te rog, nu mă întrerupe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Eram copilă încă. Aspiram la muncă cinstită, — indiferent de mediu. Mi-aţi lăsat oare neatinse iluziunile şi credinţa într'o viaţă prin muncă? Nu. V'aţi grăbit în chip brutal să mă faceţi să înţeleg partea urâtă a acestei vieţi. A! da... îmi acoperiaţi cu flori gropile şi noroiul. Negreşit, ar trebui să vă ţin în seamă asemenea atenţiune. Dumneata... ai pregătit tărâmul pentru altul. Prea curând deşteptată la realităţi, inima mea a căutat să aibă un sprijin sufletesc, o simpatie dulce, însă, fără experienţă, n'a putut deosebi pe unul ca toţi de toţi ca unul şi s'a încrezut obişnuitei făţărnicii bărbăteşti, care, de astă dată, se ascundeau supt aparenţe cari răspundeau iluziunilor mele. Am suferit! o! am suferit. Şi mai apoi? Dar... destul... Mi-am plătit greşelile din înrâurirea mediului. Şi acum dumneata te înfăţişezi, mai brutal ca odinioară, fiindcă nu mai aveai nici măcar consideraţiunea nevinovăţiei, uitând totuş că eram fiinţă cu judecată şi cu simţul demnităţii omeneşti. Ah! domnule Păiuşanu, domnule Păiuşanu, ce criminali mari sunteţi!

Păiuşanu, galben la faţă, ca niciodată până acum simţind adevărul spuselor Ametistei, şi recunoscându-le dreptatea, înţelese că greşise şi mai mult acum faţă cu femeea aceasta al cărei suflet îl pătrundea pe deplin.

— Iţi cer cu adevărat, iertare, doamnă şi te rog să crezi că voiu duce cu mine simţimântul unei sincere stime pentru dumneata. Adio, doamnă.

I se înclină adânc şi ieşi fără ca Ametista să-i mai zică vre un cuvânt.

După plecarea lui, uşurată par'că de toată căinţa greşelilor ei, se lăsă într'un fotoliu şi, stătu mult timp pe gânduri, melancolică, într'un fel de ciudată mulţumire a sufletului: îşi revărsase prea plinul acestui suflet chinuit, odată şi poate pentru cea din urmă oară.

Cutreerarea ţării în oraşele ei de frunte; jocul în aer liber, la răcoarea nopţilor: un dulce simţimânt că juca în limba mamă şi înaintea unui public mai sincer par'că în emoţiunile lui şi în manifestarea însufleţirii lui, atitudinile respectuoase ale capilor oraşelor faţă cu ea, ca femee şi apoi ca artistă, — îi dădură uitarea, — acest bine priincios pentru inimile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

ce au fost rănite. O făcură să se simtă reîntinerită și să joace cu pasiune pentru arta ei.

Trei luni acestea fură adevărată plăcere și trecură ca un vis frumos, din care omul se deșteaptă cu părere de rău și cu vaga neliniște a întoarcerii în necunoscut.

Când sosi în București fără să fi dat ochii cu frații ei, nici în Iași, nici în Constanța, găsi o scrisoare dela Șerban. Îi scria că era bolnav la reședința subprefecturii lui din Măcin și că regretă de-a nu o fi putut vedeà în Brăila. Din tot ce-i înșira reeșià în cele de pe urmă destul de limpede apelul la generozitatea ei. Ametista zâmbi trist, stătu pe gânduri câteva momente, apoi, când ieși în oraș, trimise la Măcin trei sute de lei, fără nici un cuvânt. Îi dà, ceea ce-i putea folosi.

Acum, ce aveà de făcut? se întrebă cu neliniște. Și, câteva zile fu adânc turburată fiindcă nu găsia o deslegare. Ce deșert în sufletul ei! Ce lipsă de interes pentru talentul ei!

Și, la teatrul Național, se știa foarte bine că ea se afla în Capitală.

Pe la opt Septembrie primì vizita unei artiste, mai în etate, Societară.

— Închipuește-ți draga mea, îi zise cu familiaritate, că ieri am știut că te-ai întors. Cum ai petrecut în... «falnicul turneu»?

— Foarte bine, doamnă, foarte bine. Se pare că provincia simte mai călduros arta și primește mai bine talentele.

— O! să crezi că-i așa... Eu, să fiu ca dumneata, dragă, aș alcătui trupă, cum era odinioară a Fanii Tardini și ai aveà succes material și moral cu mult mai deosebit.

Ametista zâmbi.

— Nu am aptitudinea unei directoare, doamnă. Vina mea e dacă nu știu să fac decât artă!...

— Uite, mie mi-a vorbit în felul acesta, cu privire la dumneata firește, — un actor care o face pe directorul de trupă, de provincie.

In aceste cuvinte erau o intențiune jignitoare pentru talentul Ametistei. Ea o simți, dar nu lăsă să se vadă.

— Ori cum, dacă crezi că la Teatrul Național poți veni ca societară, ceea ce am dori cu toții, înțelegi cât de mare ne-ar fi bucuria, se grăbi să adaoge, ca să acopere ce știa că fusese jignire pentru marea artistă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ametista își închipui că doamna Societară puteă fi un sol al colegilor, trimis într'adins s'o iscodiască.

— Doamnă, intenţiunea mea este să mă întorc în Franţa, acolo unde, oricât de străină, mă simt mai între ai mei.

— Ah! cum o zici asta, draga mea, par'că în ţară nu ai fi apreciată. Vrei să primeşti dela mine un sfat?

— De ce nu... răspunse, zâmbind ironic.

— Dece nu pui vorbă pe lângă Ministrul nostru? Sunt sigură că el ar face să intri societară.

— Îţi mulţumesc pentru sfat: e prietenesc. La artiste de seama mea, vin propunerile; nu artistele le fac... chiar miniştrilor, răspunse ea, fără trufie, dar cu convingere din conştiinţa valorii sale.

— Da, aşa este, negreşit, zise societara, cu simţită luare în râs. La noi însă...

— Tocmai de aceea, fiindcă la *noi* e altfel... mă duc unde este cum trebue să fie, şi de astă dată fără să mă mai întorc.

— Vai! ce vorbă. Să ne laşi aşa... exclamă cu prefăcută părere de rău.

— Te asigur că... nu mi se va simţi lipsa. Cadrele teatrului Naţional sunt prea complecte.

Societara plecă şi în dup'ameaza acelei zile, la teatru, dădu relaţiune colegilor trecând convorbirea cu Ametista, printr'un ciur cu ochiuri foarte largi, ca să poată picura în cuvinte «mărite» şi îmbrăcate pe-a'ntregul intenţiuni jignitoare pentru artiştii societari în deosebi.

Astfel, nu intrarea în societatea dramatică dar nici să mai joace pe scena Teatrului Naţional nu mai era cu putinţă pentru Ametista şi svonul i-ajunse la ureche, adus de artistul-director al trupei de cu vară.

Zilele treceau însă, pline de tristeţe şi un fel de lângezeală aproape de descurajare, cuprindeă sufletul artistei. Nici pentru aci nu se putea hotărâ la vre un demers, nici la Paris să scrie nu-i veniă: trebuia oare să se lase de tot ce-i fusese mai scump în viaţă? Ce însemna lipsa aceasta de voinţă, la o etate când nu putea fi vorba de despărţirea de scenă?

In cele de pe urmă, către capătul lui Septembrie, apucă condeiul c'un fel de mânie şi scrise la Paris direcţiunii teatrului «*Oeuvre*» al lui Antoine.

Intr'o stare sufletească de adâncă nelinişte, de speranţă, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

descurajare, de suferința în amorul ei propriu și în dragostea pentru Artă, — așteptă două săptămâni de lungi zile înnorate. Fu cea mai grozavă epocă a vieții ei, în singurătatea locuinții din care nu putea să iasă chiar când o îndemnă dorul după aer, hrănindu-se prost cu toate că mai avea încă câteva mii de lei, uitată de toți, respinsă de toți, neluată de nimeni în seamă.

Și nu mai venia răspunsul. Și avea slăbiciuni neînțelese, aprinderi ale întregii sale ființi, îngălbeniri și fiori reci de friguri: se simțiă bolnavă. Par'că ar fi așteptat moartea.

Din această toropeală o smulse venirea neașteptată a actorului-director de trupă provincială.

Acesta se speriă cum o văzu. Dar fu îndeajuns să-i adreseze rugăciunea de-a nu-l refuză și de-a juca toată toamna și iarna în câteva orașe mari din țară, — că Ametista, ca o leoaică ce'și scutură coama, se ridică, respiră lung și, ca prin minune, se transfigură.

Actorul înțelese că artista suferiă de neacțiune, de delăsare și nu mai putu de bucurie: pentru el, marea artistă eră cea mai bună afacere și plină de izbândă. Invoiala între amândoi se făcu repede: actorul plecă desmierdându-și buzunarele; Ametista rămânea să se întoarcă la viață.

Plină de mulțumire, aproape fericită, își cercetă lucrurile, și le reașeză în cufere, își scoase la iveală rolurile ei scumpe, și lumina cuprinse încăperile până la cari raze de soare nu ajungeau decât spre asfințit.

Acum sângele începu să i se mișce în vine cu repeziciune, obrajii i se mai îmbujorară, ochii redobândiră licăriri din focul dragostei de muncă. Fie și în provincie, — dar să trăiască la lumina rampei; fie pe scene modeste, dar să le umple cu ființa ei, cu personalitatea ei artistică. Și se deșteptară și unele ziare ca să vestiască «turneul» *marei artiste*, hotărâtă să rămână în patrie.

Când citi acele rânduri care mirosiau mai mult «a reclamă» de întreprindere, Ametista nu le mai căută forma: ele erau pentru sufletul ei aprins pentru luptă, ca trâmbița pentru oștașii gata de atac.

Și porni și ea la atac, plină de vioiciune, uitându-și suferința amară a zilelor trecute și uitarea celor din Paris, cărora le dăduse toată puterea ei de muncă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rând pe rând, Iașii, Botoșanii, Bârladul, Brăila, Galații, Severinul, Ploeștii și Buzăul, o văzură în toată splendoarea desăvârșitului ei talent. In decorurile simple și hârtânite ale teatrelor mici sau improvizate, Ametista părea sufletul comediilor de salon și tragediilor, iar privitorii uitau neajunsurile celorlalți artiști, uitau cadrul, ca să vadă numai frumusețea adevăratei Arte.

Cu toată vâlva numelui artistei, în unele orașe publicului îi părea cam scumpe prețurile locurilor și... după două mult trei reprezentațiuni, se rărià: cu nici un preț nu se rărìau însă acei ce sunt spaima trupelor, «pomanagiii» cari încep dela poliție, trec pe la primărie, pe la tribunal, pe la prefectură, intră pe la regimente și sfârșesc la hotelierii cari găzduiesc pe artiști.

A aveà, unii o lojă, alții câte un stal, e aproape o onoare care provoacă gelozii și înseamnă pentru acești chilipirgii «trecerea» de oameni ai Puterii. Unii se impun directorului trupei, cu «tupeul» celui sigur de autoritatea sa, luându-l de sus și lăsându-l să înțeleagă că va face propagandă printre numeroasele familii cu care stà în legătură. Alții, împrietenindu-se grozav cu câte un artist, pe care nu-l mai slăbesc cu dragostea: dacă au ceva parale, fac cinste peste cât ar costa un bilet, numai să poată zice cu trufie: o! am avut un stal gratis; dacă nu au parale, ajung la un fel de milogire și primesc să stea în picioare, la ușă ori pe lângă pereți, — după cum e sala, — numai să zică c'un fel de fățarnică modestie: «am și eu intrarea oricând vreau».

Oficialii, prin unele orașe dau cel puțin concurs trupei și umplu teatrul. Capii, merg până acolo cu bună-voința că își plătesc chiar loja; prin altele o lojă ori un stal și-le socotesc un drept al lor și adese ori se întâmplă că numai aceștia să fie în teatru la locurile de frunte, și... «prostimea» cu plată pe unde e eften.

După cea dintâi reprezentațiune, în orașul Caracal, care nu fusese în program, — o doamnă din «elită» de ciudă că ei nu i se făcuse onoarea unei loji «gratis», pofti la masă pe Ametista Sătescu și pe câțiva prieteni; chefui de zece ori mai mult decât ar fi dat pe o lojă,—și avù satisfacțiunea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

primiască din partea marei artiste o lojă pentru a treea reprezentaţiune.

Doamna a făcut în ziua aceea douăzeci de vizite spre a vesti... «gentileţea» marei artiste... căreea seara îi dădu un splendid mănunchiu de flori.

Se afla în Severin, pe la începutul iernii. Erà de cinci luni trecute, în turneu. Incepuse iarăş nu ştiu ce nelinişte în sufletul ei, când erà singură, nu ştiu ce dor încă nelămurit dar stăruitor. Afară de aceasta o întristà şi o enervà traiul vecin cu sărăcia şi cu lipsa, a mai tuturor artiştilor trupei, bărbaţi şi femei, — dar mai ales al bărbaţilor: direcţia le plătià puţin şi nu la timp, astfel, masa le erà pe la ospătăriile cele mai proaste şi locuinţa pe la hotelurile de a treea mână. Ii vedeà foarte prost îmbrăcaţi, nepotrivit cu timpul de iarnă mai ales, spre a'şi păstra hainele mai bunicele cari le alcătuiau «costumele» în piesele moderne. Calea valea, se treceau la lumina «rampei» asemenea vestminte, al cărora an de ieşire din mâna croitorilor, erà de multişor uitat.

Pentru piesele în care se cereau anume învestmântare, direcţiunea aveà chip «costume» pe care numai cât le potrivià pe trupul artiştilor,—tot pe atât de «veterane» însă ca şi ale «garderobei» particulare a fiecăruia.

Sărăcia aceasta, la artişti, sgârcenia aceasta necurată din partea direcţiunii, — lucruri încă peste care nu dăduse, — o amărau pe Ametista, o scârbiau şi o făceau să doriască liberarea ca din nişte cătuşe şi... să'şi ia sborul în alte ţări.

Nici ea nu erà bogată; trecuse, pe când erà în Paris, acum în urmă, prin prea grele momente de lipsă băneascà: dar avea altă scenă; dar, ori cum, nu gustase încă din felul de viaţă al bieţilor artişti români, — martiri ai dragostei lor de scenă.

Directorul îi dăduse la timp, în tot timpul «turneului» onorariul ei, pe care negreşit că-l cheltuia aproape tot, însă când pusese vorbă bună în folosul celorlalţi artişti ai trupei, — i se răspunse că pentru talentul lor aveau destul... spre a nu muri de foame şi a nu locui supt bolta cerului.

Intr'o zi viforoasă care nu prevestia bună «reţetă», ma ales că Ametista nu juca în seara acelei zile, — ea stà la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fereastră și privia la val-vârtejul fulgilor de neauă, ascultând ciudatul concert al fluerăturilor vântului în coșul sobei.

Gândurile ei treceau dincolo de zările înnegurite, departe, spre acel oraș mare al «mișcării perpetue», pe care o asemănă... val-vârtejului de ninsoare.

Ani întregi de glorie în afară de casă, de viață luxoasă când liniștită, când în amestec de supărări, în casă, dar căreea acum îi găsia nu știu ce farmec straniu, îi treceau pe dinaînte și o făceau să-i palpite inima. Ah! cum nu știuse să păstreze averea, prin care și-ar fi asigurat fără doar și poate seria neîntreruptă a succeselor mari!

Inima... da, blestemata de inimă o pierduse.

Cum însă? Să nu se mai poată adecă ridica de fel, ca bătrânețea s'o ajungă într'o bună situațiune materială?

O puternică răzbufnire de simțiri, amor propriu, voință, dorul de-a ieși iarăș d'asupra, conștiința puterii sale artistice, — îi arse ființa întreagă, îi puse foc în obraji și în priviri.

Trebuia, cu orice preț, să mai facă o cercare, să reapară în lumea Parisului. Nu auzi bătăi ușoare în ușă, nici întrarea cuiva în cameră.

Erà un tânăr nalt, subțiratec cu chip deștept și plăcut, — «prim-amorezul» trupei, în înfățișarea căruia se vădià bine nu știu ce suferință, pe lângă multă sfioșie ce desigur ținea de anume stare sufletească. Rămas în picioare, aproape de ușă, ca în temerea de-a nu turbura pe marea artistă, — aținti prin priviri mult zicătoare la dânsa, așteptând să fie simțit.

In adevăr, Ametista după ce avù un gest larg care răspundeà unei hotărâri... fără de întoarcere, — se depărtă dela fereastră, cu o înfiorare de frig.

Tresări când îl văzu pe tânărul actor, — apoi îi zâmbi cu bunăvoință și-i întinse mâna.

— Vii să repetăm, domnule Georgescu?

— Da, doamnă, răspunse el cu sfială și plecând ochii. Am învățat perfect rolul lui Armand Duval.

— Vom vedea, îi răspunse zâmbind.

— Negreșit, ținând pe cât am putut, seamă de binevoitoarele dumneavoastră sfaturi.

— Ai talent, ți-am spus-o. Trebue să te lași de declamare...

— Obiceiul «provincialilor»... șopti el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— «Şcoala», dragă Georgescule, şcoala voinţii şi aplecare. Să începem.

Şi începură scenele ce aveau amândoi. Fu o adevărată repetiţiune, în care tânărul foarte sentimental, şi aproape de firesc, «ieşi binişor de tot».

Ametista îl felicită şi sună să le aducă ceaiu şi pesmeţi.

— Referindu-ne la psihologia lui Armand Duval, cum îl clasaţi dumneavoastră? Printre cutezători?

— Amorul poate face cutezător şi pe cel mai timid, dar omului cu creştere aleasă nu-i răpeşte delicateţea înnăscută. Armand Duval este un caracter pe care'l pune şi mai mult în iveală personalitatea «Damei cu Camelii», una din victimele desfrâului social.

— Ce departe sunt de el... murmură actorul cu aşa accent, că Ametista îl privi cu curiozitate. Ce departe sunteţi dumneavoastră de «Dama cu Camelii»...

— Ce înţeles pot avea cuvintele acestea? întrebă ea nedumerită.

— Fiindcă situaţiunea mea mă poate clasa printre cutezătorii cărora le lipseşte educaţiunea şi... anume merite.

Ametista par'că ghici atunci gândul tainic al tânărului şi zâmbi, fără voe, cu tristeţe.

— Alt adorator, se gândi ea. Apoi, adresându-i-se: mie îmi pari bine în rolul acesta, domnule Georgescu.

— In interpretarea acestui rol sunt două fiinţi în mine, doamnă Sătescu: actorul şi omul. Actorul iubeşte cu sufletul ce-i dă autorul piesei; omul, cu sufletul său propriu plin de adoraţiune pentru cea mai desăvârşită fiinţă ce-a putut întâlni, pentru cea mai mare artistă a timpului. Eată de ce sunt cutezătorul, trist de moarte, care s'a hotărât să'şi spună păsul şi să se supună unei pedepse drepte din parte-vă.

Se opri, înnăbuşindu-se, roşu ca focul, tremurând de emoţiune. Atunci intră servitoarea cu ceaiul, îl puse pe masa din mijloc şi ieşi dacă văzu că nu i se spune nici o vorbă.

Ametista, fără supărare, dar fără vre o emoţiune, turnă ceaiul, — pe care actorul îl blestemă, căci îi întrerupsese declaraţiunea, — i'l servi şi se servi, apoi se aşeză.

Tânărul înghiţia noduri şi aştepta, fără să se atingă de băutura care aburia plăcut, răspunsul artistei, pe care nu'l puteă prevedeă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule Georgescu, dă'mi voe să-ți spun că dumneata te-ai înamorat de artistă, căci femeea nici prin etatea ei, nici prin alte însușiri nu poate inspira amor.

— O! doamnă... începu el.

— Te rog. Invoește-mi experiența îndelungată, domnule Georgescu, a oamenilor și a împrejurărilor în cari se poate naște o acțiune omenească. Nu voiu să neg cu totul putința unui simțimânt, în condițiuni anormale, însă îl pot declara nefiresc, sau mai drept, nepotrivit. Te rog să înțelegi că nu pun înainte vre o valoare ce-aș fi având, vre-o situațiune cine știe care ce ar decurge din cea dintâi. Nu. Nici te dojenesc pentru aspirațiunile dumitale.

— O! și eu ce aspirațiuni frumoase am avut, în adevăr. Vă rog, ascultați-le, fără să vă supere. Mă vedeam soțul dumneavoastră plin de toate atențiunile cele mai delicate pe care, simt că sunt în stare să le am, și împreună alcătuiam o trupă de oameni aleși cu experiența dumneavoastră și din care dumneavoastră făceați adevărați artiști. Țara întreagă s'ar fi resimțit degrabă de focul artistic al acestei trupe și dumneavoastră de adâncul devotament al tuturor artiștilor, — iar din asemenea tovărășie de suflet și de interese, — acestea supuse celei dintâi, — s'ar fi ridicat fericirea statornică a două inimi, a dumneavoastră deja mare, — a mea tinzând să o ajungă ori cel puțin să-i fie nedespărțită umbră.

Se opri, emoționat, privind-o sfios dar și dulce, — și Ametista îi simția sinceritatea.

— Eu cred, amice, că suntem pe lume ca să avem iluziuni, dar ca să fim jucăria lor, îi zise cu oarecare melancolie. Visul dumitale e frumos, dar anii mei nu-l mai pot înțelege. E prea târziu... și, drept îți spun, îmi pare rău...

— Anii dumneavoastră... anii dumneavoastră. De ce-i puneți înainte când aveți toată tinerețea sentimentului artistic?

— Aceasta nu poate deștepta tinerețea vieții care s'a dus de mult.

— Oare aș fi prea cutezător dacă mi-aș permite să cred că iubirea mea va fi în stare, nu s'o readucă, fiindcă nu s'a dus precum bănuiți, — dar s'o facă să uite cine știe ce amintiri supărătoare?

Ametista par'că se simți înfiorată de glasul acesta tânăr în care vibra o credință. Însă văzu Parisul, scenele mari, vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eaţa dată cu totul numai Artei, căci inima ei murise, — şi răspunse:

— Domnule Georgescu, sunt dezolată că nu pot visa alături cu dumneata asemenea vieaţă. Voiu pleca în curând din ţară şi cine ştie de mă voiu mai întoarce. Iţi mărturisesc, — şi poate lucrul va fi în defavoarea mea, în cugetul dumitale, — câmpul meu de luptă nu poate fi aci în ţară. Am venit c'o speranţă. Oamenii ţării mele mi-au înnăbuşit-o. Pentru o scenă, ca a ţării, nu eu sunt prea mare, dar sunt de prisos.

Se făcu tăcere. Ametista sorbi din ceaiul deja răcit; tânărul nici se gândiă la ceaşca în care băutura nu mai aburiă.

Cu capul plecat, asculta răsunetul cuvintelor artistei care domină sgomotul vaporului.

— Să nu te mâhniască sinceritatea mea, amice. Voiu pleca şi dumneata vei zice că ai avut un vis.

— E dureros cu toate acestea.

Apoi, ridicând repede capul şi privind-o rugător:

— N'aş putea merge cu dumneata... *acolo?*

Ametistei îi făcu rău propunerea, căci în ea nu mai vedeă iubirea, ci interesul de-a ajunge.

— Cu mine, nu... îi răspunse aproape cu răceală.

Actorul înţelese şi se făcu roşu, de ciudă.

— Vă rog... iertaţi-mi cutezarea.

— Tinereţei i se iartă multe: maturităţii nici o greşeală, răspunse Ametista cu hotărâre.

Îi mai vorbi apoi, cu bunătate, amical sfătuitoare şi tânărul plecă... spre a'şi rumega dezamăgirea.

Il deşteptase la realitate, şi-l făcu acum să vadă bine în sufletul lui: da, *iubise pe artista...* de situaţiunea căreea sperase a'şi lega viitorul.

— Aceeaş comedie... îşi zise Ametista... zâmbind cu tristeţe: aceeaş, ori unde, numai cu alţi oameni.

V

In Martie, după zece luni, se întoarse în Bucureşti fără însufleţirea cu care plecase. I-o hârşise, dacă nu succesele, desigur însă că viaţa unei trupe româneşti de provincie. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

locul însufleţirii aduceà hotărârea de neînlăturat, rece dar neliniştitoare, a plecării pentru totdeauna din ţară. Ori care i-ar fi fost *acolo*... soarta, nu mai putea să rămână aci.

Fu surprinsă când primi invitarea noului director al Teatrelor, de-a binevoi să vină să-l vadă. Mai mult de curiozitate, se duse îndată.

Noul director, om cu mare simţ artistic, dar cam necumpănit în ideile lui de-a conduce teatrul, — o primi cu foarte mare deferenţă şi-i propuse «angajamentul» cu contract pe timp de cinci ani.

Ispitită de-a primi, îi mulţumi pentru propunerea măgulitoare şi ceru câteva zile de gândire.

— Pentru «angajament», bine, îi răspunse directorul, însă te rog, doamnă Sătescu să mă ajuţi să închid stagiunea mai bine decât credeam. Cu care din piesele dumitale am puteà peste o săptămână cel mult, să dăm ultimul şir de reprezentaţiuni?

— Cu «Tosca» sau cu «Fedora» Artiştii îşi vor aminti degrabă rolurile căci am jucat cu ei aceste două piese, anul trecut.

Directorul chemă pe Nottara, directorul de scenă şi acesta alese «Fedora».

— Te rog să împarţi imediat rolurile şi mâine să se înceapă repetiţiunile. Vă dau cinci zile.

— Opt, domnule director.

— Fie.

Pe drumul spre casă Ametista mai veselă, îşi zise:

— Cel puţin îmi voiu lua rămas bun... ca o artistă.

Acasă o aştepta însă bucuria cea mai nesperată. Găsi o scrisoare, cu timbru francez şi o desfăcù tremurând. După ce-i trecu repede cu privirea însetată, cuprinsul, — exclamă, oftând lung:

— In fine!...

Şi privirile-i licăriră. Eată ce-i scria Déjormes:

«Scumpă amică, nu te-am uitat, cum poate ai crezut. Ar fi prea lungă explicaţiunea, de aceea alerg la fapte. Am luat direcţiunea teatrului «Folies Dramatiques» pe timp de cinci ani deocamdată şi imediat m'am gândit la dumneata, buna prietenă de totdeauna, marea artistă pe care Parisul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'o poate uita. S'a vorbit de dumneata în timpul din urmă, — după cum te vei convinge şi eşti aşteptată, spre a se repara o nedreptate strigătoare la cer. Vino numaidecât, — cel mai târziu începutul lui Aprilie să te găsiască aci, zâmbind şi dumneata a temeiu de primăvară. Doamna Dervilliers s'a întors din o lungă călătorie, în parte artistică, în lumea nouă. O vom avea la teatrul meu... «al nostru» voiu să zic. Să nu fiu egoist. Cele mai prietenoase salutări, în aşteptarea bunului dumitale răspuns.

«Devotat: Déjormes»

Ametista nu'şi găsi locul de bucurie, aproape o jumătate de oră, — apoi se puse să socotiască zilele: eră la 4 Martie, — şaptesprezece stil nou. Opt zile de repetiţie, se făcea 25. Nu va puteà juca decât două seri cel mult, ca să aibă timp să plece şi să fie în Paris la 31 Martie stil nou.

Foarte enervată plecă înapoi la teatru, cu scrisoarea lui Déjormes. Directorului nu-i veni la îndemână şi chemă din nou pe Nottara.

— Maestre, îi zise, eată ce se întâmplă. Deci, nu vă dau mai mult de trei zile, ca să avem cel puţin şease reprezentaţiuni. Repetaţi de două ori pe zi şi să orânduim spectacolele aşa, ca artiştii din «Fedora» să nu joace în timpul cât vor repeta.

După ieşirea lui Nottara, directorul îi zise cu tristeţe:

— Şi zi... ne laşi?

— De astădată, pentru totdeauna.

— O! ce vorbă mare.

Ametista, îi espuse toate motivele, nu fără oarecare amărăciune şi directorul plecă fruntea: recunoştea!

La întâia şi la a şeasea reprezentaţiune a întunecoasei dramei «*Fedora*» fu poate cel mai de nedescris entusiasm din sala Teatrului Naţional: ziarele scriseseră şi lumea ştia că marea artistă plecă spre a nu se mai întoarce, — că pentru cea din urmă oară acum mai juca în limba patriei.

Se şoptiau motivele acestei hotărâri şi foarte mulţi îi dădeau dreptate: între aceştia erau mai cu seamă pesimiştii, convinşii că nici o artă nu putea trăi în această ţară, pasionată de politică, roasă de fanfaronadă, lipsită de patriotism, ursită să decadă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și, în adevăr, era entusiasm, dar nimeni nu'și căuta tovarăș spre a zice cu glas tare artistei: nu pleca; arta românească are trebuință de tine. E onoare pentru ea să te facă să poți trăi, iar tu să-i dai până la bătrânețe comoara talentului tău desăvârșit!

Cu deosebire tristă, în ultima seară, când apăru și reapăru chemată și rechemată, în zâmbetul ei era melancolie, aproape ironie de vre o două ori: acele aplauze furtunoase și strigăte de bravo, nu-i mai păreau pornite din inimă ci din vibrațiunea nervilor excitați.

Un student îi oferi, pe scenă, o mică coroană de lauri aurită, cu panglici tricolore și-i vorbi, terminând cu cuvintele: nu «*adio*» îți zicem, ci «*la revedere*», căci ar fi dureros de trist acest adio de care se șoptește.

Aceste puține cuvinte o emoționară mai mult decât toate aplauzele și, cu lacrimi în ochi, dintr'o pornire a sufletului, ce nu se poate opri și judeca, sărută panglica tricoloră a coroanei, ca răspuns... cine știe, ca răspuns că era «adio»...

Și cortina căzu.

Câte aplauze mai răsunară ici, colo răslețe; lumea se grăbia să iasă... ca a doua-zi să uite emoțiuni, entusiasm și... pe marea artistă. Nu se putea zice publicului român, că... «nu'și făcuse datoria».

După cortină, înconjurată de artiștii cu cari jucase, Ametista schimba cuvinte de «rămas bun», asculta regretele de rigoare, și... dà strângeri de mână însoțite de câte un zâmbet, de câte-un cuvânt ce nu-i se potrivia cu gândul.

Refuzase ospățul ce voiseră directorul și câțiva membri dela clubul Tinerimii să dea în onoarea ei. Îi părea de prisos. Trebuia să plece a doua-zi dimineața și... «nu mai era tânără» ca să o poată duce cu vegherile târzii și cu osteneala drumului lung.

In realitate acest ospăț îi displăcea fiindcă toasturile ar fi exprimat cuvinte de politețe, «paradă» de simțiminte, ceea ce i-ar fi amărât și mai mult cele din urmă momente.

Se grăbi dar să iasă pe o ușă de dindos a clădirii, unde i se adusese o trăsură, și pe când la ieșirea principală studențimea și parte însemnată din public o asteptau, ea plecă, ea lăsa așezământul căruia cu drag i-ar fi închinat restul vieții.

Dăruise colegelor coșuri și mănunchiuri de flori și duceà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu dânsa mica coroană cu panglici tricolore, pe frunzele că-reea, când trecù pe lângă un felenar, tresăriau licăriri ce erau par'că zâmbete sincere ale entusiastei tinerimi.

Ca prinsă de friguri își făcù cele de pe urmă orânduiri ale lucrurilor ce mai trebuiau să o însoțiască a doua-zi.

Biletul de drum îl avéà gata, luat de cu ziuă, cuferele mari pe toate le trimisese decusară, la gară: îi rămâneau mărunțișurile... și scumpa coroană. La aceasta privi multe, multe momente. Cele trei colori îi rechemau amintiri foarte depărtate. Înfășurat c'un tricolor fusese înmormântat tatăl ei, Scump simbol. Și se simțìa încă romîncă, acum când să se despartă pentru totdeauna de țara în care văzuse lumina zilei.

Erà atât de sigură că nu aveà să se mai întoarcă, încât plecarea și-o asemăna morții, căci numai din ea nu se mai întoarce nimeni.

Vizitase mormintele iubite, le împodobise cu flori și le dăruise lacrimile ei cele mai fierbinți: își luase rămas bun și de la aceste pioase locuințì de veci ale celor trei ființì neuitate.

Ele îi vor mai înfățișa în aducerile ei aminte, patria și când îi va bate și ei ceasul din urmă, de-acolo, de departe le va saluta c'un de pe urmă gând de iubire și de pioșie. Oftând adânc își lăsă capul pe perine și somnul o fură ca să-i aducă visuri cari obosesc mai mult decât insomnia, creerul prin imagini, corpul prin tresăriri și scurte deșteptări. Gazda se sculă din somn când soarele se ivi pe cerul frumoasei dimineți de primăvară, și cu emoțiune ce încă nu i-o văzuse Ametista, îi ajută să se îmbrace, îi făcu cafeaua cu lapte și o pregăti de plecare.

In fine lăsă și locuința aceasta întunecoasă și searbădă în care suferise îndestul de mult.

La gară o întâmpinară câțiva din artiștii fruntași, — bărbați și femei, — par'că în adevăr mișcați de plecarea marei lor colege.

Uitând și ea, ca ființă omenească resimțimintele ei, își îmbrățișă cu căldură colegii și avu lacrimi de înduioșare în ochi.

— Te rugăm, mai revino-ne, îi ziseră, pe când trenul se urnià...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea le zâmbi, le zâmbi... și trenul o smulse par'că deodată de dinaintea ochilor lor: «rivala» plecase în fine!

Aproape în nemișcare, la fereastră, Ametista privia țintă câmpiile ce sburau par'că, câmpii pe cari verdeața grânelor prindeà viața de primăvara, alăturea cu negrul ogoarelor semănate și boronate.

Câtă deosebire între plecarea din 1879, în August, când între zările albastre îi fluturau visurile tinere ale anilor ei tineri, și acum când nu știu ce grea melancolie îi învăluia privirile și când între zări albastre i se adância ceva nehotărât, neluminos, — cu toate că se ducea la cunoscută orânduire!

Atunci erà necunoscutul și inima ei bătea pe măsura iluziunilor și a setei de glorie; acum erà știutul, către care se îndruma fără entusiasm, căci bucuria din ziua când primise scrisoarea lui Déjormes, se evaporase.

Ah! iluziunile! puterea tinereții anilor! Fecioria corpului și a sufletului! Veselia și libertatea primei înstrăinări, în timp ce în urmă mai trăește câte-o ființă ce ne urmărește cu inima și cu amintirile!

Acum, maturitatea amărâtă, experiența ce nu mai îngădue iluziuni, conștiința greșelilor făptuite ce nu cruță, ideea tristă a muncei fiindcă o impun trebuințile vieții, un fel de oboseală care pornește tocmai din necontenuitatea luptei în condițiuni deosebite, — oboseală mai mult sufletească și care încarcă de obidă grea.

Și asemenea stare se învecinește c'un apropiat sfârșit de carieră, căci anii curg, bătrânețea nu iartă, iar din valurile lumei răsar alte puteri nouă ce se avântă spre înălțimile Artei, — și mai cu seamă «scena» e nesăturată de a aveà elemente nouă, continuu în premenire, cărora să le dea succesul.

Dureroasă îndoială îi cuprindeà sufletul. Nu erà d'ajuns că i se statornicise o scenă și i se da un public. Simția că par'că-i lipsia în sufletul ei *ceva* și lipsa aceasta neînțeleasă o făcea să se teamă, să se îngrijureze.

Ce era oare această lipsă? Nu mai avea încredere în puterea ei artistică? Sau erà numai mâhnirea de a vedea în urmă ani întregi, aproape o întreagă viață, dispărută, iar în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nainte un spaţiu destul de restrâns pe care să'l mai străbată?

Adese ori şi felul priveliştei de dinafară, prea întinsă şi fără varietate, înlesneşte sufletului melancolia şi gânduri ce par a paraliza voinţa şi energia.

Eată însă ivirea primelor ridicături ce vesteşte altă regiune.

Peste puţin munţii începură a se încondeiă în zări şi priveliştea prinse altă vieaţă din varietate de tonuri. Ametista se făcu mai cu luare aminte, iar pe cât trenul înainta spre Câmpina, apoi spre Comarnic, dispoziţiunea sufletească i se schimbă.

Ca de pe culmi, ceaţa dimineţii, aşa de pe culmea sufletului ei se împrăştia năbuşitoarea ceaţă de mai înainte. Respiraţiunea îi devenia mai uşoară, obrajii i se îmbujorau cu încetul, privirile i se mai înseninau şi gândurile, ca liberate dintr'un haos, se îndreptau la lumina din zările ce se sprijiniau pe umeri de munte.

Când trecu de Sinaia şi i se desfăşurară în toată măreţia rândurile Bucegilor însoriţi, de-o strălucitoare pleşuvie ici colo argintată de neaua uitată din Făurar, — un ah! de mulţumire îi tresăltă pieptul.

Se înfăşură bine în şalul gros, de drum, şi ieşi pe peronul vagonului. Aerul rece îi dădu viaţă, iar din acea priveliştе culese floarea gândurilor ce-i înălţă voinţa şi-i desprinse zări luminoase care i se aşezară în viitor pline de mângâetoare promisiuni.

Cât îi prii de mult vraja acestor locuri! Şi de-aci înainte apuseră descurajarea, mâhnirea şi îndoiala, iar în locu-le îi cuprinseră sufletul, pentru toată îndelunga-i călătorie încrederea în sine, liniştea şi senina aşteptare a viitoarelor succese.

Lumea Parisiană avea să-i deschidă braţele, dacă nu femeei şi femeea ea însăşi o lăsa uitării, — dar desigur artistei de care îşi amintia cu plăcere.

Toate celelalte imagini ale trecutului i se decolorau pe zarea gândurilor şi pieriau ca nişte urme de-ale norilor în nemărginire, şi, mari, luminoase i se făceau din ce în ce mai văzute imaginile Anei şi-a lui Déjormes, — prietenia care regăseşte la timp şi nu uită vreodată.

Cu toate «frivolităţile» ei, Ana rămânea bună şi mângâe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toare prietenie; cu toate nestatorniciile lui, părute mai mult, Déjormes rămânea sufletul ales, «cavalerul».

Cu câtă mulțumire avea să-i revadă pe amândoi! Cu cât dor se îndrepta spre ei! Poate că lipsa aceasta a ei din Paris, în acești doi ani aproape, fusese o piatră de încercarea prieteniei acestor două ființi. Poate că prin această lipsă ea însăș pusese un hotar între *tot ce-a fost* și ce avea să fie. Poate că se întorceă mai întărită, pentru ea, și mai potrivită pentru urmarea carierei, în fața opiniei publice parisiene.

Eră ca și cum și-ar fi refăcut personalitatea artistică în ochii acelora ce-i condamnaseră nenorocitul amor și urmările lui, prin care acea personalitate pierduse din măreție, din însemnătate.

Ametista telegrafiă din Strasburg lui Déjormes, ora sosirii în Paris. Și'l găsi în adevăr la gară, împreună cu Ana. O impresionă adânc primirea ce-i făcură, și-i mulțumi amorul propriu aflarea câtorva ziariști și oameni de litere.

Déjormes, nu numai cu venirea acestora, îi pregătise primirea dar cu articole elogioase prin ziarele de frunte.

Eat-o în fine în aerul Parisului care o înfioră plăcut. Ana i se păru că are pe buze un zâmbet ciudat; înfățișarea lui Déjormes de asemenea îi da nu știu ce sensațiune deosebită.

Plutia ceva tainic între aceste trei ființi, în timpul drumului în trăsura deschisă. Aceasta se opri într'o curte spațioasă, înaintea unei scări mari de piatră: casa eră de înfățișare aristocratică.

— Dar unde suntem aci? întrebă ea pe când coborâ.

— La hotelul... «bunei prietenii», răspunse Déjormes zâmbind...

O făcu să intre într'un vestibul mare, frumos picturat și mobilat, — iar de aci, pe o scară monumentată, o conduse într'un apartament luxos și luminos, care o uimi, dar în care eră aer, eră veselie, eră odihnă.

— Aci e apartamentul dumitale, scumpă amică, îi zise Déjormes. Te las cu Ana Dervillers, iar la ora prânzului veți binevoi să vă coborâți amândouă: aci se prânzește la unsprezece ore și se cinează la șapte punct.

Ametista asculta cu surprindere, cu nedumerire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce însemnează aceasta? o întrebă pe Ana după ce Déjormes ieşi.

— Insemnează, îi răspunse cu acelaş zâmbet ciudat, că Déjormes îngrijeşte bine de steaua trupei sale. Acuma, schimbă-te, scumpă Ametisto: eu îţi voiu servi de femee de casă. Iar ce va mai fi, vom vedeà.

Ametista, cu intuiţiunea că se petrecea ceva ce nu i se spuneà încà, se grăbi să se schimbe şi să'şi facă gàteală mai îngrijità.

Cuferele ei fuseseră aduse şi orânduite în una din camere, vecină cu camera ce erà de culcare: îşi scoase ce-i trebuia.

Prânzul se servi în o încăpere de jos, destul de spaţioasă: masa aveà trei tacâmuri, iar un fecior îmbrăcat cu livrea şi o femee încà tânără, bine dichisită, făcură serviciul. Masa fu veselă. Déjormes îşi regăsise verva tinereţei, Ana nu şi-o pierduse de fel; Ametista se simţi aşa de la îndemână, aşa de mulţumită, că par'că reînviase şi regăsise fastul din anume zile bune din trecut.

Astfel, în chip glumeţ povesti întâmplările ei din aceşti doi ani de lipsă, dar supt acel ton Déjormes şi Ana ghicirà câtă amărăciune se ascundea.

— Mă bucură, scumpă amică, îi zise Dejormes, hotărârea ce luaseşi de-a te întoarce la noi şi care îmi preîntâmpină dorinţa. «Les beaux ésprits se rencontrent».

— Pe dumneata te bucură, iar în sufletul meu e ceva mai mult decât bucuria, — e recunoştinţa.

— Mare cuvânt, amica mea. Il primesc însă, cu condiţiunea de-a te ruga să primeşti ceva în schimb.

— Primesc, negreşit, — «angajamentul» îi răspunse zâmbind.

— E prea puţin lucru... îi zise, înroşindu-se deodată supt imboldul unui gând. Dă'mi voe să te las câteva momente cu doamna Dervilliers... care e bună să'ţi explice singura condiţiune cu care'ţi pot primi recunoştinţa.

Şi se ridică, stăpânindu-şi o vie emoţiune.

— A! nu! strigă Ana. Ce atâta pregătire. Luà de mână pe Ametista şi-i zise cu o seriozitate greu de găsit la ea: amica mea, Déjormes îţi oferă numele şi'ţi cere mâna. Vrea băiatul să'şi facă un interior. Casa aceasta e prea mare pentru el singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah! să nu'mi refuzi scumpa dorință, Ametisto... strigă Déjormes.

Ea se îngălbenise o clipă, apoi o năvălire violentă de sânge îi aprinse obrajii și-i învălui privirea. Își duse mâna la inimă spre a'și astâmpăra bătăile înnăbușitoare și, zâmbind, în timp ce ochii i se înrourau acum, îi zise lui Déjormes, întinzându-i mâna:

— Ești cel mai bun dintre oameni, domnule Déjormes!

— Voiu fi, dacă primești, Ametisto, îi răspunse cu duioșie, strângându-i mâna.

— Primesc, amice, primesc.

— Și fără nici o temere, Ametisto. E pentru viață.

Ametista se lăsă pe un scaun: era prea mare mulțumirea, prea neașteptată.

El șezu lângă ea.

— Lipsa dumitale m'a convins că țineai prea mult de inima mea și că anii nu se socotiau. Imi era dor de statornicire și la ori care ființă mă gândiam nu răspundea însușirilor cu cari te-a înzestrat generoasa natură.

— O! cât ești de bun! cât ești de bun... îngână Ametista ca transfiguratâ.

— Vom fi artiști toată viața, dar mai înainte avem dreptul de-a fi fericiți ca bărbat și nevastă, într'o dulce înțelegere și potrivire de caracter și de aplecări. Tinerețea este a iluziunilor, maturitatea este a realității conștiente. Îți multumesc, Ametisto. M'ai liniștit, m'ai îndatorat.

Și-i sărută mâna.

Ana nu'și putu opri o ușoară mișcare de gelozie, dar și-o făcu să tacă și se anină de gâtul vechei ei prietene.

Peste douăzeci de zile, în marea și frumoasa casă părintească Déjormes aduna căpeteniile literaturii și scenelor pariziene, — bărbați și femei, — și, după un scurt program de concert, el își vesti căsătoria, spre mulțumitoarea surprindere a tuturora, — apoi Ametista și el iscăliră contractul de căsătorie.

Martori ai Ametistei se declara Victorien Sardou, cel mai bătrân dintre dramaturgi, și Lambert-fiul, cel mai tânăr dintre artiștii Comediei Franceze. Martori ai lui Déjormes fură Courteline și Paul Mounnet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua-zi se făcu căsătoria civilă şi a treea-zi cea religioasă la Saint-Thomas d'Aquin.

Stagiunea de vară a teatrului Folies-Dramatiques, supt direcţiunea lui Louis Déjormes se începu în primele zile ale lunei lui Maiu, cu piesa «*Raymonde*» iar pe afiş în rolul Raimondei, stă scris cu litere mari:

Ametista Satesco-Déjormes.

Şi frumoasele zile de altădată, ale marilor succese, reapărură pentru Ametista, înconjurată, acasă, de iubirea statornică a lui Louis *al ei*, şi în lume de toată consideraţiunea ce se dă bogăţiei.

Acum, în momentele când puteà fi singură, zâmbitoare, liniştită, sta şi se gândià, privind în urmă ca printr'un ochiu de panoramă, împrejurările trecutului, — privelişte cu depărtată perspectivă, şi se întreba dacă în adevăr meritase această întoarcere la o situaţiune sigură şi plăcută pe tărâmul smălţat cu florile dragostei.

Da, îi erà drag Louis Dejormes, acum, în anii maturităţii, — şi simţimântul acesta o ridica în ochii săi, o curăţia de toate greşelile, îi pregătia pentru bătrâneţe drumul neted şi pasnic, cu zări senine ale unei conştiinţi împăcate.

Se simţia atât de bine, atât de mulţumită că revărsarea în afară, a prea plinului ei sufletesc, nu şi-o putea arăta decât în pornirea de-a fi bună cu toţi, de-a face bine tuturor.

Ea dădu mare sprijin lui Coquelin în alcătuirea azilului de retragere pentru artiştii bătrâni şi opera luă în curând fiinţă. Aceasta fu cea mai mare mulţumire a sufletului ei.

Intr'o zi primi o vizită la care nu se aştepta: doamna Andral i se prezintă cernită. Erà aproape bătrână, schimbată cu desăvârşire: de abia o putu recunoaşte.

— Am pierdut pe Jacquelina, îi zise, plângând.

— Ei, cum? ce s'a întâmplat? întrebă dureros surprinsă.

— Ginerele meu s'a amestecat în luptele politice, de partea progresiştilor şi a fost amestecat într'un complot împotriva Autocratului Rusesc. Dat pe faţă, a fost închis şi fără judecată trimis în Siberia.

— O! bietul om! sărmana Jacquelina...

— Da, sărmana, nenorocita, căci a venit moartă de spaimă în Paris, cu copiii şi aci s'a îmbolnăvit aşa de greu că... s'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dus, mititica!... S'a dus!... A voit să te vadă, însă nu mai erai aci.

In cuvintele-i din urmă a fost și acesta să viu să te văd de te vei întoarce în Paris și să'ți spun ultima ei salutare.

— O! Jacquelina mea iubită... rosti Ametista cu durere și izbucni în plâns îmbrățișând pe nenorocita mumă.

In viața ei plină de mulțumiri, pierderea ființii pe care o iubise nespus de mult, puse o pată neagră și-i aduse ca o remușcare: ea o luase în Rusia! De pe urma ei se întâmplase timpuria moarte,

Dar... destinul!

Se vede că există această tainică și mai în totdeauna covârșitoare putere asupra faptelor omenești!

Destinul ei?

Cine știe!

Cătă posomorât în viitor cu mintea, și avu un fior lung.

Déjormes se ivi însă, zâmbitor.

El era prezentul, — era bucuria, iubirea, speranța.

Și prezentul, înnăbuși durerea cu suflarea lui de un egoism binefăcător.

Morții... cu morții...

Așa e lumea.

1909 — Martie 7.

SFÂRȘIT

SALA DE LECTURA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In EDITURA «CUGETAREA»

au apărut o serie de

POVESTIRI ALESE

din GUY DE MAUPASSANT

nepublicate încă în româneşte şi cari, unele prin conţinutul lor interesant, iar altele prin humorul lor irezistibil, alcătuesc cea mai plăcută lectură.

Povestirile acestea sunt intitulate:

Testamentul	Patul
Semnul	Metoda lui Roger
Dramă amoroasă	Păcăleala
Saboţii	In pădure
Bombard	Durerea lui Andrei
Bocitoarele	O sinucidere
Corespondenţă	Menuet
Fericirea	In vagon
Lucruri vechi	Acul
Şuviţa de păr	

Ele sunt grupate într'un volum tipărit cu îngrijire şi se vând pe preţul de 22 lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Călătoriile extraordinare

Jules Verne:	Aventurile celor trei ruși și trei englezi	Lei 20.—
—	O călătorie spre centrul pământului	„ 20.—
—	Un oraș plutitor, 1 vol.	„ 20.—
—	Deșertul de ghiață	„ 20.—
—	Un căpitan la 15 ani, p. I și II, a	„ 18.—
—	Interesantele aventuri ale unui chinez	„ 20.—
—	Mihail Strogoff, p. II (partea I epuizată)	„ 20.—
—	Douăzeci de mii de leghe sub mare, p. II a	„ 20.—
—	Copiii Căpitanului Grant, p. II și III, a	„ 20.—
—	Mathias Sandorf, v. I, II și III a	„ 20.—
—	Ocolul pământului în 80 de zile	„ 20.—
—	Cinci săptămâni în balon	„ 20.—
—	Dela pământ la lună	„ 20.—
—	Imprejurul Lunei	„ 20.—
—	Castelul din Carpați	„ 20.—
—	Steaua Sudului	„ 20.—
—	Insula Misterioasă, vol. I, II și III a	„ 20.—
—	Indiile Negre	„ 20.—
—	Uimitoarea aventură a Misiunei Barsac, v. I și II a	„ 18.—
—	Testamentul unui excentric, vol. I și II a	„ 18.—
—	800 Leghe dealungul Amazonei vol. I și II a	„ 18.—
—	Hector Servadac în lumea solară, vol. I și II a	„ 18.—
—	Robur Cuceritorul	„ 20.—
—	Comoara din Ostrov, 2 vol.	„ 20.—
Irving și Campe:	Cristofor Columb și Descoperirea Americei	„ 20.
P.-J. Stahl:	Marusia	„ 15.

Romane

Maxim Gorki:	Mama	„ 30.—
Emile Zola:	Munca	„ 50.—
—	Bestia Umană	„ 30.—
—	Madeleine Férat	„ 30.—
—	Visul	„ 30.—
George Sand:	Indiana	„ 20.—
—	Valentina	„ 25.—
—	Lelia	„ 20.—
Octave Feuillet:	Văduva	„ 25.—
Lamartine:	Graziella	„ 18.—
Abatele Prevost:	Manon Lescaut	„ 18.—
Dostoiewski:	Umiliți și Obidiți	„ 18.—
N. Rădulescu-Niger:	O viață de artistă	„ 40.—
		„ 55.

Diferite

Francois Coppée:	Când iubești	„ 22.—
Guy de Maupassant:	Povestiri alese	„ 22.—
Maxim Gorki:	Pe coastele Italiei	„ 18.—
Războiul,	culegere din scriitorii mondiali de *Ion Pas*	„ 10.—
Schaeffle:	Chintesența socialismului	„ 4.50
N. Lenin:	Boala Copilăriei Comunismului	„ 4.50
Delafras:	Socialismul în România	„ 4 50
—	Cartea Fetelor mari și a tuturor celor tineri	„ 5.—
Ch. Aubert:	Incarcerea și noua chiriașă	„ 4.—
Marry Anna:	Cum cad fetele	„ 5.—

Tip. „Curierul Judiciar“ S. A., Arteî 5